

Съвременни Българи

В
п

II
343 836

Том I
2010

Обществено движение „Западни покрайнини”,
Културно-информационен център Босилеград
Демократичен съюз на Българите
Хелзинкски комитет за защита правата
на Българите в Сърбия

I Национална конференция

посветена на Българите
от Западните покрайнини

1 и 2 май 2010 година

T.1.7 - 54 66

София

ДЕПОЗИТ

II 343 836

**I Национална конференция посветена на Българите
от Западните покрайнини**
Сборник доклади 2010 г.

Под общата редакция на доц. Лозан Митев

Редактор Анета Иванова - Радко Стоянчова
Предпечатна подготовка Огнян Караманчев

Формат 16/60/84
Коли 13
Тираж 1000

Издава Обществено движение Западни покрайнини

2011 г.

Печат

ISBN

Съдържание

Увод	5
Доклади и изказвания на тема <i>Исторически преглед и съвременно състояние на положението в Западните покрайнини</i>	13
Българите в Западните покрайнини – вчера, днес и утре <i>Иван Николов – председател на КИЦ «Босилеград»</i>	15
Организациите на българите в Цариград – 1990-2010 г. <i>Зденка Тодорова</i>	36
Демократичен съюз на българите - насоки за развитие! <i>Драголюб Иванчов – председател на ДСБ</i>	44
Облекчаване на агонията или реанимация? <i>Иван Николов председател на КИЦ „Босилеград“</i>	48
Изказване на Отец Йоан (Занко Стоянов) Изказване на Димитър Димитров	61
Доклади и изказвания на тема <i>България и международните политически отношения по проблема за Западните покрайнини</i>	69
Западнопокраинският въпрос в българската историопис <i>Ангел Джонев</i>	71
Срещите на цар Борис III с крал Александър Карагеоргиевич и стратегията на България за мирна ревизия на нийския договор <i>Иван Николов, вестник „Македония“</i>	79
Българо-сръбските отношения (1990-2010) и политиката на обезбългаряване на Западните покрайнини <i>Зденка Тодорова</i>	86
Сърбия пред вратите на Европейския съюз <i>Д-р Валентин Янев Съпредседател на ОДЗП</i>	102
Българското поданство и гражданство, според българските конституции и закони от 1879г. до 2010 г. Някои нерешени въпроси на българското гражданство <i>адв.Георги Челебиев</i>	115
Фактът „национално малцинство“ на Европейския континент и в България – 65 години след Втората световна война <i>Димитрина Нанева</i>	134

Изказване на Анета Иванова - Радко Стоянчова	144
Проблемът „Западни покрайнини“ - идеи и стратегии за неговото решаване в миналото и днес	
<i>Доц. Лозан Митев</i>	147
Доклади и изказвания на тема	
<i>Българщината и проблемите на нашите съародници в Македония.....</i>	169
Бъдещето на македонската българщина - визия на асоциацията Радко Владимир Панков Председател на сдружение „РАДКО“	171
Приложения и документи	181
Изводи и препоръки от „I Национална конференция за Западните покрайнини“ въз основа на докладите, изказванията и дискусиите.....	183

Увод

Надеждите, че България вече е членка на ЕС и че позицията ѝ на европейска страна ще издигне самочувствието и ще промени поведението ѝ останаха попарени в Новогодишната нощ на 2010 година. На централния софийски площад не прозвуча нито „Одата на радостта“, нито „Виенски валс“ нито даже „Дунавско хоро“ а чалгата на сърбина Горан Брегович в ритъма на която армията на Милошевич опустошаваше Босна, Хърватска и Косово!? Седмици след това председателката на Народното събрание г-жа Цеца Цачева услужливо обеща на сръбската си колежка председателката на сръбската Скупщина Славица Джукич – Деянович, че България безрезервно ще подкрепи членството на Сърбия в ЕС! Въпреки продължаващата асимилационна политика стопила 4/5 от българското население в Западните покрайнини, въпреки все още свежата пръст на масовите гробници в Сребреница и на Косово и въпреки антиевропейските разположения в самата Сърбия. Огорчени, представителите на българските организации Демократичен съюз на българите и Културно-информационен център „Босилеград“ подкрепени от Национално движение Западни покрайнини, ВМРО и други патриотични български организации и медии, излязоха на протест пред Народното събрание. По-късно, по време на балканската си обиколка външния министър на България в Ниш заяви, „че не разбирал целите на протеста“, а министърът без портфейл Божидар Димитров вместо да защитава правата на българите си позволи да атакува най-последователните представители на българските организации от Западните покрайнини. Българската политическа класа сякаш все още не може да проумее, че нейната задача е да служи на избирателите си, а не да им налага волята си.

Междувременно, унищожителните политически, икономически и културни процеси в Западните покрайнини продължават и застрашават не само с асимилация но и с обезлюдване на Западните покрайнини. Разпадането на социалистическите предприятия и унищожаването на селскостопанското производство, остави хората без поминък, а непреставашата политика на сърбизация ги остави и без лична сигурност. Броят на българите спадна до 20 000 хиляди в цяла Сърбия според официални данни. Икономическата изолация от България не позволи да се възстановят вековните търговски пътища и Западните покрайнини отново да се свържат със своите естествени пазари в България. Културно-просветните пробиви направени с откриването на КИЦ-овете в Цариброд и Босилеград и Постановление № 103 леко стихват поради наложените финансови ограничения и стремежите на българските управници тяхната роля да бъде прехвърлена върху местните сръбски общински власти и съответните общински културни центрове. Противно на

демократичните изисквания да се насърчават и засилват неправителствените организации идеологически близките партии на власт от двете страни на границата се опитват да ги овладеят и контролират!

В търсенето на изход, КИЦ-а в Босилеград се опита да се прикачи за европейските програми насърчаващи трансграничното сътрудничество в областта на културата между България и Сърбия. Нечия дълга, невидима ръка попречи и подадените проекти не бяха одобрени за финансиране. След това КИЦ се опита да поиска помощ от патриотични български организации и сдружения. Сега пък се появи се опасност от политизация на дейността му.

В такава ситуация, на 1 и 2 май 2010 година в Националната спортна академия „Васил Левски“, българските организации и група независими интелектуалци и учени занимаващи се с проблемите на Западните покрайнини и Македония решиха да учредят ежегодни форуми, в които да се поставят въпросите свързани със Западните по крайнини. Така тези организации съвместно организираха и проведеха „I Национална конференция - Българите в Западните покрайнини“. Целите на конференцията са:

- Да представя обзорна информация на българската общественост и Европейските институции за състоянието в което се намира българското население в Западните покрайнини и проблемите произтичащи от неравноправното му положение в политическата система на съвременна Сърбия.
- Да обедини усилията на представителите на различни организации, институции и личности в провеждането на съгласувана постоянна и активна работа за защита на българското население в Западните покрайнини,
- Да представя предложения за изготвяне на национална стратегия и дейности, чрез които да се насърчи изграждането на дълготрайна Национална политика за защита на българското население в Западните покрайнини,
- Да насърчава сътрудничеството между обществените организации, експерти и представители на държавната и общинска власт, политическите партии, медиите и Православната църква за осъществяване на съгласуван перспективен план за подкрепа на българското население в Западните покрайнини.

На конференцията бяха набелязани следните начини за постигане на така набелязаните цели:

- Засилване на културните връзки между българската общност в Западните покрайнини и България.

- Промени в образователната система утвърждаващи националната идентичност и европейския начин на мислене и поведение.
- Привличане на младите хора от Покрайнините на българските университети и училища.
- Облекчаване на процедурата за придобиване на българско гражданство.
- Предлагане на алтернативи в здравеопазването чрез осигуряване на специализирана медицинска помощ на българска територия.
- Противодействие на асимилацията от Амвона на Сръбската православна църква чрез активиране Светия Синод на Българската Православна Черква.
- Намеса на Българската държава за отваряне на митница за свободен проток на стоки на ГКПП- Олтоманци.
- Стимулиране на български инвестиции и разкриване на ефективни производства в Царибродско и Босилеградско.
- Координиране дейността на различните организации и институции проявяващи интерес и активност по отношение на Западните Покрайнини.

Активно участие в Конференцията взеха:

Иван Николов - председател на КИЦ- „Босилеград“

Зденка Тодорова - председател на Хелзинкския Комитет за защита правата на българите в Сърбия

Доцент Лозан Митев - председател на Обществено движение Западни Покрайнини

Д-р Валентин Янев - съпредседател на Обществено движение Западни Покрайнини

Драголюб Иванчов - председател на Демократичния съюз на българите в Сърбия

Д-р Марко Шукарев председател на Царибродската организация на ДСБ

Йеромонах отец Йоан - босилеградски свещеник

адвокат Георги Челебиев

Доцент Димитрина Нанева - редактор на списание „Един Завет.“

Владимир Панков- председател на Сдружение „РАДКО“ в Република Македония.

Ангел Джонев – историк от Кюстендил.

Иван Николов - редактор на списание - „ България - Македония “.

Димитър Димитров-Треперски - член на Главния съвет на ДСБ.

Велизар Енчев – журналист и бивш посланник на България в Хърватско.

Инж. Ангел Пелтеков - Русе

Конференцията, с изнесените на нея доклади, направи моментна „снимка“ на състоянието на нашите сънародници в Западните покрайнини и на ситуацията във Вардарска Македония. Бяха посочени много проблеми на българите там в цялото им многообразие и дълбочина. Те бяха разпознати, степенувани и още по-важно, бяха направени предложения какъв да е подхода на Българската държава при тяхното решаване.

Надяваме се, че публикуваните тук доклади от конференцията ще бъдат полезно четиво както за българските политици и дипломати, така и за сръбските, но и за световните и европейски фактори които продължават да се занимават с решаването на югославската криза. Препоръчваме този сборник и на лидерите и активистите на политическите и граждански организации в Западните покрайнини и особено на журналистите от двете страни на границата.

И на края, но не на последно място, нека да подчертаем приноса на Национална спортна академия „Васил Левски“ в лицето на ректор г-н Лъчезар Димитров който безвъзмездно предостави прекрасни условия за провеждане на конференцията в конферентната зала на НСА.

Иван Николов

Въведение

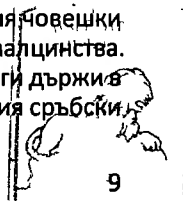
Казусът Западни покрайнини не престава да вълнува умовете и сърцата на всички докоснали се до трагичната житейска участ на хората живеещи на това изконно парче българска земя, отрязано от майка България и присадено към разпадналата се вече завинаги Югославия. В кървавата игра на Великите сили в началото на миналия век, Западните покрайнини от една страна послужиха като изкупителна жертва с която България бе наказана, а от друга - като свежа кръв която трябваше да даде нов живот на новосъздаденото Кралство на сърби, хървати и словенци.

Югославският експеримент не успя.

Крайт на Студената война и разделението на света на два враждуващи лагера, отрязва пъпната връв чрез която Югославия се хранеше и тя се разпадна в кървава гражданска война, която за пореден път изправи на нокти поне половината от човечеството. Югославските народи и малцинства, с подкрепата на международната общност, отвоюваха свободата и териториите си от разярените великосръбски националисти и то буквално пред очите на световните информационни агенции. Тяхната справедлива кауза и зверствата на побеснялата армия на Милошевич, стресна световното обществено мнение с ужасяващите зрелища на разрушени градове и села, милиони бежанци, военнопленнически лагери и стотици хиляди избити и ранени. Светът не можеше да остане равнодушен пред това грубо погазване на общоприетите принципи за правата на човека върху които са изградени повечето съвременни държави и се намеси с въздушни нападения.

Словения, Хърватска, Босна и Херцеговина, Черна Гора и Косово извоюваха свободата и независимостта си. В Македония нещата се развиха по друг начин: сръбската армия се изтегли и Македония бе призната за независима държава, но структурите на тайната сръбска полиция си останаха в Македония и продължават и до днес да пречат на демократизацията на македонското общество. Антибългаризмът, като изходна точка на коминтерновско-великосръбската идеология на македонизма, подобно на вече изоставената идеология на югославянството, продължава да разгражда новата македонска държавност пред равнодушния поглед на обърканата от прехода България.

Оказа се, че нито силата на сръбската армия, нито волята на държавите-победители в Първата световна война, не могат да потиснат вечния човешки стремеж към свобода и независимост на югославските народи и малцинства. И още, оказа се, че военно-полицейския механизъм създаден да ги държи в робство и подчинение, е пречка за успешното развитие и на самия сръбски

народ! За пореден път се оказва, че държавата е прекалено сериозно нещо и тя не може да се гради върху фалшивите идеологически основи на Нацисткото на Гараганини и отречената на практика марксистка философия..

Към края на 20 век отново се потвърди историческото правило, че насила създавани държави с окупация на чужди народи и малцинства в условия на свобода и демокрация се разпадат, както и насила разделените настояват да се обединят. На теория, няма нищо по-просто от това. На практика – нищо по-трудно. Въпреки това, необратимите исторически процеси продължават: Косово извоюва независимостта си макар и с помощта на НАТО-вските бомби, Санджак поставя искове за политическа автономия, Войводина постепенно възстановява автономията си присвоявайки си и определени елементи на държавност. Въпреки все още силната съпротива на великосръбските националисти, демократизацията на Сърбия разкъсва една след друга връзките на веригите с които в продължение на почти един век бяха оковани югославските народи и малцинства.

В това обкръжение на напълно разпадналата се югославска империя, като че ли само българите от Западните покрайнини напук на всички общоприети принципи за правата на човека и особено за правата на малцинствата са осъдени да живеят под сръбската тирания и под равнодушния поглед на българските държавници и политици. И след 20 години от прехода, те не смогнаха сили да протегнат ръка и да се опитат да измъкнат сънародниците си затънали до гуша в югославското тресавище.

Българите от Западните покрайнини и Македония се споменаваха само с предизборни цели – колкото да се оберат с тях гласовете на национално мислещите българи. Идвайки на власт, те се ограничаваха във вече отдавна установените клишета, които по същество с нищо не се различаваха от известната мисъл на комунистическия председател на Народното събрание Владимир Бонев който бе казал: „Заради една бълха, няма да си горим юргана“, т.е. заради Западните покрайнини, няма да си разваляме отношенията със Сърбия. И днешните уж демократични управници на България, не са далеч от тази мисъл и я повтарят често в една или друга форма.

Дори не се стараят да използват други, външно-политически доводи с които да оправдаят или поне да прикрият бездействието си по тоя въпрос. Даже се оказва, че българските дипломатически акции през 90 години на миналия век, благодарение на които ООН четири пъти осъди бивша Югославия за систематично нарушаване на правата на българското малцинство, не са част от някаква държавническа стратегия, а по-скоро част от външнополитическия натиск върху режима на Милошевич срещу когото се бе изправило почти цялото човечество.

В днешно време се задълбочава несъобразността в българската външна политика на Балканския регион, както по отношение на Сърбия, така и по отношение на Македония където живеят хора с българско самосъзнание.

В условията на продължаваща дезинтеграция на Сърбия и продължителна изолация на тази страна от съвременна Европа, настъпи криза на ценностната ѝ система с духовни, политически, културни и икономически измерения. Това постави българите в Западните покрайнини и Македония в тежко положение застрашаващо чисто физическото им оцеляване.

В отговор на засилените натисци за асимилация на българите в Цариградско и Босилеградско, се увеличава тяхната съпротива, но и солидарността на българското общество към тях. България като съседна страна на Сърбия и Македония, вече не може да провежда остаряла външна политика от времето на социализма и братския съюз с Русия. Новите балкански държави настанали вследствие разпада на бивша Югославия и настъпилото прекрояване на границите със затвърждаване на стари и оформяне на нови малцинствени групи, налага на България преоценка на досегашното ѝ поведение и съгласуване на външната ѝ политика съгласно новите реалности на Балканите но и с оглед на ангажиментите прозтичащи от членството ѝ в ЕС. Това ново политическо поведение трябва да гарантира не само националните интереси и националната сигурност на страната, но и прилагането на европейските принципи и правила на поведение към сънародниците зад граница. Тази политика трябва да осигури живота, здравето, правата и свободите на българското малцинство в Западните покрайнини и Вардарска Македония .

Изминаха 20 години от демократичните промени в страната и от началото на прокламираните принципи на парламентарната демокрация и пазарното стопанство и напускането на неработещия на практика принцип на социалистически модел на обществено развитие. Достатъчно дълго време за българската политическа класа да създаде нова стратегия и тактика за политиката си на Балканите. За съжаление, това не се случи. Липсата на подготвен политически елит, зависимостта на външен план от Русия, а на вътрешен от партии и личности създадени от бившата партийна номенклатура трансформирала политическата си власт в икономическа, направи невъзможно преосмислянето на външната ѝ политика и тя продължи да се движи по инерция. Върху това повлия и сродността на социалистическите партии управляващи в Сърбия, България и Македония които замъглиха българските националните интереси за сметка на партийното им сътрудничество. Това пак най-много се отнасяше за българските политици.

В начеващите процеси на създаване на гражданско общество се появиха неправителствени културни организации, които започнаха да правят

политиката, която би трябвало да прави България. Тези организации от двете страни на границата поеха в ръцете си защитата на българщината в Западните покрайнини. С многогодишна постоянна работа в областта на културата, спорта, образованието, религията, информирането, те донякъде овладяха процесите на асимилация по тези краища и изведоха в публичното пространство досега забранената тема - „Западни Покрайнини“. Това беше поредния шок за официалните сръбски власти, но и изненада за незрялата нова политическа класа на България. Получи се така, че и едните и другите се оказаха неподготвени за решаването на проблемите на българите в Западните покрайнини в условията на тотално променилия се Европейски свят, след срива на комунизма и разпадането на Съветския Съюз и Югославия.

Проявиха се обаче и негативни процеси.

Липсата на ясна българска външнополитическа стратегия, лиши българските организации в Западните покрайнини и Македония от опорна точка около която да концентрират усилията си и те се разделиха. Надделяха „интегристките“ фракции т.е. партиите които продължават да търсят решение на жизненоважните проблеми на българското малцинство в рамките на консервативната сръбска политическа система, наивно вярвайки, че заради членството си в Европейския съюз, Сърбия най-после ще се смили да приложи на практика гарантираните с Конституцията права на българското малцинство и ще му създаде по-нормални условия за живот.

Това конформистко поведение приспа българската дипломация и повечето казионни български организации в Западните покрайнини в очакване на голямото събитие – Сърбия да стане членка на ЕС! А логиката на нещата беше точно обратната: за да стане членка на ЕС, Сърбия, покрай всичко останало, трябваше да реши и проблемите на българите в Западните покрайнини касаещи опазването на тяхната национална идентичност и всестраниното им материално, политическо и културно развитие. Сърбия не може да стане членка на ЕС с чужди окупирани територии и едно българско население подложено на грубо нарушаване на човешките и малцинствени права с цел асимилация, т.е. сърбизация. Въпреки несъвършенствата си, обединена Европа все пак е изградена върху други принципи и правила: спазването на правата на човека, свободата на словото, частната собственост, демократичните принципи, равномерното икономическо развитие на континента, единствен европейски пазар и пр.

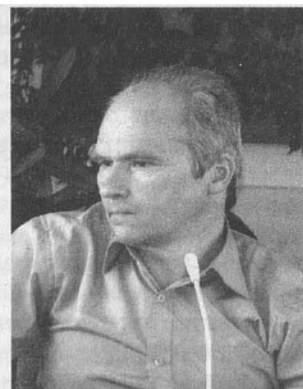
**Доклади и изказвания
на тема**

***Исторически преглед и съвременно
състояние на положението
в Западните покрайнини***

БЪЛГАРИТЕ В ЗАПАДНИТЕ ПОКРАЙНИНИ – ВЧЕРА, ДНЕС И УТРЕ

*Иван Николов –
председател на КИЦ «Босилеград»*

През целия XX век и началото на XXI век в Европа настъпват значителни политически и геостратегически промени. Версайските споразумения – договорите от Сент-Жермен с Австрия, Трианон с Унгария, Ньойския с България и Севърския с Турция разделят държави със свои територии и 35 милиона граждани са принудени да сменят родината си. Това безразсъдно и неморално прекрояване на границите пося смето на Втората световна война и на настаналите по-късно етнически и международни конфликти в Източна Европа и особено на Балканите.

Ньойският договор от 1919г. лишава България от изконни национални територии и население, останало да живее в Сърбия, Гърция, Турция и Румъния. С тези договори се създават и нови многонационални държави, каквито са Югославия и Чехословакия, в които един народ, воден от хегемонистични амбиции, обрича на тирания и неравноправие другите народи и малцинства, налагайки им своя език и култура. Сърбите в Югославия и чехите в Чехословакия водят политика на налагане на административна и духовна доминация. В Югославия например, сърбите заемат всички важни постове на управление и налагат режим на великосръбски хегемонизъм (в армията от 165 генерали 161 бяха сърби). Отделен проблем е отливването на вътрешния бруто-продукт от Хърватска и Словения към Сърбия, което води до икономическото им изтощаване.

След Падането на Берлинската стена стремежът на народите към свобода и демокрация се оказа толкова мощен, че засегна и наложената със сила преди деветдесет години Версайска система от договори. Историческото правило, че създадените насила държави, в условия на свобода и демокрация се разпадат, както и насила разделените искат да се обединят, се задейства и Версайските творения - Югославия и Чехословакия, се разпаднаха. По същия принцип се разпадна и бившият Съветски съюз.

Създаването на нови държави на мястото на разпадналите се империи в началото на деветдесетте години, доведе до значителни изменения на съществуващите граници и нарушаване и анулиране на действащите дотогава международни споразумения – Версайската система от договори,

както и по-късно подписаните Ялтенски споразумения, Устава на ООН, Заключителния акт на Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа от Хелзинки и др. Общественият и политическият процеси не могат да се контролират със сила и в днешно време се налага по-нататъшното преосмисляне и преоценяване на политическото наследство на Версай.

Версайските договори и споменатите процеси след 1919 г. в България и Унгария предизвикаха стремеж за национално обединение на разпокъсаните земи и борба за защита на техните сънародници, осъдени да живеят извън държавните им граници.

Унгария и нейните правителства настойчиво поставят въпроса за съдбата на сънародниците си, останали след Първата световна война в Трансилвания (анексирана към Румъния), Войводина (анестирана към Сърбия), Южна Словакия и Западна Украйна. Унгарската дипломация вече постигна успехи в защита на личните, граждански и национални права на унгарските общности, живеещи извън държавните ѝ граници.

За разлика от Унгария, българските правителства от 1944г. до 1989г. не успяха да защитят човешките и малцинствени права на българите извън държавните граници, за да им се гарантира правото на собствена национална идентичност. Въпреки че югославската страна е подписала всички международни договори за спазване на правата на малцинствата. Това най-много се отнася за българите в Западните Покрайнини.

През последните две десетилетия на Западните Балкани настанаха сериозни геополитически промени. Югославия се разпадна и престана да съществува като международноправен субект, което доведе до нови политически реалности на Балканите. Тия реалности определят по нов начин българо-сръбските отношения и статута на Западните Покрайнини, но българските правителства не се съобразиха с това.

За да се разбере този проблем, е необходимо да се направи исторически обзор на тия отношения в контекст на статута на Западните Покрайнини.

След Първата световна война на България е наложен жесток и несправедлив мирен договор. В неговото създаване участват Франция и Англия, подтиквани от Сърбия, Гърция и Румъния.

В дискусиите по договора Президентът на САЩ Удроу Уйлсън иска подписване на мир без присвояване на чужди територии като «наказание». «Никой мир не може да бъде траен, ако допусне да се прехвърлят народите от ръка на ръка като вещи» – заявява той. Тогава САЩ подкрепя справедливата кауза на победените страни, в това число и на България, и е против силите на

Съгласението, които се подвеждат по прекомерните териториални искания на Сърбия. По-късно Конгресът на САЩ отказва ратифицирането на Ньойския и другите Версайски договори. На 1 декември 1918 г. е създадено Кралство на сърбите, хърватите и словенци (КСХС) върху основите на великосръбската националистическа идеология на Кралство Сърбия с нейните претенции за присъединяване на още територии от Западна България.

Претенциите на КСХС са върху областите Видин, Кула, Белоградчик, Брезник, Трън, Радомир, Кюстендил, Петрич, Цариброд, Босилеград. По късно всички тия земи стават известни като Западни Покрайнини. КСХС претендира и за град Струмица и полага огромни дипломатически усилия, за да убеди съюзниците си, че икономическите интереси налагат да получи още и Пернишкия каменовъглен басейн.

Претенциите към Западните Покрайнини се оправдават със «стратегически» и «етнически» съображения. За целта те предлагат фалшифицирани карти и документи, с които се опитват да докажат съществуването на сръбско малцинство в България. За целта са фалшифицирани и регистрите на родени и починали лица, като им е прибавяно окончанието «-ич» на края. Твърденията им за сръбско население в България остават недоказани, поради което делегацията на КСХС по същество мотивира исканията си за Западните Покрайнини само със «стратегически» мотиви т.е. заемане на по-изгодни военно-стратегически позиции към България.

Въпреки противопоставянето на делегата на САЩ и без да дочакат окончателното решение на Международната разграничителна комисия, на 6 ноември 1920 г. сръбските войски окупират териториите на Босилеградско и Царибродско, части от Трънско и осем Видински села.

Съгласно Ньойския договор от България са откъснати Западните Покрайнини с обща територия 1545 кв.км и около 90 000 души преобладаващо българско население според сръбски източници. Това население живее в два града, три пазарни средища и 118 села. В откъснатите територии остават 115 училища, 6 прогимназии и една гимназия, в които преподават 269 учители и учат 7 892 ученици. В Западните Покрайнини остават 45 български черкви с 42 свещеници. Повече от 30 000 българи бягат в България. По-късно около 5 000 от тях емигрират в Западна Европа и Америка. Това, което Сърбия не е могла да постигне в Сръбско-българската война от 1885г. и във Втората балканска война от 1913г., получава на 27 ноември 1919г. с Ньойския договор.

Съгласно чл. 29 от Ньойския договор е съставена международна разграничителна комисия от френски, британски, японски, сръбски и български представители, която да трасира граничната линия на място. Това се оказва изключително трудно. Френският представител в комисията по очертаване

на сръбско-българската граница полк. Ордьони признава, че «няма по-неестествена граница от тази, която игнорира всички географски и етнографски условия и затваря многохилядно население в лабиринт от безизходни клисури на изток от границата, а на запад – от непроходна крепост от планини». Така се очертава една от най-нехуманните граници, наречена от журналистите «черната граница». Тя разсича 25 български села – Груинци, Ресен, Стрезимировци, Петачинци, Банкя, Врабча, Долна Невля и др., като разделя дворове, ниви, извори, кладенци, гробища, къщи, черкви, пътища, семейства, роднини и приятели.

Завежда се строг окупационен режим. В крайграничните села е забранявано да се държат кучета, да се сеят високи селскостопански култури, да се свети нощно време.

Българското население посреща с бурни протести решението на Ньой. Запазените документи показват, че почти всички жители на Босилеградско и Цариградско са били против тази граница. Три години българките от Западните Покрайнини носят черни забрадки. В своята книга «Войната се връща» френският журналист Анри Позе пише: «Аз видях български майки, гробовете на чиито деца са на югославска земя, да идат и да плачат на няколко метра от скъпите им гробове, понеже им е забранено да се приближат. Те са все пак щастливи, че докато е копана някоя вълча яма, не са изхвърляни костите върху насипа на нещастните малки мъртви – както видях при с. Извор».

От подписването на Ньойския договор през 1919 г. и сръбската окупация през 1920г., българите от Западните Покрайнини са подложени на системна политика на денационализация и асимилация с цел територията им да бъде присвоена завинаги. През 1929 г. в Кралството на СХС се приема Закон за защита на държавата. Законът не признава националните малцинства в държавата и на практика принуждава българите да приемат сръбски имена и презимена. До 1930 г. на тази граница са убити повече от 300 българи «при опит за бягство». Около една трета от населението е принудено да емигрира в България. Закриват се всички български училища и църкви. Отварят се сръбски основни училища, в които се преподава и учи на сръбски език, сръбска история и култура. Часовете по вероизповедание се провеждат на сръбски език. Оказва се натиск върху всички да се декларират като сърби. Към фамилията имена, вместо утвърдените български окончания «-ов» и «-ва», принудително им се поставят сръбски окончания на «-ич». Забранява се говоренето на български език на публични места. Налагат се тежки данъци, реквизиции и глоби по всякакъв повод. Налага се принудителен труд. Откъсването на Западните Покрайнини от България създава изключителни трудности на населението. Липсата на пътища между Западните покрайнини-

ни и вътрешността на Сърбия практически ги изолира и довежда до пълно блокиране на икономиката и търговията на тези територии.

Терорът над българското население в Югославия предизвиква жив интерес сред водещи вестници в Европа - италианските: «Impera», «Corriere Adriatico», «L'Ambrosiano», «Tribuna»; английския – «Manchester Guardian», «Times»; немският: «Berliner Tagesblatt». Тези вестници отпечатват редица и до днес запазени публикации за насилията над българите.

Населението е лишено от политически права. То може да участва в парламентарните и местни избори, но може да гласува само за представители на традиционните сръбски партии. Бруталните опити за сърбизирането на българското население срещат организирана съпротива. На 15 и 16 юни 1924 г. в София се основава Временен върховен комитет за бежанците, който свиква първата Конференция на бежанците от Западните Покраинини. Организацията има над 3 000 члена, в 68 дружества. Издават се вестници «Западни Покраинини» и «Западно ехо». Председателят на организацията, големият български поет Емануил Попдимитров, пледира за правата на българите от Западните Покраинини пред редица международни форуми. Под ръководството на Емануил Попдимитров към Върховния комитет е създаден Научен институт «Западни Покраинини», в който членуват 44 именити български учени. Основната цел на Института е да събира и опазва материали за българския характер на населението в Западните Покраинини.

През 1923г. се създава Вътрешната западнопокрайнинска революционна организация «Въртоп», основана в отговор на терора над българското население и заедно с четите на ВМРО тя води въоръжена борба за национално освобождение и присъединяване на Западните Покраинини към България. Когато репресиите достигат застрашителни размери, членовете на организацията пристъпват към провеждане на серия от атентати, политически убийства и диверсии на територията на Западните Покраинини – Враня, Ниш, Пирот, Цариброд, както и в Белград.

След 19-майския преврат 1934г. Вътрешната западнопокрайнинска организация «Въртоп» заедно с ВМРО е забранена и разпусната в резултат на споразуменията между българското и сръбското правителство. Този подход - интересите на българите в Западните покраинини да бъдат предавани от българските правителства в интерес на някакви «висши» идеологически и държавно-политически интереси - продължава и до днес.

През 1941-1944 г., съгласно споразумението между правителствата на Германия и България, Западните Покраинини са върнати на България за административно управление до края на войната. По-голямата част от забягналите в България се завръщат по родните си места. Българската администрация

отново открива българските училища и открива нови. Възстановяват се българските имена на населението. Започва се богослужение на български език. Хората могат свободно да говорят на майчиния си български език. Българите от разделените села се събират отново. Западните покрайнини изживяват краткотраен икономически разцвет въпреки военното положение.

След Втората световна война съгласно Парижкия мирен договор от 1947г. Западните Покрайнини остават отново в границите на ФНР Югославия. Периодът от 1941 до 1944 г. се заклеявява от сръбската администрация и сръбските историографи като период на «българската фашистка окупация». Новите сръбски историци бързат да напечатат множество книги и да издигнат десетки паметници на «зверствата на българските фашистки окупатори». И днес много българи в Западните покрайнини живеят с чувство на вина, че принадлежат към «окупаторите». В последните години бяха обявени и за «агенти на НАТО». На българите от Западните Покрайнини, съгласно новата конституция на ФНРЮ след 1944 г., се гарантират човешките и национални права. В училищата преподават български учители на български език. По това време Босилеградската и Царибродската гимназия дават изключително добре образовани млади хора, благодарение на все още пребиваващите тука български преподаватели. Повечето от тях продължават образованието си и дават добри специалисти във всички сфери на науката и изкуството. Много от учители от района са дали значителен принос в огромяването на населението в Сърбия, Босна и Македония. С рязкото влошаване на българо-югославските отношения през 1948г., поради разрива между Тито и Сталин, българските учители са изгонени от Западните Покрайнини.

С добре разработени действия в областта на териториалното деление, образованието, вероизповеданието, информирането, културно-историческото наследство и в политическата сфера, сръбската държава е разработила действащи механизми за асимилация на българското население:

В началото на 60-те години на миналия век от Босилеградска и Димитровградска община се отнемат по около 1/3 от териториите и се присъединяват към съседните общини Сурдулица, Бабушница и Пирот. По този начин се разбива компактността на българското население, което се разделя на пет части, и изкуствено се противопоставя отвътре, като се дават по-добри условия за живот на населението в съседните сръбски общини и така се създава нагласата, че е „по-добре да ни управляват сърби“. Остатъците от общините Босилеград и Цариброд си остават икономически най-изостанали в цяла Сърбия с изключително лоша пътна мрежа и примитивни условия за живот и до днес.

От 1960 до 1987 година българският език поетапно е изхвърлен из българските училища и сега се преподава като „чуждестран“ 4-5 часа седмично.

Всички останали предмети се преподават на сръбски. Учебниците също са на сръбски. Не се изучава достатъчно българска национална история и култура. Учениците се възпитават в дух на великосръбски национализъм и национална неприязън към България. Българите във вътрешността на Сърбия (Сурдулица, Враня, Пирот, Ниш, Белград и др.) нямат никакви възможности да изучават български език и култура.

С Конституцията и законите на Югославия е допуснато малцинствата да се учат на майчин език, ако най-малко 15 родители на деца изразят такова желание. Обаче в условия на национална нетолерантност и ксенофобия, при липса на правова държава и сериозна защита на правата на човека и правата на малцинствата, беше почти невъзможно да се изрази такова желание. Отделен проблем е, че в Сърбия все още няма учебници на български език. Още по-голям проблем е, че възстановяването на българския език в училищата след промените от 5 октомври 2000г. и свалянето на режима на Милошевич, все още среща силна съпротива, както от страна на държавата, така и от страна на самите родители и преподаватели. Което означава, че дългогодишното прилагане на т.нар. „двуезичен модел“ е успяло да създаде определен тип двойни личности, които трудно се справят с новите изисквания за безусловно спазване на правата на малцинствата.

В началото на учебната 2006/2007г. с общи усилия на българските организации в Западните покрайнини и група национално осъзнати родители в Босилеград бе открита паралелка, в която 11 деца от първи клас изцяло се обучават на български език с учебници, внесени от България. Всички останали ученици се обучават на сръбски език. На практика тази паралелка обслужва интересите на сръбската външна политика пред международната общност, афиширайки Сърбия като демократична страна, която спазва правата на малцинствата, но на място носи опасност от разделение и противопоставяне на децата на „просръбски“ и „пробългарски“ ориентирани. През учебната 2007/2008 година бе открита още една паралелка на български език с 13 ученици. В следващите две години се откриха още две паралелки, в които обучението изцяло се провежда на български език, така че общата бройка достигна 60 ученици и огромни проблеми от гледна точка на ученици и учителски кадри. Същата година в Босилеград се провали опита за създаване на паралелка на български език в Гимназията поради съпротивата на директора на гимназията. В Царибродската гимназия с усилията на родители и ученици и особено на директорката на гимназията г-жа Снежана Симеонова до момента са открити четири паралелки на български език с 53 ученици.

С Постановление № 103 от 1993 година Министерството на образованието и науката на Република България поема около 60-70 студенти от общините Босилеград и Димитровград на държавни разноски, а отделно академичните

съвети на Софийски, Югозападен и Великотърновски университет поемат още студенти от Западните покрайнини, така че по-голяма част от желаещите да следват в България, биват записани. Отделно професионалните гимназии в Кюстендил и Дупница намират начини да обучават деца от Босилеград.

В областта на информирането - в Ниш все още излиза седмичен вестник на български език „Братство“, Списание „Мост“ и детски вестник „Другарче“. В момента тяхното издаване е преустановено от страна на сръбското правителство поради финансови причини. Съкратени са и радио и ТВ-емисии на български език по Радио Телевизия Сърбия. В общините Босилеград, Сурдулица и Цариброд има местно радио, което частично излъчва емисиите си и на български език. Те досега се финансират от бюджета на Скупщината на Сърбия и представляват трансмисия на официалната политика и официалните държавни медии. Съществуват и други печатни издания, сред които напоследък се утвърди списанието „Бюлетин“ на Културно-информационния център на българското малцинство „Босилеград“ в Босилеград с критични позиции към сръбското правителство.

С появата на сателитните и частните кабелни телевизии сред българското малцинство в Сърбия все повече проникват българските ТВ програми, но общо взето информирането на българското малцинство е недостатъчно, едностранчиво и тенденциозно.

След промените от 5 октомври все още няма готовност медиите да информират на български език. Отделен проблем е, че няма професионално информиране, което е основна предпоставка за демократизацията на общините с българско население. Напоследък местните медии в Сърбия са подложени на приватизация, което дава нови възможности за закриване на радио-програмите на български език.

Основни носители на културния живот в Босилеград и Цариброд са общинските културни центрове, които до 5 октомври 2000г. изключително се занимаваха с представяне на сръбската култура сред българите. По този начин тя се използваше като средство за изграждане на сръбско национално самочувствие на българите. Като форма на съпротива през 1997-98 година с подкрепата на българското правителство на Иван Костов в Цариброд и Босилеград беше създадено гражданско сдружение Културно-информационен център, който изключително се занимава с представяне и развиване на българската култура сред българското малцинство. Това сдружение в началото срещаше големи трудности, причинени от сръбските власти, но българските културни програми, които то предлага, се посрещат добре от населението. Така КИЦ постепенно се утвърждава като културно средище на българите в Босилеград и Цариброд, благодарение на подкрепата на българските културни институции и културни дейци в България. За да се

създадат културни предпоставки за демократизация и освобождаване на българското малцинство от идеологическите и националистически клишета, необходимо е културният живот на българското малцинство да се издигне на качествено по-високо равнище.

Българското малцинство има 45 църкви и двама свещеници българи. Има известен напредък в богослужението на български език в Босилеград. На двама млади свещеници българи от Цариброд, които завършиха образованието си в България, Сръбската православна църква не им разреши да служат в родния си град. В сравнение с другите малцинства в Сърбия положението на българското малцинство и в областта на вероизповеданието е много по-лошо. Новопостроената черква „Св. Иван Рилски“ в с. Паралово, Босилеградско, не бе осветена от местния епископ Пахомий, а свещеникът отец Йоан бе подложен на гонения и натиск.

Разрушават се или се предоставят на времето да бъдат разрушени всички паметници от времето на българската национална история преди 1920г. Някои църкви и манастири са сринати, други са варосани, за да не се виждат българските надписи, а трети - с научни фалшификации - се присвояват като сръбски. В Димитровград е сринато българското военно гробище, заедно с паметника на българския воин. През 2005 година е възстановен паметникът-костница от 1887 година, повдигнат в памет на жертвите от Сръбско-българската война от 1885 година, но частично е променен първоначалният му вид. Безследно е изчезнал паметникът на Къню Дошев, български войник, защитавал Босилеград от сърбите през 1913 година. Новите надгробни паметници са надписани изключително на сръбски език. С усилията на КИЦ „Цариброд“ и подкрепата на български неправителствени организации през 2004 година в Босилеград бе издигнат първият български паметник в Западните покрайнини - на Васил Левски. През 2006 година частично бе възстановена черквата „Св. Спас“ в село Долна Любата. Една от най-големите и красиви черкви „Св. Троица“ в село Извор, Босилеградско и първото килийно училище от първата половина на 19 век се намират във фаза на разпадане. Също и черквите от 10 и 14 век в село Божица и село Паля.

Същевременно, през по-новата история след Втората световна война в Западните покрайнини са издигнати множество паметници на „жертвите на българските фашистки окупатори“. Последният от този род е паметната партизанска чешма при град Църна Трава, построена през 2004 година в памет на жертвите на „българските фашистки джелати“.

Общините Босилеград и Цариброд имат само болници за първа медицинска помощ и нямат родилни домове. Тежко болни, родилки и нуждаещи се от специализирана медицинска помощ в Босилеград се карат през планината Власина в съседния град Сурдулица, отдалечен на 70 км., което при зимни

условия често пъти се оказва фатално за болните. Децата се раждат в съседните общини Сурдулица и Пирот и там се записват в кръщелните книги като „сърби“, а на женските фамилни имена се слага неправилно окончание

-в, а не -ва, с което се създава основа за по-лесно придаване на окончанието –ич, и се прави разлика между българките в Сърбия и България.

Българският език не се използва пред държавните органи на властта. Зачестяват случаи на сваляне на двуезични фирми и надписи, променяне на българските имена на улици, градове, населени места и местности. Не се издават двуезични лични документи, свидетелства, дипломи, призовки и т.н.

През 2005-2006г. бяха направени първите прецеденти съдопроизводството в Босилеград и Сурдулица да е водено на български език

В икономическо отношение общините Босилеград и Димитровград се намират сред последните пет от най-изостаналите общини в Сърбия. Има две главни причини за това. Първата е, че тези области географски са насочени към българските пътища и пазари, а границата прекъсва всички възможности за нормално икономическо сътрудничество. Втората е, че Сърбия съзнателно не е инвестирала в тия общини, с което е насърчавала миграцията към вътрешността на Сърбия, където те по-лесно са се асимилирали. След разпадането на Югославия икономическото положение на българското малцинство драстично се влошава. Безработицата достига 80%, а заплатите са сред най-ниските в Сърбия. Социалното положение на безработните и възрастните е изключително тежко.

В условията на пазарно стопанство и икономически реформи, продиктувани от общия стремеж за интеграция в ЕС, Западните покрайнини изпадат в още по-трудно положение, най-напред заради това, че пазарната логика налага икономическо сътрудничество с България, за което няма политическа готовност, а после и затова, че сръбските инвеститори губят икономически интерес да инвестират в нашите краища поради огромната отдалеченост от сръбските пазарни средища и главни магистрални, и железопътни пътища. Отделен проблем е, че митницата край Босилеград не е регистрирана за транспорт на стоки с тежкотоварни камиони.

Българското малцинство е разделено на две избирателни колегии, в които българите представляваха съответно само 4% и 7% от избирателната маса, така че то няма възможност на свободни демократични избори да избере свой представител, който да защитава интересите му в Парламента. След гласуването на новата конституция е намален броят на необходимите съдебно заверени заявки за партиите на националните малцинства на 3 000, което

при сегашното разпределение на силите пак няма да доведе до избиране на народен представител на българското малцинство в Парламента на Сърбия.

В последните няколко години се забелязва рязка промяна в националния състав на полиция и гранична полиция в общините с българско население като над 90% от тях са сърби.

След гласуването на Закона за националните малцинства в бивша Съюзна Република Югославия бе създаден т.нар. Национален съвет на българското малцинство, избран от назначени лица от състава на общинските съветници в Босилеград и Димитровград, представители на обществени и политически партии и кандидатирани представители срещу 100 подписа. Така в този съвет отново попадна старата комунистическа номенклатура. Представителите на младата национално мислеща интелигенция предпочетоха да останат извън. Председателите на националните съвети на всички малцинства в Сърбия съставляват т.нар. Съюзен съвет на националните малцинства, който се оглавява от премиера на сръбското правителство. По този начин националните съвети на малцинствата, вместо да представляват интересите на малцинствата пред сръбското правителство, се превръщат в негови органи, чрез които то провежда своята политика към малцинствата. За това свидетелстват и значителните суми, които сръбското правителство отпуска за работа на канцелариите на националните съвети, създавайки по този начин силна малцинствена бюрокрация, подчинена на Белград.

Самите малцинствени съвети имат само съвещателни права в сръбската администрация, но се стремят да играят ръководна роля на всички нива вътре в самите малцинства. Въпреки че нямат никакви политически правомощия, те са пълни с представители на политически партии и се ръководят основно от управляващата партия в Сърбия.

От средата на 90-те години на миналия век в сръбските академични среди беше лансирана „научна“ теза, според която в Сърбия няма българи, а някакви „шопи“ и „торлаци“, които живеят в областта на Стара планина и Сичево в Сърбия, до някъде зад София в България. Бяха отпечатани и няколко книги на тази тема и беше започнало написване на „шопски“ речник, с който се искаше чрез комбинация на сръбски и български югозападни диалекти да се създаде изкуствен език със сръбска граматика на тази изкуствено създадена „нация“. Дори бяха преведени книги на някои български писатели на този „език“. Това трябваше да бъде заключителната фаза на асимилацията на българското малцинство с претенции за „сръбско малцинство“ в България и овладяване на нови български земи. Само общата криза на сръбския национализъм и острата реакция на българската дипломация и на българската общественост предотвратиха това начинание. Иначе, в официалната

сръбска история е залегнало становището, че Западните покрайнини са „освободени“ през 1920 година.

Българските общини в Западните покрайнини винаги са били управлявани от партиите, които са на власт в Белград. Опозиционни прояви е имало, но те никога не са могли да застрашат монопола на управляващата партия. С разпадането на Югославия и първите вестители на демократизацията българското малцинство създаде своя политическа организация – Демократически съюз на българите в Югославия /ДСБЮ/. Политическата програма на тази партия бе основана на Конституциите на Югославия и Сърбия и международните документи за правата на човека и правата на малцинствата. Програмата изцяло бе насочена към опазване на националната и културна идентичност и създаване на условия за всестранно материално, културно и демократично развитие. Това предизвика бурна реакция от страна на властите, но и от страна на сръбската опозиция. ДСБЮ беше нападат като сепаратистка организация, която иска да присъедини тази област към България. Активистите на тази партия непрекъснато бяха изложени на преследване, а лидерът на партията Марко Шукарев бе сред малцината, които бяха арестувани, и лежа в затвора по време на режима на Милошевич. От тогава до днес ДСБЮ се намира в постоянна дефанзива, принуден да се бори за правото си на съществуване и непрекъснато изложен на опасности от преврати и забраняване. Нито една сръбска партия не го подкрепи, даже и от чисто принципни съображения в борбата за елементарни човешки права.

В еуфорията след 5 октомври 2000г. в Босилеград бяха създадени общински съвети на десетки сръбски политически партии, които изместиха ДСБЮ от естествената му среда и временно наложиха своите „демократични“, „граждански“, „либерални“ и други концепции за решаване на проблемите на българското малцинство. Местните съвети на сръбските демократични партии в Босилеград и Цариброд още в началото се поставиха като сръбски партии сред сръбско население. Много българи, съблазнени от новите синекурни длъжности в системата на властта, тръгнаха да членуват в тия партии. ДСБЮ отново остана сам да защитава интересите на малцинството, тоя път от покушенията на все още не докрай дефинираната сръбска демокрация. ДСБЮ отново бе изолиран като „националистическа“ и „екстремистка“ партия и на малцинството бяха наложени други политически концепции, идващи от Белград. Под тяхно влияние се наложи т.нар. Либерална концепция за правата на малцинствата, според която правото на национално самоопределение е лично право, каквито са например религиозните и политически права и свободи. Така беше избегната колективната концепция за спазване на колективните права и свободи с оглед на специфичните исторически, географски, икономически, културни и други особености на Западните покрайнини, които могат да бъдат реализирани само в условия на политическа автономия и децентрализация на властта,

каквато е и практиката в развитите европейски държави. Пет години след това резултатите показват, че демократичните сръбски власти всъщност са продължили старата политика с нови средства. През 2009 година в Сърбия бе гласуван Закон за политическите партии, с който квотата за регистриране на малцинствена партия бе вдигната на 1000 члена. В крайно драматични условия, във вътрешно-партийна борба за надмощие бяха регистрирани три български малцинствени партии. Наследницата на ДСБЮ, Демократичния съюз на българите успя да събере необходимите подписи и значително да промени и осъвремени Програмата си и Устава.

След 1990г. сред българите в Западните покрайнини се увеличава интересът за придобиване на българско гражданство и около 2 000 души са го получили. Изключително бавната процедура за придобиване на удостоверения за български произход и бавната процедура за придобиване на българско гражданство, която се бави 3-4 години, огорчава хората.

Смятаме, че по отношение за българите в Западните покрайнини трябва да се приложи практика на възстановяване на българско гражданство, тъй като се касае за откъснати територии от България и граждани, на които с никакъв закон не им е отнето българското гражданство.

Проблемът с двувластните имоти насава, след като Ньойската граница пресича селата, оставяйки имотите им и техните собственици от двете страни на границата. Повечето от собствениците не са получили никакво обезщетение. Този проблем се задълбочава още повече, след като десетки хиляди българи от Западните покрайнини са били принудени от сръбските окупационни власти да напуснат родните си домове и имотите си и да емигрират в България. Техните имоти са подложени на грабеж и незаконно ползване и до ден днешен. След втората и третата бежанска вълна на българи от Сърбия в България, т.нар. двувластни, най-често недвижими имоти, се увеличават още повече. Тия имоти днес се използват от хора, близки до властта. Създадена е една облагодетелствана от окупацията класа, от която по-късно произлизат най-големите врагове на България, защото те, благодарение на сръбската окупация, са получили в трайно владение имотите на бежанците. Те нямат сметка от решаването на този проблем, защото това засяга интересите им.

Нито България, нито бивша Югославия, нито днешна демократична Сърбия не се поинтересуваха да възстановят и да дадат възможност на бежанците да ползват имотите си или те да бъдат обезщетени. Без справедливо решаване на имуществените права на бежанците, напуснали родните си краища под сръбския натиск, не могат да бъдат възстановени и изчистени връзките и отношенията между българите от едната и другата страна на границата.

Ужасна е ролята на българите еничари. Не един български политик, посетил Западните Покрайнини, е бил заблуждаван от тях за «реалните права, на които българското малцинство се радва». Веднъж посетили Белград, без да се отбиват в Босилеград и Цариград, без да познават същността на проблема, българските политици неведнъж са се превръщали в сръбски съюзници и са нанасяли непоправима вреда на българите в Западните покрайнини.

През 1969 година се появяват първите признаци на интерес от страна на българските правителства за положението на българите в Западните покрайнини, като се предлагат мерки с цел да се установят връзки и да се работи за опазването на националната им идентичност.

След 1989г. в България настъпи процес на демократизация. За пръв път в новата ни история след 1919 г. българско правителство обърна внимание на Западните Покрайнини като болезнен за нацията ни проблем. След осем десетилетия безразличие представител на Министерството на външните работи посети Западните Покрайнини. През периода 1992-94г. правителствата на Ф. Димитров и проф. Л. Беров, поставят въпроса за положението на българите в Западните Покрайнини и грубото нарушаване на техните граждански и човешки права пред ООН и при разглеждането на доклада за Югославия пред комитета на ООН за премахване на расовата дискриминация. По този въпрос с делегацията на Югославия се разменят остри официални документи. От сръбска страна се отрича всякакво нарушение на правата на българското национално малцинство. Тези документи са разпространени и сред всички държави – членки на ООН. Така за първи път проблемите на българите в Западните Покрайнини намират място в докладите на Комисията на ООН по правата на човека и резолюциите на Общото събрание на ООН. Светът най-после с изненада научава, че в Сърбия все още има и българско национално малцинство.

През 1992г в гр.в Неготин Слободан Милошевич заяви, че от двете страни на р. Тимок живее един народ – сръбски народ. На тази претенция българското правителство не реагира. Югославия излезе с документ, че в България има «огромно сръбско малцинство», чиито права се «нарушават». Видни сръбски учени като проф. Зоран Джорджевич, ръководител на изследователската група по история на Философския факултет в Ниш и проф. Радомир Джорджевич, председател на дружеството за научно изследване на най-старата история на сърбите «Сербона» открито подкрепят шовинистичните претенции на сръбските правителства. Проф. Р.Джорджевич заявява «И днес голям брой сърби живеят в Западна България, но те са вече напълно асимилирани. Ако вече става дума за промяна на границата, то границата на Сърбия трябва да се премести до София, пък и по-нататък». Тогава, както и сега, те не посочват нито един исторически, етнодемографски или стати-

стически документ в подкрепа на това твърдение. Българските правителства отново не реагират с опровержение на сръбските твърдения.

Правителството на проф. Л. Беров два пъти (през 1995 г.) на официални преговори с югославски правителствени делегации поиска Югославия да спазва правата на нашите сънародници. Въпреки обещанията от страна на Югославия да съдейства за подобряване положението на българите, тя продължи да провежда същата политика спрямо тях.

За съжаление, през последните години моралната и материална подкрепа на българските правителства към нашите сънародници стана крайно ограничена и епизодична. Българските политици почти никога не проявяват интерес към проблемите на българите от Западните Покрайнини. Днес от страна на България не се прави почти нищо за защита на българите в тези територии срещу системната политика на сърбите за тяхното асимилиране. Продължават грубо да се нарушават техните лични, граждански и национални права.

Според българските юристи - специалисти по международно право, има няколко основания за промяна на статута на Западните Покрайнини. Те произтичат преди всичко от факта на изчезването на Югославия като международноправен субект:

1. При възникналата нова държавно- правна реалност, съгласно действащото международно право, днес клаузите на Ньойския договор от 1919 г., отнасящи се до Западните Покрайнини, стават недействителни.

2. Тази недействителност трябва да се прокламира и признае от международна съдебна институция.

3. Няма никаква пречка този въпрос да бъде поставен за преразглеждане в ООН, тъй като всички членове на Организацията на Обединените нации са „*ipso facto*“ страни и по Статута на Международния съд (чл. 83 от Устава).

4. Необходимо е да се знае, че само държави могат да бъдат страни по делата пред Международния съд (чл. 34 от Статута на Международния съд). Молби за признаване на недействителност на международни договори не могат да се представят от неправителствени организации и частни лица.

Съгласно Ньойския договор Западните Покрайнини се предават на Кралството на сърби, хървати и словенци. През 1929 г. крал Александър обявява тричленната държава за несъществуваща и създава нов юридически субект, наречен Кралство Югославия. Съгласно международното право договорите прекратяват своето действие с изчезването на субектите (субекта), които са

ги сключили. Когато договърът е двустранен, той престава да съществува, щом престане да съществува един от неговите субекти. Още през 1929г. българското правителство има юридическото основание да иска преразглеждане на въпроса за статута на Западните Покрайнини. За съжаление, това не е направено.

През 1947г. на Парижката мирна конференция правата на Кралство Югославия върху Западните Покрайнини са прехвърлени върху НР Югославия.

Трансформирането на държавата Кралство на сърби, хървати и словенци, Кралство Югославия, НРЮ, ФНРЮ, СФРЮ, СР Югославия и Държавна общност Сърбия и Черна гора е заличило международно правната й персоналност.

С преставането на съществуването на Югославия спират да действат и всички договори, които тя е сключила.

Създадената най-накрая, условно за 3 години, Общност на Сърбия и Черна гора (ОСЧГ) не бе призната от никоя държава или международна институция за наследник на вече несъществуващата държава Югославия и на свой ред също се разпадна на две независими държави Сърбия и Черна Гора.

В заключение, липсата на международноправния субект е достатъчно основание за съдебен иск на Р България пред Международния Съд в Хага срещу Р Сърбия.

Международното право приема, че при сключването на безсрочни договори, каквито са Ньойският мирен договор от 1919 г. и Парижкят мирен договор от 1947 г., последните са валидни, докато обстоятелствата, при които са сключени, са останали неизменни: „*Omnis conventio intellegitur rebus sic stantibus*“. По силата на тази клауза, през 1913 г., Сърбия отказа да изпълнява постановленията на подписания от нея договор с България от 13 март 1912 г., относно съдбата на Македония. Сърбия поиска да се смятат за отменени онези клаузи от договора, които определяха респективните права на двете страни в Македония. По този начин тя завзе онази част от областта, която по договор бе определена за България. С този акт от преди 91 години Сърбия прие още тогава, че клаузата „*rebus sic stantibus*“ е действаща норма на международното право.

В по-ново време, през 1966 г., Франция използва тази норма, за да излезе от военната договорна система на НАТО. През 1966 г. във Виена бе свикана международна конференция, на която се изработи и прие (1968, 1969 г.) «Виенска конвенция за правото на международните договори». В тази Конвенция се уточниха конкретните случаи, при които да се прилага посочената клауза за изменение на обстоятелствата. Чл. 62 разпорежда, че тази

норма се приема за действаща и е част от международното право. За нас българите е важно становището на делегацията на САЩ, как да се тълкува чл. 31, точки 1, 2 и 3 и чл. 32 от Конвенцията. Според нея за прилагане на клаузата „*rebus sic stantibus*“ трябва да се имат предвид подготовителните материали по договора и обстоятелствата при сключването му.

От подготовителните материали и обстоятелствата при сключването на Ньойския договор се вижда, че „Сърбия формулира спрямо България само стратегически съображения, но не и етнически“.

Представители на Англия и САЩ са били на мнение че «Даването на предимство на Сърбия ще постави българската столица напълно под опасност и ще предизвика възбудата на българския народ, както и много мъчнотии между двете страни».

Италианският представител е забелязал, че се очертава диспропорция между силите на упоменатата Сърбия и отслабена България“.

Комисията намира, че глобалното приемане на сръбските искания спрямо България ще постави последната в тежко политическо и икономическо положение. Тя констатира, че териториите, искани от Сърбия, са населявани в мнозинството си от българи. От цитираните протоколи се вижда по един абсолютно безспорен начин, че Западните Покрайнини са били придадени на Сърбия по чисто стратегически причини. Тези причини вече не съществуват, поради развитието на военната техника. За минути могат да долетят ракети от Ниш или Пирот до София и обратно. В американското становище «обстоятелствата при сключване на договора“ трябва да се вземат предвид, за да се признае, че са налице всички предпоставки за прилагане на клаузата „*rebus sic stantibus*“.

Спорешите страни могат да се възползват от институцията «Good offices“ и да се обърнат към някоя държава за „добър съвет“ за решаване на спор. В случая със Западните Покрайнини, целесъобразно би било такъв „добър съвет“ към България и Сърбия да се потърси от някоя от Великите сили.

Въпросът за Западните Покрайнини може да се постави пред Съвета на Европа (СЕ), Европейския съюз, НАТО, Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ), Helsinki Watch, Human Rights Watch, Minority Rights Group International и други.

Новите политически реалности след разпадането на Югославия като международноправен субект поставят пред българското правителство необходимостта от започване на незабавни преговори със Сърбия за промяна статута на Западните Покрайнини. В тези преговори България трябва да следва по-

литическа линия на поведение, която предполага връщане на териториите и населението на Западните покрайнини на Р България.

Ако дипломатическите постъпки завършат неуспешно, правителството на Р България може да представи съдебен иск в Международния съд в Хага срещу Р. Сърбия за промяна статута на Западните Покрайнини.

Ако въпреки недействителността на Ньойския договор, България, Сърбия и държавите, които пряко са ангажирани с решаването на югославската криза, решат, че този въпрос трябва по някакъв начин да се пренебрегне в името на някакви „висши“ интереси, въпреки че няма по-висши интереси от свободата и правата на човека и гражданина, то все пак никой не може да оспори правото на българите в Западните покрайнини да живеят нормално и човешки, съгласно общоприетите принципи за правата на човека и гражданина. С тази цел правителствата на двете държави трябва ясно да се разграничат от миналото и с приемането на редица мерки да облекчат положението и да им създадат по-нормални условия за живот.

Доближаването на положението на българското малцинство в Западните покрайнини до положението на малцинствата в развитите европейски страни означава да му се гарантира широка политическа автономия с тристепенни органи на властта, върху които Белград да прехвърли част от законодателната и изпълнителната власт, за да може българското малцинство с подкрепата на България, Сърбия и международната общност, и съответните конституционни и законодателни механизми да поеме отговорността за своето икономическо, политическо и културно развитие.

Третата възможност е обстоятелството, че след разпадането на Югославия, Сърбия не може да бъде единствен наследник на Западните покрайнини, защото такива права имат и останалите страни, създадени на територията на бивша Югославия. Българското правителство може да поиска специален статус (кондоминиум) т.е. съвместно управление над Западните покрайнини от правителствата на бившите югославски републики, които са законни наследници на Югославия, което е също един от начините за трайно решаване и подобряване на положението на българското малцинство в Западните покрайнини.

Ако Хърватска и Словения претендират да запазят наследството си върху Западните покрайнини, тогава те трябва да използват това свое право и да поемат съответната част от отговорността за положението и правата на българското малцинство и особено за икономическото възстановяване на района. Ако не искат, те могат да отстъпят своите права на България. Българската дипломация има изключително добри възможности и широко поле за действие.

По отношение на българското малцинство в Западните покрайнини българската външна политика трябва да има ясно дефинирани дългосрочни и краткосрочни стратегически цели. Дългосрочните трябва да са насочени към крайната цел на българската политика към Западните покрайнини, която би трябвало да доведе до връщането на Западните покрайнини в държавните граници на България. Това трябва да бъде съгласувано с международните усилия за решаване на кризата в страните от бивша Югославия.

Краткосрочните цели трябва да доведат до опазване на населението и на неговата българска идентичност, създаване на условия за тяхното всестранно икономическо, политическо и културно развитие и естествена икономическа интеграция на Западните покрайнини в региона. Това подразбира:

- изучаване на български език и българска история в училищата;
- опазване на българското културно наследство и развиване на българската култура;
- защита на правата на човека и особено на правата на малцинствата;
- възстановяване на икономиката в Босилеградско и Царибродско в контекст на европейските интеграционни процеси под формата на създаване на т.нар. еврорегиони и тяхното свързване с българските и европейски пазари;
- създаване на свободен митнически режим в районите със смесено българско население и тяхното свързване с естествените български пътища и пазари;
- облекчаване на процедурата за придобиване на българско гражданство (възстановяване).
- продължаване на политиката на приемане на ученици и студенти в професионалните гимназии и в университетите;
- развиване на регионалното сътрудничество със съседните български общини;
- финансиране проекти на неправителствения сектор за развитие на демокрацията и на гражданското общество.

Тия краткосрочни цели трябва да доведат до опазване на българската национална идентичност на българите в Западните покрайнини, създаване на условия за тяхното всестранно икономическо, политическо и културно

развитие и естествена икономическа интеграция на Западните покрайнини в региона.

Защитата на правата на българите в Западните покрайнини е не само въпрос на национален интерес, но и на национална чест и морален дълг на България – Западните покрайнини са цената, с която е заплатена независимостта на България през 1919 година в Ньой. България не бива да забравя, че българите от Западните покрайнини дадоха своя принос за изграждането на свободна и независима България. Само жителите на Босилеград, в състава на Тринадесети Рилски пехотен полк, са дали над 410 убити за свободата на България през Първата световна и Междусъюзническата война. Вече осем десетилетия българите в Западните покрайнини са заложенници за свободата и независимостта на България.*

Ако Сърбия беше готова да се изправи пред предизвикателствата на демокрацията и да признае на практика правата на малцинствата, тя нямаше да създава в Босилеград и Цариград сръбски партии, чрез които да размива проблемите, а щеше да остави българското малцинство само да дефинира своите цели и интереси в рамките на системата и да ги изпълнява. Но вместо Сърбия да уважава автентичната политическа воля на малцинството, сръбските власти използват манипулативна демокрация, за да му налагат своята воля.

В рамките на Сърбия проблемите на българското малцинство могат да се решат по начина, по който това искат и другите малцинства с признаване на автономен политически статут, в рамките на който самото малцинство да поеме отговорността за осъществяване на правата си, и същевременно да има държавен орган /омбудсман/, който да се грижи за тяхното прилагане. Това значи, че не е достатъчно правата на малцинството само декларативно да бъдат признати, но и да бъдат създадени ефективни политически и правни механизми за тяхното осъществяване.

Свалянето на комунистическата власт в Босилеград и Цариград и идването на Демократичната власт донесе нови изпитания. Проблемите на малцинството не бяха засегнати по същество.

ДСБЮ междувременно се разпадна на три политически партии. Влизайки в борба за общинска власт и в Националния съвет на българското малцинство, създаден по внушение на Белград, тия партии се поддават на привилегиите на властта и пренебрегват интересите на малцинството. В политическата борба със сръбските партии те винаги са губещи.

От друга страна, решаването на етническите проблеми и спазване на международните стандарти за правата на малцинствата, е едно от условията, които

международната общност поставя пред Сърбия за нейната реинтеграция в международните форуми, без които няма излизане от сегашната икономическа криза. Това налага нуждата от радикална смяна на политиката към националните малцинства. Не само трябва да бъде изоставена и осъдена политиката на национална асимилация на малцинствата, но трябва да бъдат лекувани и последиците, които тя остави в съзнанието и менталитета на хората.

Практиката показва, че демократична Сърбия все още разчита на бившите служители на комунистическата власт и националните еничари на българщината. Разчита и на политиката на печелене на време и изтощаване на международната общност в нейните настояния да модернизира Балканите. Носителите на великосръбския национализъм, военнопредшествениците, тясната свързаност на държавата с мафията е най-голямата пречка за демократизиране и модернизиране на Сърбия и съответно и за решаване на етническите проблеми.

Нужен е остър завой и решително скъсване с миналото и личностите, които го олицетворяваха, нещо, за което в Сърбия не съществува политическа воля. Това е пътят за духовния катарзис на сръбската нация и национално помирение с другите народи, малцинства и етнически общности.

От България се очаква да прояви много по-сериозно държавническо поведение по въпроса за Западните покрайнини и да наложи решение, което да доведе до коренна промяна на статута на българското население в Западните покрайнини, което да гарантира неговото оцеляване и създаване на условия за нормален живот. Плахата българска външна политика през десетилетията и пренебрегването на интересите на българското малцинство за сметка на идеологемите за „братство“, „славянство“, „добросъседство“ и „мост на сътрудничество“ със Сърбия, която по същество е потисник и окупатор на българското малцинство, доведе до разочарование, огорчение и разколебаване на българското малцинство в България като страна майка – защитница на правата и интересите му и допълнително насърчи великосръбските националисти в стремежа им напълно да сърбизират това население.

ОРГАНИЗАЦИИТЕ НА БЪЛГАРИТЕ В ЦАРИБРОД – 1990-2010 г.

Зденка Тодорова

Силата на нашата научна конференция е в това, че разглеждаме теми, с които досега историци и сериозни политически анализатори, претендиращи да разбират що-годе от проблемите на БНМ в Сърбия, не са се занимавали. Аз поне досега не съм срещала в медийното пространство статия или коментар, а защо не и книга, свързана с дейността на организациите в Западните покрайнини от разпадането на бивша Югославия до днес. Темата е лесна на пръв поглед, но ако малко по-задълбочено надникнем в „тресавището“, както казва Владимир Русков, ще се натъкнем на множество подмолни камъни и много тиня. Защото зад множеството политически, неправителствени, обществени, културни, спортни и други организации в Цариброд, се крият и множество заложили капани, предназначени да възпрепятстват онези организации на българите в Цариброд, които истински, а не фалшиво, залагат на човешките и малцинствените права. Онези, които са създали, отгледали и подготвили всичките тези организации, са се постарали те да се появят в определено време на определено място и с определени хора. През последните 20 години много от тези изкуствено създадени политически и неправителствени организации изчезнаха от политическата сцена, но затова се появиха нови, с нови никому неизвестни хора.

Цялата тази схема беше създадена в началото на 90-те години на миналия век, когато заради ДСБЮ бяха създадени десетки сръбски партии, всички до една с централи в Белград и още толкова други от спортни и културни до неправителствени. А когато през 1997 г. беше създадена и единствената правозащитна организация със седалище в Цариброд, какъвто беше Хелзинкият комитет, властите се постараха да създадат още десет неправителствени, които въпроса с човешките права предъхваха под формата на екология, театър, култура, художествена фотография и спорт. Интересното е, че активистите на тези неправителствени организации бяха по-активни като членове на Сръбското движение за обновление, Демократическата партия или Социалистическата партия на Сърбия, отколкото като хора от неправителствения сектор. А когато през 2007 г. в Босилеград беше избрано ново ръководство на ДСБЮ, в Цариброд бяха създадени още две политически организации с определението „български“.

За да се разбие политическото тяло на българите в Западните покрайнини, на сръбските служби бяха необходими организации. На времето, когато след подписването на Ньойския договор сръбските власти окупирали Цариброд, първото, което направили, било да сложат техни хора на възлови места в общината – кмет, секретар, писар, поп, началник на полицията и митницата, както и да създадат свои благотворителни и спортни организации. С тяхна помощ по-лесно могли да прокарат политиката на асимилация в Западните покрайнини. Разбира се и да агитират и принуждават нещастните хора с насилствено променените им български имена да гласуват за сръбските партии. Затова ще си позволя да цитирам нещо от книгата на Владимир Русков „Цариброд и по-на запад“ (С., 2007), което засяга точно този въпрос: „На 23 август 1925 г. по инициатива на сръбските „соколи“ се състави комитет за въздигане в града на един паметник на Краля Петра 1 – „Освободител на Цариброд“. На събранието, което бе свикано от сърбите по този случай, се явиха много граждани, насила докарани от пандурите. С малки изключения гражданството се държа достойно.“ (в-к „Западно ехо“, 05. 09. 1925 г.). По повод паметника на „Крал Петър“ в Цариброд били отпечатани лотарийни билети, които били продавани на сила на пътуващите със сръбската железница. Въпросният паметник трябвало да бъде построен само заради инициативата на царибродчани, преди подписването на Ньойския договор, в града да бъде построен паметник на загиналите по фронтовете бойци от много популярния сред царибродчани 25-и Драгомански полк.

И още един пример от историята, преди да минем към анализа на настоящата ситуация в Цариброд. Крал Александър, в ролята си на крал на югославското Кралство, на два пъти посещавал Цариброд (1927 и 1932 г.). Но и двата пъти не благоволил да слезе от кралския си автомобил. По време на първото си посещение, през отворения прозорец на автомобила попитал рехавата група посрещачи: „Има ли у Цариброду соколи?“. Защо точно от соколите се е интересувал сръбският крал-диктатор? Защото чрез тази панславистка, определяна като „всеславянска“ спортна организация, сръбските власти в Цариброд са прокарали асимилационната си политика. Най-подходящото средство било българите да се включват в спортни състезания, което от само себе си означавало да се кланят пред сръбското знаме, да стоят изправени пред сръбския химн и да се кланят пред сръбската корона. „Нишава“, „Сокол“, „Граничар“ са само някои от футболните отбори на Цариброд, създадени в периода 1923-1932 г., които са постигали успехи на полето на спорта даже и извън в Цариброд, но с една цел – интегриране в сръбското общество. В продължение на тази великосръбска кауза, през средата на 90-те години на минали век в Цариброд беше създадено Спортно дружество на соколите, което макар и без някоя особена дейност, обичаше да се набива сред обществото като име.

Втората великосръбска организация, с помощта на която югославският кралски режим е прокарвал великосръбската политика в Западните покрайнини, е благотворителната организация „Коло српских сестара“, намиращо се под покровителството на кралица Мария. Тази благотворителна организация се е опитвала да бъде навсякъде – в училищата, църквата, сред по-богатите жени, съпруги на царибродските търговци, сред военните. От своя страна, СПЦ, след като е окупирала диоцеза на БПЦ, първото, което е направила, е било да изгони българските свещеници от храмовете и на тяхно място да назначи сръбски свещеници. Един от тях е небезизвестният поп Йова, който освен че унищожил всички български книги и документи в Царибродската църква, създал и Църковен хор, който пеел, освен на празник в църквата, и по повод някое посещение на сръбски офицери и сръбски владци в града.

Неслучайно посочих тези няколко момента от трагичната история на Цариброд, за да ви доближа до настоящата обстановката в града, където намирам безкрайно много прилики с 1927 г., когато крал Александар попитал „Где су овде соколи?“ От един активист на Демократическата партия в Цариброд знам, че на 28. 04. 2005 г. след посещението на Паметната костница на Нешково на президентите Борис Тадић и Георги Първанов, когато си взели довиждане със закланието за „добросъседство“, Борис Тадић, вместо към Белград, се запътил към офиса на неговата Демократическата партия в Цариброд, да види „шта му раде демократе“. Зад строго охраняваните врати неговите съпартийци получили указания как да действат за в бъдеще. Политиката им се оказала с нищо по-различна от политиката на сръбските радикали в Цариброд. „Соколите“ на крал Александър и демократите на Борис Тадић са едно и също заболяване на част от българите в Цариброд. Вместо „Коло српских сестара“ сега в Цариброд имаме „Канцелария на президента“. Тя е нещо като „офис“ за оплаквания на недоволни граждани, което на практика означава място за вербуване и принуждаване на местните българи, след като се оплачат от нещо или потърсят помощ за нещо, да стават членове на Демократическата партия. Под формата на „лична и персонална помощ“ и дарения на училища и детски градини, главно преди избори, тази т.нар. „неправителствена организация“ на президента, контролирана от Демократическата партия и верните хора на Борис Тадић, е политическия инструмент за вербуване и контролиране на всичко в Цариброд като граничен град. И след 90 години сръбските власти не са сменили своя почерк във вербуването и асимилирането на местните българи.

Основният и най-важен фактор, на който сръбските власти винаги са разчитали, са политическите партии. Парламентарни или извънпарламентарни, важното е да са сръбски! В Цариброд всички парламентарни сръбски партии имат свои поделения с офиси в центъра на града. Пари получават от партийните си централи, а офисите - от общината, където кметовете, секретарите и секретарките са от управляващата партия. В началото на 90-те години на

м.в. в Цариброд имаше клонове или общински съвети на десетки сръбски партии, включително и на партията на сръбския военнопръстъпник Желко Ражнатович Аркан – „Странка српског њединства“. Беше създаден Общински съвет на Сръбската радикална партия на Воислав Шешел, който в настоящия момент се е разцепил на две – на онези, които подкрепят Шешел и онези, които са минали във фракцията на Томислав Николич. Сред първите, които създадоха свой Общински съвет в Цариброд, бяха привържениците (българи) на Сръбското движение за обновление на Вук Драшкович. Демократическата партия на Зоран Джинджич (сега на Борис Тадич) вербуваше по-интелектуално мислещи българи, които обаче никога не са защитавали българския език и правата на българите в Западните покрайнини. Демократическата партия на Сърбия на Воислав Кошуница, Демохристиянската на Владан Батич, Гражданският съюз, Социалистическата партия и Юголевицата са също част от пъстроцветната черга, изтъкана от сръчните пръсти на сръбските служби в Цариброд. Междувременно някои клонове на по-малките партии захриха своите офиси, като членовете им преди това бяха подсигурени с държавна работа в общинската администрацията, училищата, митницата, полицията, медиите.

Няма разлика в идеологията на сръбските партии в Цариброд. Те могат да се различават идеологически и политически само помежду си. В Западните покрайнини те са едно цяло и защитават единствено и само сръбските национални интереси. В очите на някои европейски наблюдатели партията на покойният Джинджич може би е изглеждала европейски в сравнение с партията на Милошевич, Мира Маркович или Воислав Шешел. Но в очите на един трезвомислещ българин Демократическата партия и при Джинджич, и при Тадич беше умерено националистическа и прикрито антибългарска. Оттам и изводът, че днес партията на покойния Джинджич и покойния Милошевич са в коалиция, както на правителствено, така и на местно равнище в Цариброд.

На общинско равнище, както беше казал един общински функционер „всичко е под контрол“. Затова българският език не се допуска в администрацията, съда, общинските служби. Топонимията е в духа на сръбската именна система. Табелите на фирмите и табелите с указанията са също изписани на сръбски език, не и двуезично, въпреки Статута на общината, който задължава всеки собственик да изпише фирмата си двуезично.

Ами вижте какви депутати от Цариброд отиват в сръбския парламент! Хора от типа на някогашния социалист Никола Стоянов, който и дума не обелваше в парламента, а в Цариброд говореше задължително на сръбски език. Партията на Кошуница вече два мандата в парламента изпраща сръбкия от Босна, преподавателка по английски език в Царибродската гимназия. Въпросната Донка Банович важеше за една от най-отявлените противници

на българския език в образованието в Цариброд. Или депутат на Демократическата партия, Зоран Петров, който преди да стане депутат, беше чиновник в Културния дом в Цариброд, после митничар и общински съветник и на края депутат, членуващ в Националния съвет на българите в Сърбия, в който говори единствено и само на сръбски език, макар и с лош акцент.

Единствената политическа организация на българите в Цариброд беше и е ДСБ/Ю/. Но както в миналото, така и днес, тази партия няма финансови средства, офис, служебна кола, телефон, интернет, компютърна техника. Така беше преди 20 години, така е и днес. Това беше партията, от която, макар и работеща в скромни и непоносимо трудни условия, се страхуваха властите в общината. Веднъж с д-р Марко Шукарев (1992), когато разбрахме за заговора, който се готвел срещу ДСБЮ в кабинета на кмета Никола Стоянов с останалите политически партии в града, нахлухме като неканени гости и провалихме замисъла. Целта била сатанизиране активистите на ДСБЮ след срещата ни с представители на Мисията на ОССЕ в Ниш. В кабинета на кмета се бяха разположили почти всички председатели на Общинските съвети на всички до една сръбски партии в Цариброд. Сред тях беше и председателят на бойците, който ни предложи „камион“ за преселването ни в България. След краткия скандал, който последва, активистите на партиите се изнизаха от кабинета на кмета, след което той ни попита „кой ни е поканил на среща с Мисията на ООН?“. Видяхме притеснение и страх в очите му. Вече не беше важно кой ни е поканил на среща с Мисията на ОССЕ в Ниш, а какво сме говорили. После последва жестока медийна кампания срещу нас, в резултат на която много хора не смееха да застанат с нас по главната улица. Властите направиха всичко възможно след това да разбият политическата организация на българите в Цариброд, като за всеки случай се презастраховаха с още две т.нар. „български“ организации.

На 29 септември 2007 г. в Цариброд беше създадена Демократическата партия на българите, чийто председател е Ангел Йосифов, досегашният председател на финансирания от Белград Национален съвет на българите. Активен член на ръководството на тази партия е и бившият председател на КИЦ в Цариброд, Небойша Иванов, който опорочи с поведението си работата на тази организация, заради която заслуга стана член на Националния съвет на българите в Сърбия и директор на поредната казионна институция в Сърбия - издателство „Братство“ в Ниш. Същото от известно време е с катинар на вратата, но това не означава, че Белград няма да подсигури своите хора. През 2007г. в Цариброд беше създадена още една партия - Партия на българите в Сърбия, с председател Драголюб Нотев, която безусловно подкрепя изпълнителната власт в Цариброд. Активистите на последните две партии са на държавна служба, възползват се от парите на Националния съвет или от други места, поддържат добри политически връзки със сръбските партии, които са открито или прикрито антибългарски.

Що се касае до неправителствените организации, тук нещата стоят по следния начин - добре замислената идея за създаване на български КИЦ в Цариброд беше опорочена от лица, нямали нищо общо с българската кауза. Сред тях са и двамата създатели на Демократическата партия на българите и активисти на Националния съвет. В офиса на КИЦ вместо културни прояви се провеждаха мероприятия на Националния съвет и на новоучредената Демократическа партия на българите. Покрай десетките други неправителствени, културни, екологични, туристически и под. организации се промъкват и разни спортни, ловно-риболовни, пчеларски и всякакви други организации, чиито членове официално използват само сръбския език за общуване. Всички техни мероприятия са съгласувани с общинската власт (Демократическа партия – Специалистическа партия на Сърбия), затова и всички рекламни плакати и реквизити са изцяло на сръбски език.

Единствената правозащитна организация в Западните покрайнини, която се занимава само с човешки и малцинствени права на БНМ в Сърбия, е Хелзинският комитет за защита правата и свободите на българите в Сърбия /по-нататък в текста само - Хелзински комитет/. Организацията съществува вече 13 години и е утвърдена като фактор, който харесвал се или не на много фактори в Западните покрайнини, Белград и София, продължава да отстоява своя независима и неотстъпчива политика по отношение на БНМ в Сърбия.

Хелзинският комитет получи своята гласност с първата кръгла маса по проблемите на българите в Сърбия, която се проведе на 24-25 май 1997 г. в Цариброд, в която взеха участие представители на БНМ, колеги от правозащитните среди от Белград и Нови Сад, представители на българските и сръбските медии. Режимът на Милошевич повече от два месеца бомбардираше организацията чрез своите протезети в проправителствените партии и казионни медии, поради което хората започнаха да се страхуват от нас. Подкрепата обаче не закъсня. Първата беше от зам. Държавният секретар на САЩ, Струуб Талбот, после от Медлин Олбрайт, третата от секретаря на кабинета на Хелмут Кол, четвъртата от Елизабет Рен, петата от Мисията на ОССЕ във Виена и т.н. До момента, докато през 2004 г. не получих, като председателка на комитета, писмо лично от г-жа Карла дел Понте, главната прокурорка на Хагския трибунал. В него тя изразява своята си благодарност заради това, че сме я информирали благовременно за положението на БНМ по време на режима на Милошевич, което щяло бъде използвано в процеса срещу него. Защото на едно от изслушванията му по делото в Хагския трибунал, предавано по ТВ Б92, Милошевич казва, че по време на неговото управление всички малцинства в Сърбия се ползвали с широки конституционни права, включително с правото на образование на български език, визирайки на първо място БНМ. Естествено, че трябваше мигновено да реагираме, в противен случай, никой нямаше да обърне внимание. По покана на ХК в Цариброд са идвали десетки дипломати и представители на

мисиите от ЕС в Белград, а и от Мисията на САЩ организацията получи офис техника за работа. Което беше по силите на организацията, ние направихме. Но трудно се намираха хора за работа, които ще работят за каузата и по цената на семейни и лични неприятности и които в един момент няма да се поддадат на изкушението да предадат каузата заради пари и добре платена държавна служба.

ХК беше единствената организация в Цариброд, която реагира на думите и заплахите на генерал Небойша Павкович, който на 1 август 2000 г., няколко месеца преди да падне Милошевич, посети Цариброд с въоръжена до зъби охрана и отправи остри заплахи към българите в Цариброд, заради това, че изпращали децата си да учат в България. Всичко това според генерала, който в момента е хагски затворник, е било в режисура на Запада и ЦРУ, които финансирали и вербували тези млади хора да работят срещу страната си". Нито един сръбски вестник не пожела да публикува Откритото писмо на Хелзинския комитет до генерал Павкович. След падането на режима на Милошевич, на 5 октомври 2000 г., в ролята си на председател на организацията изпратих още едно писмо до смятания за граждански, белградски вестник „Данас". И този път ни беше отказано. А когато се свързах с главния редактор Груица Спасоевич, с когото и лично се познавах, той ми каза „Да, така е било, само че аз имам забрана от най-висок връх да не публикувам писмото!". На края го публикувах на сръбски и на български език в моята книга „Взривената памет", излязла от печат през 2004 г. със съдействието на Съюза на възпитаниците и Министерството на отбраната на Република България.

Хелзинският комитет през последните 13 години е реализирал голям брой проекти, касаещи човешките и малцинствени права на българите в Сърбия, събрал е огромен фонд стари архивни документи в рамките на проекта Документационен център на българите в Сърбия, написал е над 50 тематични доклада по проблемите на българите и издал първата Социална харта на БНМ. По време на представянето на хартата (1977), хотел „Балкан" в Цариброд беше опасан с униформена и въоръжена полиция, докато във фоайето на хотела се бяха настанили цивилни полицаи от Цариброд и Пирот. Особено се гордеем с акцията срещу приемането на новата Конституция на Република Сърбия през 2007г. Благодарение агитацията на Хелзинския комитет успяхме да убедим българите в Сърбия да не гласуват за нея, защото тя е националистическа и защото възхвалява в своя химн „Боже правде" единствено и само сръбския народ. И така в Цариброд и в още три града във Войводина референдумът за приемането на химна не успя, но на държавно равнище мина с активното участие на целия държавен и църковен връх на Сърбия.

За Хелзинкския комитет естественият съюзник в работата е ДСБ. Друга партньорска организация няма и не се очертава, че в скоро време може да се появи. Въпрос е как за в бъдеще да бъде канализирана съвместната ни работа.

Що се касае до общинските организации – читалище, театър, танцов състав, РТВ „Цариброд“, разни спортни и пенсионерски организации, единственото, което мога да кажа, е, че е под строгото наблюдение на кметството, което ги финансира, маха, избира.

И понеже обстановката по отношение на организациите в Цариброд с нищо не се различава от цялостната обстановка в Западните покрайнини, смятам, че е необходим нов подход в политиката на България към българските организации, които доказано защитават българската кауза, език и българските интереси. Трябва да имаме всички тук ясна представа за организациите в Западните покрайнини и да се противопоставим на всеки опит на българските политици, които открито се заиграват със сръбските лобита в Западните покрайнини. А те се намират в общините, училищата, Националния съвет на българите.

За въпросния Национален съвет на българите, който беше създаден на 10 май 2003 г. в залата на Симфоничния оркестър в Ниш, доста неща бяха казани в моя предишен доклад. Но искам тук да подчертая нещо много важно – това е новият цирей, подобен на вестник „Братство“, който Белград вече изкуствено е предизвикал в Западните покрайнини. Има опасност той да бъде вклинен и в България като „новия троянски кон“, от който могат да изскочат само сърбомани и никой друг.

Хелзинкският комитет се обяви категорично срещу създаването на тази организация, подозирайки че става дума за поредния опит на Белград да тушира проблемите на БНМ пред ЕС. Неслучайно преди 7 години, когато беше учреден първият състав, на Националния съвет реакцията на ХК предизвика истеричните нападки на тогавашния сръбският министър за националните малцинства, Расим Ляич. Тогава той каза, че се „очаквали подобни реакции на ХК, който се ползвал с долнопробни лъжи в обвинения срещу него като министър и срещу Националния съвет“, но че те (кои!?) внимателно следяли какви ги върши тази организация“ („Политика“, Б., 11 май, 2003)

Призовавам всички присъстващи тук участници в конференцията внимателно да следят какво ще се случи на изборите за нов Национален съвет, на 6 юни 2010 г., както и какви хора ще влязат в него. Като се има предвид активността на сръбските партии в Цариброд и ходенето им от врата на врата да агитират за съвета, за който хората първоначално не искаха да се подписват, нещата са ясни и много сериозни. Ясна ли е обаче официалната политика на София по отношение на този пореден сръбски мутант, ще видим.

ДЕМОКРАТИЧЕН СЪЮЗ НА БЪЛГАРИТЕ - НАСОКИ ЗА РАЗВИТИЕ!

*Драголюб Иванчов –
председател на ДСБ*

В началото на деведесетте години на миналия век, в разгара на разпадането на югославската федерация и начеващите процеси на демократизация, българите в Западните покрайнини създадоха своя политическа организация – Демократичен съюз на българите в Югославия. Тази организация, според първоначалната си замисъл, трябваше да бъде тяхната основна и водеща политическа сила, която да изрази политическата им воля в новата демократична система. За съжаление, с течение на времето се оказа, че системата не е демократична, а ДСБЮ е бил изкърсо контролиран от специалните служби и вместо да изразява политическата воля на българите, той е бил разглеждан по-скоро като средство за провеждане на великосръбската държавна политика спрямо тях. В такива условия, българското население в Западните покрайнини не можа да разпознае в ДСБЮ организацията, която да отразява стремежите му и това бе основната причина защо той не можа да се развие така, както се развиха малцинствените партии на албанците и унгарците в Сърбия. Най-активните и родолюбиви членове на организацията не искаха да провеждат тази политика и бяха подложени на жесток натиск като „сепаратисти“. Въпреки че в политическите си определения ДСБЮ постави минимални изисквания касаещи образованието, опазването на националната култура, икономическото развитие и контактите с майка България.

Въпреки че организацията непрекъснато бе подложена на външен натиск и вътрешни преврати, тя все пак водеше политически живот и успя да направи много за актуализиране на българското национално движение в Западните покрайнини. В непрекъснатите вътрешнопартийни борби, будната политическа мисъл на българите не преставаше да работи и успя да осветли проблемите на Западните покрайнини от всички аспекти. Друг е въпросът, че нямаше сила да предложи решения и да поеме отговорност за тяхното прилагане на практика.

Ролята на ДСБЮ частично бе отнета от „демократичните“ и „граждански“ сръбски партии, които изведнъж се размножиха в Босилеград и Цариброд след 5 октомври 2000 година. Но затова пък, това, което ДСБЮ не можа да направи на духовен план, бе направено от Културно-информационния център в Босилеград, с подкрепата на редица български културни и граждански

организации и дейци, които поставиха началото на един възрожденски процес за опазване на българската национална и културна идентичност и спазване на националните и граждански права и свободи на българското население в Западните покрайнини.

Политическите процеси в ДСБЮ продължават. В началото на 2007 година организацията се раздели на три български партии. Различията между тях в момента не отразяват вътрешно-политическите различия в малцинството, а по-скоро, становищата на ония политици в България и Сърбия, които се опитват да развиват фалшиви добросъседски отношения между двете държави, без да държат сметка за интересите на българите в Западните покрайнини. Техните отворени проблеми отново ги изправят пред нуждата от политическо организиране в самостоятелна и независима политическа организация.

Задълбочаването на проблемите на българското малцинство към края на 2006 година за пореден път постави нуждата от политическа партия, която да предложи някакви решения. Членството на ДСБЮ бе изпокарано и противопоставено, а организацията – парализирана. След оставката на Йовица Костов в началото на 2007 година в Босилеград бе оповестено възстановяване на организацията, сега вече под името Демократичен съюз на българите (ДСБ) и заявка за участие в политическия живот на малцинството. В условия на пълно разединение първото, което ДСБ направи, бе инициерирането на дебат за положението на малцинството сред всичките политически партии и неправителствени организации в Босилеград. Когато дебатът приключи и бе постигнато съгласие по основните жизнено-важни проблеми, изведнъж представителите на най-значителните сръбски политически партии отказаха да подпишат текста на Декларацията! Фалшивата демокрация отново проработи и спря всички опити да се постигне консенсус по проблемите на малцинството.

Няколко седмици след това, „интегристките“ фракции в Босилеград и Цариград създадоха още две „български“ партии с приблизително едни и същи цели – Демократична партия на българите и Партия на българите в Сърбия! Суматохата бе пълна. Старата практика на разбиване и противопоставяне на малцинствените организации, с цел да се неутрализират техните искания и стремежи и да се наложи държавната политика към малцинствата като тяхна, продължаваше и седем години след падането на Милошевич.

След промените в името на организацията, налагащи се от изчезването на Югославия, бяха направени и промени и в организационната схема. С цел да се преустрои като истинска национална партия, ДСБ създаде свои структури навсякъде в Сърбия, където живеят по-големи български общности: Сурдулица, Враня, Лесковац, Ниш, Белград и Нови Сад. Оказа се, че има българи, които искат да работят за родния край и бяха готови да се включат в

организацията. Това имаше сериозен психологически и пропаганден отзвук, но липсата на финансови възможности и съответни административни капацитети не позволи тази организационна структура да се развие и задейства.

През 2008 година така възстановения ДСБ изпрати редица писма до сръбските министерства на образованието и вътрешните работи, издаде десетки съобщения за медиите по конкретни поводи на нарушаване на правата и незаконни действия на сръбските власти, направи редица срещи на местно равнище и непрекъснато присъстваше в медиите, което частично възстанови доверието в партията.

През 2008 година на изборите за местна власт, ДСБ заяви участието си и в условия на пълно безпаричие и остра конфронтация със сръбските политически партии, които отказаха всички предложения за коалиция, ДСБ излезе с една много силна листа от специалисти и в крайна сметка успя да вкара само двама общински съветници, нещо което бе отчетено като поражение.

През есента на 2009 година ДСБ, под формата на граждански инициативен комитет, успя да проведе и първия си митинг срещу отнемането на колите с български регистрационни номера от страна на сръбската полиция и в крайна сметка успя да спре показните полицейски акции, с които все още се сплашва населението.

През 2009 година с гласуването на новия Закон за политическите партии ДСБ бе изправен пред тежко изпитание – да бъде или да не бъде. С този закон се налагаше пререгистрация на партията, за което бе необходимо да се подадат 1000 нотариално заверени заявки за членство и да се направят съответни промени в Програмата и Устава на партията. Известно време бяха водени преговори с Партията на българите на Сърбия на Драголюб Нотев за споразумение и съвместно набиране на членска маса от 1000 души. След пропадането на преговорите ДСБ мобилизира всичките си възможности и за четири месеца успя да набере 1112 члена, нещо, което превиши и най-оптимистичните прогнози. Прегистрацията бе използвана за промени и в Програмата и Устава на партията, с които тя значително бе модернизирана и по концепция приближена до теорията за териториално политическа автономия на малцинствените партии на унгарците от Войводина. За първи път ДСБ има право на свое пратийно знаме и задължителната според закона интернет презентация.

Въпреки това натиските срещу активистите на ДСБ през 2009 и 2010 година не спряха. Особено голям бе натискът срещу председателя на Общинския съвет на ДСБ в град Сурдулица Милчо Манолчов, преподавател в Техническото училище „Никола Тесла“. Там той се очертаваше като безспорен лидер на българската общност и бе направено всичко възможно той да бъде опетнен

и компрометиран с измислено обвинение, за което той излежа 70 дни в следствения арест във Враня и въпреки повдигнатото обвинение, делото не бе насрочено повече от година. Постъпиха оплаквания и от други активисти на ДСБ, които са били подлагани на различни провокации и заплахи, отправени от неизвестни лица и представители на Сръбската радикална партия.

Това ограничава възможностите за политическа дейност на общинските съвети на ДСБ във вътрешността на Сърбия и тяхното капсулиране. Най-активна бе общинската организация на ДСБ в Босилеград, където има най-много членове.

Върху сегашния състав на ДСБ също бяха правени опити за натиск особено към Председателя на партията. На вътрешно партиен план имаше сериозни опити да се окупира ръководството на партията и отново да се наложи друга линия на поведение. На последното заседание на ДСБ отново бе гласувано доверие на досегашното ръководство и на Председателя Драголюб Иванчов с частични изменения в състава на Главния съвет.

И през следващия период някои от основните затруднения на ДСБ ще бъдат финансовите затруднения. Двайсет години след създаването си ДСБ все още няма собствен офис и съответната техническа база, от която да работи постоянно и независимо.

Като легално регистрирана и законна политическа партия, ДСБ може да действа само в рамките на политическата система на Сърбия и според сръбския Закон за политическите партии. Освен това ДСБ е ограничен и откъм официалната външна политика на Република България, която неведнъж е заявявала, че няма териториални претенции към съседните страни. Въпреки че в процеса на разпадането на Югославия имаше неповторим исторически шанс да предяви такива претенции и отново да приобщи Западните покрайнини към майка България.

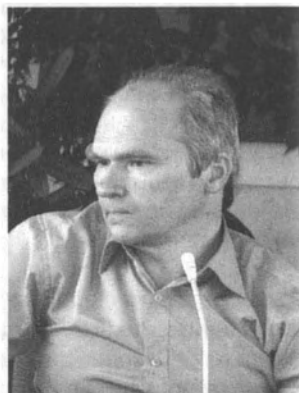
В бъдещите си политически действия ДСБ трябва да следва линия на поведение, близка до тази на унгарците от Войводина, и въпреки спецификите си да ориентира борбата си към широка политическа автономия на Западните покрайнини, с цел пренасяне на определени правомощия на властта от централно - на местно равнище и даване на политически възможности за местно самоуправление.

Такова развитие на партията, при взаимно съгласие и добра воля и на двете държави, би могло да доближи малцинството до положението на малцинствата в западните страни, да му създаде условия за нормално политическо, стопанско и културно развитие, паралелно с отаналия свят и да реши един постоянен проблем в българо-сръбските отношения.

ОБЛЕКЧАВАНЕ НА АГОНИЯТА ИЛИ РЕАНИМАЦИЯ?

Иван Николов
председател на КИЦ „Босилеград“

Противно на общоразпространеното мнение, че по времето на социализма българските правителства нищо не са правили по въпроса за Западните покрайнини, обнародваните архивни единици от поверителните доклади на българските външни министри Иван Башев и Петър Младенов („Архивите говорят – Българите от Западните покрайнини 1878 -1975“ стр. 672-673, 685 и 689) показват точно обратното.

Сравнителните анализи на тия доклади показват, че предлаганите тогава политически, икономически и културни мероприятия за „...системна работа за разширяване и задълбочаване контактите и връзките с българското население от Западните покрайнини“, малко или повече бяха прилагани на практика и получиха особен интензитет с откриването на Културно-информационните центрове в Цариброд и Босилеград. Анализите, които тогава са правени за положението на българското население в Цариброд и Босилеград и за характера и целите на сръбската политика към българското малцинство, могат да се приложат едно към едно и днес, само че, за съжаление, под влиянието на тази политика през изтеклите десетилетия българите в Западните покрайнини днес са значително по-малко, много по-бедни и в много по-безизходно положение.

Това показва, че тази българска политика е застаряла и изчерпана откъм съдържание и не отговаря на сегашните нужди и изисквания на българското малцинство. Причините за това са коренно променените обстоятелства както на вътрешен, така и на международен план. Когато е правена тази политика, Живкова България е все още в Източния блок, а Титова Югославия - просперираща социалистическа страна, обладава от лозунгите за самоуправлението и братството, и единството. Поради тази причина предлаганата от българските правителства политика за опазването на българщината, не е могла да бъде приложена на практика, защото югославската държава е предлагала много повече за изграждането на т.нар. югославяноство и братство, и единство, тоест „сръбство“, отколкото България за отстояването на българщината, което, на всичкото отгоре, беше и изключително опасно. Не че днес е безопасно, но поне е допустимо.

Прилагането на политиката „...за разширяване и задълбочаване на контактите и връзките с българското население в Западните покрайнини“, стана възможно едва след срива на комунизма и разпадането на югославската федерация. Българската културна инвазия в Западните покрайнини след откриването на КИЦ –овете в Босилеград и Цариброд, с която в продължение на едно десетилетие бе представено най-ценното от българската култура, привличането на студенти и ученици в България, контакти на университетско, училищно, културно, спортно, общинско равнище, пробивите в областта на информирането и ред други обстоятелства въпреки съпротивата на великосръбската политика даде своите резултати. Антибългарските настроения поляка стихнаха, асимилационният процес частично бе овладян, а надеждите и очакванията на българите в Сърбия към България се увеличиха. За съжаление, оказа се че България не е подготвена да отговори на нуждите и потребностите на българското население в Западните покрайнини, дори и в ония области, които можеше да ги направи едностранно, без съгласието на Сърбия.

Очакванията, че с членството в ЕС България ще получи нови възможности и механизми за защита на правата и интересите на българското малцинство, досега не се осъществиха. Визовият режим, антиевропейските настроения в Сърбия, продължение на великосръбската асимилационна политика с нови средства, ограничиха така необходимите промени, за да може положението на българското малцинство да се подобри.

Именно в този момент ентусиазмът на българската външна политика към българите в чужбина и специално към българите в Западните покрайнини сякаш стихна.

А трябваше да премине в настъпление.

На базата на вече постигнатите резултати в областта на културата и информирането трябваше да се премине към следващия етап: създаване на макроикономически предпоставки за икономическото възстановяване и свободен излаз на Западните покрайнини към българските магистрални пътища и пазарни центрове. Или казано още по-просто: възстановяване на прекъснатите с Ньойската граница икономически връзки с България.

Това обаче не се случи.

На българо-сръбските срещи на високо равнище проблемите на българското малцинство в Западните покрайнини отново бяха изместени на втори план в името на добрите българо-сръбски отношения. Сръбските държавници за пореден път успяха да заблудят българските, че българите в Сърбия си имат всички права, само че те не искат да ги ползват! Тази теза, която като червена

нишка се промъква в изявленията на сръбските политици и държавници още от времето на самоуправителния социализъм, оставя без отговор българските държавни мъже. И въпреки че цяла бивша Югославия и даже самата Сърбия се разпадна поради етническите си проблеми, в България все още има невежи политици които обладани от панславянските си сантименти към Сърбия са склонни да повярват в тази долна лъжа, жертвайки по този начин не само правата и интересите на българското малцинство, но и рискувайки да го заличат завинаги от етническата карта на Балканите.

Концепцията за гарантиране на т.нар. „индивидуални национални и граждански права“ се оказва напълно неефикасна не само в случая с българите в Сърбия. Европейската практика показва, че индивидуалните права не винаги са достатъчни за опазване на правата на малцинствата. Етническите конфликти вече не могат да се решават с насилствена или „демократична асимилация“ нито пък е възможно със сила да се задушат стремежите на малцинствата за свобода и всестранно развитие паралелно с останалия свят.

В търсенето на възможните решения за проблемите на малцинствата и превенция на конфликтите европейската политическа мисъл успя да се издигне над предразсъдъците си по отношение на малцинствата.

Решенията за етническите конфликти най-често се търсят в различни форми на автономия, кантонални и федерални устройства на държавите и в по-ново време в т.нар. „Европа на регионите“. Идеята е, с даване на максимални възможности за демократично, културно и икономическо развитие, да се решат проблемите на малцинствата като възможен източник на конфликти, който по принцип застрашава мира и стабилността на държавите, но и на цяла Европа.

След големите промени в последните няколко десетилетия, очакванията бяха, че България, защитавайки европейските ценности, категорично ще поиска от Сърбия да прекрати досегашната си асимилационна политика и да създаде така необходимите предпоставки за развитие на българското малцинство в Западните покрайнини. За съжаление, на практика видяхме нещо съвсем друго.

Издигайки добросъседските отношения със Сърбия над правата и интересите на българите в Западните покрайнини, тя не само за пореден (и вероятно за последен) път предава сънародниците си в Сърбия, но и европейските ценности, които е длъжна да защитава като страна членка на ЕС. При това в името на добросъседските отношения с една страна, над която все още тежат обвинения за престъпления срещу човечеството.

По този начин България не само обрича сънародниците си в Сърбия на изчезване, но и прави мечешка услуга на сръбския народ подклаждайки илюзията му, че и в новите условия може да си кара старата политика за овладяване на чужди територии и асимилация на малцинства, но и отстъпва от европейските ценности, които е длъжна да защитава в новите обстоятелства.

Фалшивите „добросъседски отношения“ между Сърбия и България в името на различни идеологически, панславянски, икономически, търговски и други интереси измести на втори план правата и интересите на българите в Западните покрайнини, въпреки че като членка на ЕС, която споделя и защитава европейските ценности, България трябваше да издигне правата на човека на преден план. И в този смисъл, съгласно вече установената европейска практика за исторически обособени на една територия малцинства, да търси най-подходящата форма за защита на колективните права на българското малцинство, тоест политическа автономия.

Това е не само в полза на българското малцинство, но и в полза на националните интереси на България. Защото все докато има българи в Западните покрайнини, ще има и буфер, който ще смекчава и спира великосръбската експанзия към българските земи.

Липсата на нова външно-политическа стратегия към Западните покрайнини завари България неподготвена да реагира адекватно по време на разпадането на югославската федерация. Очакванията, че проблемът Западни покрайнини ще бъде решаван по начина, по който бе решавана югославската криза не се осъществиха, защото България не поиска това.

Краят на Югославия през 1992 година бе поредният шанс България да си върне Западните покрайнини или поне да промени статуса им. Вместо това, тя безусловно призна Съюза на Република Югославия. Премиерът Жан Виденов нарече това „инвестиция в бъдещето“. Последва ембаргото, през което сръбската и българската мафия използваша режима на Милошевич, за да печелят баснословни суми и никой не си и помисли даже за българите в Западните покрайнини.

Това се повтори и през 2001 при поредното разпадане на СР Югославия, но и през 2003 година при разпадането на Държавната общност Сърбия и Черна Гора. България винаги бързаше да признае новите държавни формирования на западната си граница, без да поставя никакви предварителни условия, които да гарантират правата на българското малцинство. Българските държавници, дипломати и политици винаги се оставяха да бъдат измамени от сръбските си колеги, че малцинството си има всички права, а на практиката, притиснати от сръбската асимилаторна машина, или напускаха родните си домове, или просто бяха принудени да се сърбизират, за да оцелеят.

Новият шанс за решаване на проблема за Западните покрайнини е предстоящото членство на Сърбия в ЕС. Още Сърбия не подала кандидатурата си България тръгна с изявленията си, че ще я подкрепи за членството ѝ в ЕС без да поставя никакви изисквания за правата на българското малцинство! Няма никакво съмнение, че ако България не използва и този шанс, българското малцинство е обречено. Следва въпросът защо бяха хвърлени толкова средства и усилия за възстановяване на българската култура и националната идентичност на българите в Западните покрайнини за образование на студенти и специалисти, когато те в крайна сметка отново ще бъдат изоставени да се разпилеят в различни посоки.

Разбира се, никой не очаква България да се върне в Западните покрайнини с танкови части и бронирани коли. Очакванията бяха, че по пътеката, която проправи българската култура, ще тръгне и българският бизнес. Той за съжаление, предпочете да отиде 150 километра западно от Босилеград и Цариброд, в централна Сърбия.

При това сръбската асимилационна машина продължава да работи на пълни обороти, особено през последните две години, когато натискът срещу активистите на българските организации особено се усили.

Ето редица показателни прояви и събития, които не оставят място за съмнение относно характера и целите на сръбската политика към българите в Западните покрайнини.

- В началото на 2009 година сръбските митнически власти не допуснаха внос на коледни пакетчета за босилеградските деца - дарение от Столична община София. КИЦ-ът в Босилеград бе принуден да ги прекарва по контрабанден начин, за да спасява честта и достойнството на България и поне от малко-малко да зарадва босилеградските деца!
- Още на другия ден децата от 3-5 годинки в детската градинка в Босилеград бяха принудени да рецитират почти изцяло на сръбски език!
- Сръбската полиция през 2009г. проведе две показни акции за отнемане на автомобили с български регистрационни номера, чиито собственици имат българско гражданство или продължителен престой в България.
- Българският свещеник отец Йоан бе сменен от длъжността управител на босилеградската черква.
- На митницата „Олтоманци-Рибарци“ бяха задържани тениски с надпис „17-ти детски Великденски фестивал – Босилеград 2009“

- Сръбската гранична полиция грубо контролираше български туристи, дошли да видят черквата в Извор и местността „Славчето“.
- В Сурдулишкия родилен дом продължава подменянето на българските фамилни имена на новородените деца от българска народност.
- Сръбските полицаи и митничари и през 2009 година продължиха да унижават и тормозят хората, които минават границата с български коли и български паспорти.
- Сръбските митнически власти три месеца не допускаха вноса на черковна камбана - дарение от Пловдивска епархия за черквата в село Паралово. За дарените керамични плочки сръбските митнически власти поискаха плащане на мито.
- Вранянският владика Пахомий отказа заедно с българските епископи да освети новата черква „Св. Иван Рилски“ в с. Паралово, строена с пари от България. Вместо освещаване, видяхме демонстрация на великосръбско високомерие и изпълняване на сръбски обичаи с въртене на обредния хляб, в което за съжаление участваше и българският министър Божидар Димитров!
- Същият този владика, известен с великосръбския си шовинизъм, отне на отец Йоан енорията, в която се намира черквата в с. Паралово, и я предаде на нему доверен свещеник, който година преди това бе изгонен от Босилеград заради кражба на църковни гори.
- Непознати лица сплашваха отец Йоан нощно време в двора на къщата му. Никой не го защити.
- На 08. 09. 2009 година босилеградските „бойци от народноосвободителните войни“ честваха „Деня на освобождението на Босилеград от българския фашизъм“! Това проява на приятелство ли е към България? И какво послание отправиха „борците срещу фашизма“ към всички ония, които продължаваме да се чувстваме българи и да пазим достойнството на българската нация?
- Сръбският свещеник Миодраг Драшко продължава да провокира местните българи, като пуска ежедневно гръмка сръбска чалга в колата си и така се вози из града. Същият не уважи полагането на венците пред паметника на Левски в Босилеград на 19 февруари. И на края, заедно със Здравка Гагулска заведеха дело срещу Иван Николов за принципни становища, изказани в „Бюлетина“ в полза на българското малцинство.

- Сръбските власти гласуваха дискриминаторен закон за политическите партии на малцинствата, с който е предвидено 1000 души публично да декларират политическата си принадлежност, за да можем да имаме българска малцинствена партия в Сърбия! А по време на акцията за набиране на членска маса за Демократичния съюз на българите, активисти на сръбската Радикална партия сплашваха не само хората, но и чиновниците в общината, които заверяваха заявките за членство.
- По същото време сръбските телевизии и част от сръбската преса предадоха изказването на сръбския външен министър Вук Йеремич, че защитавайки независимостта на Косово, България, както и толкова пъти през историята, е забила нож в гърба на Сърбия!
- През есента БТА направи поредния гаф, подкрепяйки казионния вестник „Братство“ и афиширайки тезата, че българското малцинство трябва бъде „мост на сътрудничество между Белград и Брюксел“!
- И през 2009 година продължи перфидното гонене на хората, които публично отстояват правата и интересите на българското малцинство. Един от тях, въпреки българското си гражданство, престоя 70 дни в сръбски затвор и българската държава не се поинтересува от него.
- На митническия пункт „Олтоманци“ повече от три часа бяха задържани представители на сдружение „Българска памет“ и не им бе разрешено да внесат фотодокументална изложба за КИЦ „Босилеград“ и двайсетина бройки книги „Войната се връща“ от Анри Пози!
- Председателката на църковното настоятелство в Босилеград Здравка Гагулска отказа да приеме група граждани, които поискаха среща с нея, за да говорят за многобройните църковни проблеми в общината! Тя е главен съветник на владиката Пахомий по босилеградските църковни въпроси. Тя, дъщеря на варненка, внука на Захари Гагулски, инвалид от Балканските войни и племенница на Добри Гагулски, юнкер във военното училище за подофицери в София! Самата тя има българско гражданство, кара кола с български регистрационни номера, дъщеря ѝ живее и работи във Варна, а тя е адвокат на великосръбската политика срещу българите в Западните покрайнини! Ето кому България дава българско гражданство по късата процедура, останалите чакат по пет години!
- За Коледните празници 2010 година Столична община и община Босилеград пренасочиха обявената вече културна програма от КИЦ към община Босилеград.

- По повод организирането на „XVII международен детски Великденския фестивал – Босилеград 2010“ бяха спрени Великденски подаръци за деца - дарение от БНР и Библии за деца –дарение от министър Божи-дар Димитров.
- В сръбската Скубщина за шест месеца бяха поставени три парламентарни въпроса за това какво е направила държавата, за да предотврати дейността на българския Културно-информационен център „Босилеград“ в Босилеград.
- За 29 май т.г. е обявено полагане на кости на т.нар. „жертви на българските фашистки окупатори“ в град Сурдулица, като се „наддава“ с 3, 4, 6, 10, 15 хиляди жертви. По този начин се цели противопоставяне между българите и сърби в Сурдулица по известния сценарий, който бе приложен в Босна. Това явно предизвикателство към България отново бе посрещнато с мълчание не само от българската държава, но и от българската научна общественост.
- Въпреки нарушаването на правата на българското малцинство и обвиненията в геноцид, официални български представители заявиха, че ще подкрепят Сърбия за евротенството.
- Учениците и студентите, които учат в България, все още са обект за разработка на сръбските специални служби.
- Социалните права на работниците от предприятие „Кобос“ бяха застрашени, а министърът за човешки и малцинствени права отказа да приеме синдикалните им представители.

Всичко това налага преосмисляне и промяна на външно-политическата стратегия на България по отношение на Западните покрайнини. Тази стратегия трябва да се ръководи от коренно променените външно-политически обстоятелства, произлизащи от членството на България в ЕС, но и от новите нужди и изисквания на българското население в Западните покрайнини с цел да му се създадат нормални политически, икономически и културни условия за живот.

Сегашната политика, която основно се свежда до насърчаване на българската култура и образование, може само да облекчи агонията, но не и да предложи реанимация на изтощеното българско малцинство в Западните покрайнини.

ИЗКАЗВАНЕ НА ОТЕЦ ЙОАН (Занко Стоянов)

Скъпи братя и сестри!

Световното /светското/ ми име е Занко Станойков. Роден съм в босилеградското село Горно Тлъмино в бедно семейство, в което рано останах сирак. Станах йеромонах с духовното си име Йоан, след като завърших Софийската духовна семинария в размирно време към края на миналия век, когато Милошевич водеше войни на територията на бивша Югославия.

Поех си кръста, за да служа на Бога и да помагам на моите бедни и изстрадали сънародници в Босилеградско. Аз съм първият свещеник в Босилеградско, който след 1919 г. се е осмелил да служи на български език в Западните покрайнини. Крайната ми цел е да построя манастир в село Паралово, посветен на преподобния наш отец Йоан Рилски – закрилника на българския народ, който да стане духовен център за опазването на българския дух в босилеградския край. И да се посветя на службата в него. Където ще мога денонощно да развивам патриотическата и богословска дейност, помагайки и поучавайки народа ни.

Но за да постигна това нещо, трябваше да измина много трънен и скалист път, по който вече десет години пътувам, а още не съм стигнал до средата, а по пътя навсякъде ме нападат змии и други гадини, навъдили се и изпратени, за да ми попречат и да ме затрият... Повдигам постоянно главата нагоре, „Но Господ е високо а царят, тоест българското правителство и Българската Православна Църква, са много далече“ от моите мъки.

Ще се опитам да повдигна няколко въпроса и да изложа нашите мъки и духовни скърби:

Главният и най-голям въпрос ми е:

Заслужаваме ли ние, българите в Босилеградска община да имаме български свещеник и българска църква? Този въпрос съм го слушал от години между моите сънародници. Затова и реших да стана „крайъгълният камък, който отхвърлиха зидарите, а той стана главната опора на къщата“.

Още от малък гледах големите мъки и болки на моите сънародници, измъчвани между две държави на един православен народ, забравени и от

своята майка и от настоящата мащеха, непрекъснато ковани между чука и наковалнята...

И тези, които говорят, че няма дискриминация срещу българите в Сърбия, или не говорят истината, или са много заблудени. Ще посоча само един пример от многобройните, които всекидневно имаме:

- с идването на сръбските свещеници в нашият край идват и сръбските обичаи и закони;
- съветват и подвеждат нашите хора да слагат сръбски имена на своите деца;
- въвеждат в молитвите, требите и литургиите сръбските правила, чужди за нашите хора - а върхът на тази неправда е, че нашите православни българи чуват на литургиите всекидневно да се споменава „сръбския наш народ“ и „сръбския наш синод“, което е много обидно за нашето самочувствие;
- проповядват на хората, че сме един православен народ, че не трябва да се делим и че винаги трябва и сме длъжни да бъдем лоялни на Сръбската Православна Църква;
- слагат и наплащат високи цени за своите услуги, с което допълнително отблъскват от вярата и църквата нашите бедни и изпатени хора;
- нарочно години наред гледат как се разпадат нашите църкви, иконостаси, фрески и богослужебни утвари и книги – всички строени, оборудвани и купувани преди 1919 година, което ще рече - когато все още сме били в лоното на БПЦ. Не предприемат нищо по този въпрос, допускатки нарочно да се затрият българските следи. На всичко това те ни казват и ни лъжат, че няма никаква дискриминация и че сме равноправни чедра на Сръбската Православна Църква и на Сръбското правителство и всеки, който се възпротиви на това - както се опитвам и аз - го провъзгласяват за държавен и църковен враг, който трябва да се накаже и да се отстрани тихо и безгласно, както се опитват да направят с мен.

На всичко това Светият Синод на БПЦ и Българското правителство си мълчат и не предприемат почти нищо или много малко, за да помогнат - страхувайки се да не си нарушат държавните добросъседски и църковните сестрински отношения.

Докато сърбите си поставят и ръкополагат свои епископи и свещеници и строят нови църкви и манастири в Охридската Архиепископия в Македония, за която историята ни потвърждава, че винаги е била Българска - ние

по същото това време се опитваме да си повдигнем само една единствена църква, посветена на всебългарския закрилник, преподобния наш отец Йоан Рилски –Чудотворец, където да имаме своето изконно и свято право да изповядваме своята вяра и да се молим и слушаме Словото Божие на майчиния си език, да вършим светите тайни и молитвословия по правилата на Българската Православна Църква.

(Ние им оставихме всичките други църкви и манастири - а само в босилеградската община ги има 34 и всичките са строени преди 1919 година от нашите предци с помощта на Българската държава и Българската православна църква.

Поискахме само тази единствена църква /и да ни оставят на мира/, която почти изцяло построихме и оборудвахме със средства от България и от родолюбиви и благочестиви българи. Да дойдат братски сръбски и български архиереи и свещеници и да я осветят, както се подобава. Да ми върнат енорията, към която принадлежи селото Паралово и църквата, която несправедливо ми отнеха без никаква оправдателна причина; Да махнат спешно от църквата свещеника авантюрист, който е една доста невзрачна и нестабилна личност, когото владиката нарочно назначи, за да унищожи всичко, което с големи мъки и страдания постигнахме за тези три години, събирайки и носейки като птица с човката си навсякъде из България, и го пренесохме на сръбската митница, та построихме този великолепен храм, който гордо се извисява в параловския балкан.

И пак благодарение на населението, което разбра намеренията на владиката, до ден днешен смело, деноношно се защитава църквата от контровезния свещеник авантюрист.

Да се откажат от всекидневните заплахи с превземане на църквата с помощ на местните органи на властта и полицията и да престанат със сплашването на селяните, които изцяло ме подкрепят.

Ето това искаме ние от сръбското и българското правителство, и от техните църковни великодостоиници и няма да отстъпим нито педя назад, защото знаем, че правдата е на наша страна и ако сме православни християни и ако имаме християнска любов между себе си, трябва да се разберем и по-скоро заедно да тръгнем напред, започвайки строенето на манастирския комплекс.

И да повдигнем манастира, който ще стане духовен център за опазването на светото православие и българския етнос, език и култура в Босилеградската община.

Защото ние знаем, а и на вас ви е известно, че през времето на многовековното гръцко и турско робство - единствено манастирите в България са запазили и съхранили вярата, езика, обичаите и историята.

Ако не бяха тези манастири и силната православна вяра, след толкова години робство днес въобще нямаше да има български народ. Ние това го знаем, ала го знаят и нашите братя сърби, та затова ни и пречат в това наше начинание.

И на края искам да ви запозная с няколко думи за самото откриване на църквата Св. Йоан Рилски в с. Паралово - за тогавашните наши надежди и разочарования. При откриването на църквата на 31 август 2009 година, вместо да се радваме заедно на това велико дело - ние с протести отбелязахме празника.. Това бе дългоочакван ден, който ще го помни историята и нашите потомци. Този ден ние го очаквахме с нетърпение и голямо притеснение - на-дявайки се, че след почти след един век ние ще си имаме българска църква, в която ще можем да се молим и изповядаме божиято слово на майчиния си език и в която ще имаме право да смоенаваме нашия български народ и нашия български синод. Но за голямо наше съжаление, този ден оправда всички наши притеснения, че сръбският шовинизъм още не е стихнал и тепърва ни предстои още много дипломатическа борба за оцеляването на този божествен и великолепен храм. В този ден хиляди наши хора бяха наскърбени, обидени, изоставени и душата им бе с понижение пронизана.

И вместо всички да тържествуваме и празнуваме на този ден, принасяйки благодарности на Господа и на нашия рилски светец, че ни удостоиха да видим съградена църквата - ние трябваше в неравноправната борба да защитаваме църквата от нейните врагове и от епископа националист, който дойде само с една цел: да ни държи политическа беседа, пълна с цинизъм и да ни докаже, въртейки погачата с помощта на български министър-историк по традиционния сръбски обичай, че той е истинският, единственият и неприкосновеният господар. Нямаше нито срам от народа, нито страх от Бога. Ние го посрещнахме с хляб и сол, а той не пожела дори да влезе в църквата, а мен ме изгони от нея и не ми позволи дори да взема участие в късия водосвет, който го извърши за няколко минути, а след това държа политиканския говор на чист сръбски език сред чисти българи. Но за голямо съжаление, нашите хора най-много ги наскърби равнодушното отношение на българския министър Божидар Димитров, който го знаехме за голям патриот и когото много уважавахме. Нито той ни защити, нито имаше някаква реакция от Светия Синод на БПЦ. Бяхме напълно изоставени.

Единствената ни надежда беше в закрилника на всички българи на този свят - свети Иван Рилски и с очи, насълзени и вперени към небето, молахме Бога да ни помогне и спаси от сполетялото ни нещастие. Ето това е една

малка част от нашата зла трагедия на българите в Западните покрайнини - а вие сами отсъдете.

Ако грешим и не сме прави, кажете ни къде е това и ни поправете, а ако сме прави, тогава не затваряйте повече очите си пред нашата трагедия, а се опитайте да ни помогнете и заедно да спасим потъващия кораб в бурното сръбско море. Защото, знайте, че ако е някой могъл да помогне в нашето дело, а не е помогнал, ще бъде проклет и от Бога, и от народа и те ще го съдят.

Благодаря за вниманието.

ИЗКАЗВАНЕ НА ДИМИТЪР ДИМИТРОВ

**Уважаеми братя и сестри българи
в България и където и да сте по света**

Аз съм Димитър Александров Димитров от Босилеград, Западните покрайнини. Преди години болшевизмът караше хората в България да насочват антените на радиата и телевизорите си към югославските програми, а аз и тогава, и сега ги насочвам към майка България, защото я обичам, най-много ме интересува това, което става в нея. Вече десетина години, както се развиваше техниката, къде по кабелната, къде по „Булсатком“, гледам българска телевизия и съм добре запознат с всички проблеми, които преживява моят български народ, който от времето на Стамболов (извинявам се на цар Борис), та до днес, има държавници и политици, които не са нищо друго освен политически проститутки.

Ние, българите, които живеем на изконно български земи в Македония, Беломорието, Тракия, Добруджа и Западните покрайнини, се нуждаем от **НАЦИОНАЛНО ОТГОВОРНИ и ДОСТОЙНИ** държавници и политици.

Братя и сестри, да сте чули наш политик или държавник да е казал нещо за виновниците за разпокъсването на България? Няма и да чуете! В медийното пространство, било то в исторически, политически или икономически предавания, не чух нито политиците, нито историците, нито анализаторите да кажат на европейските „демократи“, че именно те са най-виновните за сегашното положение на българския народ, за липсата на средната класа, за пенсионерите, които едвам оцеляват и т.н. Това унизително поведение ги превърна в чужди слуги, а нас – в роби.

Господа колониалисти, европейски „демократи“, вие направихте Балканите „буре с барут“, с вашите диктати в Берлин, Букурещ, Версай, Ньой и т. н. разпокъсахте държавата и днес, вместо да ни се извините и по някакъв начин да помогнете на България, вие непрекъснато ни атакувате и унижавате, а нашите политици мълчат ли, мълчат.

От Изток, още по-страшно. „Братушките“ болшевики и коминтерновци направиха страшния атентат в църквата „Св.Неделя“ на 16 април 1925г. в София. Избиването на ЕЛИТА на тогавашна просперираща България май е било част от сценария за нашествието на болшевизма у нас. От тогава до ден-днешен българският народ непрекъснато се унижава и запада все повече и повече..

Братя и сестри, представяте ли си, ако не се бяха случили диктатите в Берлин, Букурещ, Версай, Ньой и т.н., ако не бе се случил атентатът през 1925. год., а България бе останала в Санстефанските граници, къде щяхме да сме сега?! Вероятно четвърта или пета страна в Европа. Втората световна война, последната гражданска война в бивша Югославия, вероятно нямаше да ги има. И като гледам по телевизията как се перчат болшевиико-коминистите-социалистите, ми става много мъчно, защото и до ден днешен въпреки всичко, те продължават да са в управлението на България.

Братя псевдо-журналисти, ако наистина сте седмата власт, с какво го доказахте? С това ли, че станяхте послушници на управляващите?! Изтрезнейте и се определете, защото премълчаването на истината за изстрадалата ни България и нейното ограбване, за тежкото ѝ положение през последните години е и ваша вина.

Братя интелектуалци и академици, вие проронихте крокодилски сълзи и подписахте декларация в защита на „братята“ ви сърби на Косово, нашите окупатори, които продължават да ни мачкат така, както и турците не са ни мачкали, докато вие не само си мълчите, но даже ги и подкрепяте. Да сте казали нещо за Спаска Митрова, (а такива случаи колкото щеш, в Македония, Западните покрайнини, Гърция и пр.)?! Няма и да кажете! Да сте реагирали за (не)освещаването на черквата „Св. Иван Рилски“ в с. Паралово, Босилеградско от посестримата ви сръбска православна черква на чело с епископ Пахомий, известен великосръбски шовинист и педофил?! Не, и няма да реагирате! Това ме кара да си мисля, че вицепремиерът г-н Дянков бе прав, когато ви нарече „феодални старчета“.

Братя и сестри, ученици и студенти, бъдещето на България, учете се да сте поне мъничко по-патриоти и родолюбци. Обичайте родината си, тя не е виновна, че е имала некадърни политици, предатели на националните ни интереси.

Братя ислямизирани българи, не забравяйте золумите на прадедите ви, ако изобщо са ви прадеди и никак няма да е лошо да си живеете добре с най-толерантния български народ (с изключение на комунистите, които през 1989г. ви смениха имената и ви гониха от България, но те са еднакво зло и за нас, и за вас). Дай Боже, никога да не се повтори този ужас, защото и мен ме беше срам от това, което ви направиха на вас). Тук-таме се чуват някои, които ни сравняват с вас. Ами, братя ислямизирани турци, вие сте гости в България, докато ние българите в Македония, Беломорието, Тракия, Добруджа и Западните покрайнини сме откъснати заедно с изконно българската земя.

На братята ви сърби, господа български политици, пардон, политически проститутки, искам да кажа да си сложат пръст на челото и да спрат с шовинизма им. Заради него се разпадна Югославия, заради него останаха без Черна гора, без Косово и вероятно ще останат и без Войводина. Според мен, скоро ще останат и без Санджак, без власите, (румънците) и Западните покрайнини. Нямам нищо против, ако с помощта на европейските „демократи“ си вземат Република Сръбска и Сръбска Краина, тогава нека да им се радват на шовинизма.

Крайно време е сръбските политици да се извинят за жестокостите в Македония и Западните покрайнини на жандармерията на балканския кръвник крал Александър Карагеоргиевич, Владимир Прелич и др., по-късно и за жестокостите на комунистите, където не мога и да не спомена кървавите Бъдни вечер и Коледа през 1945 г. в Македония. Подигравките и нарушаването на човешките права на българите в Македония и Западните покрайнини продължава и до ден-днешен. На сръбските политици морковът им е сладък, но като че ли тоягата решава всичко.

За другаря Георги Първанов (който беше против НАТО и подкрепяше братята му сърби на чело с Милошевич), макар че е историк, е възпитаник на интернационализма и думата патриот май не означава нищо. Пожелавам му всичко най-хубаво в дружбата му с коминтерновските идиоти.

Бате Бойко, измина много време, през което вашето външно министерство не направи нищо за българите извън България. Ние, българите от Западните покрайнини, нямаме нищо против да подкрепяте братската ви Сърбия (за нас тя не е братска) по пътя ѝ към Европейския съюз, но не през нашия гръб и не за сметка на нашите национални интереси, а те са следните:

I вариант: ПРОГРАМА МИНИМУМ:

- Обучение на майчин български език от детската градинка до ВУЗ,
- Вероизповедание на майчин български език, със свещеници от български произход,
- Икономически, културни, спортни и други контакти с майка България - безмитни и свободни,
- Всички наши природни ресурси да се използват за нуждите на община Босилеград,
- Здравен дом в Босилеград с операционна зала и Родилен дом, за да обслужва нашите хора,

– На КПГ” Рибарци” всички работещи да са българи, а не сърби

II вариант: Автономия – описана от Иван Николов в „Българите в Югославия -последните Версайски заточеници”

III вариант: ПРОГРАМА МАКСИМУМ:

Анулиране на Ньойския договор и връщане на Западните покрайнини на България.

На Ваше място, г-н Борисов, това трябваше да са условията на България към Сърбия за влизането ѝ в Европейския съюз, иначе да влизат в ЕС през крив макарон.

В тази отчаяна борба за правата и интересите на българите от Западните покрайнини, която водихме през изтеклите 20 години, искам да отдам признание на патриотите от ВМРО, които ни дадоха морална подкрепа. Благодаря на ВМРО - София в лицето на Красимир Каракачанов, Ангел Джамбазки, Костадин Костадинов, Юлиан Ангелов, Стефан Грънчаров, Александър Краваров и много други, както и на ВМРО от Пловдив в лицето на Славчо Атанасов, Петко Атанасов и още много други.

На ТВ СКАТ също благодаря от сърце на Валери Симеонов, Данчо Хаджиев, Велизар Енчев, Силвия Трендафилова, Валентин Касабов, Петър Колев и др., които бяха на наша страна в най-трудните моменти. Благодаря и на нашия дългогодишен приятел Никола Григоров и предаването „Сите българи заедно”, в което той не пропускаше да спомене обезправените му братя и сестри от Западните покрайнини и концлагера Македония, както той я наричаше. Благодаря ви и се покланям пред всички вас, новите патриоти на България, и вярвам, че един ден откъснатото пак ще стане едно цяло. Не допускайте партийните страсти и противоречия да ви заслепят за общите ни цели.

Братя и сестри, столичани, не си мислете че България е само София. Моля ви, бъдете съпричастни и солидарни, както към българите в България, така и към тези, извън нея. Искам да посоча няколко примера. Миналата година бях на почти всички митинги, с изключение на първия, на който народната полиция безмилостно биеше студенти и пенсионери. На митингите винаги имаше повече журналисти от протестиращи. Това ме съкруши. Питам се, как е възможно от почти два милиона жители на София, да излязат да протестират 200-400 души и то в продължение на два месеца! Ако бяха излезли поне един милион, полицията и правителството щяха да реагират така, както ние искаме, а не както те искат. Уви. През есента имаше митинг пред македонското посолство в София в подкрепа на Спаска Митрова. На

митинга в посочения час дойдоха 20 момчета и момичета от ВМРО и аз. По-голям срам не бях изпитвал през живота си. Коментара оставям на вас, самозабравили се софиянци.

Ако така продължаваме, нищо добро не ни чака. Трябва час по скоро да се осъзнаем и да си възвърнем самочувствието, на което ни учиа Ботев, Левски, Вазов, Илия Минев, Иван Михайлов, Мара Бунева, Владо Черноземски, Тодор Михайлов и средновековните български царе.

На нас отдавна ни писна от сръбския шовинизъм, но ни писна и от нашия си български нихилизъм, защото колкото и да е опасен шовинизмът, нихилизмът е още по-опасен. Хубаво е да си лоялен и толерантен към ония, които също са лоялни и толерантни, но по-добре е да си патриот и да си обичаш България, повече от всичко.

И накрая искам да спомена слугинското поведение на БПЦ към Сръбската православна църква.

Отец Йоан (Занко Станойков) е единственият, който се осмели да проповядва вярата си на майчин български език, но беше изгонен от Босилеградската църква. Той не се предаде и заедно с КИЦ „Босилеград“ и дирекция „Вероизповедания“ към МС за една-две годинистрои черквата „Св. Иван Рилски“ в с. Паралово, Босилеградско. На 31 август 2009 г. тя трябваше да бъде осветена от епископ Пахомий от Враня. Вместо освещаване на черква, видяхме демонстрация на сръбско високомерие и въртене на хляба, което е някъкъв сръбски обичай. За съжаление за хляба се хванаха и Божидар Димитров, и кметът на Босилеград Владимир Захари(й)ев..Успях да се въздържа от реакция, но съжалявам, че не вдигнах скандал. Пахомий не разреши на отец Йоан да участва в литургията, макар че от страна на селяните има подписка от над 100 души в негова подкрепа. Камбаната за черквата, подарък от епископ Николай от Пловдив, не бе допусната от сръбските митничари на КПП „Рибарци“ в продължение на четири месеца. Керамичните подови плочки, дарение от министъра без портфейл Божидар Димитров, също се оказаха проблем при преминаването през КПП „Рибарци“. Сръбските митничари искаха мито, което платих, за да получим разрешение. Ето как братята ви Сърби се отнасят към посестримата ви БПЦ. Не чух нито БПЦ, нито премиера, нито президента, нито външно министерство да реагират по случая. Ако беше обратно, сърбите щяха да запознаят със случая всички международни институции и да вдигнат голям скандал. След (не)освещаването на черквата кметът на Босилеград и министърът Б. Димитров, вместо да реагират, се хванаха на хорото да се веселят. Което е много,много е!

Братя и сестри, ние в Западните покрайнини си знаем враговете и лесно щяхме да се справим с тях ако не бяха вътрешните врагове там: журналистите от казиония вестник „Братство“, кметовете, Националният съвет, Матица на българите в Сърбия, „Нашинец“, новосформираните уж български партии ДПБ с Ангел Йосифов и ПБС с Драголюб Нотев, ветераните от съюза на бойците, които и до ден днешен отбелязват ДЕН НА ОСВОБОЖДЕНИЕТО ОТ БЪЛГАРСКИЯ ФАШИЗЪМ 08. 09. 1944.год. Такива на Косово бяха премахнати още преди 1980 г. и те вече си имат държава! Преди време, косовският лидер Адем Демачи в сръбските затвори беше казал: „Българското национално малцинство е пример, че в Сърбия не си струва да бъдеш лоялен, нито като гражданин, нито като малцинство“!

Ако към това добавим и политическите проститутки в България, борбата ни става непосилно тежка. Дано Господ да ни е на помощ.

Накрая искам да посоча и някои често срещани парадокси, гаври на европейските демократи с нас, българите от Западните покрайнини:

Гавра първа:

Дядо ми по бащина линия е бил български войник (дава клетва за България).

Дядо ми по майчина линия е бил войник на Кралство СХС (дава клетва за СХС).

Баща ми 1941-1944 е бил български войник (клетва за България), а от 1946-1947 войник на ФНР Югославия (клетва за ФНР Югославия).

Аз бях войник на СФРЮ (клетва за СФРЮ).

По-големият ми син бе войник на СФР Югославия (клетва за Югославия).

По-малкият ми син - 1999 година служи на България (клетва за България). Причината - не искаше да участва в етническото прочистване на Косово. Главнокомандващият на югоармията, ген. Павкович на митинг в Цариброд беше казал: „Всички студенти от областа ни (както я наричаха Източна Сърбия), които следват в София, са потенциални НАТО шпиони“.

Гавра втора:

Нашите деди са воювали за свободата на България на всички фронтове от 1912-1918. Те са прекарвали от 3 до 9 години по бойните поля и когато са се върнали по домовете си, те били окупирани от СХС. От малък помня думите на един дядо, които по-късно разбрах: „Ех, воювахме, толкова време,

а като си дойдох вкъщи, на власт бяха тия, срещу които проливахме кръвта си". По-голяма трагедия едва ли има на света!

Гавра трета:

Говори се, родината ти е там, където си се родил. Дали е така в нашия случай? Давам следния пример: баща ми е роден през 1921. год., а майка ми през 1924. год. в Кралство СХС, след това Кралство Югославия, ФНР Югославия, СФР Югославия, СР Югославия, Държавна общност Сърбия и Черна гора и най-накрая Сърбия. Питам европейските „демократи“ коя е родината ми??? За мене родината ми е тази с 1300 год. история!!!

Гавра трета:

На вниманието на европейските „демократи“! В съда в Босилеград, обвиненият съм аз - българин, ищецът е българин, прокурорът е българин, съдията е българин, адвокатите са българи, машинописката е българка, а делото се води на сръбски език! Ако това е европейската и сръбска демокрация, нека да е на съвестта и на едните, и на другите!

На края искам да кажа, че светът разбра какво е сръбска алчност и сръбски шовинизъм, само нашите български държавници и политици от 1919г. до днес не разбраха. Даже последните, и то всички до един, безрезервно и безусловно подкрепят „братска“ им Сърбия по пътя ѝ към ЕС. За нас това е шокиращо!

Свалям шапка на словенците, които казаха „НЕ“ на хърватите за влизането им в ЕС, докато не уредят сметките си със границата по морето!

Свалям шапка и на Гърция, която не дава на Македония подкрепа за еврочленство, поради спора с името на тази измислена сръбско-коминтерновска държава. Поздравления за словенците и гърците.

**Доклади и изказвания
на тема**

*България и международните
политически отношения
по проблема за Западните
покрайнини*

ЗАПАДНОПОКРАИНСКИЯТ ВЪПРОС В БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИОПИС

Ангел Джонев

Интересът към западните български земи привлича вниманието на изследователите. Македония и Поморавието са обект на множество проучвания. Историческата наука обръща внимание на проблеми, свързани и със Западните покрайнини. Изследванията по западнопокраинския въпрос са значително малко по обем. Редица обективни предпоставки водят до този резултат, като сред тях се откроява по-късият времеви обхват, външнополитическите характеристики и вътрешнополитическите особености.

Западнопокраинския въпрос е най-новият национален проблем за следосвобожденската българска история и се появява в следствие на Ньойския договор. За повече от деветдесетгодишното си съществуване преминава през различни периоди, етапи и фази. Той е аспект на българските външнополитически отношения предимно от сферата на междудържавните връзки с Белград. Националноосвободителните борби, бежанското движение също са съществена и важна част от въпроса. Исторически обособен период със своите специфики е възстановяването на българския суверенитет върху Западните покрайнини през Втората световна война /1941-1944 г./. Административната, политическа, стопанска и културна съдба на района, попаднал под югославска власт, са аспекти от миналото развитие. Изброените проблеми от общественото развитие на българското население са съществена част от ареала, с които методологично е ангажирана историческата наука.

Българската историопис обръща значително късно внимание върху Западнопокраинския въпрос. През буржоазния и социалистическия период самостоятелно изследване не е публикувано. Внимание е обърнато, изключително фрагментарно, на бежанския въпрос и то в контекста на проблема с македонските, тракийски и добруджански емигранти. Тази констатация намира критично отношение в публикация на Тодор Косатев, където е маркиран незадоволителният резултат за Западните покрайнини.¹

¹ Косатев, Т. Бежанският въпрос в България след Първата световна война в научната литература (1919-1932). В: Методологически и историографски проблеми на историческата наука. С., 1978, Т. 2, 215-216.

Марксистическата историография дава своя принос с изследването на Христо Христов „България, Балканите и мирът 1919 г.". В самостоятелен параграф авторът проследява поставянето на въпроса на Парижката мирна конференция и мнението на великите сили победителки - Англия, САЩ, Италия и Франция. Еволюцията им към приемане на сръбското становище за откъсването на Западните покрайнини са подложени на обективна критика от изследователя. Предложените мотиви от Белград за небългарската етническата принадлежност на населението са анализирани и е открояна тяхната несъстоятелност. Хр. Христов показва преследваната политика в рамките на обективната историческа истина.¹ Изследван аспект също е партизанското движение, в което са включени Западните покрайнини.² Социалистическата историография проявява много слаб интерес към западнопокраинския въпрос, което може да се отдаде и на конюнктурни съображения. Тази хипотеза се базира на лъжатушенията по македонската проблематика, която изживява съществена еволюция в следствие на завоите в българо-югославските отношения. Резултатът показва много фрагментарно изследване на някои аспекти около Ньойския договор, бежанския въпрос и комунистическото движение.

Националноосвободителните борби на населението са табу за марксистическата историография. Те обаче намират място в спомените на Иван Михайлов. Макар че не са историческо изследване, дълго време са единствен източник за революционните прояви на българите от покрайнините и тяхната организация „Въртоп". Осветлени са редица събития и акции, както и конкретните лица, които ги осъществяват.³ Съществен проблем е трудният достъп до спомените на Иван Михайлов, защото са забранени от държавната власт. Те са използвани само от малък кръг интересувачи се, които успяват да се снабдят с тях, или за изследователи, получили допуск за служебно ползване. Западнопокраинският въпрос като цяло остава бяло поле в българската историопис през буржоазния и социалистическия период.

Липсата на издадени проучвания не изключва творческия интерес към темата. През втората половина на 80-те години на XX в. са готови за обнародване спомени от Райчо Стоев за Босилеградския партизански отряд и монография за националноосвободителното движение от Методи Петров. Фактът, че те не са отпечатани веднага, засилва съмнението в робуване на конюнктурни политически съображения на българската власт към Югославия. Двете книги виждат бял свят едва след демократичните промени от 1989 г.

В последното десетилетие на XX в. съществено се променя състоянието на българската историопис по западнопокраинския въпрос. През 1990 г.

1 Христов, Хр. България, Балканите и мирът 1919. С., 1984, 243-253.

2 История на Кюстендилската окръжна организация на БКП. С., 1984, 346-348.

3 Михайлов, Ив. Спомени. Т. 3. Белгия, 1967, 437-508.

са обнародвани две публикации в най-престижното научно списание „Исторически преглед“. Авторски тандем между Кръстьо Манчев и Мариана Гудева издават статията „Западните покрайнини в българо-югославските отношения (1919-1920 г.)“. Разгледани са аспекти от завоевателната сръбска политика към района, съпротивата на местното население и българската дипломация срещу откъсването на краищата според Ньойския договор, окупацията и първите повеи към организирана борба.¹ Втората публикация е на наложилия се като доайен на проблематиката Методи Петров и представя „Устави на националноосвободителното движение в Западните покрайнини“. Обнародвани са уставите на Организацията на Западните покрайнини, на ВЗРО „Въртоп“, на Женското културно-просветно благотворително дружество на западнопокрайненките в София, на Съюза на Западнокрайненките младежки културно-просветни дружества в България и на Задругата на девойките от Западните покрайнини. В общи линии са обхванати основните структури в развитието на легалното и революционно движение.

Методи Петров дълги години посвещава на исторически дирения и публикува няколко изследвания, сред които две монографии. Едната е книгата, разработената през 80-те години, насочена от Института по история при БАН за печат през 1987 г., но излиза през 1995 г. Озаглавена „Националноосвободителното движение в Западните покрайнини /1919-1934/“ тя е може би най-известното историческо четиво по въпроса. Разгледани са проблеми за появата и развитието на легални и революционни структури. Водещо място е обхванато на съюзите на бежанците – на емигрантите, на жените, младежите и девойките – техния организационен живот и прояви. Засегнато е създаването на специален съвет, обединяващ известни имена от родната наука, който да се грижи за проучването на покрайнините. Осветлени са и аспекти от дейността на ВЗРО „Въртоп“. Самокритично М. Петров предупреждава, че не е обърнал внимание на редица въпроси като отношението на българските правителства към освободителните борби, връзките с политическите партии и влиянието на техните идеи, както и политиката на великите сили и балканските държави към този край. Някои от споделените пропуски обаче все още не са обект на цялостно проучване.

Втората монография проследява развитието на революционната организация „Въртоп“, като е използвана като основа и развива темата от предишната книга. Пресъздадени са нови моменти от миналото, а допълнително са приложени документи и спомени.² Стилните особености в изследванията на М.

1 Манчев, К., М. Гудева. Западните покрайнини в българо-югославските отношения 1919-1920. ИПр, 1990, № 7, 3-15.

2 Петров, М. Устави на националноосвободителното движение в Западните покрайнини. ИПр, 1990, № 8, 78-97; Същият. Националноосвободителното движение в Западните покрайнини (1919–1934). С., 1995; Същият. „Въртоп“ - революционна организация за освобождение на Западните покрайнини. С., 2003.

Петров притежават известна доза архаизъм и романтизъм при интерпретацията, но са важна база за последващо развитие на историческите проучвания.

Самостоятелно изследване публикува също и Милан Миланов, озаглавено „Забравени български земи. Западните покрайнини в периода между двете световни войни.“. Хронологически излизането му предхожда монографиите на М. Петров, а тематично се припокрива с тях. На базата на архивни източници са разкрити факти и събития от легалното и революционното движение.¹ Предисторията на сръбските аспирации, решенията, наложени в Ньой, и бежанските проблеми са сред основните аспекти в проучването на Маргарита Божкова „Българите от Западните покрайнини“.²

През първата половина на 90-те години на XX в. е постигнат качествено нов резултат в изследванията за Западните покрайнини. Не само се появяват самостоятелни проучвания, но се открояват и тематичните предпочитания. Акцентът е поставен върху периода между двете световни войни. Националноосвободителните борби са в обектива на вниманието. Като водещ специалист се налага Методи Петров, но място си търсят и други изследователи.

Заедно с тях към западнопокраинския въпрос се насочват Венцислав Велев, Николай Проданов и някои други. Венцислав Велев защитава дисертация на тема „Западните покрайнини в българо-югославските отношения (1919-1931 г.)“. Тя все още не е публикувана и за нейните аспекти може да се съди по автореферата. Работата е структурирана в познатите стандарти с увод, изложение и заключение. В увода са изяснени въпроси от географски, хронологически и историографски обхват, както и необходимостта от изследването. Три глави са същинската част: „Българо-югославските отношения след края на Първата световна война 1918-1919 г.“, „Западните покрайнини в отношенията между България и Югославия 1919-1923 г.“ и „Западнопокрайният въпрос в българо-югославските отношения 1923-1931 г.“. Заключение е мястото за изводите от извършеното проучване. Без да се анализира дисертацията, трудно може да се открият нейните достойнства. Процедурата е завършена успешно, което говори, че специалистите от комисиите при ВАК са я оценили като приносен труд за българската историопис.

За качествата на изследването индиректно спомагат публикациите на автора в периодиката. В. Велев съсредоточава вниманието си върху теми като двувластническия въпрос в българо-югославските взаимоотношения, Вътрешната западнопокраинска революционна организация „Въртоп“, проявления на западнопокраинския въпрос в началото на 20-те години на XX в. и други.

1 Миланов, М. Забравени български земи. С., 1994.

2 Божкова, М. Българите от Западните покрайнини. С., 1996.

В тях са разкрити неизвестни факти от миналото на проблема и мястото му в българо-югославските отношения.¹

Николай Проданов разработва някои теоретически аспекти. Статиите, свързани с изясняване на историко-географското понятие Западни български покрайнини и исторически и актуални геополитически аспекти на западно-покрайнинския проблем, имат важен научен принос. Заедно с теми за 20-30 г. на XX в. авторът насочва вниманието си към църковната организация през българското управление 1941-1944 г.²

Тодор Димитров съсредоточава усилията си към изучаване съдбата на Босилеградския край.³ Дафина Петкова⁴ и Георги Радославов⁵ проучват Трънско. Етноложки наблюдения споделя Екатерина Керемидарска.⁶ Съборите

1 Велев, В. Западните покрайнини в българо-югославските отношения (1919-1931 г.). Автореферат за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. С., 1999; Същият. Двувластните имоти в българо-югославските взаимоотношения. 1920-1931. Международни отношения, 1997, № 4, 109-116; Същият. Вътрешната западнопокрайска революционна организация „Въртоп“. — ИПр, 1999, № 3-4, 51-68; Същият. Проявления на Западнопокрайнинския въпрос (1920-1922 г.). — В: Конгреси и програмни документи след 1878 г. за историята и културата на българските земи под чужда власт. Сборник материали от международна научна конференция, Кюстендил, 14-15 декември 2007 г. С., 2008, 105-117.

2 Проданов, Н. Историко-географското понятие и термин „Западни (български) покрайнини“. ВИС, 1997, № 2, 176-187; Същият. Между политическия натиск и насилието (Тактически виждания за решаването на Западнопокрайнинския въпрос — 20-те - началото на 30-те години на XX век). — Архив за поселищни проучвания, 1997, № 3-4, 123-133; Същият. Новият период в развитието на двувластническия въпрос по българо-югославската граница след Ньойския договор 1920-1933, - История, 1999, 4-5, 83-90; Същият. Западнопокрайнинският проблем — исторически и актуални геополитически аспекти. — Военен журнал, 2004, № 3, 142-146; Същият. Българската православна църква в западните български земи (1941-1944 г.). — Известия на ИМ-Кюстендил, 2005, т. 11, 249-258.

3 Димитров, Т. Окупацията на Босилеградско от Сърбия през 1920 г. по сведения на българската интелигенция от този край. — ВИС, 1993, № 1, 133-142; Същият. Житейска съдба и организации на бежанците от Босилеградско между двете световни войни. - В: История и актуални проблеми за сътрудничество с Босилеградския край. Кюстендил, 1998, 19-35; Същият. Сръбският терор и съпротивата срещу него след окупацията на Босилеградско до 1934 г. — Ньойският договор и съдбата на Югозападните български земи. Кюстендил, 2001, 44-57.

4 Петкова, Д. Положението на населението на окупирания след Ньойския договор земи на Трънско и борбите му за национално съхранение. - Ньойският договор и съдбата на Югозападните български земи. Кюстендил, 2001, 58-68.

5 Радославов, Г. Съборите в Стрезимировци и строителството на паметника с камбана на „Слишовска могила“ в Трънско /1924-1934 г./ - Ньойският договор и съдбата на Югозападните български земи. Кюстендил, 2001, 76-86.

6 Керемидарска, Е. Бит и култура на населението в Босилеградския край. — В: История и актуални проблеми за сътрудничество с Босилеградския край. Кюстендил, 1998, 36-44; Същата. Босилеградският край и Ньойския договор. - Ньойският договор и съдбата на Югозападните български земи. Кюстендил, 2001, 97-105

и свижданията са обект за Катя Рангелова.¹ Техните изследвания са част от сборници, издадени в следствие на тематични или юбилейни научни конференции.² Владимир Русков акцентира, с известна доза оригиналност, върху Цариброд, а революционните борби, противоречия и отношението на българската държава заемат съществено място в творбата му.³ Предпочитаният период на изследване в повечето случаи са предимно 20-30 г. на XX в. Бежанското и националноосвободително движение се налагат като основен тематичен кръг, следвани от проблеми на българо-югославските отношения.

В началото на новото хилядолетие се забелязва споделянето на нови творчески интереси. Райчо Стоев, напуснал мемоаристиката, вече изследва създаването и дейността на Босилеградския партизански отряд. Той отстоява по своеобразен романтичен начин българската същност и принос на формацията във въоръжената съпротива, ръководена от Отечествения фронт. В разработките си твърди, че дълги години българското комунистическо движение подкрепя тезата, понеже краят е в Югославия, за историята му да се ангажират техните историци. Този факт е показателен, защото дори ръководената от БКП въоръжена съпротива, доброволно се изоставя на съседната историография.⁴

Историко-дидактично проучване за Западните покрайнини между 1990-1995 г. публикува Тодор Мишев. Анализът е насочен към мястото на въпроса в учебниците и училищното образование. Осветлени са редица съвременни аспекти от държавнически, обществен и личностен характер. Книгата има значимост за българската историография.⁵ Бисер Банчев също се ангажира с близкото минало. Обсег на изследване е въпросът за българското малцинство в Югославия, според документацията на ООН 1994-1995 г. Акцентира се на интернационализирането на западнопокраинския проблем в периода на югославската криза.⁶ Съвременни аспекти заедно с по-далечната история са обект на внимание от Зденка Тодорова, Иван Николов, Лозан Митев и

1 Рангелова, К. Начало и етапи на проведените погранични срещи и свиждания по западната граница след 1919 г. - Ньойският договор и съдбата на Югозападните български земи. Кюстендил, 2001, 69-75.

2 Янчева, Й. Емануил Попдимитров и Западните покрайнини. - Ньойският договор и съдбата на Югозападните български земи. Кюстендил, 2001, 87-96..

3 Русков, В. Българи и сърби. Цариброд, Западните покрайнини и по на запад. С., 2007.

4 Стоев, Р. Босилеградски партизански отряд „Георги Стойков Раковски“. Кюстендил, 2001; Същият. Бях на 16 години. С., 1990.

5 Мишев, Т. Покрайнини в центъра на Балканите. Западните покрайнини 1990-1995 г. (историко-дидактическо изследване). С., 2003.

6 Банчев, Б. Въпросът за българското малцинство в Югославия според документацията на ООН от 1994-1995 г. – ИПр, 2009, № 1-2, 131-140.

др.¹ Разширяването на хронологическия обсег на българската историопис запълва някои от празнините, но се запазва известен дисбаланс в полза на изследваните аспекти за 20-30 г. на XX в.

Историографските пропуски до известна степен са запълнени от обнародването на статии и сборници с исторически извори. Обзорен характер има документалният сборник „Българите от Западните покрайнини (1978-1975 г.). Съставителите Елена Бугарчева, Людмила Зидарова и колектив от архивисти предлагат разнообразна извадка от документи предимно от национални и регионални хранилища. Приносът им е съществен, защото са публикувани не само непознати документи, а някои от тях ясно характеризират отношението на държавните институции и механизмите на провежданата политика. Тази констатация се отнася предимно за периодите на Втората световна война и на социализма в България.² Документални публикации в периодични издания правят Веселин Ангелов, Цочо Билярски, Лиляна Ванова и някои други специалисти³, където са обхванати отделни исторически аспекти. Отчетлива е доминацията на проучвания за началните две десетилетия от съществуването на западнопокрайния въпрос. Без да са изчерпани напълно, са изяснени редица проблеми от вътрешен и международен характер.

1 **Тодорова, З.** Прикриващото пиянство в Ньой. [С., 1994]; Същата. Ябълка в килия. Цариград-София, 2003; Същата. Поредните фалшификации, свързани с Погановския манастир „Св. Йоан Богослов“. – МПр, 2006, № 1, 73-86; **Николов, И.** Българите в Югославия – последните версайски заточеници. С., 2002; Същият. Съвременни аспекти на националното движение в Западните покрайнини. – В: Конгреси и програмни документи след 1878 г. за историята и културата на българските земи под чужда власт. Сборник материали от международна научна конференция, Кюстендил, 14-15 декември 2007 г. С., 2008, 285-304; **Митев, Л.** Проблеми и перспективи на Западните покрайнини. – МПр, 2004, № 2, 7-22; **Бугарчева, Е., Л. Зидарова.** Бежански организации на българите от Западните покрайнини. – В: Конгреси и програмни документи след 1878 г. за историята и културата на българските земи под чужда власт. Сборник материали от международна научна конференция, Кюстендил, 14-15 декември 2007 г. С., 2008, 119-134; **Джонев, А.** Революционна организация „Босилеград“. – В: Конгреси и програмни документи след 1878 г. за историята и културата на българските земи под чужда власт. Сборник материали от международна научна конференция, Кюстендил, 14-15 декември 2007 г. С., 2008, 135-150.

2 **Бугарчева, Е., Л. Зидарова.** Българите от Западните покрайнини (1878–1975). С., 2005.

3 **Ангелов, В.** Документи за броя на населението от 1922 до 1948 г. и положението на българите в Цариградско и Босилеградско към 1950 г. – ИПр, 2001, № 3-4, 185-201; **Ванова, Л., Ц. Билярски.** Въпросът за Западна Тракия, Добруджа, Западните покрайнини и Македония в дипломатическата кореспонденция на проф. Венелин Ганев по време на мирните конференции в Париж и Сан Ремо (1919-1920 г.). ИДА, т. 94, 2007, 139-202; **Джонев, А.** Документи по въпроса за Западните покрайнини, съхранявани в Регионален исторически музей-Кюстендил. – ИДА, т. 97, 2009, 126-160.

Непроучените теми относително лесно се забелязват. В това отношение при едно непринудено сравнение, например с македонската проблематика, може да се види разликата. Безспорно тя има по-специфични параметри, но пък също касае историята на националния въпрос след Освобождението. Съотношението изследвания-изследователи категорично не е в полза на западнопокраинската проблематика. Може да се изтъкнат редица обективни и субективни причини, но резултатът е показателен. Бих споменал едно съществено преимущество – държавната и обществената подкрепа към македонската тематика. По нея много по-организирано и целенасочено работят секции в научни институти и неправителствени организации. За такова профилиране не може да се говори по западнопокраинската тема. Дори Методи Петров с горчивина споделя: „Днес в София има Македонски научен институт, но западнопокраински научен институт няма. Защо ли? Изглежда и науката плаща понякога данък на неразбраната политика.”¹ Подобна неправителствена организация, която да се ангажира с историята на края, сигурно има място в обществения живот. С нейната поява или дори при отсъствието ѝ западнопокраинският въпрос трябва да продължи да бъде изследван. Институт, редакционна колегия или инициативен комитет необходимо е постепенно да се пристъпи към подготвянето и публикуването на обобщаващо изследване за историята на Западните покрайнини. Въпрос за уточняване са параметрите на подобен труд. Необходимостта от появата му обаче е очевидна, както за българската общност зад граница, така и за българската общественост. Съвременните комуникационни средства са сериозно преимущество за популяризирането му. Този форум е мястото, където може да се постави началото на организационната форма за написването на история на Западните покрайнини. Между деветдесетата годишнина от отнемането им, в навечерието на която сме, до стогодишнината е възможният срок за преминаването на целия изследователски процес.

Българската историопис в продължение на десетилетия остава на страна от проучването на западнопокраинския въпрос. Едва след демократизацията на държавата постепенно започва осветляването на отделни аспекти и проблеми. От пасивен наблюдател историографията ни заема своето място на активна страна при осъществяването на обществения интерес. Повечето от резултатите са дело на лични творчески усилия. За последователна държавна политика трудно може да се говори, въпреки че едва ли напълно отсъства. Необходимостта от продължаването на изследванията за Западните покрайнини води към намирането на организационни форми. Конференции, симпозиуми, кръгли маси и продуктите от тях – сборници, брошури и т.н., заедно с корпусите от документи и монографиите трябва да предхождат или съпътстват подготовката и публикуването на цялостна история на Западните покрайнини. Българската научна общност има необходимия потенциал да постигне този резултат.

1 Петров, М. Въртоп..., с. 103.

СРЕЩИТЕ НА ЦАР БОРИС III С КРАЛ АЛЕКСАНДЪР КАРАГЕОРГЕВИЧ И СТРАТЕГИЯТА НА БЪЛГАРИЯ ЗА МИРНА РЕВИЗИЯ НА НЬОЙСКИЯ ДОГОВОР

*Иван Николов,
вестник „Македония“*

Основна характеристика на годините след Първата световна война е недоверието между държавите победителки и победените. Версайската система от договори наложена от победителите е несправедлива, античовешка и заредена с много неизвестни. Това поддържа постоянно духа на съмнението и предварителното застраховане на победителките, които се стремят да наложат такъв правов порядък, който да гарантира техните имперски завоевания.

На Балканите тази психоза е още по-параноична, защото всички съседи на България са откъснали по едно парче земя, върху което живее население с вековни културни, политически и духовни традиции. В същото време всяка една от нашите съседни държави си има своите височайши покровители сред архитектите на Версайската система от договори. Зад Гърция непоклонимо стои Англия, зад Югославия - Франция, зад Румъния - Италия, а зад Турция - почти всички. От своя страна между съседите на България цари почти любовно единомислие и единодействие, насочено единствено срещу всеки опит на България да се надигне, за да преодолее шока от зашеметяващия удар. Това се проявява с особена бруталност, когато правителството на Андрей Ляпчев през 1926 година кандидатства пред ОН в Женева за отпускането на т.н. Бежански заем. Това е необходимата финансова помощ за подпомагане на около 600-те хиляди прокудени българи от Източна и Западна Тракия, от Егейска и Вардарска Македония, от Западните покрайнини и от Южна Добруджа. Когато на 10 юни 1926 година Съветът на ОН разглежда доклада на Финансовия комитет, изработен въз основа на сериозните проучвания на проблема, Сърбия, Гърция и Румъния предприемат съвместна кампания за провалянето на този заем. Чрез фалшиви доклади, медийна дезинформационна кампания в цял свят и чрез пряко давление върху отделни членове от Съвета на ОН те не успяват да осуетят отпускането на определената финансова помощ за България, но постигат нейното забавяне с около няколко месеца. Вместо през юни заемът въпреки всичко е факт на 10 декември 1926 г. Това не е всичко. Саботирането на заема продължава от тези наши съседни държави чрез настояването той

да бъде намален, и чрез постоянни изисквания към правилата, по които се привеждат съответните вноски.

В същото време в международните отношения настъпват сериозни промени, продиктувани главно от икономическото надигане на победена Германия. В периода между 1925 година, когато се провежда международната конференция в Локарно /5 октомври 1925/ и когато наред с приемането на Рейнския гаранционен пакт е предложено на Германия да стане член на ОН, като и се предоставя и място като постоянен член на Съвета на ОН, до конференцията в Монтьрьо /22 юни 1936/, когато се отменят военните клаузи за Проливите, картината на европейската политическа сцена се променя значително в ущърб на победителите. На конференцията в Монтьрьо България активно участва в разискванията и е на страната на Турция, защото с отмяната на военните клаузи за Проливите се създава прецедент за пробив във Версайската система от договори.

На този фон отношенията между България и Югославия се изграждат върху два коренно противоположни принципа. Докато Югославия бди за ненарушаване на териториалното статукво и настоява пред всички международни форуми и институции за разтурянето на ВМРО, България е въздигнала принципа за мирна ревизия на Ньойския договор. Това прави всички опити за сблжаване и подобряване на отношенията между двете държави ялови и химерични, но великите сили, особено победителките, постоянно притискат България да прави крачки към сблжаване и за примиряване с факта на отнетите територии и асимилирането на населението.

Тук трябва да отворим една скоба, за да разсеем едно наложено се клише, че България едва ли не е абдикирала от задължението си да поддържа българите в Македония, Западните покрайнини и Добруджа. Да. Подобно обвинение получи своите основание едва след 9.9.1944 г., когато догматиката на българските комунистически шефове достигна до абсурда самата държава да обезбългарява собственото си население. Това негативно наследство не е преодоляно и днес, 20 години след демократичните промени. Но това е друга тема. Ще подчертаем само, че в периода, за който говорим, България въпреки садистичния натиск от страна на творците от Версай не се предаде, не предаде и сънародниците ни в поробените краища. В този факт всеки може да се убеди ако надзърне в архивния фонд 176, където се съхранява дипломатическата кореспонденция на България. Това е една съкровищница, която внимателно разучена може да опровергае много заблуди в българското общество по отношение на собствената ни държава, заблуди умишлено насаждани и поддържани от идеологически и от геополитически фактори.

Срещите между цар Борис III и крал Александър Карагьоргевич са характерни в две отношения. Първо, те потвърждават диагнозата на тези отношения, поставена още от Раковски и Ботев, а именно че Сърбия е неискрена спрямо българския народ и че всяко сближаване с нея крие опасности от коварни удари под кръста. Тази диагноза, за която младият български княз Александър Батенберг нямаше нито възможност, нито време да научи, се стовари върху него като шок. От 24 до 29 ноември 1880 година той посещава Белград. В разговорите със сръбските държавници става ясно, че те поставят като най-важно условие за разбирателство подялбата на Македония на сфери на влияние. Нещо което сериозно озадачава младия български монарх. И второ, по-късно, когато планува да посети и Гърция, и Черна гора, той разбира, че балканското сътрудничество среща сериозни прегради в амбициите на нашите съседи да поделят Македония на сфери на влияние, но онова, което го разтърсва е позицията на Австро-Унгария и Германия, той да не предприема самостоятелни ходове без тяхното знание. На срещата си с Бисмарк, той получава и морална плесница от безцеремонния канцлер, който го пита: "Защо пътувахте в Черна Гора и Гърция? Търсехте съюзници, изобщо всичко това е детинщина..."

Това е урок не само за княз Батенберг, това е урок за всеки български държавник, защото оттук нататък интересите на великите и амбициите на съседните държави ще действат като вирус със силно поразяващ ефект върху норманото здраве на българската държава с всички последици и за съдбата на народа ни като цяло.

Цар Борис III е наясно с механизмите на взаимодействие с великите държави и съседите и внимателно търси слабите места в работата на тези механизми. В Срещите си с югославския крал Александър Карагьоргевич, той преследва една единствена цел - да използва страха у гърци, румънци и турци от евентуално сближаване между Югославия и България като славнски държави. Царят на българите е разбрал, че монолитното единство на нашите съседи може да се пропука единствено от страха да не би някоя от тях да предприеме самостоятелни ходове на сближаване с България. Съмнението естествено пада върху Белград, който чрез евентуално сближаване със София може да разруши статуквото на единомислие и единодействие между победителките над България. От тук нататък започва един висш дипломатически пилотаж, който под ръководството на цар Борис и по-късно министър председателят Георги Кьосеиванов при създадите се условия прави възможно България да използва всяка пукнатина в това антибългарско единомислие. Точно от такава позиция започват и дипломатическите маневри за сближаване с Югославия. Когато на 18 септември 1933 година на Белградската гара се срещат българската царска двойка, връщайки се от обиколка в европейските столици, и крал Александър, зад привидната учтивост и на двамата монарси няма как да се скрие онова, което ги разделя. Присъстващият

на тази среща френски посланик в Белград Пол Емил Нажиар отбелязва: "Срещата беше сърдечна и непринудена. По време на разговора цар Борис засегна политически въпроси. Той заяви, че желае искрено разбирателство. Крал Александър му отвърна, че споделя желанието му...После прибави, че политиката на Югославия е известна на София и че тя се **БАЗИРА НА НЕПОКЛАТИМОТО СПАЗВАНЕ НА ДОГОВОРИТЕ**. Спзването на договорите означава запазване на териториалното статукво, установено чрез Ньойския договор, нещо, което България се стреми да преодолее.И това е една почти непосилна задача, за изпълнението на която главна пречка са покровителите на нашите съседи-победители във войната. И това дава самочувствие и наглост на крал Александър в по-нататъшните му действия. След срещата с цар Борис на 18 септември ,вечерта той кани на разговор френския посланик Нажиар и пред него споделя, че е отишъл на среща с цар Борис само , за да докаже готовността си да следва внушенията на френската политика. После добавя:" Мразя да водя измамна политика. Как бих могъл чрез любезни разговори да създавам впечатление, че двете страни и двете правителства са съгласни с всички въпроси, когато нашите сведения доказват, че България не се е отказала от нито едно от своите искания и че Македонският комитет, правителството и царят са солидарни."

Цар Борис също не храни илюзии по отношение на крал Александър. Според американския дипломат Чарлс Уилсън " цар Борис е не само политически, но и лично проникнат от антипатия към крал Александър. Дори само поради това сближението между двете страни е малко вероятно."

По това време победителите приемат в Лондон една конвенция наречена " Лондонска конвенция за нападателя", която визира по-скоро изплъзващата се от контрола на Версайските архитекти Германия, но нашите съседи използват, тази конвенция, за да предявяват все нови и нови изисквания към България. Рзбира се, България не подписва конвенцията, което прави нашите съседи още по-мнителни.Те сега искат да впримчат България в общ Балкански съюз под формата на Балканско Локарно, в духа на "помирение между победителите и победените" според медийната пропаганда на решенията от конференцията в Локарно през 1925г. Това е неприемливо за България тъй като тя не се е отказала от принципа за мирна ревизия на Ньойския договор.

От докладите на западните посланици в Югославия се разбира, че Париж и Лондон стоят твърдо зад позицията, на България да не се правят отстъпки в ущърб на съседите. В доклад до френското правителство френският посланик в София Анри Камбон от 19 ноември 1933 г.пише, че Югославското правителство не трябва да открива училища навсякъде, където има българи, а само в Западните покрайнини, тъй като до преди 13 години тези земи са били в пределите на България... По- нататък той предлага " концентрични

и дискретни акции” на Лондон и Париж, за да се предотврати възможността поддържаните от Италия враждебни елементи/ има се превид ВМРО-б.м./ да прекъснат зародилото се в България движение за сближение с Югославия. И Камбон добавя : “България не трябва да бъде изолирана и изоставена, защото след време ще стане лесна жертва на германските планове на Балканите...”

В същност тук е зърното на проблема. Франция и Англия притискат България с цената на всичко да се сближи с Югославия. От своя страна другите съседи - Румъния, Гърция и Турция се притесняват от подобно сближаване, а България в същото време не получава никаква подкрепа отникъде и това е стратегия, зад която твърдо стоят Франция и Англия. Безисходицата на България проличава и в следващите срещи между цар Борис и крал Александър. На 3 октомври 1933 г. на път за Цариград крал Александър, пътуващ на кръстосвача “Дубровник”, спира в Евксиноград за шест часа. Разговорите са особено трудни за българския владетел, защото само няколко дни преди това на 26 септември в Гевгели български революционери от ВМРО са извършили поредните бомбени атентати. Впреки няколкото перфектни дипломатически ходове на цар Борис, югославският му гост е невъзприемчив към думите на българския монарх. Следва и забележителната фраза на цар Борис: “ Казах на Мусолини, че бъдещето на моето царство се състои в искрено разбртелство с най-силната балканска държава Югославия...” и може би някои биха възприели това “откровение” за роболепие, ако не беше следващото предложение - Югославия да върне на България Цариград и Пирот и да разкрие черкви и училища в Македония. Без съмнение, кралят на сърбите, хърватите и словенците отхвърля всички предложения на цар Борис.

За да се разбере страхът на съседните държава, както и на Франция от евентуалното разпадане на тяхната политика пресичаща всеки опит за възможване на България, трябва да се проследят совалките на техните външни министри от Анкара до Букурещ, от Букурещ до Атина, от Атина до Белград, а след това до Лондон и Париж. Само тогава може да се разбере под какъв натиск е подложена България. Всички срещи, разговори, предложения и бъдещи действия имат една цел - България да се държи под контрол, да не и се позволява да се възмогва икономически, и най-важното - да не се допусне тя да прояви претенция за териториални корекции спрямо която и да е съседна държава.

В обстановка на подобен натиск от всички страни се осъществява и третата среща между цар Борис и крал Александър. Тя е в Белград от 10 до 13 декември 1933 г. Движен от стратегията за българо-югославско сближаване като контрапункт на единството на съседите ни в своята антибългарска политика, цар Борис привидно се съгласява с краля, че ВМРО трябва да

бъде забранена, така както югославското правителство е ликвидирало терористичната организация "Църна рука". От доклада на френския посланик в Белград Нажиар разбираме, че в блгаро-югославското сближаване Франция влага съвсем друг смисъл, тя го разглежда като средство за запазване на териториалното статукво и равновесие на Балканите. Т. е. Франция държи, менгемето около България да не се разхлабва. Тя да бъде винаги в състояние на нокдаун.

На 4 февруари 1934 г. на гара Младеновац крал Александър посреща завръщия се от Берлин цар Борис. Двамата владетели пътуват заедно до следващата гара. За да покаже лоялност към победителите, цар Борис дипломатично изтъква факта, че той посещава Хитлер след като е разговарял с външния министър на Франция Луи Брту. Той не пропуска да отбележи, че и Хитер го посъветвал да продължи сближаването с Югославия. Цар Борис благодарил на крал Александър, че югославското правителство е водило преговорите за балканския пакт по начин, който не усложнява отношенията с България. Той изразява твърдата си позиция за сближаване на България с Югославиятака.

ИЗВОДИ

1. Четирите срещи между двамата монарси показват, че независимо от куртоазията България и Югославия преследват коренно различни цели в процеса на сближаване. България се стреми да разхлаби хватката на съседите, стремейки се да измъкне единия от тях от кръговата им солидарност спрямо България.
2. Югославия въпреки всичко не се отказва от позицията си за запазване на териториалното статукво, ликвидиране на ВМРО и асимилация на българското население.
3. Франция подкрепя и насърчава тази политика на Югославия.
4. Тези срещи потвърждават констатациите на видни български възрожденци и интелектуалци от Раковски до Данаил Крапчев, че Сърбия, респективно Югославия никога няма да се примири с една силна и самостоятелна България и винаги ще саботира нейното нормално развитие.

СИТУАЦИЯТА ДНЕС

Посещението на Бойко Борисов в Белград на 25 април т.г. не трябва да се разглежда еднозначно. В предаване по телевизията министър-председателят на България заяви, че е казал на президента Борис Тадич: "Нашата подкрепа за евроинтеграционния процес на Сърбия минава през правата

на българите в Западните покрайнини". Ако се доверим на думите му, те са добър коз за нас чрез гражданските организации в Западните покрайнини да контролираме спазва ли се това негово условие от страна на Сърбия. Това е и добър повод представители на Западните покрайнини да искат официална среща с премиера, за да се изработи специална стратегия за контролиране на поведението на Сърбия в Цариград и Босилеград.

И да не забравяме Европейския съюз, Съвета на Европа, правозащитните международни организации. Наложителна е и среща с българските евродепутати, които трябва да лобират в Европарламента за спазване на условието поставено от Бойко Борисов на Борис Тадич.

При ускорените процеси на глобализация интернационализирането на проблема "Западните покрайнини" може да получи неочаквано благоприятно развитие.

Това зависи от нас.

БЪЛГАРО-СРЪБСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ (1990-2010) И ПОЛИТИКАТА НА ОБЕЗБЪЛГАРЯВАНЕ НА ЗАПАДНИТЕ ПОКРАЙНИНИ

Зденка Тодорова

Уважаеми колеги,

Поводът за днешната конференция, организирана от будни и достойни българи, е ясен – липсата на каквато и да е далновидна и национална политика по отношение на българите в Западните покрайнини. Обнадеждаващо е, че в конференцията взимат участие и доказани интелектуалци, защитници на българската кауза от България и Македония. Сред нас са и двама бесарабски българи. Всичко това потвърждава необходимостта от създаването на платформа в защита на българските национални интереси, както в Западните покрайнини и Македония, така и навсякъде, където имаме българско население или национално малцинство.

През последните 90 години Западните покрайнини се превърнаха в заложен на отношенията между Белград и София. В настоящия момент, Западните покрайнини са изхвърлени от полезрението на българската външна и вътрешна политика и ако нещо не се направи по този въпрос, Западните покрайнини са на път да се превърнат в исторически и етнографски въпрос, който след време ще заприлича на забравените тимошки и моравско-нишавски българи. Според данни от 1878 г. тези българи са наброявали 555 000 души. Да е чувал някой през последните 50 години нещо за тях!? Разбира се, че не. Защото като българи те отдавна не се идентифицират, а през последните 100 години, от тях вече никой в България не се интересува. В началото на миналия век за тях пишат и призовават да не заглъхне въпроса с българите в Поморавието проф. Иширков, Стефан Младенов, Христо Герчев, Тихомир Павлов. В един Апел от Поморавския народно-просветен комитет за провеждането на културно-просветна дейност и оказване на финансова помощ в Поморавието, написан в София на 25 юли 1917 г. и подписан от неговото ръководство, в което са и проф. Иширков и проф. Кръстю Кръстев, се казва: „Нека не се повтарят грешките в миналото. В 1878 г. ние не сторихме нищо да защитим своите права в Поморавия на Берлинския конгрес. За онова време беше извинително, защото не бяхме подготвени и, главно, защото сами не водехме работите си. В 1912-1913 г. при интелигенция и при благоприятни условия, ние с безгрижието си улеснихме пътя на катастрофата. Ще повторим ли безгрижието си и сега?“

Този цитат ми дава основание да задам въпроса – ще се примиряваме ли като интелектуалци и национално мислещи българи с по-нататъшното обезбългаряването на изконни български земи, или ще реагираме макар и в последния момент с цел да съхраним поне част от онова, което сме загубили. Естествено че през 1878 г. и 1917 г. нещата са изглеждали по един начин и че в 1990-2010 г. нещата стоят по коренно по-различен начин. Общото и на двата периода е, че и тогава, и днес продължава да има безхаберие, примиренчество, подмазвачество, даже и предателство. И докато съседните народи са знаели как да действат, създавайки свои доктрини и финансирайки своите каузи, ние се мъчим да решаваме важни национални въпроси на доброволни начала, да молим един друг за съдействие, да издаваме книги, благодарение нечие спонсорство и да разясняваме неща, които в другите държави се учат в основните училища. Време е да кажем, че по отношение на националните въпроси и собствените ни интереси не трябва повече да има гнили компромиси, невежество и политически слугинаж.

Защото през 1919 г., българите в Западните покрайнини бяха 120 000 души. Днес като такива са се декларирали едва 20 514 души, живеещи на територията на цяла Сърбия. След време техният брой е възможно да намалее още повече, а може би процесът на обезбългаряването им ще спре. Това обаче зависи от много фактори. Искрено се надявам, че един от тези фактори ще бъдем ние, хората, които днес сме се събрали на това място да поставим на дневния ред на обществото - въпроса със Западните покрайнини, застрашени от нихилизма и националната безотговорност на българската политическа класа. Ние със сигурност няма да ръкопляскаме на поредното българо-сръбско афиширане на добросъседство, защото знаем, че обещанията на официален Белград, че въпросът с българския език в училищата в Западните покрайнини ще се реши, след като приключи работата с подзаконовите актове в Министерството на образованието на Сърбия, е поредният кърорфисек, предназначен за невежи полититци.

Аз знам, че политиците и дипломатите не обичат съвети от хора, които не са от тяхното съсловие или от техните партии. Те още по-малко харесват хора, които ги критикуват. И понеже от полезрението им никак убягва темата с българите извън България, ние ще направим днес и утре всичко възможно, за да им припомним някои проблеми, касаещи живота на българите в Западните покрайнини, които преди пет месеца отбелязаха трагичната си участ – 90 години от подписването на Ньойския договор.

Ако будната съвест на българското общество, към която се присъединяваме, надявам се, всички ние тук, не каже „не“ на безхаберieto, нихилизма, космополитизма и самоунижожението, със сигурност перспективите на националното ни оцеляване няма да са кой знае колко обнадеждаващи.

След този кратък увод искам да поясня защо предложих това заглавие „Българо-сръбските отношения (1990-2010) и политиката на обезбългаряване на Западните покрайнини“.

Темата за българо-сръбските отношения е стара и винаги актуална тема. Тя е разглеждана, анализирана, обсъждана, интерпретирана по различни поводи и с различен подход от различни гледни точки. Аз си взимам за право да обсъждам българо-сръбските отношения, защото съм родена в Западните покрайнини и защото активно участвах в политическите и обществените процеси, случили се на територията на бивша Югославия през последното десетилетие на 20 век. Аз обаче не мога да знам какво се е случвало зад кулисите на българската и сръбската дипломация през последните две десетилетия, но със сигурност знам какво се случваше на политически, икономически, социален и културен план в Западните покрайнини в периода 1990-2010 г. И макар че на територията на бивша Югославия се случиха исторически събития, които доведоха до войни, кървопролития, страдания на стотици хиляди хора, геноцид и създаването на седем нови балкански държави, в Западните покрайнини не се случи нищо. Те продължават да затыват политически и икономически, без ясна стратегия как да се излезе от задънената улица, в която са ги натикали международната общност, държавата майка, държавата, в която живеят. Изпаднали в една съвсем не обнадеждаваща обстановка, българите в Западните покрайнини през последните 90 години намаляха със 100 000 души. А в периода, който разглеждам - 1990-2001 г.- намаляха с още 5000. Така, да речем, ако техният брой на територията на бивша ФНРЮ през 1948 г. е възлизал на 61 140 души българи, през 1971 г. в СФРЮ те са били 58 627 души. През 1991 г. в СРЮ те са 25 214 души, а в 2002 г. те са едва 20 540 души.

И докато през 1991 г. броят на домакиноставата в Цариброд са 4 925, през 2002 г. те са 4 510, с 415 по-малко в сравнение с 1991 г. В същия този период населението в общината е намаляло с 12%. Намалял е и броят на опеределящите се като българи царибродчани. През 1991 г. като такива се определят 7062 (52,35%). Като сърби 3032 (22,47%), като югославяни 3023 (22,45%). През 2002 г. като българи са се определили 5 836 (49,68%), като сърби 3005 (25,58%), като югославяни 476 (4%). Но, като неопределящи се са се посочили 1 478 души, или 12,58%. Последните са може би най-показателният процент на недоволните от живота си, безхаберното на държавата майка, политиката на Сърбия и сръбската държава към тях. За съжаление, този протестен вот не стресна никого в България.

Какво е положението в другия район с преобладаващо българско население!? В Босилеград през 1991 г. броят на жителите е възлизал на 11 593, през 2002г. - на 9 850. През последните 20 години броят на домакиноставата е намалял от 3 899 на 3 582. В Босилеград през 1991 г. като българи са се

декларирали 8 487 души, като югославяни 1 649, като сърби 1 165. През 2002 г. българите са 7037 души, сърбите са 1 308, югославяните 288. Нео-пределящите се са 1226.

От официалните статистически данни на Сърбия научаваме, че българите са намаляли навсякъде – в Пирот, Бабушница, Сурдулица, Лесковац, Ниш, Враня, Зайчар, Бор, даже и във Войводина. Как така никой в България не се стресна от тези потресаващи данни нито през 1991 г., нито през 2002 г.? А сега нека пак малко да се върна в миналото, за да разберем защо това е така.

Работейки по темата и събирайки материал за книгата, върху която работя в момента, някак си все се връщам към излъганите надежди на българските доброволци, които отиват в Сърбия да ѝ помагат в борбата ѝ срещу общия враг - турския поробител. Първото, което вижда българската Легия, е лицемерие то на официалните сръбски държавници. Това го признават по-късно Ботев, Левски, Раковски. Ботев във в-к „Знаме“ (бр.20 от 29 юни 1875 г.) пише: „Вам беше твърде приятно да ни пеете от една страна медоточивата песен на братството и съединението и да ни лъжете с добрите си намерения на „Южнославянския Пиомонт“, а от друга страна да сеете прозелитизъм в западните краища на нашето отчество и да плетете своята етнографическа и политическа кошница“. Не по-малко е прозорлив и Пею Яворов, който във в-к „Илинден“ от 23 май 1908 г. пише: „Зрелището, което ни устройва Сърбия, е твърде любопитно, само че коштува скъпо. Една нравствено и материално фалирала държавица – и може би именно защото е фалирала – обръща наопаки с авантюрите си целия Балкански полуостров... Тя ще оплени най-после и Кюстендил, и Дупница, и Самоков, като се промъкне през Турция“.

Какво ги интересува днес българските политици какво е казал Ботев и какво – Яворов? Знаем как свърши през 1944 г., пребит от екзалтирани лумпени и садисти, един от най-добрите български журналисти, Данаил Крапчев. Защото той не беше само журналист. Той беше политик и широко скроена личност, която разбираше какви планове крои Сърбия тук, на Балканите и особено по отношение на България. В издавания от него вестник „Зора“ от 14 февруари 1930 г., той прозорливо казва: „Първото и основното недоразумение между Сърбия – не Югославия – и България не иде от македонския въпрос, нито от въпроса за Западните покрайнини, заграбени от сърбите... Първата и главна причина, макар и невидима и подземна, но доста осезателна и за слепците, е кои да управляват в София и как да се управлява България. Тук е основата на нашите недоразумения със сърбите. Да бъде София под диктовката на Белград, като се управлява от сръбски васали, или българският народ да се управлява от българи“.

И още един факт от недалечната ни трагична история, в която българските политици вършат безумия, коленичейки пред Белград. Четейки „Известие

№ 6” на Централния комитет на ВМРО от 20 април 1923 г., попаднах на следния цитат: „Г-н Стамболийски, наместо да разбере истинската причина за любезностите на крал и министри към него в Белград и да запази и използва за българските интереси, при благоприятни моменти той прави позорящи него и България изявления и поема ангажименти пред Пашича да помогне на сърбите за унищожаване ВМРО, без да схваща, че с това българската политика реже клона, на който стои. Последствие на тези ангажименти е Нишката среща, а нейните резултати: клането в Гарван, нечуваните зулуми в Македония под сръбско робство и подготвяните от Стамболийски-Райко-Недялко братоубийства и касапници в Македония под българска власт” С основание от ВМРО питат: „Българските управници, обаче в името на какво вършат тези лудории и безумия?”. Годината е 1923-та. Днес сме 2010 г. И също задаваме въпроса – в името на какво българските управници безвъзмездно подкрепят присъединяването на Сърбия по пътя ѝ към ЕС, след като самата Сърбия с половин уста казва, че е за преговори с ЕС, но и за сътрудничество с Русия и, разбира се, срещу влизането в НАТО. Не е ли време българските политици да разберат, че покойният сръбският византолог, Иван Джурич, смятан в началото на 90-те години за умерен, граждански мислещ политик, е бил искрен, когато е казал пред „Нювел Обсерватор” (24 февруари – 2 март 1994 г.), че „За Сърбия, България – това е съперникът, врагът, заплахата по принцип”.

Може би с това изречение, казано напълно искрено и откровено от Иван Джурич, аз би трябвало да сложа точка на моя доклад. Това е положението. Това е самата истина. Официален Белград нито на крачка не е отстъпил от своята националистическа платформа спрямо българите. На моменти тя получаваше облик на агресивен шовинизъм, на моменти - на прикрит национализъм. Няма средно положение. Всичко в зависимост от обстоятелствата на политическата сцена в Сърбия и от международната нагласа в ЕС, САЩ и Русия. А България? Къде са нейните политици?

Българите в Западните покрайнини не са виновни, че в настоящия момент според официалните статистически данни са се свили до 20 540 души. Те са жертва на една умопомрачителна политика, която, единственото нещо, способна да направи за тях, е да ги удуши във фалшивата прегръдка на сръбско-българските отношения, дето, както се оказва, вече били изчистени от обремененото минало и затова България безусловно трябвало да я подкрепя по пътя ѝ към ЕС.

Последните 20 години са сравнително малък период от време, за да направим най-точния анализ на това какво се е случило с българското малцинство в Сърбия, което вместо да има развитие, да нараства и да постига успехи, се свива, намалява и все повече обеднява. Ако трябва да съм откровена, аз никога не съм вярвала в утопията, че Белград политически, икономически и

на църковен план иска да помогне на българите в Западните покрайнини. За съжаление и от българска страна не видяхме някое особено желание за това, освен че повтаря до изнемогване фразата - БНМ „мост на сътрудничество“.

За мен обаче най-стъписващото през тези 20 години беше политическата подкрепа, която от София беше отправяна с увъртания или без към Сърбия. Левите, с всичките си свои разклонения, бяха доведени в състояние на истерия по време на бомбардировките на НАТО през 1999 г. Велко Вълканов в началото на 90-те години на м.в. беше изпратен в Цариброд с мисия да опровергае твърденията на ДСБЮ, че Сърбия нарушава човешките и малцинствени права в Западните покрайнини, позволили да критикуват правителството в Белград. Известно ви е, че преди две години вестник „Зора“ публикува подписката на т.нар. „интелектуалци“ от България, обявили се срещу косовската независимост. Нека да не забравим и медийните крясъци на определяща себе си за националистическа, партия АТАКА, която след обявяване независимостта на Косово, нарече акта - незаконен.

Не по-отговорно се държаха и десните сили, които след падането на Милошевич от власт, забравиха че от Цариброд им започваха предизборните кампании и че в Западните покрайнини сънародниците им продължават да се сблъскват със същите проблеми, както и политиката на българската държава към Западните покрайнини беше без ясна визия, каквато за себе си нямаше и самото БНМ. Много изгодни за Белград обстоятелства!

А какво е поведението на Българската православна църква!? Тя абдикира още в първите дни след подписването на Ньойския договор, отстъпвайки незаконно своя диоцез на СПЦ. До ден днешен СПЦ в Западните покрайнини е със статут на окупатор,, завзел чужда земя без официално за това да е подписан междудържавен или междущърковен договор между двете църкви. БПЦ мълчи и когато българите от Западните покрайнини повдигат въпроса за архитектурното подменяне на десетките храмове в Царибродско, с цел вече да не приличат на старите български църкви и манастири, някои от които са със статут на паметници на културата. От една страна се подменят стенописите, какъвто е случаят с Изворската църква в Босилеград, от друга страна се краде безнаказано, какъвто е случаят с грабежа на външния каменен надпис на църквата в село Славиня, Царибродско. Или случаят с опита на монасите от Погановския манастир същият да бъде преименуван от Погановски в „Йовановски“. Оказа се, че някъде по това време в манастира се укривал руски военнопръстъпник, извършил две убийства в Русия и кой знае още колко в Босна, борейки се на страната на босненските сърби. А какво да кажем за недостойното повдигане на БПЦ към отец Йоан, благодарение на когото в босилеградското село Паралаово беше построен български храм! Как Синодът на БПЦ защити отец Йоан? Като го наруга, че нарушавал братската дружба между СПЦ и БПЦ. А как го защитиха българските политици? Ами

министърът без портфейл? Отидоха на крака при обвинения в педофилия епископ Врански, Пахомий. И не хареса българският министър протеста на босилеградчани пред храма, заради отказа на Пахомий, да ръкоположи за свещеник отец Йоан! А как реагираха сръбските политици? Изпратиха му от кабинета на президента Тадич ченге да го предупреждава какво може да последва оттук нататък.

Или, какво да кажем за бързата намеса на Синода на БПЦ да ръкоположи за свещеник в един софийски храм царибродски българин, завършил Софийската Духовна семинария. Вместо да го изпрати в Цариброд, БПЦ го остави в София. Затова смятам, че бях права, когато заедно с Димитър Димитров и с още един наш сънародник от Македония обърнахме гръб на варненския митрополит Кирил на заседания на Световния парламент на българите, във Варна през 2009 г. Това е най-малкото, което можехме да направим в знак на протест срещу просръбската политика на Синода на БПЦ.

И докато в Белград държавата и църквата вървят ръка за ръка, отстоявайки своите великосръбски хегемонистки интереси, в България църквата се страхува да постави на дневен ред елементарни въпроси като този с правото на местни българи да служат в българските храмове в Западните покрайнини! Но затова според една дописка на в-к „Труд“ от 21. 09. 1995 г. Синодът на БПЦ „гласувал 520 хиляди лева помощ за Сръбската православна църква“. Оказало се, че в сметката на Синода нямало пари, но понеже предстояло посещението на патриарх Максим в Белград, Синодът трябвало да занесе (странно защо!?) и малко пари на Белград, та да имат с какво да разрушават българските храмове. С други думи казано „с български пари по българските глави“.

На път за Белград(12 октомври 1995 г.) антуражът на българският патриарх и той самият отказаха да спрат с колата си до чакащите ги край пътя, с цветя и погача, царибродчани. После Милошевич всички потупал по рамо, казвайки им: „Българският и сръбският народ взаимно се разбират и уважават“. Последвалото по-нататък се оказа част от сценария за обезбългаряване на Западните покрайнини, в който съзнателно или не продължава да участва и БПЦ.

Така се държа през последните 20 години Църквата. А как се държаха политиките и дипломатите!? В политиката на сръбската страна нямаше много изненади. Политика спрямо българите в Западните покрайнини по времето на Милошевич 1990-2000 и след него 2000- 2010 г. си беше и остава анти-българска. По времето на Милошевич се разпадна бивша Югославия, водеха се войни, имаше насилствени мобилизации, политически терор, цензура, заплахи спрямо всички, които открито критикуваха режима.

През 1999 г. се стигна до бомбандировките на НАТО в Сърбия, което беше предизвикано от Белград заради войната и насилието в Косово. Това БСП и някои леви формирания в България не можеха да го разберат, оказвайки безрезервната си подкрепа за Милошевич. На 5 април 1999 г. беше арестуван и председателят на ДСБЮ, д-р Марко Шукарев. Под натиск на българската общественост правителство (ОДС) и особено на президента Петър Стоянов, д-р Марко Шукарев в началото на юни беше освободен от Нишкия арест. На срещата си с мен, като председателка на Хелзинкия комитет на българите в Сърбия, Петър Стоянов определи задържането на д-р Марко Шукарев като „неприятелски жест към България, който може да влоши бъдещия климат на съвместни усилия на всички народи да изградим региона, какъвто го искаме всички“ (в-к „Стандарт“, 18. 06.1999).

Що се касае до втория период от преврата срещу Милошевич на 5 октомври 2000 г. до днес, в него политиката на управляващите спрямо българите в Западните покрайнини беше по-мека, на моменти по-балансирана и по-прикрито антибългарска. Вече не се водеха войни, нямаше насилствени мобилизации, не се арестуваха политическите лидери на малцинствата. Открито антибългарската риторика на в-к „Братство“ и РТВ „Цариброд“ беше подменена с политика на възхвала на новия режим в Белград, който прокламираше добросъседство и европейско сътрудничество. По това време Белград създаде десетки сръбски партии, обществени и неправителствени организации с една цел – да разбият националното и политическо тяло на българите в Западните покрайнини. Най-недолюбваните за Белград организации си останаха ДСБЮ, Хелзинският комитет и КИЦ в Босилеград.

До приемането на България в ЕС (2007) властите в Белград създадоха условия голяма част от царибродските българи да станат наемни работници на сръбските и българските мутри, пренасяйки за тях цигари през границата. От своя страна управляващите в София отминаваха въпроса с мълчание до момента, докато под натиск на ЕС не спряха с работата българските фри-шопове на „Калотина“- „Градини“. Вместо легални пари с помощта на инвестиции, в Цариброд бяха вкарани мръсни капитали от времето на югембаргото и цигарената търговия. Хелзинският комитет беше единствената организация, която остро реагираше срещу политиката на мълчаливото съгласие на двете държави да превърнат Цариброд в сива зона на сенчестия бизнес. Този проблем си заслужава специален анализ, касаещ българо-сръбските отношения и най-вече българите в Цариброд, в периода след падането режима на Милошевич.

За разлика от Сърбия, политиката на България спрямо Западните покрайнини от 1990 г. насам минава през повече етапи, които аз съм разделила на пет. Първият етап е свързан с т.нар. „падане на комунизма“ в България, в който период в българското публично и обществено пространство се заговори за

Западните покрайнини с възрожденски патос, сякаш е преоткрита новата Атлантида на 50 км западно от София. В този период представители на българската дипломация, парламент, правителство се срещаха с лидерите на единствената политическа организация на българите в Сърбия -ДСБЮ. Тогава за пръв път на международен план беше изнесен проблемът на БНМ в Сърбия. Българският външен министър по това време, Стоян Ганев, на извънредното заседание на Комитета на министрите на външните работи на страните от Съвета на Европа (11 септември 1992) предлага „Комитетът на министрите да приеме решение за изпращане на докладчици, които да проучат конкретно положението на албанците в Косово, на унгарците във Войводина и на българите в Сърбия” („Демокрация”, 12. 09. 1992). По същото това време, сръбската държавна ТВ съобщаваше, че „българите в Сърбия са единствената народност, отказваща се доброволно от своя език”.

На 22 април 1992 г. е провъзгласена СРЮ – петата подред Югославия от създаването на Кралство на СХС през 1919 г. От страна на ООН, СРЮ или държавата на Милошевич е провъзгласена за агресор, особено след войните в Хърватска и Босна, в резултат на което са й въведени санкции. Международната общност от една страна й въвежда санкции, от друга си затваря очите пред нарушаването на югославията, което превърна повечето крайгранични райони в сиви зони на сенчестия бизнес и донесе големи богатства на хора от престъпния свят и политиката.

Вторият период е периодът, когато през 1994/95 г. беше интернационализиран въпросът с БНМ. През 1994 г. аз и Иван Григоров, като представители на единствената политическа партия на БНМ, заминахме в Женева, където в Мисията на ООН занесохме документи с нарушения, касаещи човешките и малцинствените права на БНМ в Сърбия. В това ни помагаша както определен кръг български дипломати, така и журналисти от ранга на Велизар Енчев, Ели Юркова, медии като БНТ, БНР, Радио „Свободна Европа”, „Дойче веле”, „Дарик”- радио, в-ците „Демокрация”, „Македония”, „Труд” и др. Това е залъкът, който сякаш най-трудно преглътна Белград. В този период имаше опити да бъде написан и издаден „шопски речник” в Цариброд, за което бяха отпуснати средства от страна на Общинския съвет на Цариброд. Тогава беше преведена на „шопски” и пиесата на Стефан Костов „Женско царство”. Идеята за „шопска нация” не успя, благодарение кампанията на активистите на ДСБЮ в Цариброд срещу нея и многобройните писания на българските медии.

Третият етап е периодът, когато българският премиер Жан Виденов определи Западните покрайнини като Източна Сърбия. Това беше времето на политическото и икономическото сближаване между Белград и София, в резултат на което Милошевич през 1996 г. нарече Жан Виденов „доброто момче”. Въпросът с правата на БНМ в периода 1996-1998 г. присъстваше

в двустранните преговори между Белград и София, но на много ниско и ниско равнище. Отстояваше го главно българската опозиция с помощта на медиите. От дистанция на времето виждаме, че всичките тези деклариращи подкрепи са били повече декларативни, отколкото постлани с политика и цели. Нещата ставаха от днес за утре.

Четвъртият етап е времето, когато ОДС беше на власт. В този период Западните покрайнини бяха сред актуалните теми в българо-сръбските отношения. Белград отричаше проблема, София проявяваше своята „загриженост“. Президентът Петър Стоянов, който започна предизборната си кампания в Цариград, проявяваше загриженост към своите сънародници в Западните покрайнини, до момента, докато Милошевич не падна от власт. Единственото конкретно нещо, което произлезе от този период, беше създаването на КИЦ-ове в Цариград и Босилеград, само че цариградският случайно или не, се превърна в убежище на съмнителни типове и фалирали бизнесмени. В този период се стигна до фаталното разцепление на ДСБЮ, до недоразуменията между неговите лидери в Цариград с българската дипломация и преди всичко с посланика Ивайло Трифунов, до политическото разделение на българите. Все повече се създаваше усещането, че Белград и София са се разбрали как да разместват шахматните фигури на политическата сцена в Западните покрайнини. Затова резултатите днес са потресаващи – три политически партии на българите, десетки сръбски и още толкова неправителствени, културни, спортни и разни други организации. Единственото, което не можаха да направят, е да регистрират своя правозащитна организация с международно присъствие. Това беше една от причините ХК да запази твърдото си ядро от няколко души в ръководството, което да не допуска външни намеси и опити за разбиване на организацията.

А когато на 5 октомври 2000 г. Милошевич падна от власт, правителството на ОДС забрави за правата на своите сънародници в Западните покрайнини. Българският президент Петър Стоянов между първите замина в Ниш, на среща с новия президент на СРЮ, Воислав Кошунница. На път за Ниш, Петър Стоянов беше посрещнат от няколко хиляди екзалтирани цариградчани на площада в Цариград. Всички те очакваха в името на новозаявената политика на добросъседство да бъде засегнат и въпросът с българите в Западните покрайнини. Оказа се, че въпросът не е бил засегнат по време на срещата, но се разбра, че Кошунница не бил особено щастлив от „краткия престой“ на Стоянов в Цариград. Всичко това цариградчани определиха като поредните излъгани надежди.

Петият етап е периодът от 2000 г. насам. Заради преговорите с НАТО и ЕС, българското правителство на Симеон Сакскобурготски загърби темата Западни покрайнини. Когато на 27 октомври в София на официално посещение пристига сръбският премиер Зоран Живкович, стана ясно, че „Сърбия е твър-

до зад идеята за създаване на зона за свободна търговия на Балканите". С председателя на българския парламент, Огнян Герджиков, обсъждали „броя на депутатите в двата парламента" („Труд", 27. 09. 2003), с Лидия Шулева подписали документи за икономическо сътрудничество. Само никой не се сетил от българска страна да пита за БНМ в Сърбия. А когато на 13 ноември 2003 г. българският президент Георги Първанов заминава за Белград, медиите пишат, че стилът му бил „повече икономика, по-малко политика", което много „допаднало на домакините". Но темата с правата на българите в Западните покрайнини, която все пак била засегната и „винаги можела да развали настроението и от най-приятелски преминали срещи" пише в-к „24 часа" (14 ноември 2003г.).

На 18 ноември 2004 г. на официално посещение в София пристига президентът на СРЮ, Светозар Марович. И обещава, че „за начало часовете по български език ще се увеличат минимум на 5 часа седмично" (Агенция „Фокус", 19. 11. 2004). В този период се нижат срещи една след друга, като сред най-предпочитаните дестинации е Царибродската гара, възстановена с европейски пари със статут на европейска гара. На 15 април 2005 г. премиерите Симеон Сакскобургготски и Воислав Кошунница, декларират на същата тази гара европейска политика и светлото бъдеще на региона: „Това е пример как и тук могат да съществуват европейски граници" (Кошунница) и „ЖП линиите, които са пред нас, водят към прогрес, към Европа" (С. Сакскобургготски). С пламенни слова от първите си страници новината отразява и казионният в-к „Братство" (22. 04. 2005), защото „Гарата щяла да свърже двата братски народа", На 21. 06. 2005 г. Соломон Паси и Вук Драшкович, в ролята си на външни министри, се срещат в Цариброд и разбира се, също отиват на Царибродската гара, откъдето отправят подобни на Кошунница и Сакскобургготски заклинания. Соломон Паси даже екзалтирано заявява: „България с присъединяването си към ЕС, поема ролята на локомотив и за СиЧГ, защото пътуваме в една и съща посока". На село Горно Градини дарява църковна камбана, която няма кой да приеме. Оказало се, че гостите били тройно повече от посрещачите. А месеци по-късно същият този Соломон Паси изръсва „майната му на православието".

И след като многократно споменавахме заклинанията на сръбските и българските политици, нека да кажем, че основите на това сближаване, прокламирано от Царибродската гара, тръгва от Георги Димитров. През август 1947 г. на път за Блед Георги Димитров минава с влак през Цариброд. За кратко спира на Царибродската гара. Пред многохилядното множество българският министър-председател заявява: „Драги братя царибродчани, вие представлявате една жива част, която съставлява съединително звено между двата братски славянски народи, между двете съседни братски страни. Вие сте жив мост между София и Белград. Ваше благодарно задължение е да пазите тоя жив мост от всякакви вредители, провокатори и врагове на сла-

вянството. Да укрепвате този жив мост от ден на ден до тоя момент, когато по волята на народите на ФНРЮ и НРБ тая граница няма да ни разделя, но завинаги братско единство ще ни обедини. Няма сила под небето, която да може да разруши това наше българо-югославско и югославско-българско братство навеки (Бурно ръкопляскане и скандиране „Сталин-Тито-Димитров“) („Архивите говорят, Главно управление на архивите, С.2005,с. 642). А когато сръбският президент Борис Тадич през април 2005 г. пристига на официално посещение в София, става ясно, че „отношенията между двете страни никога не са били по-добри“ и че се отличавали с „разбирателство, приятелство и солидарност във всички области“. (в-к „Братство“, 15. 04. 2005). В името на това „приятелство“ името на Цариград не беше върнато. Остана си името Димитровград, единственото „българско“, което толкова много харесват сърбите.

През декември 2005 г./ 2006 г. в България управлява т.нар. „тройна коалиция“. На 2. 12. 2005 г. министър на външните работи вече не е Соломон Паси, а Ивайло Калфин. На работното си посещение в Белград той заявява пред сръбския си колега Вук Драшкович, че „Отношенията между двете държави са не само отлични като между добри съседи, но и като между добри приятели“ (в-к „Братство“, 9.12. 2005). И разбира се, дума не обелва за положението на БНМ. Но затова пробива ушите на медиите в България и Сърбия, че българската верига от магазини „Пикадили“ купил сръбският бизнесмен Мирослав Мишкович. Същият в Сърбия е смятан за един от най-богатите олигарси, натрупал своето богатство, препологам че знаете, по какъв начин.

На 18 декември 2005 г. сръбският премиер Воислав Кошунница се среща с българския си колега Сергей Станишев, не на Цариградската гара, а на гара Драгоман. За пореден път се парадира с добросъседство. На 19 декември с Воислав Кошунница обсъждат в София въпроса с построяването на „Коридор 10“, газопроводна мрежа между Дупница и Ниш, откриването на нови КПП-та, като на срещата „било изразено общото виждане, БНМ да бъде мост между двете страни в контекста на европейската им перспектива“. Кошунница обещава „в най-скоро време да се реши проблемът с образованието на българите в Западните покрайнини“. (в-к „Братство“, 30.12. 2005). За да покаже колко държи на българите, в делегацията влиза и председателят на казионния орган, Националният съвет на българите, Ангел Йосифов. Подобно нещо обичаха да правят и Милошевич, и Мира Маркович, а на времето и Тито. Всеки си имаше по един свой Ангел Йосифов в джоба.

През 2007 г. от в-к „Добруджанска трибуна“ научаваме, че сръбският посланик Данило Вучетич на пресконференция в Добрич казал, че „за никого не е тайна, че в миналото сме имали конфликти, включително и военни. Това обаче е останало в историята. Днешните ни отношения с България се

развиват в контекста на регионалните проблеми и евроинтеграцията на Сърбия” (30 ноември 2007). Поводът на посланика бил желанието му да посети Военното гробище в Добрич и да положи венец на гробовете на сръбски войници, загинали в Първата световна война. На журналистически въпрос кога ще бъдат възстановени и Царибродските войнишки гробища, той отвърнал: „Нямам информация за унищожено българско военно гробище в Цариброд. Не знам да има искане за неговото възстановяване”.

Това е политиката на „добросъседство”, която отрича разрушаването на българските войнишки гробища в Цариброд и взривяването през 1946 г. на Паметника на българския воин. Инициатива за неговото възстановяване поде Хелзинкския комитет през 2004 г., когато излезе от печат и авторската ми книга „Взривената памет”, в която за пръв път бяха публикувани снимки на българските войнишки гробища, на взривения паметник и мемориалната чешма с барелефа на хан Аспарух. Днес в подножието на стените, опасали някогашните гробища, е забита няколкометрова антена на сръбски кабелен оператор, в резултат на което са счупени и разрушени няколко стъпала, водещи до гробищата, и унищожена растителността, донесена от Рилския манастир през 1942 г. Българските войнишки гробища в Цариброд са построени през 1942 г. с решение на българското Министерство на войната и българското правителство - като Мемориален парк, на входа на който е бил поставен Паметник на българския воин. Същият е взривен през 1946 г. от страна на новите югославски власти, явно с мълчаливото съгласие на българските комунисти. Вместо българската държава да натисне Белград за възстановяване на Паметника, сръбската говори, че нямало никакво разрушено българско гробище в Цариброд.

А що се касае до политиката на правителство на Бойко Борисов (2009), очакванията от него бяха големи, както в България, така и извън нея. „За живеещите извън границите ни българи ще провеждаме политика, която да им даде възможност да станат част от новите процеси в страната и да запазят националната си идентичност, култура и гордостта си от тях” - пише в Програмната декларация на правителството („Българска армия”, 31. 07. 2009). Разочарованието в Западните покрайнини настъпи твърде бързо, когато министърът без портфейл Божидар Димитров обеща на казионния в-к „Братство”, излизащ в Ниш, 200 000 лева помощ и когато на 17 септември 2009 г. замина в Ниш да му даде рамо, взимайки участие във форума „Българската общност в Сърбия – мост между Белград и Брюксел”. Както разбрахме по-късно, организаторите – БТА, Асоциацията на българските медии по света и издателство „Братство” получили прилична морална и финансова подкрепа от официални български институции. По този повод сп. „Македония-България” (бр. 4-5 от 2009г.) отбеляза: „И все пак напомняме, че по моста, освен българската добронамереност, наивност и пропагандистки плам, е необходимо да преминават и някакви сръбски практически действия

за реалното прилагане именно на Брюкселските европейските норми, отнасящи се до правата на нашите сънародници там". Добре, че правителството на България не се вслуша в обещанията и желанието на Божидар Димитров да възнагради „Братство“ за антибългарската му дейност през последните 5 десетилетия. В противен случай Белград щеше за пореден път да се смее на недалновидността на българските историци и политици. Но има опасност да нагазим на още една заложена мина в сръбско-българските отношения и тя се казва Национален съвет на БНМ в Сърбия. В Цариград се говори все по-открито, че Националният съвет, за избирането на който са насрочени избори на 6 юни 2010 г., щели да финансира Белград и София. Дали това е примамка за наивници, или е сделка между двете столици да подкрепят нещо, което Белград създаде през 2003 г. и благодарение на него успя да размаже истинските проблеми на БНМ, остава да видим. Този политически Франкейщан, ако не му се противопоставим и не го разобличим пред лицето на българското общество, има опасност да стане истинският инквизитор и на онова крехко постижение, което успяхме през последните 20 години да направим. Защото срещу нас ще се изправи една организация от добре платени хора, подкрепяни от правителството в Белград, общинските администрации в Цариград и Босилеград, включително с кметовете, секретарите, чиновниците, директорите на училищата, полицията, медиите, културните институции.

Има тук и още един курioз. На 18 април 2010 г. председателката на сръбския парламент Славица Джукич Деянович пристигна на официално посещение в София по покана на колежката си Цеца Цачева. И какво каза г-жа Цачева пред медиите на срещата с г-жа Деянович!? Че, „българският парламент безрезервно ще подкрепя Сърбия по пътя ѝ на евроинтеграцията“. От своя страна г-жа Деянович засегна „нелегалното провъзгласяване на Косово“, допълвайки, че „За съжаление ситуацията в региона е обременена с тежки събития и процеси от миналото... Мисля, че Балканите продължават да бъдат врящо огнище. Европа има за цел да стабилизира и да нормализира обстановката на Балканите. Но никой не може да ни помогне толкова, колкото ние самите на себе си, като развиваме добросъседските отношения и решаваме всички спорни въпроси с политически средства и преговори“ (в-к „Труд“, 19. 04. 2010 г.). БНМ очакваше позиция и от г-жа Цеца Цачева. Такава обаче не се получи. Добре, че президентът Георги Първанов на срещата си с г-жа Джукич Деянович казал, че „България проявява интерес към политиката на сръбското правителство по отношение на националните малцинства и особено спрямо българската общност в Западните покрайнини“. Славица Джукич Деянович отговорила, че „Сръбското Министерство на образованието работи върху подзаконовни нормативни актове, с които следва да бъде уреден въпросът за обучението на български език“ (Агенция „Фокус“, 19.04.2010). Вместо това, беше заявена безрезервната подкрепа на парламента за влизането на Сърбия в ЕС“.

Думите на г-жа Цецка Цачева предизвикаха протест на българи от Босилеград и София, който се проведе на 26 април пред българския парламент. В деня, в който, без това да знаят организаторите, българският премиер беше на официално посещение в Белград. „Сърбия да реши малките проблеми в покрайнините преди ЕС“ - призовав според в-к „Труд“ (27 април 2010 г.) премиерът. И разбира се, обеща подкрепата на България за влизането ѝ в ЕС. Даже и по телефона говорил с Борис Тадич. Борис Тадич явно е обещал всичко, но няма да изпълни нищо, защото и досега е обещавал, но нищо не е изпълнявал. Подобно на Слободан Милошевич и Воислав Кошунца.

Разбираема е реакцията на Хелзинския комитет, ДСБ, КИЦ и Национално движение „Западни покрайнини“ след казаното от г-жа Цецка Цачева, че „България безрезервно подкрепя Сърбия по пътя ѝ към ЕС“. Реагираха и ВМРО, и Телевизия „СКАТ“ и повечето български медии. Сайтовете бяха препълнени с мнения на възмутени български граждани не само в България, но и по света, даже и в Арабските Емирства. Подобна реакция имаше и след Новогодишния концерт на Горан Брегович в София, където сръбският чалгаджия за 140 000 евро разиграваше пиянски циркаджилъци пред екзалтираните и невежи наивници на площад „Александър Батенберг“. Хубавото в целия този български резил беше, че се намериха българи, медии, организации и личности, които да реагират срещу поредната сръбска гавра. В това отношение искам да благодаря на ВМРО, ТВ „СКАТ“ и Велизар Енчев, сп. „България-Македония“ и на неговия редактор г-н Иван Николов, на предаването „Сите българи“ на Никола Григоров.

Уважаеми колеги,

Понеже съм към края на своето изложение, бих подчертала и ролята на Съюза на възпитаниците на Негово Величество училища, Школата на запасните офицери, родолюбивото войнство и гражданство, в защита на българската кауза по отношение на Западните покрайнини. През последните 20 години те организираха и проведоха десетки конференции и кръгли маси, свързани с кръгли годишнини от нашата история, каквито са Сръбско-българската война и Ньойския договор. Благодарение на тяхното съдействие през 2004 г. излезе от печат книгата „Взривената памет“. Също така съм длъжна да подчертая, че Съюзът многократно е канил представители от Западните покрайнини Македония да говорят по актуални политически и исторически въпроси в една от аудиториите на ЦВК, и е отразявал на страниците на в-к „Един завет“ въпроси, свързани с положението на БНМ. Също така искам да подчертая и ролята в защита на българската национална кауза в България, Македония, Западните покрайнини и навсякъде, където живеят българи, и на сп. „България-Македония“. Изказвам дълбоката си благодарност на неговия редактор г-н Иван Николов, който е тук сред нас. Но освен че е важно да подчертаем ролята на това списание в защита на българската кауза, трябва

и да излезем с предложение как да му помогнем финансово да оцелее. ТВ „СКАТ“ е също телевизията, която винаги е отразявала проблемите на БНМ в Сърбия. Гледаемостта ѝ в Западните покрайнини помогна на хората, както в Западните покрайнини, така и в България да разберат фалша на политиката, която Белград и София водят спрямо тях вече 20 години. С журналистката Силвия Трендафилова направихме поредица от предавания „Извън закона“, в предаването на Велизар Енчев обсъждаме въпроси, които в другите медии са неудобни за казване.

Както знаете, през ноември 2009 г. се навършиха 90 години от подписването на Ньойския договор. Областната управа на София помогна на 27 и 28 ноември 2009 г. в Драгоман и Сливница да се проведе Научна конференция на тема „Ньойският договор и последиците от него“. Конференцията се проведе със съдействие на кметовете на общините Драгоман, Сливница, Своге, Костинброд и Божурище, но без присъствието на официален представител от изпълнителната власт, което в Сърбия би било немислимо. Отделни български историци от БАН и СУ даже се изплашиха от остротата на въпросите, които някои от нас, присъстващи тук на конференцията, зададохме. Ето това са българските историци, намиращи се на държавна служба, които се страхуват да погледнат в очи историческата истина, свързана с Ньойския договор.

Все пак аз не мога да не отбележа, че през всичките тези 20 години сме получавали помощ от много хора и организации в България, които успяваха да свършат повече работа от който и да е български официален представител. За което искам да им благодаря. Обезбългаряването на Западните покрайнини ще спре, когато около нас се съберат хора, които няма да се страхуват да казват истината такава каквато е, хора, които ще работят в екип и ще сочат с пръст не само в проблемите на българите в Западните покрайнини, но и във всички онези, които спъват тяхното решаване.

Уважаеми колеги, с това искам да приключа моя доклад, благодаря ви за вниманието и за съпричастността, че с присъствието си подкрепихте една кауза, която не само че не може да бъде провалена, а напротив – ще успее, въпреки превратностите на днешното време и днешните политици. Трябва да си дадем сметка, че днес участваме в нещо епохално, нещо историческо. Искрено вярвам, че след време ще има с какво да се гордеем, защото в преломен момент сме се събрали да предотвратим изчезването на част от българския народ.

СЪРБИЯ ПРЕД ВРАТИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

**Късни последици от Версайската система
за настоящото политическо и икономическо състояние
на страните в Югоизточна Европа**

*Д-р Валентин Янев
Съпредседател на ОДЗП*

Когато в далечната 1919 година някогашното Кралство на сърби, хървати и словенци налагаше Ньойския си диктат на победена България, едва ли е предполагало, че влиза в капана на многонационалността и малцинствата, от който ще излезе след близо век с една ужасна, кръвопролитна, звероподобна гражданска война. Тази човешка касапница разкри най-накрая лицето на сръбския краен национализъм и шовинизъм, захранен в начало от идеите на Гарашинин в неговото „Предначертание“ и довършен от идеологията на Добрица Чосич, мотивирал сърбите за етническите прочиствания и геноцида над цели малцинствени групи по време на разпада на държавата им.

Днес, когато Сърбия желае да бъде в Европейския Съюз, а той от своя страна се стреми към приобщаването ѝ, трябва да се направи анализ на състоянието, в което се намира западната ни съседка, и годността ѝ да стане част от голямото семейство на европейските народи. А сегашното състояние на Сърбия е произведено от случилото се в същата онази 1919 година, когато картата на Балканите беше прекроена, за да се пръкне една изкуствена многонационална държава, наречена впоследствие Югославия. Именно забърканата тогава пъстра мозайка от народности, обитаващи неестествено откъснати територии, впоследствие етнически прочиствани и административно преразпределяни, стои в основата на сегашните проблеми на Сърбия. Ако тогава Великите Сили не приеха принципите на американския президент Уидроу Уилсън и създадоха две Европи, едната на победителите, другата на победените, то сега светът е съвсем друг. Сърбите не могат или не искат да проумеят това и отново търсят някоя велика сила, която да застане зад гърба им, когато държавата им се разпада.

Но сега светът е друг!

Всъщност възтържествуваха повечето принципи на Уидроу: Разоръжаване, деколонизация, създаване на Общество на народите, права за малцинства-

та в многонационалните държави, справедливи граници. Тези принципи виждаме залегнали и в съвременния Европейски Съюз. Отмина времето на непрекъснатите Европейски войни. Народите на стария континент поумняха и не прахосват създадените национални богатства в безсмислени войни. Само една Сърбия остана подвластна на архаичния си национализъм и войнолюбие, мислейки, че с тяхна помощ ще си реши всички проблеми в остатъчна Югославия. Не успя, загубвайки почти всичко подарено от предишните ѝ благодетели.

Сега светът е друг!

И ето, Сърбия постепенно разбира, че не може да воюва с целия свят и трябва рано или късно да се приобщи към Европа. Даже се опитва да прави плахи стъпки към ЕС, но сега условията, на които трябва да отговаря една страна, желаеща да бъде приета в него, са многобройни. В началото на присъединителния процес пред всяка кандидатстваща страна, включително и пред Сърбия, ще бъдат отворени 30 /тридесет/ глави, по които ще се преговаря и изисква да се постигнат задължителни нива на съвместимост. Без да претендираме за изчерпателност, ще посочим само някои от тях, които са истински препъникамък за западната ни съседка. Например в глава 27 *Обща външна политика и политика за сигурност* срещаме текст, който ще бъде трудно преодолим за Република Сърбия, а именно: „като държави-членки те трябва да се ангажират с предоставянето на активна и безусловна подкрепа за прилагане на общата външна политика и политиката за сигурност в духа на лоялността и взаимната солидарност. Държавите-членки трябва да гарантират, че техните национални политики съответстват на общите позиции и защитават тези общи позиции на международните форуми...

Тук веднага излизат наяве огромните проблеми, които носи със себе си Сърбия. Каква обща политика например би могло да се проведе спрямо Косово, една бивша територия на бивша Югославия? Много станаха бившите неща в тази страна, която все още не желае да се примири с този факт. Исторически Косово е принадлежало на различни държави. Най-първите му обитатели са били илирите, които са предци на сегашните албанци. Впоследствие попада последователно под контрола на Рим, Византийската империя, Българското царство, Отоманската империя и Сръбското кралство. Това обяснява и разнородния му етнически състав от албанци, сърби и българи. Версайската система затвърждава Косово да бъде част от Кралството на сърби, хървати и словенци. Колко са обаче сега сърбите, хърватите и словенците в областта? От двумилионното население 90% са албанци, а останалите 200 000 са сърби, които се стопяват, бягайки към Сърбия. Безумният ход на Милошевич - да отнеме автономния до тогава статут на областта - ускори процесите на разделение и противопоставяне между сърби и албанци. Последвалите събития ги знаем, война в най-уродливия ѝ вид, подобна на тази

в Босна и Херцеговина. Обявената независимост на Косово и оформянето ѝ като отделна, макар и малка държавица, беше признато от всички големи европейски страни, съставляващи ЕС, включително и от България. Сърбия обаче и до сега счита обявяването на независимостта ѝ и международното ѝ признаване за незаконни актове. Тя заявява, че Косово може да стане част от обединена Европа, единствено и само като част от Република Сърбия! Неразрешим конфликт! Как се прави обща външна политика при такава неотстъпчива и нереалистична позиция!?

Задава се подобен конфликт и с **Войводина**, която има своя конституция, в която, с последните ѝ поправки, се предприемат стъпки към сериозно разширяване на автономията ѝ - до степен на провеждане на самостоятелни външнополитически актове. В проекта за нова Конституция на областта чл. 1. Войводина, освен като съставна част на Сърбия, се определя и като „европейски регион“. Там е записано: **„Войводина представлява съставна част от единното, цивилизованото икономическо и географско пространство на Средна Европа.“** Тоест, Войводина предвижда самостоятелни контакти с отделни институции на ЕС, като така ще постигне, по-добра международна позиция и стабилизиране на вътрешното положение с повишаване жизнения стандарт на населението си. Войводина желае сама да разполага и разпределя националния си продукт. Тя е на крачка от пълната независимост. Това също е неприемливо за Сърбия, която всячески се стреми да ограничи автономията ѝ. Тази област, намираща се северно от Белград, се състои от три съставни части: **Банат, Бачка и Срем** с общ брой население около 2 милиона души.

Областта Банат е разкъсана между три държави – Румъния, Сърбия и Унгария. Населението е нееднородно и се състои от румънци /власи/, сърби, унгарци, германци и българи. Исторически е принадлежало на Рим, Българското царство, Унгарското кралство, Отоманската империя, Австро-Унгария и накрая на Югославия.

Областта Бачка е разкъсана между Сърбия и Унгария. В нея живеят около 1 милион души. Населението е също така разнородно и се състои от сърби, унгарци, хървати, словаци, черногорци, германци, цигани, буневци, шокци, русини. Както виждаме, една истинска мозайка от народности, всяко от тях със свой език, култура и традиции. И тази област исторически е минавала от ръце в ръце, за да бъде обсебена накрая от Югославия.

Третата област е Срем. Понастоящем тя е разкъсана между Сърбия и Хърватска. И тук имаме мозайка от народности: хървати, унгарци, сърби, словаци, русини. Виждаме три региона разпарчетосани и разпратени в три съседни държави. До това безумно разпокъсване се стига благодарение на същата тази Версайска система от договори! Накрая, като за похлупак,

и тук отново предизвикателно решение на Милошевич, отнемащо автономния статут на Войводина. На фона на тази етническа пъстрота, десетки партии и множество неправителствени организации се създава и Проектът за нова Конституция на Войводина. Появата ѝ е едно предизвикателство за управляващите в Сърбия, които трябва да намерят правилния отговор на техните тежнения. Трудна задача за сръбските политици, като се има предвид, че дори местното сръбско население няма нищо против измъкването на областта от опеката на Белград и по-нататъшно развитие в условията на независима икономическа и политическа среда.

Да погледнем още един конфликтен район с драматична съдба през последното десетилетие. Става дума за **Босна и Херцеговина**. След 3 годишна братоубийствена война с елементи на геноцид се стига до сегашното положение, оформено в Дейтънското мирно споразумение. Имаме създадени 1. Федерация на мюсюлмани и хървати и 2. Република Сръбска. В същинска Херцеговина живеят бошняци - ислямизирани хървати. Самата Херцеговина е разполовена и западната част попада в мюсюлмано хърватската федерация, а източната и част е в рамките на Република Сръбска. В същинска Босна живеят бошняци-ислямизирани сърби и сърби-християни. И тя е разполовена, съдържайки се във Федерацията и в Република Сръбска. Така това държавно образувание, състоящо се от две федерации, в които живеят народности, различаващи се по етнически и религиозен принцип, е нестабилно и никой не може да предвиди неговата жизнеспособност във времето. Всички тези групи търсят правата си, като дърпат чергата в различни посоки – към Сърбия, Хърватска и Черна Гора. Ще просъществува ли или ще се доразпадне с делба между Сърбия и Хърватска някогашната Босна и Херцеговина? Ако се случи второто, по мирен път ли ще стане то или отново по пътя на войната?

Да кажем няколко думи и за областта **Санджак**. Тя е гранична и поделена между Сърбия и Черна Гора. И тук имаме разнолико население. Преобладаващи са мюсюлманите, които представляват ислямизирани сърби. Но имаме още черногорци, сърби и албанци. И тук ситуацията е сложна, защото освен Сърбия и Черна Гора, допир до областта имат Албания и Косово, а в южните части на Санджак живее не малко албанско население.

И стигаме до най-болната тема за нас – българите в **Западните Покрайнини**. Тук историческата несправедливост е най-явна. От България е открадната 1545 кв.км. площ и 100 000 население. Тук всички са българи, всички са християни и винаги са били част от българската държава през вековете. И до сега етническият състав на Западните покрайнини не се е изменил и тук живеят 100% само българи. Сърбите са нищожен брой административни служители. В този наш шопски край дори турците по време на Отоманското владичество не успяха да вклинят свои общности сред българските селища.

Същото се повтаря и през 90-те години сръбска окупация и управление. Никъде не успяват да се обособят сръбски общности и селища. Здравият български дух на шопите отново не позволява това да се случи. И за това сърбите се опитват постепенно да асимилират българското малцинство, използвайки през различните исторически периоди различни средства: поголовен терор, избиване на водачите, затваряне на непокорните, поддържане на висока безработица, ниски доходи и въобще затрудняване поминъка на населението, за да емигрира то към вътрешността, където по-лесно да бъде асимилирано. Изличаване на езика му чрез промяна в системата на образование, изличаване на имената му чрез въвеждане на сръбска именна система, изличаване на националната му историческа памет чрез фалшифициране на историята, откъсване на миряните от българската православна църква чрез занемаряване на българските храмове и нахлуване на сръбски свещенници, водещи службите на простонароден сръбски език. Чрез средствата на икономическата съблазън и/или принуда формиране на нов български интелектуален и политически елит, обслужващ сръбските държавни интереси - корпуса на еничарите.

Така се стига до сегашното положение, когато вместо да е вече „умряло“ и почти да не шава, за ужас на сърбите, българското малцинство се съживява, обособява политически и културно и във време на продължаваща дезинтеграция на самата Сърбия търси своето място под слънцето. Търси своите права и свободи според принципите, възприети в обединена Европа. Принципи, важещи за всички малцинства на Стария континент. Исканията за получаване на политическа автономия на малцинството не са продиктувани от български екстремизъм, а от сръбската неотстъпчивост спрямо нашите сънародници. Сърбия играе двулично пред Европа. Конституцията е за пред Европа, а в същото време асимилира с всички сили българите в тези предели. Сега вече може да обобщим, че изброените сериозни проблеми с нововъзникналата държава Косово, нестабилното и нежизнеспособното образувание Босна и Херцеговина, непокорната Войводина, неизвестността със Санджак и, разбира се, големият проблем Западни покрайнини не позволяват на Сърбия да претендира, че лесно и безпроблемно ще стане част от обединена Европа. На Европейския Съюз не му трябва държава, раздирана от вътрешни противоречия и в конфликт с почти всичките си съседи. Докато военнопредстъпниците продължават да са герои в съзнанието на милиони сърби, а за политиката на Милошевич да се съжалява, че не е успяла поради намесата на „лошите“ американци, Сърбия няма място в обединена Европа.

Да продължим нататък. В Глава 24 - *Сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешните работи* Сърбия не стои никак добре. Основните принципи тук са: Ефективност, прозрачност, демократичност и спазване на основните права и свободи, гарантиране на справедливо правосъдие. Налице са въпроси от взаимен интерес в следните области: полицейско

сътрудничество по отношение на международната престъпност и тероризма, създаване зона на свобода, сигурност и правосъдие в Европейския съюз и други. Това са неща, трудно постижими за Сърбия, тъй като на територията ѝ все още се крият стотици малки и големи военнопръстѣпници от времето на братоубийствената и нечовешки жестока гражданска война, съпътствала разпада на бивша Югославия. Тези хора са избягали от местата, където са извършвали зверствата си, и сега живеят в отдалечени от тях райони тихо и необезпокоявани от сръбската правосъдна система. Влизането на Сърбия в ЕС, без да е вкарала в затворите тези прѣстѣпници, ще им позволи да се прѣснат и размият в обширната Еврозона, разнасяйки със себе си ценностната си ситема на убийци и поведението си на прѣстѣпници. Тоест, вместо да захрани Европа с добродетели, Сърбия ще я захрани с военнопръстѣпниците си, които ще заживеят с чувството за ненаказуемост за отвратителните си дела в Босна, Косово и Вуковар. Ще допусне ли Европа това нещо да се случи?

Не можем да подминем и глава 26 - *Външни отношения*. Тук се преповтарят проблемите от глава 27 - *Обща външна политика и политика за сигурност*. Икономическите и търговските връзки с трети страни и организации са неминуемо свързани с единно отношение към държавите извън Европейския съюз. Общата търговска политика преминава през задължително сходство на политическите взаимоотношения със съседни и по-далечни страни. И тук отново излиза проблемът с отношенията между Сърбия и Албания, Сърбия и Хърватска, Сърбия и Унгария, Сърбия и Косово и, разбира се, Сърбия и България. Докато те не бъдат изчистени, Сърбия не би могла да търгува или съвместно до произвежда с гореизброените си съседи. Какво става тогава с добрите *Външни икономически отношения* на Съюза и *Общата му външна политика*? И тук нищо не се получава.

И отново обръщаме поглед към една важната област от въпроси, засягащи **малцинствени права**. Някога, когато бивша Югославия се е уголемявала след всяка европейска война, не си е давала сметка, че всеки път вкарва в държавата си ново малцинство, с което сега трябва да се съобразява и това само не е достатъчно, а Европейският съюз изисква много по-активна политика на сътрудничество и подпомагане на подопечните малцинствени населения. Ще цитирам текстове от **Рамковата конвенция за защита на националните малцинства**. Тя е подписана от държави членки на Съвета на Европа и ратифицирана съответно от техните парламенти. В Раздел II Член 5 е казано:

„1. Страните се задължават да поощряват условията, необходими за лицата, принадлежащи към национални малцинства, за да поддържат и развиват своята

култура, и да съхраняват съществените елементи на своята идентичност, а именно своята религия, език, традиции и културно наследство.

2. Без това да накърнява мерките, предприети в осъществяване на своята общаинтеграционна политика, Страните се въздържат от политики или практики, целящи асимилирането на лица, принадлежащи към национални малцинства, против тяхната воля и защитават тези лица от всяко действие, целящо такава асимилация“.

И още в Член 14 четем: „1. Страните се задължават да признаят, че всяко лице, принадлежащо към национално малцинство, има право да изучава своя малцинствен език.

2. В области, традиционно или в значителна степен населени с лица, принадлежащи към национални малцинства, ако съществува достатъчна необходимост, Страните се стремят да осигурят, доколкото е възможно и в рамките на своите образователни системи, лицата, принадлежащи към тези малцинства, да имат съответни възможности да изучават малцинствения език или да бъдат обучавани на този език.

Тези изисквания към членките на Европейската общност и към страните, стремящи се към нея, ще бъдат приложени и към Република Сърбия. Това е съществена част от общата ценностна система, изповядвана в общността, и Сърбия няма как да я заобиколи. Тя просто трябва да приеме тези принципи и да ги спазва. Според нас, това са непреодолими пречки за приемане на Сърбия в Е.С. Твърде сериозно е разминаването в ценностната система.

По отношение на българското малцинство Сърбия не само че не се въздържа, ами провежда неотстъпчива асимилационна политика. Променени са само инструментите на тази политика. Сега няма изпращане на хиляди хора в затвори и концлагери като този на Голи Оток. Няма инквизиции и убийства край граничната бразда, уж при опит за бягство. Няма масово преименуване на хората със задължителното окончание -ич. Няма ги телените мрежи на българо-сръбската граница и забраната роднините от двете и страни да се виждат и общуват. Но в действие са други изтънчени и по-прикрити средства за асимилация на сънародниците ни. Изкореняват езика ни. Образованието и възпитанието на българските дечица е така организирано, че майчиният език практически е изхвърлен от употреба още в детските ясли и градини и през всички класове на основното и средно образование. Той се изучава практически факултативно! В предмета История не е представена истинската история на България. При прочита на сръбската версия на историята и взаимоотношенията на двете държави, те, сърбите са сияйният, всепобеждаващ славянски народ, а българите са татари, диваци, фашисти и въобще един малостоеен народ, чието място е в Азия?

Административната политика е също форма на дебългаризиране на малцинството. Проведеното административно преразпределение откъсва изкуствено отделни български села и ги „зашива“ към чисто сръбски общини /доколко са сръбски, това е друг въпрос/. Целта е да се разродят и противопоставят едни българи на други.

Продължава да се създава сред малцинството един псевдоелит от продажни българи, наречени сполучливо от населението – **еничари**. На тези родоотстъпници „яслата“ не стои празна: държавни длъжности, високи заплати, добро образование на децата им, овластяване в местен мащаб.

Не е пощадена и религията на българите тук. И двата народа сме източно-православни като вероиповедания /ортодокс/. Това е развързало ръцете на сръбската православна църква да провежда асимилация и от амвона. Службите се водят на простонароден сръбски език, вместо да се използва поне каноничният черковно-славянски такъв. Почитат се сръбските светци, а българските тихомълком се пропускат. Врх на безобразието е практическата забрана да се честват Светите братя Кирил и Методий като създатели на славянската писменност. Може би защото на сърбите ще се наложи да обясняват на своите, че и огромяването, и християнизирването им е станало по времето, когато те са били всъщност част от Първото българско царство. Обиколка на черквите в Западните покрайнини ще разкрие незавидното положение, в което се намират старите български храмове, строени преди 1919 година. Те се превръщат буквално в едни руини, в които и черковни служби не се водят вече.

В чисто политически план българите са лишени всъщност от политическо представителство както в местните органи на властта, така и в републиканските институции, като Скупщината например. Осуетява се всяка възможност за създаване на сериозна и масова партия на българите в Западните покрайнини, която със законни средства и политическо присъствие във властта да се бори както за личните, така и за малцинствените права на българското население. Правят се спънки за регистрация на такава партия. Тя бива очерняна и сатанизирана в очите на местното население. Бива заглушавано присъствието ѝ във вестниците, радиата и телевизите, за да не влезе в домовете на хората. Изкуствено се създават псевдомократични партии с българска окраска, за да притеглят вниманието и гласовете на българите към себе си. Това раздробява гласовете на хората и омаломощава силата им. Официалните сръбски партии пък просто си купуват българското участие в тях с пари, длъжности, привилегии. Пречи се на общуването на хората по тези краища с техни роднини, живеещи в България, и въобще с Родината им. Това се постига с постоянно поддържаната психоза за шпиономания. Ето такава е цялостната картина на ежедневно осъществяваната асимилация на българското малцинство. При това тук не претендираме за

изчерпателност на разказа, тъй като съществуват и други още по - прикрити форми на обезбългаряване, заслужаващи специално внимание и изучаване.

И понеже говорим за ценностна система и морал, опираме до събития и факти от най-близката история на бивша Югославия, които шокират с жестокости, зверски изстъпления и геноцид. Те възродиха спомените от извършваното в нацистките концентрационни лагери по време на II рата световна война. В следващите редове ще подкрепим твърдението си с примери не заради любов към садистичните сцени и изстъпления, а за да НЕ СЕ ЗАБРАВЯ станалото, да се иска ВЪЗМЕЗДИЕ за случилото се, и да бъде ПОУКА за бъдещето.

Босна и Херцеговина

Адът в Сараево и Сребреница

Общо по време на войната в Босна загиват около 250 хиляди души. Близко 2 милиона стават бежанци в собствената си държава. Ракрити са 300 масови гроба, в които са намерени около 17 000 трупа.

Обсадата на Сараево продължава 4 години. Осъществена е от редовна армия -ЮНА и военни части на босненските сърби. През това време в града са убити 10 000 души, включително 1500 деца. Ранени са 56 000 души.

В Сребреница се приютяват хиляди мюсюлмани, избегнали сражения и кланета в източна Босна. Тогава те не знаят, че няма да оцелеят. В продължение на три години градът е обсаден от армията на република Сръбска и в него няма храна, електричество, вода и лекарства. Снабдяването със стоки от първа необходимост става по въздуха. Доколкото може в такава ситуация се произвежда и на място. Градът е превзет през 1995 година след няколкодневни боеве. Петнадесет хиляди мъже се изтеглят през горите към зоната на Босненската армия. Двадесет и пет хиляди жители остават блокирани сред запалените северни квартали. Каква е съдбата им? Хората, останали в града, са подложени на няколкодневен терор, избирателни екзекуции, изнасилвания на жени и заколвания на деца. Мнозина не издържат и полудяват. Разделени са на две групи, като жените с малките деца са закарани с автобуси до мюсюлманските зони. Останалите мъже и момчета над 13 години са методично избити. Оцелели сред тях няма. Както разказва един от подсъдимите в Хага - *„стрелях, докато ме заболя пръстът да натискам спусъка“*.

Съдбата на мъжете, потеглили през горите е също ужасна. Една малка част от тях достигат до мюсюлманската зона. Повечето са заловени и след като ги разделят на по-малки групи, ги разстрелват систематично. Заравят ги в

масови гробове, изкопани с багери. Равносметката в Сребреница е: избити 8 000 мъже, като 2 000 от тях са момчета под 20-годишна възраст.

В цяла Босна сърбите прилагат различни видове изтезания: насъскване на животни срещу затворници, удавяния в река Дрина, изгаряне на живи хора в къщите им, отрязване на пръсти, ръце и крака с цел бавно и мъчително умирање, рязане на гениталиите, брутални многократни изнасилвания на жени, принуждаване на роднини към полови актове помежду им под заплахата от моментално убиване. И всичко това става през XX век в центъра на Европа! Извършват го хиляди сърби, захранени от идеологията на Добрица Чосич и благословията на сръбските свещеници. Организира ги армията, органите на МВР и Службата за държавна сигурност. Поведени са от сатрапи с болни мозъци като ген. Радко Младич, Радован Караджич и разбира се бащицата Слободан Милошевич.

Косово

След поредица от ходове, нагнетяващи напрежението в областта, като: Отнемане автономията на Косово, референдум, обявяващ Косово за Република, създаване Армията за освобождение на Косово, се стига до операция „Подкова“. През месец януари 1999 година започва поредната кървава баня. Петдесетхилядна редовна сръбска армия нахлува в Косово и започва откровено етническо прочистване на района. Адът идва и тук на земята. Освен редовните войници в действията биват въвлечени мобилизирани полицаи, специални войсковы части и голям брой паравоенни формирования, съставени от авантюристи, ултранационалисти, дошли да задоволят най-долните си извратени страсти. От север навлизат хиляди въоръжени сърби и бойна техника, превземащи селище след селище. Къщите са разграбвани, разрушавани и запалвани. Неуспелите да се изтеглят обитатели са измъчвани, убивани и изнасилвани. Жестокостите се извършват главно от паравоенните формирования. Пред тях са се изтегляли на юг километрични колони от цивилно албанско население. Обезумелите хора успели да вземат със себе си само малко ръчен багаж, и гладни, обосели и оголели вървели ден и нощ към македонската и албанската граница. Около 850 хиляди души са изтласкани през границите към съседните Македония, Албания и Черна Гора. Разпаднали се семейства, убити мъже, изнасилвани жени, загубени деца, разрушени домове, мизерия в стотиците бежански лагери, това е картината на опустошено Косово и напускащото го албанско население. Дрогираните мародери са избивали всичко, което се движи пред очите им на един изстрел разстояние: кокошки, свине, крави, деца, жени. Те били третираны като живи мишени, така просто за развлечение. Човешкият живот не е струвал пукната пара!

Сега извършителите на тези жестокости са се пръснали из територията на Сърбия, а също така и в Черна Гора и водят живот под прикритие. Войната е оставила своите отпечатъци и върху тях. Едни продължават с дрогата, други са станали алкохолици, а повечето гълтат с шепа транквиланти и антидепресанти. И междувременно чакат да станат европейци, и те Божем да пътуват с лични карти из целия Европейски Съюз.

На фона на това море от човешко нещастие какво прави държавата Сърбия? Тя вече прави стъпки да стане член на Европейския Съюз. Исква да влезе в него така, без покаяние за причиненото на съседните народи, без възмездие за убийците, шетащи все още по земята, и без отказване от националистическата треска, която продължава да я тресе, щом се произнесе думата Косово. Въобще, без да се промени ценностната система на обществото. Знаем, че това е един дълъг процес на катарзис, траещ години с нов прочит на историята и нови оценки на миналото, но това нещо поне трябва да започне. Германците вече го показаха след два жестоки урока, наречени световни войни. Преживяха националните си катастрофи и успяха да осъществят денацификация на обществото си. Сега са основен стълб в Европейския Съюз с най-стабилната икономика не само в Европа, но и в света.

И така Сърбия чука на вратата на Европа. През декември 2009 година сръбският вицепремиер за европейска интеграция Божидар Джелич заявява, че страната му внася кандидатурата си за пълноправно членство в ЕС и с това започва нова ера и нов етап в европейската интеграция. Министърът на Външните работи на Сърбия, Вук Йеремич също потвърждава желанието на Сърбия да влезе в Европейския съюз, но забележете, заявявайки, че *„Сърбия никога няма да признае независимо Косово“*. Да видим каква е позицията на настоящия сръбски президент Борис Тадич. Той се застъпва за пълна интеграция на страната си в Европейския Съюз само при запазена териториална цялост на Сърбия със суверенитет над Косово и Метохия. Заявява, че приемането на Косово в ЕС може да стане единствено като съставна част на Сърбия. Какво да кажем за лидера на Демократическата партия на Сърбия Воислав Кошцуница. Бивш президент и министър-председател на Сърбия, той е откровен националист и отстоява тезата, че за Сърбия е по-важно да възстанови властта си над Косово, отколкото да стане член на ЕС. Партията му и до сега продължава да има голямо влияние в страната и без нея не могат да се вземат никакви сериозни политически решения в Скупщината. Все пак безочието не е така пълно. Има хора мислещи и с морал, от страна на опозицията, които схващат, че такава Сърбия не може да стане част от обединена Европа. Тесен кръг от сръбски интелектуалци си дават сметка, че даването на пълноправно членство на страната в ЕС ще бъде зловредно както за Съюза с последващото му разклащане винаги когато трябва да се заемат позиции по проблемите на Сърбия, така и за самата Сърбия. Това би легитимирало убийците, би дало самочувствие на националистите, шови-

нистите, че деянията им остават ненаказуеми. Демократичната опозиция в страната ще бъде смазана за десетилетия и процесът на истинска демократизация на Сърбия ще се забави с десетилетия. И тук е мястото на нашата страна да посочи тези опасности и да помогне на Сърбия да се демократизира. А това значи да преосмисли миналото си, да накаже виновниците за извършените кланета в Босна, Вуковар и Косово, да провежда политика спрямо малцинствата в страната си, съобразно принципите, заложи в Рамковата Конвенция за защита на националните малцинства и разбира се, да изпълни критериите по всички 30 глави по теми от обществения живот на страната като свободно движение на стоки, хора, капитали и предоставяне на услуги, свобода на конкуренцията, социална политика, образование и обучение, правосъдие и вътрешни работи, външни отношения и обща външна политика и така нататък, и така нататък.

Но какво прави в момента Българската държава? Точно обратното на това, което трябва да се прави. **България безрезервно адвокатствува за бързо приемане на Сърбия в Европейския съюз.** И това е политика на държавата ни по време на управлението на няколко български правителства.

Така например през 2008 година Соломон Паси като председател на комисията по външна политика заявява: *„...Сърбия има уникален шанс с признаването на Косово. Това е факт, на който може да се погледне по два начина. От една страна, това е откъсване на територия, но от друга страна трябва да си дадем сметка, че тази територия де факто отдавна вече е била откъсната и днес това може да бъде използвано за ускорена интеграция на Сърбия в Европейския Съюз. Сърбия в момента има шанс да получи ускорена писта за интеграция в ЕС.....“*

А ето какво казва по въпросите за Евроинтеграцията и тогавашният министър на Външните работи Ивайло Калфин през същата 2008 година: *“България подкрепя силно европейската интеграция на Сърбия. Интеграцията в ЕС и НАТО дава на югоизточна Европа уникалния шанс да постигне просперитет и стабилност, като загърби конфликтите от миналото“*.

Какво ни приканват да загърбим, геноцида, извършен в Сребреница и етническото прочистване в Косово? Или може би трябва да забравим, че в западната ни съседка имаме многохилядно българско малцинство, подложено на обезличаване и пълна асимилация? Или да си затворим очите за спокойно живеещите и ненаказани все още военнопръстъпници извършили гореописаните чудовищни престъпления по време на отминалите войни? Значи ще правим сделка: откъснахме ви Косово, но в замяна ще ви приемем бързо в Европейския Съюз. Това е една безпринципна политика, политика на сделките, която видяхме вече до какво доведе през 1919 година след края на I-вата световна война. България не трябва да бъде съучастник и инстру-

мент за провеждането на тази политика. В интерес на Европейския Съюз и на самата Сърбия е да се постигне деюгославянизация на обществото / подобно на извършената денацификация на германското общество след края на II-рата световна война/ и безкомпромисно изпълнение на всички горе изброени критерии за членство в Съюза и чак тогава страната да стане пълноправен член на общността.

България трябва да помогне на Сърбия да измине този труден път, но не като продажен адвокат, а като държава наблюдател и съветник от страна на Европейския Съюз.

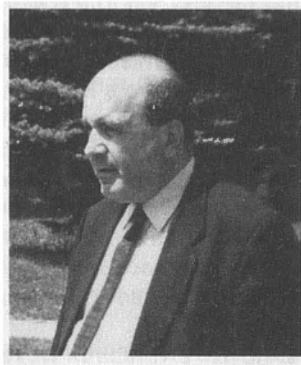
По въпроса за Западните покрайнини и живеещите там наши сънародници безусловно трябва да се даде политическа автономия, единствено гарантираща спазването на човешките и малцинствените им права и свободи. В противен случай дезинтеграцията на Сърбия трябва да продължи.

БЪЛГАРСКОТО ПОДАНСТВО И ГРАЖДАНСТВО, СПОРЕД БЪЛГАРСКИТЕ КОНСТИТУЦИИ И ЗАКОНИ ОТ 1879Г. ДО 2010 Г. НЯКОИ НЕРЕШЕНИ ВЪ- ПРОСИ НА БЪЛГАРСКОТО ГРАЖДАНСТВО

адв.Георги Челебиев

БЪЛГАРСКОТО ПОДАНСТВО И РАЗПОРЕДБИТЕ НА ТЪРНОВСКАТА КОНСТИТУЦИЯ

За първи път в най-новата ни история правният институт на българското поданство е уреден в разпоредбите на Търновската Конституция – чл.54 до чл.57. Търновската Конституция е приета на 16 април 1879 година (изм. Дв. бр.15 от 1 януари 1893г., изм. Дв. бр.149 от 1 януари 1911г.).

Според разпоредбата на чл.54 от Търновската Конституция, поданици на Българското Царство са всички лица родени в България, които не са приели друго поданство, а също така и тези които са родени другаде от родители български поданици. Разпоредбата на чл.55 предвижда, че чужденците могат да приемат българско поданство според наредбите на особен закон, който ще се издаде. Съгласно чл 56 всеки поданик на Царството може да се отрече от поданството след като си отслужи по-напред военната си служба и като изпълни другите си длъжности спрямо държавата по особен закон, който ще се приеме.

Чл. 57 от Търновската Конституция постановява, че всички български поданици са равни пред закона. Разделение на съсловия в България не се допуска.

ЗАКОНЪТ ЗА БЪЛГАРСКОТО ПОДАНСТВО ОТ 1904 Г.

На 05.01.1904 г. в Дв. бр.3 е обнародван Закона за българското поданство. Според разпоредбата на чл.2 от закона: “Български поданици се считат всички ония лица, които при създаването на Царството са имали местожителството си или са били родени в пределите на неговата територия.” Съгласно чл.3 български поданици се считат още всички ония лица, които подир създаването на Царството са придобили, съгласно с разпорежданията на настоящия закон качеството на такива. По силата на чл.4 българското поданство се придобива: по рождение, по натурализация и по женитба.

Интерес представлява разпоредбата на чл.5, която разглежда случаите на придобиване на българско поданство по рождение. Според тази разпоредба, български поданик по рождение е всяко лице, което е родено в България или в странство от българин, също така и всяко лице което е родено в Царството от неизвестни родители или от родители, на които поданството е неизвестно, както и всяко лице което е родено в Царството от чужденец и което по времето на своето пълнолетие има местожителството си в Царството и не се е отказало от българско поданство. По силата на чл.6 всяко лице, което е родено в България, но няма местожителството си в нея по време на своето пълнолетие, може до навършването на 22-та си година да заяви, че ще установи в България своето постоянно местожителство, след което има право да поиска да му се признае качеството на български поданик. Според чл. 7 това право има и всяко лице независимо от неговата възраст, което е родено в България или в странство от родители, единия от които е изгубил българското поданство в случай, че в едногодишен срок установи местожителството си в България.

ЗАКОНЪТ ЗА ЗАСЕЛВАНЕ НА БЕЖАНЦИТЕ И ОБЕЗПЕЧАВАНЕ ПОМИНЪКА ИМ

На 21 декември 1920 г. в Дв., бр. 214 е обнародван Закона за заселване на бежанците и обезпечаване поминака им. Според разпоредбата на чл.2 от закона: "Бежанци, в смисъл на настоящия закон, са всички лица от българска народност из Македония, Тракия, Добруджа и западните краища на България, които са забегнали и забегнат в пределите на Царството, вследствие политическите събития и промени в казаните области, настъпили след 1912 година."

Съгласно разпоредбата на чл.33 от закона: "Бежанците от български произход, заселени в пределите на Царството, по реда, предвиден от настоящия закон, стават по право, български поданици и членове на общините, в района на който са установени."

ЗАКОНЪТ ЗА ПОДАНСТВОТО В ДОБРУДЖА

На 21 ноември 1940 г. в Дв., бр. 263 е обнародван Закон за уреждане поданството в Добруджа.

Според разпоредбата на чл.1, стават български поданици от 15 септември 1940 г., всички румънски поданици от нерумънски произход, които на този ден са имали местожителство в земите, отстъпени на Царството по Крайовския договор.

Съгласно разпоредбата на чл.2 от закона, стават български поданици от 15 септември 1940 година, всички румънски поданици от български про-

изход, които са родени в земите отстъпени на Царството по Крайовския договор или в България, и на тоя ден са имали местожителство в Царството.

Разпоредбата на чл.3 от закона предвижда, че стават български поданици всички румънски поданици от български произход, бивши жители на Добруджа, които са родени в земите отстъпени на Царството според Крайовския договор или в България и на 15 септември 1940 година са имали местожителство във от пределите на Царството или във от отстъпените му по Крайовския договор земи, ако до една година от влизането на този закон в сила направят заявление за това до Министерство на правосъдието, направо или чрез царските дипломатически и консулски власти.

Чл.4 постановява, че стават български поданици от деня на влизането в пределите на Царството всички румънски поданици от български произход, които се заселват в Царството според Крайовския договор.

В "Държавен вестник" бр.145 от 1942 г. е публикуван Закон за изменение и допълнение на Закона за поданството в Добруджа, в чийто параграф единствен е предвидено, че в чл.3 от закона думите: "една година", се заменят с "три години".

ЗАКОНЪТ ЗА БЪЛГАРСКОТО ПОДАНСТВО ОТ 1940 Г.

На 20. 12. 1940 г. в Дв. бр.288 е публикуван нов Закон за българското поданство. Разпоредбата на чл.2 от закона постановява, че български поданик не може да бъде същевременно и поданик на друга държава. Според чл.3 ползването на чуждо поданство може да бъде повод за заличаване от списъците на българските поданици. Съгласно чл.4, счита се от български произход, всеки който е роден от баща и майка българи. По силата на чл.5 всяка община държи особен списък за поданството на жителите на общината. За воденето на списъка за поданството е предвидено да се издаде правилник. Същата разпоредба предвижда, че Министерството на правосъдието съхранява списъците на лицата: а/които са придобили българско поданство по натурализация; б/ които са възстановили поданството си; в/ които са загубили поданството си и г/ на които е разрешено да се установят на постоянно местожителство в Царството.

Според чл.6 българското поданство се придобива **по произход, по натурализация и по женитба.**

Съгласно чл.7 български поданик **по рождение** е всяко лице: 1/ чиито баща или ако бащата е без поданство, чиято майка е български поданик независимо от месторождението му; 2/узаконено от български поданик; 3/родено от съжителство без брак на баща български поданик.

По силата на чл.8 български поданик по месторождение е всяко лице: 1/родено в Царството от неизвестни родители или от родители без поданство; 2/родено от Царството от чужденци, което до една година след навършване на пълнолетието си, не се е позовало на чуждо поданство.

Чл.9 постановява, че чужденец получил разрешение за постоянно местожителство в Царството може да придобие българско поданство ако е живял в страната непрекъснато 10 години, съответно 5 години: а/ ако майка му натурализираща се в поданството на съпруга си и е от български произход; б/ ако е женен за българска поданица от български произход; в/ако има важни заслуги за държавата.

Според разпоредбата на чл. 9, т.3, б"а" чужденец получил разрешение за постоянно местожителство в Царството може да придобие българско поданство, ако е живял непрекъснато в страната в продължение на 1 година и е от български произход.

Чл.15, ал.1 предвижда че, български поданик от небългарски произход, който се изселил от българското Царство губи българско поданство с факта на изселването. Съгласно чл.15, ал.2 български поданик от небългарски произход е длъжен да ликвидира имотите си в тримесечен срок от датата на напускането. В противен случай с тях се постъпва по реда предвиден в чл.20, ал.2 от същия закон- т.е. имотите му се ликвидират по съдебен ред. По силата на ал.3 на чл.15 от закона, българското поданство се изгубва и когато по силата на споразумение между България и друга държава българският поданик се е изселил от Царството, ако в самото споразумение не е постановено друго.

Създадената нова ал. 4 на чл.15 (Нова - ДВ, бр. 263 от 1944 г., изм., бр. 170 от 1945 г.), предвижда, че:"Български поданици евреи, които са се изселили от страната след 1 януари 1940 г. и са изгубили българското поданство съгласно ал. 1 на този член, се приемат отново за български поданици, ако се завърнат в страната в срок от 6 месеца след сключване договора за мир и поискат това в същия срок. До изтичането на този срок по отношение на същите лица разпоредбата на ал. 2 не се прилага."

Според ал. 5 на чл.15 в случай че същите са придобили друго поданство, те трябва да представят доказателства, че са се отказали от чуждото поданство.

ЗАКОНЪТ ЗА БЪРЗО УРЕЖДАНЕ НА НЕОТЛОЖНИ ВЪПРОСИ В ОСВОБОДЕНИТЕ ЗЕМИ. НАРЕДБАТА ЗА ПОДАНСТВОТО В ОСВОБОДЕНИТЕ ПРЕЗ 1941 Г. ЗЕМИ

След присъединяването към България на Западните покрайнини, Вардарска Македония и Беломорието, XXV Обикновено Народно Събрание на 27 март

1942 г. гласува и приема Закон за бързо уреждане на неотложни въпроси в освободените земи. Законът е обнародван в "Държавен вестник" брой 72 от 02 април 1942 г.

Чл.1 от Закона възлага на Министерския съвет да уреди с наредби или отделни разпореждания различни неотложни въпроси, касаещи освободените през 1941 г. земи. С Постановление № 3156 от 05 юни 1942 г. на основание чл.1 от Закона за бързо уреждане на неотложни въпроси в освободените земи е одобрена Наредба за поданството в освободените през 1941 г. земи. Наредбата е обнародвана в "Държавен вестник" брой 124 от 10 юни 1942 г.

Според чл.1 от Наредбата за поданството в освободените през 1941 г. земи: "Всички югославски и гръцки поданници от български произход придобиват по право българско поданство от деня на влизане на тази наредба в сила, ако на тази дата имат местожителството си в освободените през 1941 г. земи или в старите предели на Царството."

Разпоредбата на чл.2 предвижда, че всички югославски и гръцки поданници от български произход, които са родени в освободените през 1941 г. земи и имат местожителство извън тези земи и извън старите предели на Царството могат да придобият българско поданство, ако в едногодишен срок от влизане в сила на Наредбата поискат това от Министерство на правосъдието направо или чрез царските дипломатически или консулски власти.

Съгласно чл.3 от Наредбата, бежанците от български произход, които след 01 септември 1939 г. поради военните събития са напуснали своята държава и са се установили на местожителство в освободените през 1941 г. земи или в старите предели на Царството, могат да придобият българско поданство, ако поискат това с молба до Министерството на правосъдието в 6 месечен срок от влизане на Наредбата в сила или от установяването им в страната.

Чл.5 постановява, че носителите на Нансеновите паспорти от руски или арменски произход, които са се заселили в освободените през 1941 г. земи и имат местожителството си в тези земи, могат да придобият българско поданство, ако поискат това в едногодишен срок от влизане на Наредбата в сила.

По силата на чл.7 приемането за български поданници на лицата по чл.2, чл.3 и чл.5 става със Заповед на Министъра на правосъдието, която се публикува в "Държавен вестник".

Според чл.8 лицата, които придобиват българско поданство се освобождават от заплащане на всякакви данъци и такси.

На основание чл.1, т.16 от Закона за бързо уреждане на неотложни въпроси в освободените земи е приета Наредба за уреждане на съдебно-правни въпроси в освободените през 1941 г. земи. Наредбата е обнародвана в "Държавен вестник" бр.107 от 1942 г. Наредбата е допълнена като към чл.2 е създадена нова ал.2, а към чл.7 е създадена нова ал.3. Допълнението е публикувано в "Държавен вестник" бр.218 от 29 септември 1942 г.

НАРЕДБА-ЗАКОН за отменяне законите, наредбите и правилниците, отнасящи се до заетите през 1941 година земи

На 13 февруари 1945 г. в Държавен вестник бр. 35 е обнародвана Наредба-Закон за отменяне законите, наредбите и правилниците, отнасящи се до заетите през 1941 година земи.

Съгласно чл.1, отменяват се:

Закона за осигуряване реда в новоосвободените земи;

Наредбата на уреждане на съдебно-правни въпроси в освободените през 1941 г. земи;

Наредбата за определяне седалището на Драмския затвор в гр.Сяр;

Наредбата за поданството в освободените през 1941 година земи;

Закона за бързо уреждане неотложни въпроси в освободените земи и издадените въз основа на него наредби, доколкото те се отнасят до заетите през 1941 г. земи.

Чл.2Навсякъде в закона за уреждане положението на бившите държавни, общински или обществени служители и на лица със свободни професии в присъединените през 1940 и 1941 година към Царството земи думите: " и 1941" се заличават. Правилникът за прилагане на същия закон остава в сила само относно лицата, които са били държавни, общински или обществени служители или са упражнявали свободна професия в Румъния.

Чл.3 В таблицата за седалищата на съдилищата и съдиите-следователи към закона за устройството на съдилищата се заличават всички съдебни учреждения в Македония, Тракия, Моравско и Западните покрайнини.

КОНСТИТУЦИЯ НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ОТ 1947 Г.

Конституцията на Народна Република България не съдържа конкретни разпоредби относно българското гражданство. Единствено разпоредбата на чл.71 постановява, че : "Всички граждани на Народна Република България са равни пред закона."

ЗАКОНИТЕ ЗА БЪЛГАРСКОТО ГРАЖДАНСТВО ОТ 1948 г. И ОТ 1968 г.

Двата закона за българското гражданство от 1948 г. и от 1968 г. не уреждат подробно основанията за придобиване на българско гражданство от лица от българска народност.

Според разпоредбата на чл.3, ал.2 от Закона за българското гражданство от 1948 г.:

"Чужд гражданин от българска народност, който заяви, че се отказва от чуждо гражданство и че желае да стане български гражданин и да се установи в Народна република България, придобива българско гражданство с влизането си в страната. Декларацията, която такъв гражданин подава до българското дипломатическо или консулско представителство за отказване от чуждо и за приемане на българско гражданство, представлява молба по чл. 13 и се освобождава от държавна такса."

Според разпоредбата на чл.10 от Закона за българското гражданство от 1968 г.:

" 10. (Изм. - ДВ, бр. 64 от 1986 г. и бр. 38 от 1989 г.) Лице от българска народност може да придобие българско гражданство, без да са налице условията по чл. 8." Т.е. без да е необходимо да е пребивавал на територията на страната не по-малко от пет години към деня на подаване на молбата за придобиване на българско гражданство.

КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ от 1991 г.

Според чл.25, ал.1 от Конституцията на Република България от 1991 г., българско гражданство може да се придобива по произход, по месторождение и по натурализация.

ЗАКОНЪТ ЗА БЪЛГАРСКОТО ГРАЖДАНСТВО от 1998 г.

Според чл.15 от Закона за българското гражданство:

“Лице, което не е български гражданин, може да придобие българско гражданство по натурализация, без да са налице условията по чл. 12, т. 2, 4, 5 и 6 ако отговаря на едно от следните изисквания:

е от български произход;”

Разпоредбата на §3 от закона предвижда възстановяване на българско гражданство на лица които са били лишени от него по Закона за българското поданство от 1940 г. и по Закона за българското гражданство от 1948 г.

§ 3. С влизането в сила на този закон се възстановява българското гражданство на лица, които са лишени от българско гражданство по Закона за българското поданство от 1940 г. и по Закона за българското гражданство от 1948 г.

Според § 4 български граждани изселили се в страни с които България не е сключила изселнически спогодби, освободени от българско гражданство без да са направили иск за това, могат да възстановят българското си гражданство, ако в едногодишен срок от влизане на закона в сила направят формално искане до министъра на правосъдието.

§ 4. (Изм. - ДВ, бр. 41 от 2001 г.) Възстановява се българското гражданство на български граждани, освободени от българско гражданство, без да са направили искане за това, и изселили се в страни, с които България не е сключила изселнически спогодби, ако в едногодишен срок от влизането в сила на този закон направят формално искане до министъра на правосъдието. Когато лицата живеят в чужбина, исканията могат да се правят чрез дипломатическите или консулските представителства на Република България.

На основание § 7 от закона за българското гражданство е приета **НАРЕДБА № 1 ОТ 19 ФЕВРУАРИ 1999 Г. ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ГЛАВА ПЕТА ОТ ЗАКОНА ЗА БЪЛГАРСКОТО ГРАЖДАНСТВО (Обн. ДВ. бр.19 от 2 Март 1999г., изм. ДВ. бр.51 от 5 Юни 2001г., изм. ДВ. бр.111 от 26 Ноември 2002г., изм. ДВ. бр.43 от 20 Май 2005г.).**

Наредба № 1 от 19 февруари 1999 г. за прилагане на глава пета от закона за българското гражданство подробно регламентира процедурите по придобиването, възстановяването на българско гражданство.

В 40-то Народно събрание е внесен Проект за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство от 1990 г. от народния представител Станчо Тодоров. Законопроектът е със следното съдържание

ЗАКОН
за допълнение на Закона за българското гражданство
(ДВ, бр. 136 от 1998 г.) проект

§ 1. Чл. 8 се допълва с ал. 2,3,4 и 5:

“(2) Български гражданин по произход, съгласно чл. 25 от Конституцията на Република България и ал. 1 от този закон, е и всяко лице от български произход, придобило българско гражданство по Закона за бързо уреждане на неотложни въпроси в освободените земи и Наредбата за поданството в освободените през 1941 година земи (ДВ, бр. 124 от 1942 г.), както и неговите нисходящи, които имат един или двама родители, респективно възходящи, български граждани.

(3) Българското гражданство на лице по ал. 2 не се прекъсва след придобиването му през 1942 година или по-късно, независимо дали лицето е придобило и друго гражданство.

(4) Български гражданин по ал. 2 е такъв по рождение и съгласно чл. 25 от Конституцията на Република България не може да бъде лишен от българско гражданство.

(5) Заинтересованото лице по ал. 2 получава удостоверение за българско гражданство по реда на чл. 39.»

§ 2. Чл. 39 се допълва с ал. 3 и 4:

(3) Българският произход на лице по чл. 8, ал. 2, 3, 4 и 5 се определя и доказва с документи и по реда на чл. 2 и 3 от Закона за българите, живеещи извън Република България.

(4) Придобиването на българско гражданство на лице по чл. 8, ал. 2, 3, 4 и 5 се доказва с документи от страната на местоживеенето му, от България, от друга държава или със свидетели и други доказателства по общия ред.”

Вносителят на Законопроекта, народният представител Станчо Тодоров е изложил следните

МОТИВИ

Всяко лице от български произход, което е придобило българско гражданство по силата на Наредбата за поданството в освободените през 1941 година земи, приета през 1942 година на основание на чл. 1 от Закона за

бързо уреждане на въпроси в освободените земи, както и неговите нисходящи са запазили досега българското си гражданство.

Това следва от изричния текст на чл. 25 от Конституцията на Република България, съгласно които "български гражданин е всеки, на който поне единият родител е български гражданин".

Този текст не е ограничен по време и се прилага за всички лица от български произход, получили българско поданство, респективно гражданство, по Наредбата за българското поданство в освободените през 1941 година земи, приета през 1942 година, както и за техните нисходящи.

Няма никакви законодателни актове, които да отменят българското поданство (гражданство), на придобилите българско гражданство лица и техните наследници по Наредбата за българското поданство в освободените през 1941 година земи, приета през 1942 година. Освен глоба Законът за българското поданство от 1940 година и законите за българско гражданство от 1948, 1968 и 1998 година също предвиждат придобиването на българско гражданство (поданство), ако един или двамата техни родители са български граждани и българи по произход. Всичко това показва, че българското законодателство и действащата Конституция не отменят българското гражданство на лицата от новоосвободените земи, които са го придобили през 1942 година, респективно на техните нисходящи. Ето защо те са български граждани от 1942 година до днес.

Независимо от промяната на законодателството в България след 9 септември 1944 година, то не предвижда и не може да предвиди загубването на българско гражданство за посочените лица от български произход с обратна дата, така както то не може да заличава и други техни лични, граждански, семейни, наследствени и други правни отношения. То не се влияе и от факта, че тези български граждани са придобили друго гражданство по силата на исторически, териториални и други промени, защото всяка държава, включително България, има суверенното право да признава двойно и дори множествено гражданство, респективно да урежда суверенно правните въпроси за гражданството си.

За български граждани, заличени неоснователно от българското си гражданство по време на тоталитарния режим, каквито са например изселилите се от страната български евреи, въпросът за признаване на българското им гражданство бе решен. Трябва обаче да се реши и въпросът за гражданството на нашите сънародници от съседните страни, които не по свое желание, останаха извън българската територия и преживяха десетилетия много страдания заради българската ѝ принадлежност и самосъзнание.

Днес в Република Македония, Западните покрайнини, Егейска Македония и други места, където живее преобладаващо българско население има подчертан процес на ребългаризация и огромно желание на нашите сънародници да получат българско гражданство. Редът за придобиването му, съгласно вътрешни наредби на Министерството на правосъдието обаче е усложнен и освен това противоречи на Конституцията и на Закона за българското гражданство.

Както законодателството, така и противоречащите му подзаконовни актове на Министерство на правосъдието трябва да бъдат приведени в съответствие с Конституцията и международните стандарти и преди всичко да защитават българските национални интереси.

Ето защо трябва да се приеме предлаганият Законопроект за допълнение на Закона за българското гражданство, като се приемат и нови подзаконовни актове за прилагането му. С това ще се съдейства за осъществяване на историческия ни шанс за духовно обединение с нашите сънародници, като им се признае законното право на българско гражданство с последващите национални и правни последици.

Вносител: Станчо Тодоров

В 40-то Народно събрание е внесен и друг Проект за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство от 1990 г. от народния представител Красимир Каракачанов и група народни представители. Законопроектът е със следното съдържание:

ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА БЪЛГАРСКОТО ГРАЖДАНСТВО - ПРОЕКТ

§ 1. В чл.15 от Закона за българското гражданство се правят следните изменения, като досегашния текст на чл.15 става алинея (1) на същия и той добива следния вид:

Чл.15 (Изм. и доп.- ДВ, бр.41 от 2001 г.)

(1) Лице, което не е български гражданин, може да придобие

българско гражданство по натурализация, без да са налице условията по чл.12, т.2, 4, 5 и 6, ако отговаря на едно от следните изисквания:

1. е от български произход;

2. (доп.-ДВ, бр.41 от 2001 г.) осиновен е от български гражданин при условията на пълно осиновяване;

3. (нова – ДВ, бр.41 от 2001 г.) единият му родител е български гражданин или е починал като български гражданин.

§ 2. В чл.15 от Закона за българското гражданство се създава нова алинея (2) със следния текст:

(2)Български произход се доказва с документ, издаден от:

1. български или чужд държавен орган;

2. организация на българи, живеещи извън Република България, призната от компетентния български държавен орган за поддържане на връзки с тях;

3. Българската православна църква.

4. При липса на документ, посочен в предходните точки, българският произход може да се докаже и с удостоверение, издадено от Агенцията за българите в чужбина. Заинтересованото лице подава молба за издаването му до Агенцията за българите в чужбина, като срока за произнасяне е задължително до два месеца от датата на постъпване на молбата.

§ 3. В чл.15 от Закона за българското гражданство се създава нова алинея (3) със следния текст:

(3) Български произход може да се доказва и по общия исков ред.

§ 4. В чл.29, ал.1 от Закона за българското гражданство се правят следните изменения и допълнения, а именно: в изречение първо след думата “пощата”, думата “или” се заличава и се поставя запетая, а след думата “лице” се допълва следният текст “или чрез дипломатическо или консулско представителство на Република България в чужбина” и ал.1 придобива следния вид:

Чл.29.(1) Придобиване на българско гражданство по натурализация, освобождаване от българско гражданство и възстановяване на българско гражданство се извършват по молба на заинтересуваното лице, подадена лично, по пощата, чрез изрично упълномощено по нотариален ред лице или чрез дипломатическо или консулско представителство на Република България в чужбина. Молбите, подадени по пощата или чрез пълномощник, трябва да бъдат с нотариално заверен подпис.

§ 5. В чл.35 от Закона за българското гражданство се прави следното допълнение, а именно: след текста по "чл.34" се добавя думата "задължително" и същият придобива следния вид:

Чл.35. Министърът на правосъдието прави предложение за издаване на указа по чл.34 задължително в срок до:

1. три месеца – по молбите на лица от български произход за придобиване на българско гражданство по натурализация или за възстановяване на българско гражданство;
2. три месеца – по предложенията за придобиване на българско гражданство по чл.16, както и за отмяна на натурализация или за лишаване от българско гражданство;
3. шест месеца – по молбите за освобождаване от българско гражданство или за възстановяване на българското гражданство;
4. дванадесет месеца – по молбите за придобиване на българско гражданство по натурализация.

Вносител: Красимир Каракачанов и група н.п.

МОТИВИ

След демократичните промени в Република България от 1989 г. насам се засили интереса към българското гражданство от страна на лица от български и небългарски произход. Сега действащият Закон за българското гражданство до голяма степен отговаря на възприетите критерии от държавите, членки на ЕС, за предоставяне на гражданство на чужденци. Напълно обоснован и в съответствие с Конституцията на Република България е и предвиденият облекчен ред за придобиване на българско гражданство от страна на лица от български произход. За съжаление този облекчен ред до голяма степен е само с пожелателен характер.

Основен проблем на сега действащия Закон за българското гражданство е, че не указва по какъв начин се доказва българския произход. Поради тази причина към настоящия момент доказването на български произход се извършва на основание на решение на Съвета по гражданство главно от страна на Държавната агенция за българите в чужбина към МС. Това решение създава големи неудобства особено за тези лица от български произход, живеещи в държави, за които Република България е въвела визов режим. По този начин вместо да се облекчи придобиването на българско гражданство, нашите сънародници зад граница са принудени да правят значителни

разходи, а някои въобще не могат да дойдат. Могат да се посочат редица случаи на лица, чакащи по няколко месеца издаването на удостоверения за български произход от страна на Държавната агенция за българите в чужбина при МС. В правния мир съществува Закон за българите, живеещи извън България (обн. "Държавен вестник", бр.30 от 11.04.2000г.), където са указани документите и способите, чрез които се доказва български произход. Необходимо е същите документи и способности да бъдат инкорпорирани и в Закона за българското гражданство. И в двата закона смятаме, че е целесъобразно да бъде направено и допълнението, че само при липса на тези документи е необходимо удостоверение за български произход, издадено от български държавен орган. Това значително ще облекчи процедурата по придобиване на българско гражданство от лица, които са от български произход.

В предложението за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство се предвижда възможността придобиването на българско гражданство по натурализация, освобождаване от българско гражданство и възстановяване на българско гражданство да се извършват по молба на заинтересуваното лице, подадена лично, по пощата, чрез изрично упълномощено по нотариален ред лице или чрез дипломатическо или консулско представителство на Република България в чужбина. По този начин се избягват редица ограничения особено за нашите сънародници, живеещи в държави, с които Република България има визов режим. Чрез възможността лично да се подават документи в дипломатическите или консулските представителства на Република България в чужбина може да се ограничи дейността на някои недобросъвестни посредници.

Именно с цел хармонизиране на практиката по придобиване на българското гражданство с българското законодателство и като се отчитат българските национални интереси, предлагам настоящите изменения и допълнения в Закона за българското гражданство.

Народни представители: Красимир Каракачанов и група н.п.

И двата законопроекта са отхвърлени от Правната комисия и не са внесени за разглеждане в пленарна зала.

В 41-то Народно събрание е внесен правителствен законопроект за изменение на Закона за българското гражданство. Законопроектът е преминал на първо и второ четене в пленарна зала. Очаква се да се обнародва в Държавен вестник.

По-долу поместваме Доклада на Комисията по правни въпроси, както и Мотивите към Правителствения законопроект за изменение и допълнение на закона за изменение и допълнение на закона за българското гражданство.

**ЗАКОНОПРОЕКТ ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ
НА ЗАКОНА ЗА БЪЛГАРСКОТО ГРАЖДАНСТВО, № 002 – 01 – 14,
ВНЕСЕН ОТ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ НА 26.01.2010 Г.**

**Доклад от заседание на комисия
11.02.2010**

**ДОКЛАД
На Комисията по правни въпроси
Вх. №: 053-03-19/15.02.2010 г.**

Относно: Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство, № 002 – 01 – 14, внесен от Министерски съвет на 26.01.2010 г.

На свое заседание проведено на 11 февруари 2010 г, Комисията по правни въпроси обсъди законопроект за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство, № 002 – 01 – 14, внесен от Министерски съвет на 26.01.2010 г.

На заседанието присъстваха г-жа Жанета Петрова – зам.-министър на правосъдието, г-жа Райна Манджукова – председател на Държавна агенция за българите в чужбина, г-жа Маргарита Иванова – началник отдел „Методология и контрол“ в Главна дирекция ГРАО към МРРБ и г-н Росен Иванов – юридически съветник на министър Божидар Димитров. От името на вносителя законопроекта бе представен от г-жа Жанета Петрова. Тя изтъкна, че Закона за българското гражданство е приет през 1998 г. и урежда отношенията във връзка с българското гражданство в съответствие с международноправните изисквания, но в периода от приемането на закона възниква необходимостта от усъвършенстване регламентирането на определени елементи от тази сфера на регулиране. С предлаганите промени се предвижда, че в производството по придобиване на българско гражданство по натурализация българският произход се удостоверява с документ, издаден от Държавната агенция за българите в чужбина, който се представя едновременно с молбата за придобиване на българско гражданство. В удостоверението се посочва въз основа на какви данни е установен българският произход. Цели се да бъде предотвратена тенденцията за представяне на неистински и подправени документи с цел установяване на български произход. Обстоятелството, че определено лице е от български произход, в производството по придобиване на българско гражданство по натурализация би следвало да се доказва само с удостоверение от Държавната агенция за българите в чужбина (ДАБЧ). Председателят на ДАБЧ е едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по отношение на българските общности извън Република България.

Издаването на удостоверения за български произход от ДАБЧ се основава на специално разработени процедури, свързани с установяването на етническа принадлежност.

Такава промяна ще доведе до значително ускоряване разглеждането на преписките за българско гражданство в разумни срокове. Проверките, които се извършват във връзка с автентичността на представяните документи, допълнително затруднява производството по българското гражданство и удължава срока за неговото приключване. Допълнителни проверки и експертизи за автентичност на документите се извършват предимно по преписки, към които няма приложено удостоверение за български произход, издадено от ДАБЧ.

С предложените промени се цели да ограничи възможността молбите в производството по българското гражданство да бъдат подавани чрез пълномощници или по пощата. Запазва се възможността за лицата, които живеят в чужбина, да подават молбите в дипломатическите или консулските представителства на Република България.

Практиката показва, че голяма част от неистинските и преправените документи по преписките са представени от посредници. Преобладаващата част от кандидатите за българско гражданство живеят в чужбина и подаването на молбите лично в дипломатическите или консулските представителства ще ограничи представянето на фалшиви документи и по този начин ще се ограничи и възможността за използване на производството по българското гражданство за подмяна на самоличност.

Законопроектът определя срок за произнасяне и за ведомствата, които задължително дават становища по молбите и предложенията – Държавна агенция „Национална сигурност“ и Министерството на вътрешните работи, с което се постига оптимизиране на процедурата и точно посочване на задълженията на участващите в нея.

В дискусията се включиха народните представители г-н Павел Димитров, г-н Любен Корнезов, г-н Четин Казак, г-н Михаил Миков, г-жа Искра Фидосова, г-н Димитър Лазаров, г-жа Юлиана Колева и г-н Веселин Методиев.

Според изказаните становища част от народните представители подкрепят законопроекта предлаганите промени, които са своевременни и водят до преодоляване на слабости в сега действащия закон – личното явяване на интервю, премахване на корупционния елемент при подаването на документи, поставянето на реални срокове.

Според другата част от становищата, така направените промени не водят до промени, тъй като няма изменения в изискванията за придобиване на българско гражданство, а процедурата за придобиването му трябва да се либерализира. Указаните срокове не водят до бързина на производството. Необходимо е и да се укаже срок за издаването на указ за придобиване на българско гражданство и за издаване на удостоверението от Държавната агенция за българите в чужбина . Постави се въпроса дали лицата подали молба за възстановяване на българско гражданство не са поставени в по – неблагоприятно положение от тези, които кандидатстват за придобиването му. С § 8 се дава на дефиниция за лице от български произход, базирана на етническа принадлежност и не се ли стеснява кръга на лицата, които могат да получат българско гражданство. Поискаха се справки за развитието на подаването и разрешаването за придобиване на българско гражданство и след влизането на Република България в Европейския съюз, дали това се е ускорило.

Постави се въпроса за законово решение за ускоряване на натрупаните молби до момента, около 47 000 и ще има ли административен капацитет за решаването на проблема. Г-н Росен Иванов се съгласи, че трябва да се улесни придобиването на българско гражданство, но това не трябва да е безконтролно. Според него личното явяване на интервю ще допринесе за съкращаването на сроковете, тъй като ще се получават и по – бързо становищата от ДАНС и МВР.

Г-жа Райна Манджукова подкрепи законопроекта. Това е първият закон, в който е предвидено Държавната агенция за българите в чужбина да удостоверява българското гражданство, а такива документи се издават от 10 години.

След проведената дискусия с 14 гласа „за“ и 4 гласа „въздържал се“, Комисията по правни въпроси предлага на Народното събрание да подкрепи на първо гласуване законопроект за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство, № 002 – 01 – 14, внесен от Министерски съвет на 26.01.2010 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯ ПО ПРАВНИ ВЪПРОСИ:
ИСКРА ФИДОСОВА

МОТИВИ
КЪМ ПРОЕКТА НА ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ
НА ЗАКОНА ЗА БЪЛГАРСКОТО ГРАЖДАНСТВО

Законопроектът за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство цели доразвиване и усъвършенстване на материята, свързана с

българското гражданство. Приетият през 1998 г. Закон за българското гражданство (ЗБГ) с промените, осъществени в него, урежда по модерен начин и в съответствие с международноправните изисквания отношенията във връзка с българското гражданство. Едновременно с това приложението на закона през периода от неговото приемане до настоящия момент показва необходимостта от усъвършенстване на регламентирането на определени елементи от тази сфера на регулиране.

С новата ал.2 на чл.15 се уточнява, че в производството по придобиване на българско гражданство по натурализация българският произход се удостоверява с документ, издаден от Държавната агенция за българите в чужбина, който се представя едновременно с молбата за придобиване на българско гражданство. В удостоверението се посочва въз основа на какви данни е установен българският произход. Предложението цели да бъде предотвратено разрастването на тенденцията за представяне на неистински и подправени документи с цел установяване на български произход. Обстоятелството, че определено лице е от български произход в производството по придобиване на българско гражданство по натурализация би следвало да се доказва само с удостоверение от Държавната агенция за българите в чужбина (ДАБЧ). Председателят на ДАБЧ е едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по отношение на българските общности извън Република България. Издаването на удостоверения за български произход от ДАБЧ се основава на специално разработени процедури, свързани с установяването на етническа принадлежност. Целесъобразно е да се използва капацитетът и базата натрупани данни на този специализиран държавен орган.

Такава промяна ще доведе до значително ускоряване разглеждането на преписките за българско гражданство в разумни срокове, каквито са изискванията и на Европейската конвенция за гражданството. На практика проверките, които се извършват във връзка с автентичността на представяните документи, допълнително затруднява производството по българското гражданство и удължава срока за неговото приключване. Допълнителни проверки и експертизи за автентичност на документите се извършват предимно по преписки, към които няма приложено удостоверение за български произход, издадено от ДАБЧ.

Промяната, предложена в чл. 29, цели да ограничи възможността молбите в производството по българското гражданство да бъдат подавани чрез пълномощници или по пощата. Запазва се възможността за лицата, които живеят в чужбина, да подават молбите в дипломатическите или консулските представителства на Република България.

Личното явяване и провеждането на интервю ще намали възможността фирми и посредници да осъществяват бизнес, свързан с документи относно гражданството, чрез който се създават условия за корупционни механизми. Практиката показва, че голяма част от неистинските и преправени документи по преписките са представени от посредници. Преобладаващата част от кандидатите за българско гражданство живеят в чужбина и подаването на молбите лично в дипломатическите или консулски представителства ще ограничи представянето на фалшиви документи. По този начин ще се ограничи и възможността за използване на производството по българското гражданство за подмяна на самоличност.

За разлика от действащия закон, законопроекът определя срок за произнасяне и за ведомствата, които задължително дават становища по молбите и предложенията – Държавна агенция „Национална сигурност“ и Министерство на вътрешните работи, с което се постига оптимизиране на процедурата и точно посочване на задълженията на участващите в нея.

ФАКТЪТ „НАЦИОНАЛНО МАЛЦИНСТВО” НА ЕВРОПЕЙСКИЯ КОНТИНЕНТ И В БЪЛГАРИЯ – 65 ГОДИНИ СЛЕД ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Димитрина Нанева

ПРЕДИСТОРИЯ

Оформянето на две исторически европейски парадигми за същността на нацията, народа и национализма през XIXв. естествено води до техния конфликт, доколкото изходните им предпоставки и методологическата им конструкция са противоположни. Едната е радикалната рационално-волунтаристична френска републиканска парадигма за същността на нацията, народа и национализма, другата е еволюционната германска монархическа, оформена въз основа на християнския универсализъм парадигма. Първата обозначава стратегията на социалното инженерство на европейския континент, и то не само по отношение на нацията – макар че тя е изходната му точка; впоследствие тя проправя пътя на Версайската система от мирни договори и на битието на болшевиизма и болшевишките републики в Европа. Втората по необходимост заема позицията на статуквото, т.е. защитата на християнските ценности и еволюционно оформената етноезикова общност – нацията и нейния охранителен идеал – национализма.

Френската революция-1789г. поставя началото на това „скрито” противоречие в европейското развитие; целта е предоставяне на граждански и политически права на т.нар. **универсално малцинство – евреите** и тяхната еманципация /интеграция/ във френското общество. До 1789г. феноменът „малцинство” /религиозно и етническо/ не присъства в западноевропейското културно пространство.

Вестфалският мирен договор – 1648г. успява да установи равнопоставеността на протестантството и католицизма на континента и по този начин да разполови до тогава единното в религиозен план германско културно пространство, от своя страна пожизненият консул на френската Директория Наполеон декретира равнопоставеността на юдеизма с католицизма във Франция през 1803г. и една година по-късно е провъзгласен за френски император. В този смисъл 1803г. е годината на започващата секуларизация на християнската църква от християнската държава в Западна Европа.

Втората „мишена“ след религията на радикалната френска парадигма е същността на нацията. В нейния контекст тя е социално-класов феномен, „нацията“ е „народът“, състоящ се от „производителните класи“ на обществото, т.е. третото съсловие. Първите две – духовенството и аристокрацията трябва физически да бъдат унищожени и се лишават от политически права в държавата на третото съсловие – парламентарна република. От своя страна германската парадигма излъчва континенталното послание за „съсловната нация“ или народът, обхващаща всички съсловия на етническата общност – производителни и не-производителни; това предопределя тоталността на германския „обществен организъм“, изявяващ се като „корпоративна структура“ и предпочитаната форма на държавно управление – конституционната монархия.

Федерализмът е естествено следващо историческото развитие на германското културно пространство, представлявано от 903г. от Свещената римска империя на германската нация, докато държавният централизъм е присъщ и води началото си от френската абсолютна монархия на Луи XIV, подсилен с радикализма на революцията от 1789г.. Доказателство в тази посока е германската икономическа структура през средните векове – Ханзата, а след 1806г. множествеността на неговите държавно-политически субекти: германското протестантско кралство-Прусия и католическа Австрия, по-късно дуалистичната Австро-Унгарска монархия, германските швейцарски кантони. Връзката между тях е езикова.

„Пролетта на народите“-1847-1848г.в Европа създава прецедента германска конституция от 1849г. В нея за първи път в европейска история след 1789г. се определя конституционният принцип за равноправие на езика на „малцинствата“ т.е. негерманските, славянски народи в Бохемия, Полша и Шлезвиг-Холщайн с германския; принципът свързва използването на езика им с определена територия и населяващия я „народ“, за който той е майчин, като определя конституционнозащитените сфери на неговата употреба: „... в църковните дела, в образованието и в местната власт, и в правораздаването“ /член 188 от конституцията, приета от Франкфуртския парламент/. Франкфуртската конституция третира обаче случаите на колективните общности, които исторически компактно населяват дадена територия, принципно изповядват християнската религия, имат общ етнически, но различен от германския произход. Те не са разпръснати като „универсалното малцинство“ в Европа – евреите, които по презумпция са двуезични и не са свързани исторически с определена европейска територия..

Това е рожденната дата на европейския феномен „национално малцинство“, какъвто политически днес го познаваме в Европа¹. Исторически факт е, че „национални малцинства“ излъчват победените Германия и Австро-Унгария, България и Османската империя в Първата световна война; от държавните граници на германското кралство и двете империи са откъснати територии, населявани с етническо и езиково еднородно население.

Политическата смърт на континенталните империи - те се превръщат в републики, се дължи на експортираното господство на позитивното право, присъщо на радикалната френска парадигма за същността на нацията и национализма. Новият цивилистичен заряд замества нормите на естественото, т.е. божественото право, учредило империите. Потърпевши в случая са Пруссия, Австро-Унгария, Руската империя, Османската империя. Славянските народи, които населяват територии, представляващи части от землището на двете германски империи, получават държавен суверенитет, като предпочетената форма на тяхното държавно устройство е федерацията – Югославия, Чехословакия, СССР; формата на държавно управление е републиканска.

С цивилистичния подход към новосъздадения европейски феномен – „национално малцинство“, отразяващ освен териториалните санкции към победените империи и превръщането им в републики, се свързва след 1919г. практиката на плебисцита. Към етническото и езиково еднородно компактно население, принадлежащо към победените участници във войната - нациите и монархиите им, съгласно Версайската система от мирни договори се поставя изискване за прилагане на една цивилистична практика като доказателство за тяхната етнокултурна съпринадлежност. Гражданското индивидуално волеизявление - същност на плебисцитарния акт, се приема като гаранция за този избор.

В Европа, първообразът на тази практика отвежда към втората половина на XIXв. в Италия и Османската империя. В Италия плебисцитът става символ на католическата религиозна принадлежност на населението и води до запазване на Светия престол в Рим; в Османската империя се използва като начин за потвърждение от страна на православните религиозни общини/ 1873, Скопие, Охрид, Битоля-чл.10 от фермана /за етническа съпринадлеж-

1 Българският изследовател Д.Караджов / Караджов, Д./1929/ Проблемът за малцинствата.С.,/ твърди, че малцинственият проблем на континента възниква като „религиозен“/католицизъм-протестантство/. Виенският конгрес -1814г.той смята за рождена дата на „национално малцинство“, доколкото вписва специална покровителствена клауза в полза на разпокъсаната полска народност./с.5/, а Берлинският конгрес установява гаранционна клауза в полза на религиозните малцинства в държавите, възникнали върху развалините на Османската империя./пак там/.

ност към българската общност и създаването на самостоятелна българска екзархия в Цариград с ферман от Високата порта. -1870г. След 1919г. провеждането на плебисцит обаче, е отказан на България като цивилистична практика за доказване на етнокултурната съпринадлежност към българската нация на населението, живеещо на географската територия на Вардарска и Егейска Македония; представляващи териториално част от Османската империя.

В хватката на Версайската практика за „национално малцинство“ попадат нашите сънародници от Западните покрайнини и района на р.Струмица – причината за откъсването на тази територия с компактно българско население е „военно-стратегически съображения“ според изразената сръбска позиция.от това време в Париж. Плебисцит обаче впоследствие не се провежда и в тези територии. Двойният стандарт се превръща в „лице“ на международноправната регулация на новия ред.

Регулацията засяга предимно германските национални малцинства. Политическото покровителство на „националните малцинства“ от страна на Обществото на народите /ОН/, има изцяло негативен ефект. Член 57 от Ньойския договор, сключен с България 1919г. и идентичен с подобните клаузи от мирните договори с другите победени съюзници от Централните сили, третира проблема за правата на малцинствата от политическа, а не юридическа гледна точка ¹. Неговият текст гласи , че „доколкото клаузите на предишните членове от договора засягат лица, принадлежащи към расови, религиозни или езикови малцинства, съставляват задължения от международен интерес, те ще бъдат поставени под гаранцията на ОН“ , т.е. наред с отнемането на територии, които са населени с компактно еднородно в религиозно и езиково отношение население, не се признават негови колективни права. В този смисъл това население се приравнява юридически с „универсалното малцинство“, което не разполага с определена територия исторически в Европа, доколкото на евреите е било забрането да притежават земя на континента. Политикоидеологизираният либерален подход към проблема, предоставящ политически граждански права на лицата от еврейски произход, се прилага към лицата, принадлежащи към континенталните „национални малцинства“, населяващи определени територии, и преди 1919г. намиращи се в състава на дадена нация-държава или национална империя /германската, австрийската, османската/. Ето защо по предложение на чехословакия министър на външните работи, а от 1935г. президент на федерацията Е. Бенеш през 1922г. , като част от покровителствената политика на ОН към тези лица , се въвежда задължението „ да сътрудничат като лоялни граждани с народа, на който те сега принадлежат”².

1 Вж. Караджов, Д.,Цит.произведение, с. 15.

2 Пак там, с.14.

Преразпределението на континентални територии между победителите и техните приближени в Първата световна война за сметка на победените в нея въвежда изселническата практика в договорните отношения; ползата е безспорна – откъснатите територии загубват историческия си етнокултурен профил на населението, а преселващите се лица се „разпръсват“ в границите на новосъздадените републики, случаят с Османската империя – Турция и турците от Македония, България и Гърция, или преселените българи от Егейска Македония по Черноморското ни крайбрежие и сънародниците ни, които се преселват от Западните покрайнини. В случая религиозният кодификатор на населението остава „вторичен“ по отношение на етнокултурния.

От историческа гледна точка процесът обозначава реално придобития статут на ново гражданство, без относително различията религиозен и етнокултурен профил на лицата, разпределени към нови държави. 20 години преди 1919г. френският публицист Е. Ренан пророчески определя този нов тип нация като „всекидневен плебисцит“.

Експанзията на френската цивилистична парадигма към европейските етнокултурни пространства /землища/, води до насилствено установяване на новия модел на съжителство, на организираност на обществото. Държавата задава вече правилата на гражданската националната идентичност чрез детските градини, училището, наборната армия. Сблъсъкът между новата гражданска и старата етнокултурна идентичност въвежда и практиката на двуетичието – майчин език/официален или държавен език. Религиозният кодификатор се омаловажава, защото секуларизацията, характерна за християнските европейски държави, се смята за приключила. Това е впоследствие прагът, който болшеvizмът в ех-СССР през 1917г. прекращава с увереността на интернационалната си самовлюбеност, като разрушава по пътя си остатъчните етнически, езиково-културни и религиозни бариери, т.е. основополагащите белези на германската парадигма за същността на нацията и ги заменя с принципа за „политическо самоопределение на народите“. Работниците нямат отечество, тяхна родина е Съюзът на съветските социалистически републики.

Болшеvizмът, който завладява Централна и Източна Европа с помощта на победителите преди 65 години, установява и тук социалистическите правила на общежитие – без майчин език, без религия, без отечество...

България след 9.9.1944г.

Унищожителните изисквания на радикалната цивилистична френска парадигма и следващия я болшеvizъм В България след тази дата се проявява във физическото унищожаване на националния ни еволюционно оформен елит. Създадената на негово място политическа класа, състояща се от представи-

телите на производителните класи, т.е. народа и „народна интелигенция“ се отличава с една характеристика: „вярност към политическите идеали на марксизма/ленинизма“.

В България частната собственост се национализира, селянинът е отделен от земята си чрез създаване на ТКЗС. Отричат се историята и постиженията на българската култура до 9.9.1944г. Единството на българския език, установено през 1879г в границите на етнокултурното българско землище, съответстващо на границите на българския етнос, определени с фермана на Високата порта от 1870г. след 9.9.1944г. е ликвидирано. Декретирането на македонска нация/1934/ във Вардарска Македония, по поръчението на Коминтерна, и на т.нар. македонски език/1944/ и създаване на нова граматика на българския език в Егейска Македония от Атанас Попов през 50-те години на XXв., както и промяната на писмената норма в самата българска държава през 1948г. ускорят процесите на етнокултурна денационализация на българите, в съседните на държавата ни страни.

Интернационализмът на социалистическата ни политическа класа безболезнено приема обявяването на българското национално малцинство в Западните покрайнини за „южни сърби“, в Пиринска Македония се провежда преброяване през 1946г. на българското население „с цел записването му като „македонско“. Т.нар.Димитровска конституция от 4 декември 1947г, чл.79, ал.1 декретира „националните малцинства“ в НРБ; текстът на този член гласи: „националните малцинства имат права да се учат на своя майчин език и да развиват националната си култура, като изучаването на българския език е задължително“.

Етническото различие, както и религиозното, в случая не се вземат под внимание в съгласие с радикалния цивилистичен подход. Пресича се връзката между „население/територия“, системоопределяща факта „национално малцинство“ в международноправния мир след 1919г.

След 1989г.

200 години след френската революция, в Европа е пометена Берлинската стена, символ на политическото противопоставяне и между самите победители във Втората световна война. 15 години преди това на срещата в Хелзинки 1975г. е потвърдена неприкосновеността на границите в Европа, установени с мирните договори 1947г. Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа /ОССЕ/ в учредителния си етап /1973-1975/, подготвяща процеса, създава Проект за предложение относно спазване правата само на малцинствата. В него се подчертава, че става дума за права на отделния индивид, а не на колектива. Поредицата от инициативи в тази посока на ОССЕ завършва с приемането на Заключителен документ през 1992г.,

озаглавен „Предизвикателства на промяната“ и създаване на институцията „Върховен комисар за националните малцинства“ Въведеният отново по този начин в правния мир на континента след 1945г. факт „национално малцинство“/НМ/ не притежава **легална дефиниция във** всички официални документи, които го третират, и са приети от Съвета на Европа, ЕС и др. Опитът да се създаде такава се отнася към проекта, предложен на срещата на СЕ във Виена през 1993г. и залегнал в основата на **Рамковата конвенция** за закрила на националните малцинства/РКЗНМ/-1995г. /подписана от България, но неподписана от Франция, Белгия, Гърция и Турция/. Примерното определение гласи, че това е **група от граждани** в една държава, които се отличават със следните характерни белези:

1. населяват трайно територията ѝ и са нейни граждани
2. поддържат дълготрайни и здрави връзки с тази държава
3. носители са на специфични етнически, културни, религиозни и езикови характеристики
4. достатъчно представителни са, макар и по-малобройни от останалата част от населението в държавата или в даден неин район
5. мотивирани са от общо желание да запазят своята идентичност, включваща тяхната **култура, религия, или език.**

Дефиницията се въздържа от исторически позовавания за произхода на НМ, което е в съгласие с практиката след 1945г., осъждаща Германия като „агресор“ и забраната за споменаване на Версайската система от мирни договори на Нюрнбергския процес като причина за Втората световна война.

Поради това дефиницията на националното малцинство /НМ/ след 1989г. в правния мир на наднационалните европейски институции се подменя с определението за „етническо малцинство“ с двата му кодификатора: религиозно и езиково. Това означава, че се изолира историческата причина за появата на НМ на континента, т.е. Версайската система от мирни договори, учредяваща нов европейски ред. Националните малцинства от 1919г. се приравняват с етническите малцинства на евреите, циганите, турците, арменците, руснаците, или групи граждани от бившите територии на европейските колониални империи, които трайно се заселват в метрополиите, но не са част от автохтонното население, свързано и юридически с наследствени права върху земята си. Това е причината за въвеждането след 1989г. на още един термин – **малцинствени групи в практиката на европейските институции**, населяващи територията на Източна Европа и на ex-СССР./1988/. Размиването на качествената специфика на НМ от 1919г.

чрез правна еквилибристика е стратегическа опция за предотвратяване на възможни конфликти на територията на ЕС с оглед на бъдещето присъединяване на държавите от Централна и Източна Европа, част от които – България и Унгария са потърпевши от Версайското социално инженерство и са оцелели със създаването на Югославия и чрез почти двойното териториално нарастване на Румъния и Гърция.

Възприетата от европейските институции практика на дистанциране от историческата проблематика и въвеждане на толерантността като принцип за регулиране на взаимните интереси на държавите-членки в ЕС са съсредоточени отново в полето на „политическото“ - двойният стандарт и отсъствието на съвременна правна интерпретация на последиците от 1919г. за мира в Европа са негови белези.

Съгласно днешната европейска практика правата на националните малцинства - НМ не са основополагащ, а „надстроен елемент“ към основните граждански права и свободи на личността¹, самоопределяща се като принадлежаща към „НМ“. Идеята за „самоопределяне“ на НМ, т.е. културна автономия, което negliжира историческата връзка „национално малцинство /анексирана държавна територия“, е един „ремикс“ на болшевишкия принцип за политическо самоопределение на народите; в днешните държавни реалности то обаче ще води до появата на анклавни като предимство за федерализацията или кантонизацията на унитарните нации-държави и улеснява глобалистките ултралиберални претенции за европейска политическа система без присъствието на национални държави макар и с ограничен суверенитет в нея.

България след 1989г.

Неангажираността на българската политическа класа и държавата ни след 1989г. с проблемите на българското НМ в бивша Югославия се дължи на идеологическата обвързаност с комунистическата идеология за южнославянска федерация и звенарската традиция от 1934г. Темата за българското НМ в Югославия или в нейните бивши републики днес се подменя с „българските етнически малцинства“ /БЕМ/; въпросът засяга и лицата, принадлежащи към българските диаспори в нововъзникналите държави на мястото на ех-СССР. Тези държави нямат сухопътна граница с България. Това е нова възможност за negliжиране спецификата на факта „НМ“ от 1919г. В Р България се установява съпровождаща практика лицата, принадлежащи без значение дали към НМ или БЕМ индивидуално, т.е. самостоятелно да правят волеизявление за избор на гражданска идентичност т.е. българска.

¹ Пак там, с.197.

След 1989г. единственият прецедент в разрез с прилагането на този принцип е възстановяването с указ от президента П.Стоянов през 1997г. на „колективно“ българско гражданство на лицата от еврейски произход на брой 48 хил., изселили се/1947/ и живеещите, или техните наследници, предимно в Израел. Действието не е санкционирано по никакъв начин от европейските институции, макар че е в противовес с практиката им. С оглед на тази противоречива юридическа практика, трябва да се отбележи и пропусъкът в резолюция 1481/2006/ на ПАСЕ, в която осъждането на тоталитарните комунистически режими се извършва само от гледна точка на теорията на класовата борба и диктатурата на пролетариата.

За изясняване на поставените проблеми е възможно предприемането на следните инициативи:

1/ да се проведе кампания за приемане на нова резолюция на ПАСЕ за осъждане „политиката по националния въпрос“ на тоталитарните комунистически режими, основаваща се на принципа за политическо самоопределение на народите; негов правен абсурд е „македонската нация“, „южните сърби“; социалистическата германска нация и т.н.

2/ публично деклариране от страна на БСП като правопреемник на БКП и сателитните ѝ партийни организации на отказ от идеологическите позиции на Коминтерна по „националния въпрос“ т.е отказ от денационализаторските му идеологии;

3/ инициране на обсъждане с оглед на предстоящото членство на Сърбия, и Хърватия в ЕС, първоначално на неформално равнище /България-Сърбия/, а след това и разширени съвместни срещи с правопреемниците на Югославия, с участието на представителите на гражданското общество на Унгария и Германия на възможните хипотези за прекратяване на действието на Ньойския договор **едностранно** от страна на България, както и последствията от този акт по отношение статута на Западните покрайнини и района на р.Струмица.;

4/ активна политика от групата български депутати в ЕП за запознаване на всички парламентарни партийни корпоративни структури с нарушенията от страна на Сърбия на правата на лицата, самоопределящи се като принадлежащи към българското национално малцинство в Западните покрайнини и в района на р.Струмица; изискване за гласуване от ЕНП и ЕП на твърди регламенти по отношение на Сърбия за присъединяването ѝ към ЕС, обвързано с броя на часовете по майчин език в училище, богослужение на майчин език и практикуване на майчин език в правораздаването на територията на българското национално малцинство;

5/ е допълване и уточняване на позициите на РКЗНМ – единственият документ на Съвета на министрите на СЕ, който условно приема колективното право на „НМ“.

6/ съвместни сондажи от страна на българското и унгарското правителство към Комисията по юридически въпроси и права на човека към ПАСЕ за интерпретация на ситуацията на загубената правосубектност на Югославия и статута на Западните покрайнини и Войводина.

Без волунтаристичната екстериоризация на факта „НМ“, присъстващ на континента от 1919г. със съвместните усилия на засегнатите държави пред европейските институции, шансът за възстановяване на историческата справедливост е малко вероятен.

Въпросът с „националните малцинства“ е изместен в задния двор на новите европейки структури и политически е снет от дневния ред на континента... Идеята за създаване на „политическа система без държава“¹⁰ т.е. ЕС се представя като основание за подмяна на термина „национално малцинство“ с „етническо малцинство“

ИЗКАЗВАНЕ НА Анета Иванова - Радко Стоянчова

Добър ден на всички. Аз наистина съм ценен човек, защото съм напълно страничен, вероятно голям невежа и всичко това, което научавам в последните две години и по време на тази конференция, всъщност показва как един човек, действително невежа в политиката и в съдбата на своята родина, /защото такива сме много/, може наистина много да порасне, много да научи, много да се просвети, ако се работи правилно. Такива безценни като мене, дето просто наистина нищо не разбираме и сме едни деца - книжни патриотчета, възпитани във „високи сини планини...“, без въобще

да знаят измеренията на своята Родина, с такива България е пълна. Ние не сме лоши хора, ние сме просто в глупост възпитани и отгледани. Трябваше да мина граница, която се чудех защо е граница, за да започна да разбирам що е то Родина. Изобщо това понятие за мене беше книжно, културно-географско, исторически подредено, някакси така общо красиво... и сякаш патриотично..., и обсолютно нищо реално не означаваше, никаква връзка със съвременето. Затова казвам, че първото нещо, което разбрах на тази конференция, аз наистина много неща разбрах, но трябва много време, за да преосмисля, та първото нещо, което разбрах, най-голямата пречка, наистина, повярвайте ми – това е невежеството! Може тука като даскалица да го говоря, но това си е то - невежеството. Ако Бойко Борисов си прилича с Жан Виденов в политика по тая нефелност, която вчера изтъкна много добре Велизар Енчев, то има такава една разлика очеводна: оня, малкият беше наистина мръсник в политиката, по това сме единни всички мислещи хора, но пък големият днешен е страшен невеж. Този човек - не лош, позитивно-привидно-желателен, той е нашият премиер, избран, но просто нищо не знае и трябва да му се даде да узнае. Да му се даде шанс! Точно Западните покрайнини на РАНЕНА, СРЪФАНА България може да се окажат препъни-камъкът за Европейския Балканец! Значи първото, което трябва да се направи, това е невежеството да се превърне в знание. Това, което се прави на тази конференцията, материалите, които ще излезнат, те трябва да се занесат, да се наврат, простете за грозната дума, в очите на нашите днешни управници. Това правителство в момента, явно страшно добре разбира едни неща на ниво полиция, например, супер добре си върши работата там, дето му иде отвътре, но е тотално незнаещо по отношение на други значимости, без които, Бога ми, не може да има България. Надявам се обаче, че една добра заложба и във всеки прост човек все пак има: да иска да научи, да е готов да научи. Трябва да му се даде знание на този Баба и на това правителство, за да се включат наистина в тази политика. Невежеството ги отведе с едни ласкави слова и с тая Цецка да говорят за някаква безусловна подкрепа, после каза,

че безусловната подкрепа ще бъде с някои условия придружена. Просто не знам тая жена българското език знае ли го, що ли... Та едното нещо, което аз виждам, като разковниче очевлесно, разковниче препъни-камъче е невежеството /ако не е то, остават само злонамереността и безхабрието, което винаги е престъпно по отношение на своя народ!/ Трябват програми, трябват материали, трябва да се организират предавания, участия сред хората, с хората, с различни групи от обществото, на които да се изяснява това, което аз, макар бидейки две и вече трета година в Босилеград и сред прекрасните хора тука, пак трудно научавах, пак трудно разбирах, докато не получих два-три шамара вчера на тая конференция, в най- прекрасния смисъл на думата го казвам, и най-накрая да разбере всъщност за какво иде реч. Така че, наистина, невежеството е глобално. Не можем да се сърдим на невежеството, не на невежия трябва да се ядосваме, а на този, който не умее да го обучи. Това е основен принцип в образованието и въобще в общуването. Така че, наша е задачата много да мислим за това. Имаме много работа да обучим другите. Не да резигнираме, да отпадаме духом и да се отчайваме - защото и това виждам, с тревога, в последно време - а просто да обучим невежите. Те чакат да знаят.

Второто нещо, което подчертано ме занимава, е идеята за разнобоя. Трябва да има обединение, а тази разнопосочност на различни типове партийни формирования, общества, всяко от които иска по някакъв начин да изтъкне себе си, но всъщност не се организира от общата действителна идея – каузата българолюбна! Това е важно! И най-малкият личен, партийен интерес, всичко, което не е надпартийно и надличностно, това ще ни доубие. Най-важното, което разбрах, и смятам, че ще реагираме на него, това е всъщност липсата на национална стратегия във всички времена в политиката на България по отношение на откъснатите територии! Това се оказа безспорно и обричащо, закопаващо българските съдбини! Значи - липса на стратегия! Това за мен е пирон в моя мозък и честна дума не съм спала една нощ. Как е възможно? И мислех си, поне в някои периоди яснота е имало – ето и сега тука чуваме за някои моменти на проблясък, но реално излиза, че това, което винаги сме имали, е липса на каквато и да било стратегия! И както каза г-н Николов от в-к „Македония“ – непознаването на геополитическия проблем седи в основата на тази липса. Според мен тук е голямото разковниче. Ето тука вече става дума за високо ниво на познание по история, по политика, право, след много, много дълбоко проучване, познаване на проблема и патриотично пристрастие! Тук трябва много да работим. Според мен нужен ни е голям набор от специалисти .

Платоничният патриотизъм, няма защо да говоря, на мен той ми е много познат. Аз с него започнах, извинявайки се пред всички вас, защото всички вие сте много по-големи от мен в каузата и въобще много по-навътре, така че наистина – трябва да има реален патриотизъм. Но реален патриотизъм не става с „трябва“ а с оня момент, когато разбереш, както вчера каза някой

тук, че проблемът е кръвен, проблемът не е просто политически, просто социален и там всички ония думички, дето въртим, а проблемът е кръвен. Това, когато се разбере, патриотизмът наистина идва в душата.

Говоренето да мине в правене, това е другото нещо, което открих и което, отново повтарям един от изводите на господина, който говори преди мен, защото той някакси защити това, което и аз си бях набелязала от вчера. Значи явно съм добра ученичка. И другото нещо, което ме поразя – идеята за безхабрието. Ето например проблема с гражданството. Оказа се, че ние имаме един огромен апарат от някои агенции и агенцийки от някакви такива дебелашки, с дебелашко поведение цинични министри като Божидар Димитров, които просто, ако знаеха и имаха добра воля, биха стопирали целия фалш и биха помогнали. Оказа се че, има нужда от такъв голям апарат, до който хората да се молят, да се домогват, да дават пари, а той да прави пари, тоя апарат, от тия хорица, които всъщност са си по право, по произход изконно Българи. Боже мили! То това не е просто безхабарие, това според мен е цинизъм страшен. И първото, на което трябва да се реагира, това е изясняването на този проблем с гражданството. Не може с години хората да бъдат мотани и унижавани и да дават ненормални пари и да чакат ненормално време, за да бъдат наречени такива, каквито са си – Българи.

Много неща има, които ме шокират и впечатляват, може би ще се опитам да обобща с времето и ще се опитам да дам материалите за конференцията. Едно, обаче, знам от дете и винаги съм търсила истините на това и чрез Босилеград, чрез вас и ето сега чрез досега до Македония ги разбирам: има три стълба, на които се крепи въобще съществуването на една общност – те са били извечни, изконни – това са езикът, земята и историята. Аз се опитвам да преоткрия в своя живот тези неща, чрез вас включително, и смятам, че трябва наистина да превърнем нещата в дело. Всичките ни думи, всичкото ни говорене, да – „в началото бе Словото“, слава Богу, поосъзнали сме, виждаме нещата, но наистина трябва конкретни документи с червено и зелено подчертавани, защото ония, на които ще ги пращаме, повярвайте, не могат добре да четат. Те не са много образовани, тези мъже, там... Просто не са много образовани. Вижда се в езиковите грешки, които правят, в стилистиката на тяхното говорене, в издънките на поведението. Тоест, ние трябва да сме добронамерени, усмихнати, сърдечни, сърцати даскали, които да им покажат материалите от нашата конференция, да им покажат документите, да им подчертаят като първо и второ, та да им помогнат да прочетат и да действат.

Няма да отнемам повече време. Благодаря ви, много съм развълнувана. Запомням това, че емоцията е вредна за политиката. Благодаря на всички! Просто трябва да успеем, просто нямаме друг път. Иначе да лягаме под юргана и да се гръвваме. Аз това предлагам. Нямаме друг път. Благодаря, прегръщам ви всички.

ПРОБЛЕМЪТ „ЗАПАДНИ ПОКРАЙНИНИ” - ИДЕИ И СТРАТЕГИИ ЗА НЕГОВОТО РЕШАВАНЕ В МИНАЛОТО И ДНЕС

Доц. Лозан Митев

Обществено движение Западни покрайнини

Добре дошли на всички наши сънародници от двете страни на границата, за които Западните покрайнини са съдба, национална кауза, значим обществен проблем и отговорност пред Българското общество и държава. Ние сме се посветили на едно дело - да работим за опазването и напредъка на Българското население в Западните покрайнини. Тази част от нашия народ не по своя вина, бе поставена да живее като заложник и жертва на един античовешки експеримент осъществен на дипломатическата маса в Ньой и затвърден с политическото разделение в Европа след II световна война и договореностите от 70те и края на 80те години на XX в. Този експеримент засегнал съдбата на няколко поколения нещастни Българи останали без свое Отечество вече 90 години не намира нито оправдание, нито решение на ужасните последици, които предизвика. Липсата на историческа памет и национална отговорност сред Българското общество днес, за жалост, пречи обективно да се осъзнае тази страшна драма и да се потърсят сили за облекчаване съдбата на нашите сънародници от Цариградско, Босилеградско и Кулско, до където има Българи на запад. Това безхаберие и страх от много десетилетия е довело до положение днес да се обсъжда не въпроса - как да се реши окончателно статута за Българите от Западните покрайнини в международно правно отношение, а да сме изправени пред собственото си безсилие да гадаем кога ще завърши чисто демографското унищожение и изчезване на нашите сънародници в Западните покрайнини.

Дали това трогва нечия съвест, дали смущава нечие обществено-културно, политическо и държавническо поведение? До тогава, докато отговорът на този въпрос е „не”, няма да спрем да говорим за нашето собствено ПРЕДАТЕЛСТВО към Българите от Западните покрайнини, предателство към собствената ни самоличност като достоен народ, нация и държава. Това всъщност е основната ни мисия – да работим за изкореняването на каквато и да било форма на забрава, пренебрежение, бездушие и малодушие, безотговорност и продажност към Българите от Западните покрайнини сред нашия обществен живот в началото на XXI век. Ето защо пред нас, като обществено движение стоят няколко основни задачи:

1. Да се прави обща систематизация на състоянието на обществения живот в Западните покрайнини и изучаване въздействието на някои основни фактори за неговото развитие, като за това да се представят на широка обществена основа в национален и международен план достъпни сведения и анализи.

2. Да се работи сред Българските обществени организации, държавни институции и медиите за запознаването на обществеността и държавата със Западнопокрайния въпрос и насърчаване на участието им в подобряване живота на нашите сънародници в Западните покрайнини.

3. Да се очертаят нови идеи и подходи за продължаване на усилията за уреждане на Западнопокрайния проблем в цялост, както и развитието на широкообхватна концепция за постоянна работа насочена към закрила на нашето население от духовно-културната асимилация, икономическата катастрофа и демографското му унищожение в конкретните условия.

Третия проблем се очертава като ключов за съдбата на нашите сънародници оттатък границата и за това неговото обсъждане на конференцията има за задача да предизвика така необходимата идейна зрелост за разумни практически действия в политиката и поведението на Българското общество и държава.

Кратък исторически преглед на идеите и разбиранията за решаване на Западнопокрайния въпрос

Първите идеи за решаване на Западнопокрайния въпрос се появяват още преди окупацията на петте области – Струмишко, Босилеградско, Трънско, Царибродско и Кулско, осъществена на 6-8 ноември 1920 г. С поредица от историко-демографски анализи и документи Българските правителствени представители в Ньой, както и редица обществени и научни дейци, правят опит за преразглеждане на условията на Ньойския договор поради неговата нечовечност, неприложимост и неестественост в смисъл на отпадане на окупацията или поставяне на по-поносима гранична линия между двете държави, които завършват без всякакъв успех. Тази инициатива остава без внимание от страна на Великите сили, но за сметка на това и до днес тя разкрива доблестното поведение на тогавашните политици, особено в лицето на Теодор Теодоров, който отказва да подпише Ньойския договор.

Безпощадното отношение и натиск от страна на страните победителки спрямо съсипана България продължава до втората световна война, като на Българските правителства не се разрешава официално да поставят въпроса за Западните покрайнини като национален проблем. Нещо повече, в международно политическо отношение, дори се отхвърля съществуването на Българско население в Югославия - белег за тежката международна

дискриминация и унизителното положение, което „цивилизована“ Европа определя на нашата страна в международните отношения.

В тези условия решаването на националния въпрос в държавната политика през управлението на Александър Стамболийски (1919-1923 г.) предлага и първите идеи за изход от невъзможните ограничения на договора. Политиката на земеделците стига до **идеята за сътрудничество и приятелство със страните от Антантата за достигане на териториално икономически облекчения чрез сделка**. Тази сделка налага на България да заплати с цената на отказ от националната кауза в Западна България и Северна Добруджа за неясна подкрепа и неясни облекчения по Ньойския договор свързани с икономически излаз на Бяло море и някои други ограничения. Тоест от България се иска и Стамболийски приема отказ от отговорността на държавата да закриля поробено Българско население в окупираните територии от Гърция и Югославия включително и Западните покрайнини. Такава политическа уловка несъмнено е от изключителна полза за дипломатията на Гърция и Югославия, които **срещу празни обещания** получават не само политически гаранции за отказ от Българските национални права, но и нещо много по-важно. Това е **окончателното изменение на Българската политическа философия**, която и до днес с малки изключения определя политическите разбирания на нашата държавна дипломатия.

Съгласеният коварен замисъл постига не само промяна на Българската политическа концепция на цената на една напълно негарантирана илюзия за излаз на Бяло море. По-големият успех се състои в създаване на откровената лоялност, с която Стамболийски поема **курс на сервилно братско сътрудничество с Югославия** отказвайки се от Българските исторически права и отговорности за съдбата на нашето население в Западните предели – **Македония и Западните покрайнини**. Държавата, от която Стамболийски очаква покровителство в достигането на илюзията -Беломорска Тракия, е тази, която току що хищнически е окупирала Македония и Западните покрайнини в дългогодишен заговор и много близко доверително сътрудничество с другия участник в спора – Гърция. Българските власти официално се отказват от националните интереси в Македония и Западните покрайнини, достигайки до **безпрецедентно сътрудничество в преследване на Българското революционно движение от страна на Кралството включително и в България**. Напълно обърканият политически кръгозор на земеделските държавници издига вярата и надеждата в Югославия, като доброволно я превръщат главния ментор и съдник на „**прилежното**“ раболепие на Българските държавни власти в международните отношения. Те **наивно разчитат на добронамереност от страна на Югославия и спечелването ѝ като поддръжник за излаз на Бяло море**, илюзия, която не успява след смяната на всички политически режими до 1941 г. Венец на тази предателска философия по отношение на Западните покрайнини е подписването на Нишкото

споразумение през 1923 г., което легитимира чрез официалното ни съгласие правото на Югословенското кралство да владее Западните покрайнини. С този акт се развързат ръцете на югославските власти за неприкрит повсеместен терор и безогледно обезбългаряване в Западните покрайнини.

Идеята за сръбско-българското братство, която по същество е хуманна и отговаря на християнските ценности за разбирателство и братолюбие, в политически смисъл е опорочена и е доведена до пораженско-васален тип взаимоотношения между България и Югославия от 1919 г., защото тя се прилага върху нещастията и страданията на окупираните Българи в самата Югославия, за които нашата страна не желае да поеме отговорност и покровителство. Именно това е пагубното за съдбините на Българите от Западните предели на Отечеството, защото с този модел на политическо мислене и идеология България, обезпечава изключително сръбските политически интереси в двустранните отношения. Наред с това тази политика е вид легитимация за асимилаторската стратегия водена в Западните покрайнини, както пред местното население, което вече няма как да се уповава на България за защита на своите национални правдини, така и пред международната общност, която приема мълчаливото съгласие на България със ставащото в Югославия като знак, че няма никакви проблеми. Този идеологически дефект на нашата политика и дипломация оказва силно въздействие върху нашата национална стратегия през целия XX век. С това се създават предпоставките за асимилацията и обезродяването на нашите сънародници нежелани и изоставени дори и от собственото си отечество. В този дух е и прочутият пакт за „Вечно приятелство“ между България и Сърбия подписан през 1937 г., от външния министър Георги Кьосеиванов. Все така в услуга на нашите „попечители на мира и спокойствието“ на Балканите е услужливия договор „Моллов-Кафандарис“, чрез който се нанасят окончателните удари по обезбългаряването на Егейска Македония – все за облекчение на борбата срещу Българщината.

Силно впечатление прави обстоятелството, че между официалната Българска политика и обществените нагласи в страната ни съществуват някои различия и остри противоречия. Различия и протопоставяния има и сред самите обществени и интелектуални кръгове. През периода 1919-1941 г. в Българските обществени среди (политически движения и партии, интелектуалните кръгове, културно-просветните организации) **въпросът за Ньойския диктат не слиза от дневен ред и въз основа на това сред обществото трайно се изгражда идеята за неговата ревизия – главно по пътя на преговорите.** Такива са идеите на демократите, социалдемократи, радикали, военната лига, професорите от Университета, кръговете около Зора и Утро. На дневен ред се поставят въпроси за облекчения на репарациите, вдигане на военните ограничения, осигуряване на помощи от чужди банки за подпомагане на бежанците, размяна на бежанци и т.н. Важно е да се отбележи, че

представителите на този тип политическо мислене не достигат до идеята за една активна политика на двустранни и многостранни проучвания и лобирания за извоюване на автономен статут на Българското население в Македония и Западните покрайнини, както и противопоставянето на и до днес разпространяваното изкуствено деление на въпроса на Македонски и Български. За жалост, тези обществени нагласи, трансформирани в политически инициативи, засягат преди всичко Българските държавни и национални интереси свързани с облекчаване на някои условия от договора. Те не засягат проблема за осигуряване опосредствено на инициативи и мерки, които да облекчат положението на нашите сънародници в Западните покрайнини. Не са намерени страни и политически сили в Европа, които да бъдат посредници за утвърждаване на някои понисими национални права свързани с ползването на езика, вероучението и културата на Българското население.

Поставянето в центъра на общественото внимание именно проблемите на самите ни сънародници, които се намират в окупираните територии, се явява главен предмет на идеите и начинанията на друг тип обществени организации, които са пряко свързани със Западнопокрайния проблем – организациите на самите бежанци от Западните покрайнини и въобще от окупираните територии.

Първите организации, които се създават в отговор на нещастията и катаклизмите предизвикани от Сръбската окупация на Западните покрайнини са бежанските дружества(задруги и братства) създавани по териториален принцип – в градовете и селата, където се настаняват Западнопокрайнинци – Трън, Брезник, София, Дупница, Кюстендил, Сливница, Своге, Радомир и мн.др. Тяхната нужда всъщност определя и първите **идеи за отстояване на същните нужди на прокудениците чрез обществена борба и действия предимно в България свързани с хуманитарно, юридическо, материално, културно-образователно, икономическо подпомагане на бежанците, които непрестанно пристигат поради бруталната политика на обезбългаряване основана на една от брънките на панславизма - югославянството.**

Нов качествен напредък в развитието на идеите за защита на Българското население в Западните покрайнини от Сръбската асимилация настъпва със създаването на „Върховния комитет на бежанците от Западните покрайнини“ ръководен от Емануил Попдимитров. Дейността на тази организация се насочва към обединяване дейността на всички Западнопокрайнински дружества за по-ефективна работа по уреждане на бежанските проблеми. Наред с това **организацията има важно значение за отстояване на исконните интереси на Българското население в окупираните територии. Тя предлага идеи и въпроси за решаване и критикува резултатите от двустранните отношения България-Югославия чрез анализи и проучвания на положението**

на нашето население оттатък границата, представяне на идеи и становища по всички въпроси на Българо-Югославските отношения със задълбочени и аргументирани доклади и предложения. Главен представител на тази идеология е органът на организацията вестник Западно ехо/Западни покрайнини, спряна от правителството на Кимон Георгиев през 1934 г.

Емануил Попдимитров предлага нова идея за отстояване на Българщината в Западните покрайнини, като изразява **разбирането за самостоятелно решаване на Западнопокрайния въпрос без обвързване с Българските държавни институции и представители на международно равнище пред правозащитните организации и Обществото на народите.** Главната идея се състои в искането за международно признание на Българското население в Югославия като малцинство и въз основа на това да се осъществи международен натиск за гарантиране на малцинствени права на населението – запазване на националния облик в областта на образованието, вероизповеданието, обичаите, именната система и културата. Тази стратегия се осъществява чрез използване на граждански инициативи и представителство на местното Българско население в Комитета за малцинствата към ОН и настояване за прилагане на международно признати принципи и мерки в Югославия, които да се противопоставят на жестоката асимилация на нашето население. За съжаление, неговите самостоятелни усилия не успяват да доведат до ефективни мерки от страна на международната общност и с това да се почувства на място придобиването на повече права или облекчения от населението в Западните покрайнини.

Под влияние на радикализацията в Българския общественно-политически живот, силното въздействие на Македонското освободително движение, все по-широкото създаване на нелегални военни структури от новото поколение политически партии (комунисти и земеделци), се поставя началото на **идеята за създаване на национално-революционно движение.** Тази нова идея за решаване на Западнопокрайния въпрос се разпространява сред бежанците от Западните покрайни, чиито семейства или лично те са били подложени на жестокости от страна на сръбските окупационни и наказателни части. Главната стратегия на това движение е свързана с провеждане на отмъщение и противопоставяне с оръжие и атентати на сръбския военно политически режим. Така се създава Вътрешната западнопокрайска революционна организация „Въртоп“, която преминава изцяло под влияние и действа съобразно стратегията и планове на ВМРО, ръководено от Иван Михайлов. С това се поставя началото на **идеята за единна въоръжена борба срещу сръбската асимилация над Българите, независимо от географското положение,** в което се намират и в противовес на изкуственото разграничаване на Македонския проблем от този за Западните покрайнини.

Макар, че двете организации на Западнопокрайнинци (Върховния комитет и ВЗРО „Въртоп“) да работят в сътрудничество, те не успяват да постигнат значителни успехи в своята работа с населението в окупираните територии поради безпрецедентното състояние на военно положение и абсолютна недопустимост на каквато и да било явна изява на обществена дейност насочена към опазване на Българския характер на населението.

Друго идеологическо направление от обществено политическия живот имащо отношение към Западнопокрайния въпрос се свързва с общата идеология на левите партии у нас през XX век. Трябва да се спомене, като важен исторически факт с голямо последващо значение в съдбата и историята на България, възприемането на напълно национално-нигилистична идеология по проблемите за Българите в Македония и Западните покрайнини от страна на комунистическото и земеделско движение, основани на Коминтерновските и интернационалистически стратегии за Балканска федерация и осъществяване на обща Балканска социалистическа революция от началото на 20-те години на XX в.. В тази концепция, както е известно, България е зловещо доразкъсана чрез фабрикуването на нови нации на Балканите в духа на волунтаризма на комунистическата идеология – Македонска, Добруджанска, Тракийска, Помашка, а по-късно и производната на тази идея Шопска и Торлашка нация(използване на едно от няколкото местни названия на една част от населението в Западните покрайнини), която дава основания на Югославските национални идеолози и до днес да сънуват Сърбия според виденията на Милош Милоевич – до Искъра, Ловеч, Берковица, Ихтиман, Пазарджик и Самоков. Национално-нигилистичната идеология по-късно става и официална държавна политика от 1944 г., като понятието „социалистически патриотизъм“ се определя от стойностите на интернационализма и „любовта към Съветския съюз“ за да се превърне в едно абстрактно понятие и модел на обществено съзнание. Отказът от националните интереси води до обществено-политическа патология с опасност за държавното ни съществуване, доказала се през следващите десетилетия с подготовката за предаване на Пиринска Македония на Югославия.

Отстъплението и отказа от защита на нашите националните интереси в Югославия, което пряко засяга и съдбата на Западнопокрайните Българи през XX век се осъществява като официална позиция от земеделците, тайнствените политически субекти от военния кръг „Звено“ и по-късно от свързаните с тях комунисти. Въпреки привидните различия помежду им и трите политически течения имат нещо общо – силна обвързаност с Югославия. Важно е да не се забравя обвързаността и зависимостта на земеделците и комунистите от Белград в едни от най-тъмните и зловещи дела на нашата история – Събитията от 1922-1925 г. Днес все още изследователите сякаш не смеят да разкрият, защо именно в Югославия се е намирала базата на анти-държавните терористи срещу България, каква е била ролята на Югославските

власти за подготовката на нейна територия на септемврийските събития от 1923 г., въоръжаването и подготовката на т.н. „анархистични“ чети, подготовката на държавен преврат в България и разбира се зловещия атентат в Света Неделя. В тази връзка има публикувани сведения, които разкриват дори използването на местното Българско население за антидържавна дейност срещу България, както и за насаждане на антибългарски настроения от страна на комунистите и земеделците сред Българите в Югославия – нещо което е много по-успешно като психологически похват, отколкото ако с това се занимаваха сръбски военни или държавни служители. Само прегледът на тези зловещи събития ни дава основание да формулираме политиката на държавен тероризъм срещу България в особено големи мащаби, които се нуждаят от едно цялостно изясняване и историческа оценка, както и да се изясни дали левите политически сили сътрудничели с Югославските власти и до днес не са поставени под тяхно влияние и зависимост.

Такъв тип обвързаност с Югославия не може да не води и до зависимост, тъй като в Югославия, за разлика от България, умеят да работят ефективно в политиката и дипломатията, а такъв тип „славно“ минало не може да не е оставило документални дири, които днес да „гарантират“ политиката на „братство и приятелство“.

Различията в разбиранията на държавно-политическата машина и обществените среди по въпроса за съдбата на Западните покрайнини довежда до сблъсък и противопоставяне на държавното и общественото начало. В положението на заложник пред външния натиск за безкомпромисно справяне с всяка форма на протест или опит за преразглеждане на въпроса за население и територии, Българските правителства, под принуда или подтиквани от раболепие и външнополитическо безсилие, се отказват от сътрудничество с обществените фактори. В крайна сметка през 1934 г., е обявена война не само на нелегалните военни организации, но и на всички легални организации на Българите от окупираните земи. Забранени са и организациите на Българите от Западните покрайнини. Западнопокрайнските дейци биват арестувани или поставяни под системно полицейско наблюдение и преследване. Така замира тяхната широкомащабна дейност свързана с опазването на Българщината както сред бежанците, така и подкрепата на народното движение в окупираните територии. Последниците от това са много трагични. Най-важното е ограничаването на достъпа и връзките с България на окупираното население, започване на нова вълна за обезбългаряване и всяване на страх в Югославия, загуба на доверие и упование в Българската държава сред местното население, безсмисляне на борбата и жертвите за Българската национална кауза в Западните покрайнини. Пораженията нанесени от тази политика на откъсване само за 7 години доведоха до коренно изменение на нагласите на местното население от привъзваност и симпатии към България в постепенно отчуждаване, страх и омраза. Ето

защо възстановяването на Българската държавност в Западните покрайнини по време на II световна война не може да се разглежда като успех на Българската държавна идея и стратегия, какъвто бе случаят с Южна Добружда. Сблъсъкът и отстраняването на обществените фактори от Западнопокрайните организации оказаха и отрицателно влияние върху управлението на държавата в периода 1941-1944 г. В тези области се изпращаха за държавни служители хора, които нямат никаква представа и подготовка за работа, както в толкова трудните условия, така и с вече измъченото и изпълнено с нещастия и страхове население. Така то стана лесна плячка на Дражамихайловистката и Титова пропаганда и една част от него стана тяхно оръдие срещу Българската държава и народност, въпреки неизброимите насилия и нещастия преживени от югославското управление.

След 1944 г. Западните покрайнини имат особен статут за 2 години благодарение на подписано **споразумение между Добри Терпешев и Тито**, което гарантира запазване на културната самоличност на населението в Западните покрайнини като Българи, въпреки административното управление на територията в рамките на Югославската държава. Това споразумение е плод на личната инициатива на Терпешев и Тито в условията на военните действия, като тактически ход за спечелване на лоялността и доверието на комунистите в България за общата подкрепа на Тито в решителните моменти на неговото абсолютно утвърждаване във властта на новата държава НФР Югославия. След като успява да установи своето господство, Тито вече няма нужда от равностойни партньори в лицето на Българските комунисти и започва цялостна държавно политическа офанзива, с която се стреми да превърне България в подчинен инструмент на неговите политически цели. Ето защо е прекратена и политиката на културно и икономическо присъствие на България в Западните покрайнини.

Като съществен момент и много важен белег за изясняване на държавно-политическото мислене свързан с националните интереси и териториалния въпрос от страна на комунистическата власт след 9 септември 1944 г. е подготовката и участието в Парижката мирна конференция през 1947 г. Много важно е да се разбере, че в тези преговори участват трима изтъкнати противници на нашата национална кауза в Югославия/Сърбия, агенти и оръдия на чужди държави – Кимон Георгиев, Александър Оббов и Васил Коларов. Нито близките взаимоотношения със Сталин и Тито, нито влизането на България във войната срещу Германия не са използвани за отстояване на националния въпрос в Западните покрайнини, който на тази конференция е било възможно да бъде решен именно поради вече постигнато взаимно разбирателство с Тито. Липсата на национално мислене и отговорност, както на представителите, така и на държавната власт в София през онези години и **пълната политическа зависимост от Москва**, се доказва и с това, че в публичните документи няма сведения, в които Българската страна

поне да изрази свое виждане, да изтъкне аргументация и да представи искания по националния си въпрос поне за Западните покрайнини по време на тази конференция, за да спаси честта и достойнството на самата държавност, както направи делегацията в Ньой. Именно това е и основанието да се направи преценка, че в този ключов момент последиците от една безпринципна, неподготвена и напълно дирижирана отвън държавна политика по националния въпрос се стоварват върху съдбата на България за много десетилетия напред. С това, макар и в други политически условия, в Българската политическа идеология националният проблем се изоставя окончателно с пораженска сервилност и липса на всякаква държавническа отговорност прикривана с идеологическите клишета за интернационалното братство и вечната дружба.

Интерес, обаче заслужава срещата между Тито и Димитров в Блед през 1947 г., която разкрива безпринципното политическо мислене, в което се постига договореност за размяна на Пиринска Македония за Югославия и предаване на Западните покрайнини на България. Този спорен документ не може да бъде наречен политическа стратегия и победа на Българската дипломация, защото той се основава не на принципа на справедливото решаване на Западнопокрайния въпрос на основата на националното самоопределение на населението. Този еднократен акт, от една страна, съпоставен същевременно с политиката на преследване на дейците от Западните покрайнини достигнал до тяхното физическо унищожение или дискриминиране именно в България, подчертава че Българската държава не е имала ясно изградена стратегия, политически инструментариум и воля по националния въпрос. Идеята за „размяна – Пиринска Македония срещу Западните покрайнини“ е нов вид уловка от типа на съблазнителното протакане на въпроса за Беломорска Тракия само 20-тина години по-рано, с което трябваше да се сложи успешен край на повече от 70 годишната стратегия на сърбите за овладяване на Македония и изтласкване на Българския фактор от нея. Намесата на Сталин в тази „комшийска дипломация“ слага край на всякакви инициативи и въобще идеи на Българската държава по националния въпрос за няколко десетилетия напред, което я направи неспособна за конкретни практически мерки свързани с опазване на Българщината сред нашите сънародници и търсене на идеи за решаване на националния въпрос в новите условия.

Сред Българската дипломация и политика се затвърждават самоцензурирането и външнополитическото послушание спрямо Москва в областта на международната политика. Ето защо е невъзможно да се предположи, че България би могла да води своя самостоятелна политика по въпроси засягащи Западните покрайнини.

Изострянето на Съветско-Югославския конфликт от средата 60-те на XX в., основан на идеологическата противопоставеност и борба за влияние на Балканите, превръща Българското правителство в заложник на тази игра като маша в ръцете на съветската външна политика. У нас повторно е обявена идеологическа война срещу Югославия по подобие на тази след 1948 г. Кризата в Българо-Югославските отношения през 1948 е изключително симптоматична и в нея ярко изпъкват качествата и възможностите на нашата политика и дипломация от втората половина на XX век. Нека не се забравя как за един ден, като гръм от ясно небе в София без ни най-малко притеснение за своята самоличност обявиха доверашните си братя Тито и Ранкович в най-върлите врагове на човечеството, грозни англоамерикански агенти и предатели на светлите идеали на комунизма.

Но за разлика от първото противопоставяне, където проблемите между двете държави се разглеждат единствено на основата на правоверност към комунистическата идеология, то в края на 60-те и началото на 70-те години Българската политика за първи път прави опит да противопостави на Югославските политически претенции за Македония - Българският национален въпрос в Югославия и в частност въпроса за Българите от Западните покрайнини. Анализът на достъпните документи, както и последващите събития, указват, че проблемът за Западните покрайнини като част от Българо-Югославските отношения се разработва и развива с политическата воля на Тодор Живков и идейната разработка от министъра на външните работи Иван Башев. Именно той е автор и на първата цялостна стратегия на Българската политика по Западнопокрайния въпрос, в която се поставя като център проблема за опазване на Българското население в Западните покрайнини. Новите идеи на Иван Башев са свързани с търсене на цялостно и комплексно решение на проблема за нашето население в Югославия чрез осъществяване на преговори и договорености с Югославските власти на първо място. На второ място се поставя стратегията за отварянето и сближаването на населението от двете страни на границите и на трето място запазване на Българския характер на обществения живот в Западните покрайнини – култура, традиции, образование. Важни елементи от тази стратегия са свързани с въвеждане на централно държавно ръководство за работа със Западните покрайнини в сътрудничество и съгласуваност с обществени организации и местни административни власти. Запазването на Българския характер на населението се поставя на легитимна основа съобразно международните правила, но и в съгласуваност с инициативите и действията на другите държави – Унгария и Албания, които работят за опазването на своите малцинства.

Бързата промяна в отношенията СССР – Югославия след срещата Тито Брежнев(1971г.), както и недобронамереното отношение на Москва към всякакви „местни“ или самостоятелни външнополитически инициативи,

отново изиграва „лоша шега“ на нашата дипломация. Много скоро се установява за известно време опита за развитие и осъществяване на идеите за самостоятелна политика на България по отношение на Западните покрайнини. Причина за това е и неестествената смърт на ръководителя на Българската дипломация - Иван Башев (1971 г.).

Постъпки да се намери приемственост на идеите на Иван Башев се правят във връзка с възраждането на националната идея в България осъществявана от Людмила Живкова в нейния общонационален проект „1300 години България“ – една инициатива, която постави началото на новото Българско национално възраждане. В тази по-либерална среда Българската дипломация се превръща за кратко време в активен политически фактор по въпроса за Западните покрайнини. Идеите оставени от Иван Башев намират своето продължение и развитие в изготвяне на нова стратегия за работа с Българското население в Западните покрайнини през 1975 г. Осъществена под ръководството на министър Петър Младенов. Тя по същество повтаря идеите, които бяха създадени от Иван Башев. Друг е въпросът, че централното политическо ръководство на БКП официално не е приело тази стратегия, а осъществява някои от предвидените мерки половинчато, повърхностно и краткотрайно. Причините за това са много: Липсата на елементарни условия за пълноценен обмен през херметично затворената граница на страните от Варшавския договор и невъзможност да се промени статута с въвеждане на безвизов режим и свободно допускане на Българското население от двете страни на границата. Наличие на идеологическото доктринерство и и недоброжелателство сред видни партийни ръководители, които виждат в Западните покрайнини един безсмислен трън в международната социалистическа политика или основа за възраждане на „опасния“ Български „великошовинизъм“ който ерозира интернационалистическите идеали и пропаганда. Ето защо в началото на 80 те години на XX проблемът за Западните покрайнини отново е изоставен от комунистическата държава поради безперспективност и отсъствие на ясно разбиране за неговото значение. Но за обяснение на тази непоследователност трябва да се вземе под внимание, както смъртта на Йосип Броз Тито, така и смъртта на Людмила Живкова – главния двигател на процеса на национално възраждане в условията на социализма.

След смъртта на Тито настъпват значителни геостратегически промени на Балканите, които определят международното положение в района и до днес. Започва възстановяването на съветското влияние и сътрудничество в управлението на Югославия/Сърбия, в който Югославия/Сърбия се превръща отново в първостепенен фактор за руската политика на Балканите – разбира се, за сметка на България. Ето защо на нашия политически елит, подчинен изцяло на Москва, му бе отново забранено да разглежда проблемите свързани с Българското население в Западните покрайнини

и Македония в двустранните отношения с Югославия като ясен знак на покровителството и гаранции, които Москва дава за запазване на Югославските/Сръбски интереси по националния въпрос. И за да бъде избегнато неудобното положение на конфронтация от възраждането на Българския интерес към Западните покрайнини **постепенно започна възстановяването на доктрината за Българо-Сръбското братство, но вече в един по-модернизиран вариант – Българо-Сръбско приятелство.** Така последва и другата доминанта на тази политическа концепция утвърдена още от времето на Стамболийски – **Българските национални интереси отново останаха извън дневния ред в двустранните отношения.**

През периода 1944 – 1990 г. **не е възможно да говорим за идеи и концепции свързани с въпросите на Западните покрайнини, които да са плод на обществената инициатива** поради това, че общественият живот бе изцяло подчинен и дирижиран на официалната пропаганда и политическа линия. В общественото пространство бе наложено пълно затъмнение по националните въпроси, с изключение на Македонския въпрос и то разглеждането му се извършваше само в определена строго регламентирана от партийно-държавните органи посока. Задушаването на самостоятелния обществен дух по националните въпроси остави тежко наследство в съзнанието на цялото общество и в продължение на 40 години се **създадоха няколко поколения, които развиха пълно безразличие и неосведоменост по сложната проблематика на националния въпрос** и в частност пълно неведение за съществуването и живота на нашите сънародници в Западните покрайнини. В края на 80те години на XX в., в България бяха малко хората, които знаеха за проблемите свързани с асимилацията на нашето население там. Пагубните последици на това „културно-духовно“ наследство от комунистическата епоха се чувстват особено силно днес, когато неправителствените организации и движения имат широки възможности чрез инструментариума на Европейския съюз да съсредоточат политическото внимание и отговорности по един толкова важен хуманитарен проблем с национални измерения, какъвто е въпросът за Западните покрайнини.

След 1990 година подмяната на политико-икономическата система в България и новите геополитически дадености на Балканите и в Европа подложиха още един път Българското общество и държава на изпитание по проблема за неуредените и дългогодишно подтискани национални проблеми. Разпадането на Източния блок и Югославия, прекрояването на Европейските граници и тяхното признание без толкова стриктно декларирани принципи на статуквото и ненакърнимост на договорите от Париж и Хелзинки показаха съвсем ясно, че действат съвсем друг тип договорености в международния правов ред основани на разбирателства от типа на Версайлската, Тихеранско-Потсдамската и Малтийската търговия в изграждането на новия световен ред.

България не бе подготвена и не бе способна да схване духа и уникалността на времето, да проумее своите възможности и да намери модел за решаване на непресъхващия извор на проблеми и противоречия наречен Национален въпрос. Тя нямаше и свои стратегически поддръжници в международен план. За това липсваха както политици-държавници, така и експерти-специалисти с опит и влияние в тъмните води на международната дипломация. Докато другите държави с национално отговорна политика, последователно и с дългоподготвяна стратегия преследваха своите цели – Унгария, Хърватско, Словения, дори и Сърбия(въпреки разпада на Югославия, Сърбия успя да запази своето влияние в Македония, като с поддържането на своите общности в Босна и Херцеговина, Хърватско, Словения и Косово успява да запази своето национално присъствие, единство и влияние),то ние няхмахме дори стратегия, няхмахме подготовка, няхмахме и изпълнители на една такава мащабна историческа задача. Бързата поява на разнопосочни, но непригодни политически субекти от недрата на предишните политически и държавни структури имащи претенции да управляват държавата и обществото в един нов свят изповядващ коренно различна политическа култура и поведение, създаде нови проблеми, които задълбочиха противоречията и трудностите за Българското население в Западните покрайнини.

Кратката илюзия за възраждане на гражданските свободи и култура, на правовото общество и стремежа за възход на държавата много бързо събди духа дълго време подтискания родолюбив дух на Българите. Националната идея неочаквано бе възродена с изключителна сила и показа, че дълбоко в себе си всеки Българин таи изконните импулси на родолюбието. Но без приемственост, традиции, култура и познание то бе неадекватно и дори вредно за решаване на сложните проблеми наречени Западнопокрайински въпрос. Доколко значим бе този фактор в обществения живот показва и обстоятелството, че всяка политическа партия направи опит да експлоатира националните ценности и идеи за своето утвърждаване. Националната идея намери най-различни измерения като успя да навлезне в политическите идеи и мислене включително и реформиралите се комунисти, които някак деликатно прикриваха интернационалистическия си манталитет. Възраждането на националната идея залегна в политическите документи на всички партии, но предимно като декор и фразеология, без да бъдат изпълнени техните документи с ясни и задълбочени идеи, без да се обръщат към най-наболелите и трудни за решаване въпроси, какъвто бе и проблемът със Западните покрайнини. Причината за това бе липсата на познания, подготовка и политическа култура, съчетана с ограничен светоглед, липса на държавническа отговорност, комплексирано външно политическо поведение. Много бързо стана ясно, че възраждащото се национално чувство на Българите ще заплаши новосъздаващата се политическа система основана на олигархични принципи и мощна зависимост от разнопосочни външни

влияния. Това наложи институционализиращият контрол и дозираност на националните тежнени на Българския народ, от една страна и от друга със систематичното му ерозиране, компрометиране и отстраняване като фактор на обществения живот чрез разнообразни методи като демагогия, профаниране, злепоставяне, лишаване от духовно развитие и интелектуална подкрепа. Тези прояви включваха провеждане на неадекватни инициативи, създаване на напълно несъвместими с Българското родолюбие „националистически“ формирования чрез внимателно подбиране, инфилтриране и налагане на компрометирани, ограничени или деморализирани личности, както по върховете, така и по низините на тези организации. Освен лозунгите и маршовете, техният политически дневен ред бе свързан и с други „славни“ дела, които сякаш целяха опорочаване на Българския национален дух и неговото компрометиране пред нашите противници. Ето защо т.н. националистически партии, дори, се превърнаха в генератор на проблеми и повод за преследвания на местното население в Западните покрайнини.

Имайки предвид липсата на обществено утвърдена и исторически изпитана национална доктрина и програма, отсъствието на съгласие и политическа договореност за единодействие по националните проблеми от всички политически партии, чрез които да се осъществява така необходимата политическа приемственост и обединение на всички обществени сили, каквато имат съседните държави на Балканите, новата политическа върхушка в България след 1990 г., - политически незряла и неграмотна, дипломатически нешколована и поставена под все още силното влияние на паралелни властови структури, израстваща в бърза поквара, не можа да роди адекватни виждания и решения за все така тежкото бреме на националния ни въпрос. Поради тази причина на обществената сцена бяха изровени и извадени всички възможни стари разбирания и виждания за решаване на националните проблеми, включително и тези засягащи Западните покрайнини:

- юридическо обезсилване на Ньойския договор, при положение, че той не е действащ за съвременния държавен ред в Европа (валидни са договорите от Париж 1947 г. и Хелзински 1975 г),
- връщане на Западните покрайнини, включително и неофициални намеци за присъединяване чрез навлизане с военна сила (ВМРО),
- въвеждане на международно управление (Григор Велев, Емил Александров, БАНИ)
- облекчаване на граничния режим и създаване на условия за свободно движение на населението
- непризнаване на Български национални права в Западните покрайнини, които се определят като „Източна Сърбия“ (Жан Виденов, Андрей Пантев, Велко Вълканов и др).

И всъщност стана един невероятен парадокс – живейки в едно съвсем ново време и духовно културни измерения засягащи философията на Европейското разбиране за националното, у нас се възстановяваха набързо и половинчато разбирания и идеи от началото на XX век. Както и в миналото, те запазиха своята взаимна противоположност и доведоха отново до конфронтация на разбиранията за решаването на Западнопокрайния въпрос в самото ни общество. С две думи – нищо ново.

Появата на политически партии и движения приемащи себе си като националистически – БНРП, ВМРО, ЛДП, БББ, Нова Зора, ОКЗНИ и др., представиха разнотой от ограничени идеи, без цялостна доктрина по националния въпрос. В нито една от тези партии и движения не се разглеждаше въпроса за изграждане на дълготрайна стратегия и политика за работа на обществото и държавата в Западните покрайнини и приобщаване на населението към Отечеството. Освен това, конструирането на държавно-политическото управление в новите псевдо демократични и правови реалности, не даде възможност на тези партии и движения за изява и обществено влияние.

„Големите“ политически сили, изкусно поставени в ролята на „спасители“ на държавата и обществото в периода 1989 – 2010 г. – БСП, СДС, ДПС, НДСВ а впоследствие и ГЕРБ, в чиито ръце бе поверявана държавната машина, предвидливо и традиционно спазваха установените принципи на „мълчание“ по националните въпроси. Това имаше важно значение за да се добие правото на достъп до управлението и от друга страна да освобождава държавната администрация от отговорности по какъвто и да било повод и порядък в турбулентно развиващата се политическа ситуация на Балканите и в Европа през последните 20 години. Но по повод въпроса за Западните покрайнини, стратегията на мълчанието бе нарушена 1993-1997 г. не заради отговорностите и интересите към нашата национална кауза там или заради създаване на дълготрайна стратегия за работа с местното население и търсене на окончателно решение на проблема. Причината бе съвсем друга и много проста. Новата политическа класа трябваше да демонстрира своята послушност към своите външно политическите покровители. Пробният камък на изпитанието бе не последната и най-агресивна фаза на асимилация, която бе започнала от средата на 80-те години в Западните покрайнини, а нещо съвсем друго – отношението към Милошевич и неговия модел на управление. И така Западните покрайнини се превърнаха в инструмент за аргументиране на отношението към Сръбския режим от 90-те години.

Какво бе важното в Западните покрайнини? Това не бе въпросът за съдбата на нашите сънародници. Те трябваше да дадат „суровия материал“ от „правилни“ факти и обстоятелства, които да обосноват позицията на Българската външна политика, която да даде „свой принос“ в борбата „срещу“ и „за“ Милошевич. Всъщност Българската външна политика зас-

видетелства своята верноподаническа колониална природа отглеждана с десетилетия на безправие и васално-поданически манталитет към външни покровители. И така т.н. десни партии и правителства, ориентирани към Евроинтеграцията се сетиха да извадят наяве многобройните нарушения на човешките права на Българското малцинство и ги поставиха на дневен ред в Брюксел и правнозащитните организации. С това те трябваше да „доказват“ лоялността си към политиката на натиск срещу Сърбия. От другата страна, съдбата на Българите от Западните покрайнини трябваше да послужи за пропаганден ход, с който да се спечели обществена подкрепа в прилагането на недоброжелателна реторика към Сърбия, за която иначе в България има относително положително обществено настроение и нагласа. И за да се очертае още по-пълно неадекватността на общественото и политическо мнение в България по този въпрос, непременно трябва да се представи и другата политическа идея – Западните покрайнини са Източна Сърбия, проблеми на Българското малцинство в Сърбия не съществуват, то е „мост“ на сътрудничеството и братството ни със Сърбия. Главен източник на тази идеология са социалистите начело със своята комунистическата интелигенция – Велко Вълканов, Жан Виденов, Андрей Пантев, наричащите себе си „100-те български интелектуалци“, и др. Тази политическа линия бе широко разпространявана сред медиите и обществото и сякаш успя да се противопостави и да неутрализира „спонтанните изблици“ на Национално отговорна загриженост за Българите от Западните покрайнини сред „десните“ политици за да се избегне истинското поставяне на дневен ред пред Българското общество проблема за нашите сънародници в Западните покрайнини.

Необходимостта от представянето на тези исторически подробности от близкото миналото се налагат за да се схване един нов идеен подход и отношение към Българите от Западните покрайнини като част от новата политическа култура на България в най-новото време – това е идеята за злоупотреба и експлоатация на Западнопокрайния проблем в общата схема на съвсем различни и други външнополитически взаимоотношения, влияния и интереси на Българската държава.

Доказателство за това, че изкуственото, откъслечно, непоследователно и безпринципно поставяне на Западнопокрайния въпрос от началото на 90-те години до края на управлението на Милошевич е само политическа маневра и демагогия, се виждаше и от факта, че и най-заклетите декларации против Милошевич и неговия режим, не попречиха на нито едно правителство в България да осигурява така важния петролно-суровинен мост за спасяване на Сръбската държава в условията на международното ембарго и водене на война в Босна и Косово от 1993 до 1995 г., както и осигуряване на мощни инвестиции за Сръбската икономика в периода след падането на Милошевич.

Развитието на идеи за решение на Западнопокрайния въпрос след 1990 година продължи и в една съвсем нова насока – идеи разработени от представителите на Българското население в Западните покрайнини.

С декларирането на политическа свобода в Югославия от 1990 г., по инициатива на Български интелектуалци от Белград и Ниш, бе създаден Демократичният съюз на Българите в Югославия (1991 г.) – политическа партия на национална основа. Впоследствие бяха създадени още няколко обществени организации на Българите в Югославия, които имаха обществени изяви и разнообразни политически функции – Хелзински комитет за защита правата на Българското малцинство в Сърбия, Културно-информационните центрове в Цариброд и Босилеград, Матица на Българите в Югославия/Сърбия Движението „Нашинец“, Национален съвет на Българското малцинство в Сърбия, Демократичната партия на Българите, Партия на Българите в Сърбия и др. Естествено, сред тях на първо място в политическите им документи бе поставян въпроса за съдбата на Българското малцинство. Но сред тези организации неизменно бе прокарана линия на противопоставяне и обезсилване за да не могат да имат съществено влияние и обединяваща роля сред нашето население. Главният предмет на различия и противопоставяне бе свързан с идеологията и основаната на нея политическо-обществена дейност.

Парадоксалното е, че всички те изтъкват опазването на националните права на Българите в Югославия/Сърбия и се обявяват за водене на такава политика. Основните различия и противоречия помежду им се пораждат, обаче, в определяне на понятията за „Национални права“ и критериите за тяхното зачитане и спазване от държавните власти и на второ място по въпроса за статута и съдбата на Българското малцинство в Югославия/Сърбия. Двойствените стандарти в идеите и оценките по възловите проблеми свързани с положението и живота на Българското население формират един краен антагонизъм и остро противопоставяне на местно равнище по всички въпроси от обществения живот, подклаждан от различни фактори. Първото течение – интегристкото, което **работи за приобщаване на Българското население към Сърбия издига идеята за насърчаване и развитие на Сръбско-Българското сътрудничество в духа на приятелството и братството.** Това направление декларира отсъствието на малцинствен въпрос и нарушаване на националните права, като в Сърбия се зачитат всички права на Българите и не съществува асимилация или опасност за Българското малцинство. Интегристите подкрепят политиката в Белград и работят за насърчаване на присъствието на България в Сърбия в икономическата област.

Второто направление обществени организации и дейци има автономистки позиции, които разглеждат положението на Българското малцинство в Югославия/Сърбия като изключително тежко с много напреднала фаза на национална асимилация осъществявана чрез системно нарушаване на на-

ционалните права, насаждане на страх сред населението чрез полицейски методи на всички равнища в обществения живот. Автономистите разглеждат правителствената политика в Белград и София като отговорни за катастрофалното положение на обезлюдяване в Западните покрайнини и предлагат цялостен пакет от 8 мерки за защита на Българското национално малцинство в Югославия, между които се предвижда въвеждане на автономия или международно управление в Западните покрайнини, икономическо отваряне на границата с България и развитие на пълноценно сътрудничество със страната майка, строго съблюдаване за безусловно прилагане на националните права в образованието, прилагането на майчиния език в обществения сектор, развитие и опазване на Българската култура, въвеждане на двустранни и международни инвестиции за строителство на икономически мощности в областта селското стопанство, туризма, преработвателната индустрия и др.

Поради своето политическо покровителство от Белград, интегристкото направление се радва на голяма дипломатическа поддръжка и с това се утвърждава като меродавен представител на Българското малцинство в Сърбия. Представителите на това направление изцяло заемат ръководството на Националния съвет на Българите в Сърбия, чрез който се правят опити за легитимиране и утвърждаване на сръбската държавна политика по Българския въпрос. Позитивистичния дух на идеите и политиката на интегристкото направление са изключително удобни и за Българската външна политика, поради което тя трайно налага това политическо представителство като основен партньор в двустранното сътрудничество и меродавен представител на цялото малцинство. Разбирането на интегристите, че липсват проблеми на Българското население в Западните покрайнини оказва влияние и върху тяхната политика и дейност, която се основава в подкрепа и сътрудничество с държавните органи от двете страни, но без видими резултати и изменения в живота и перспективите за развитие на населението.

Автономисткото направление се противопоставя чрез всички възможни легални средства на политическата борба срещу режима и статута на населението в Западните покрайнини като за това подлага на остра критика както Сръбската, така и Българската държава по всички възможни проблеми въпроси като: възстановяване обучението на майчин език в образователната система, въвеждане на Българския език в обществения сектор, възстановяване на Българските културни старини, разпространение на Българската култура и ценности, сътрудничество за придобиване на Българско гражданство, въвеждане на богослужение на Български език, борба срещу преследването на обществени дейци, въвеждане на инвестиции, опазване на природните богатства и екология на областите, подобряване на инфраструктурата от пътуща и връзки, искания за въвеждане на програми за развитие на Западните покрайнини и мн.др. – все проблеми, които са неудобни и за двете съседни държави. Тази позиция довежда постепенно до изолация и отбягване на по-

литическия диалог между автономистите и представителите на държавните структури от двете страни. Липсата на държавна подкрепа и многобройни преследвания срещу представители на това течение, от друга страна, кара местното население да ограничава своята явна подкрепа и връзки с тях поради опасност от евентуално преследване и лоши последици.

Сложният проблем „Западни покрайнини“ все още не е успял да намери своето разрешение за 90 години и вместо да бъде само една историческа спирка на нашето национално развитие, той се явява като сериозно изпитание и препятствие за нашата национална идея и политика до днес. За това време Българската обществена и държавна мисъл не успяха да намерят сили и възможности да разрешат една неправда и да гарантират на една част от нашия народ еднаквото право да бъдат достойни хора и да имат свое Отечество, както всички нас.

Погледът към миналото показва, че България не е имала достатъчно воля и решимост да търси решаване на проблема, не е имала смели и конструктивни идеи, с които да намери свои поддръжници и да убеди Сръбската и международна дипломация в несправедливостта и безперспективността на това пагубно решение в Ньой продиктувано от първични инстинкти на отмъщение. Наред с това историческия преглед показва, че у нас не е имало влиятелни политически и обществени личности, които да поемат отговорностите за търсене на кауза и път за решаване на Западнопокрайния въпрос в една последователност и приемственост в поколенията – така, както правят другите държави със сходни проблеми като нашия. Българската политическа мисъл и действия сякаш са парализирани от политическо покровителство и зависимост до степен на неравнопоставеност, често пъти дори и от самата Югославия/Сърбия, както и от други международни сили, които всъщност са протагонисти и гаранتي на Сръбските национални интереси и политика.

От друга страна, непременно трябва да се изтъкне и обстоятелството, че възраждането на Българското национално самосъзнание в Западните покрайнини, осъществено в периода 1990 – 2010 година, се осъществи единствено там, където имаше воля, отговорност и смелост сред нашите сънародници в областта. Ето защо решаващо значение за това имаше вътрешният фактор. Забележителните успехи в утвърждаването на Българщината в Босилеградско, за разлика от продължаващите процеси на дезинтеграция с България в Цариброд, Кулско и Трънско са убедително доказателство, че решаващият фактор за запазването на Българщината е именно местното население и неговите духовни и политически ръководители. Това е важно да се разбере в България, че не може да има „износ“ на Българщина с показни прояви от каквото и да било естество. Решаващата роля на местните водачи на Българското малцинство се състои и в това, че те имат възможността постоянно и лоялно да остояват и опазват националните интереси и да защитават

правата на местното население на всички равнища, често пъти влизайки в остри противоречия повече с Българското общество и държавна машина, отколкото с представителите на официалните власти в Сърбия. За жалост, в България тяхната дейност изкуствено се поставя в изолация на местно и национално обществено и политическо равнище. Няма смисъл да се говори за филтрираната медийна политика, в която Западните покрайнини имат един непълноценно изкривен и опасен образ на обществено присъствие.

Отсъствието на самостоятелна външно политическа школа в България за по-голямата част от XX век нанася и последното пагубно поражение на нашата държавност като я лишава от менталитета и духа на една Европейска държава с ясно изявиени национални интереси, самочувствие и стратегия, така както го извяват дори и малките държави от Европа. Именно с това може да се обяснят напълно нелогичните и неприемливи коренни обрати в отношенията към Югославия/Сърбия, както и незачитането на въпроса за Западните покрайнини като явление на политическата сцена. Само за да се разбере, че става дума именно за държавно-политически ценности и философия, може да се направи сравнение в отношението и поведението на Българското общество и държава: от една страна пълно непризнаване и неангажираност към ограниченията и натиска върху нашите сънародници в Западните покрайнини, а от друга страна към б-те Български медици в Либия, където цялата държава и общество използваха широк спектър от средства на информацията, политиката, дипломатията, лобирането, пакети от административни и икономически лостове за освобождаването на б-те наши сънародници. Именно този двоен стандарт е белег за отсъствието на национален принцип в поведението и отношението към изконните Български правдини и интереси. Същевременно виждаме и в единия и в другия случай приоритетно обвързване и съобразяване с чужди интереси и влияния, в които нашата политическа машина е само инструмент.

В дебрите на тези комплекси Българската политическа идея по националните проблеми и по-специално по въпроса за Западните покрайнини остава силно осакатена и безсилна за нови конструктивни решения, от които се нуждае съвременния свят. С това се обяснява пълното мълчание по въпроса на всички държавни институции, както и безразлично отношение на обществеността. От тук и заключението, колкото и болезнено да е то: Не нашата традиция, а именно Сръбската национална традиция в политиката трябва да бъде пример за отстояване на принципите на националното достойнство в защита на собствения си народ останал под чуждо управление. Ако България така ревностно се грижеше за своето население извън границите, както прави Сръбската държава, едва ли днес щеше да бъдем изправени пред страшната заплаха от изчезването на Българите в Западните покрайнини.

**Доклади и изказвания
на тема**

***Българицината и проблемите
на нашите съародници
в Македония***

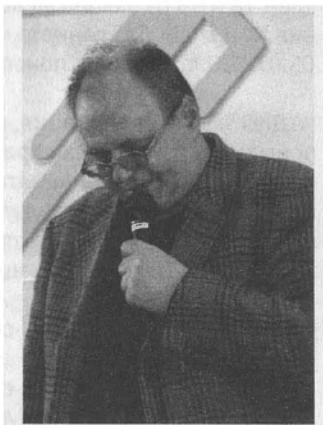
БЪДЕЩЕТО НА МАКЕДОНСКАТА БЪЛГАРЩИНА - ВИЗИЯ НА АСОЦИАЦИЯТА РАДКО

Владимир Панков
Председател на сдружение „РАДКО“

Уважаеми госпожи и господа,

С появата на асоциацията РАДКО за първи път след обявяване на

самостоятелността на Р. Македония се институционализира група от македонски граждани, които не само че открито декларират собствената си българска духовно културна идентичност, но и я анализират, и критично се отнасят към официалната македонска историография, с цел да осветлят обективно историческото минало, да разобличат лъжите и да повдигнат отново българския възрожденски дух на Македония.

Асоциацията РАДКО се създава за защита и реализация на национални културни и политически права, интереси и убеждения на Българите от Р.Македония. Асоциацията се занимава с афирмация и реализация на идеите на Македонското освободително движение. Основателите на асоциацията я наричат РАДКО – това е най-често използваният псевдоним на последния водач на Македонското освободително движение Иван Михайлов.

Асоциацията РАДКО е създадена с решение на Събранието на основателите на 24.05.2000г.

Асоциацията беше регистрирана в „Регистъра на асоциации“ на 19.06.2000г. при № 18/2000 с Решение на Основния съд - Охрид.

Конституционният съд на Р. Македония на 21.03.2001г. обяви за нищожни програмата и устава на асоциацията. Това Решение на Конституционния съд бе публикувано в Сл. Вестник на Р.Македония № 27 от 10.04.2001г ..

Асоциацията, недоволна от Решението на Конституционния съд на Р.Македония, направи жалба до Европейския съд за човешки права в Страсбург. Жалбата бе регистрирана при № 74651/01 на 04.10.2001г ..

Европейският съд за човешки права на 15.01.2009г. произнесе, че Р.Македония е нарушила Европейската конвенция и правото на сдружаване. Европейският съд за човешки права с писмо от 05.05.2009г. информира

асоциацията РАДКО, че решението, взето на 15.01.2009г., влиза в сила, защото Р.Македония не се жалила на горепосочената присъда. На основание член 18 и 19 от Закона за асоциации и фондации (Сл.Весник на Р. Македония № 31/98), Събранието на основателите на заседанието, проведено на 05.07.2009г., реши да поиска пререгистрация на асоциацията РАДКО.

РАДКО засега е асоциация, която е нелегална, въпреки решението на Европейския съд за човешки права. Водим дело пред Административния съд за легализация на асоциацията. В бъдеще е възможно да бъдем и партия. Но независимо от формата, дали ще сме асоциация или партия, ние ще бъдем и нататък РАДКО, както по отношение на нашите принципи и ценности, също така и по отношение на нашите цели и задачи!

Основните цели на РАДКО са:

- Асоциацията да бъде организация, която ще афирмира /огласява/ и реализира идеите на Македонското освободително движение;
- Асоциацията да бъде организация на способни, предприемчиви и уверени в себе си граждани, които могат да поемат отговорност за себе си, за своите семейства и за своята Българска духовно-културна общност в Р. Македония;
- Асоциацията да бъде организация, построена на базата на традициите на европейската християнска цивилизация и на християнските и демократичните традиции на Българския ренесанс на 19 век.
- Асоциацията да бъде организация, която интегрира обществото към ценностите на Европейския съюз и влияе към приемането на добрите европейски практики;
- Асоциацията да бъде организация, която не приема комунистически и други тоталитарни идеологии;
- Асоциацията да бъде организация, чиито членове участват активно в развитието на българската култура и духовност;
- Асоциацията да бъде организация, чиито членове уважават и пазят законите на страната, защитават своите права и законни интереси и уважават правата и законните интереси на другите.

Основните задачи на РАДКО са:

- Българите от Р.Македония да представляват градивен елемент в Конституцията на държавата;
- Един от официалните езици на държавата да бъде и Българският книжовен език;
- Афирмация на Българската история и култура;
- Възобновяване на необходимите културно-образователни и църковни институции в Р.Македония по подобие на българските културно-образователни и църковни институции, които съществували на територията на Р.Македония по времето на Османската империя, разбира се, адаптирани към съвременните условия и потребности;
- Защита от присвояване и фалшифициране на Българската история и култура;
- Защита на Българите в Р.Македония от репресии, полицейско наблюдение и тормоз, преследване, дискриминация и културен геноцид;
- Възобновяване на духовното и културното единство на Българите от Р.Македония и Българите от Р.България. (Пояснение: духовното и културното единство на българите от Р.Македония и българите от Р.България може да се осъществи само тогава, ако са реализират предварително казаните основни задачи на РАДКО, за да можем утре да говорим за единно българско духовно културно пространство, както днес говорим за единно немско духовно културно пространство, както е в Германия, Австрия и Швейцария. Смятаме, че всичко друго е илюзия.) За да се разберат целите и задачите на РАДКО, трябва да се знае следното:

01. Повече от сто години вниманието не само на политическия и културния свят, но и на широкото световно обществено мнение е привлечено от

Македонския въпрос, като най-драматичен пункт в неспокойното положение на Балканите. Въпреки че световната дипломация често се е занимавала с него, въпреки че международният печат постоянно е изтъквал необходимостта от справедливото му уреждане и въпреки че студената война приключи, и започна демократизацията на бившите социалистически източноевропейски страни, македонският въпрос остана в старото си състояние на неуреденост.

В света се знае, че Македонският въпрос излиза на сцената за пръв път след 1878г., т.е. когато се създава българската държава, след решението на Берлинския конгрес. Територията на Македония тогава остава отново под

османско владичество и заради това започва освободителната борба на българското население. Така започва да се говори за отделен Македонски въпрос. Дотогава обаче такъв въпрос не е съществувал, тъй като той е бил част от общия въпрос за освобождаването на българския етнос, част от общия български етнически въпрос, засягащ еднакво трите големи географски области, населявани от българския етнос: Мизия, Тракия и Македония. От тази гледна точка в своята основа Македонският въпрос е български етнически въпрос.

Македонският въпрос може да се наблюдава в четири последователни исторически фази:

- Първата фаза е периодът след Берлинския конгрес до Балканските войни, 1878г. – 1912г.;
- Втората фаза е периодът между двете световни войни, 1918г. – 1941г.;
- Третата фаза е периодът след Втората световна война до обявяване на Самостоятелността на Р.Македония, 1945г. – 1991г. и
- Четвъртата фаза е периодът от обявяване на самостоятелността на Р. Македония до днес, 1991г. – 2010г..

01.01. Първа фаза (1878г. – 1912г.)

В член 23 на Берлинския конгрес са предвидени известни политически права за християнското население, което живее на територията на Македония. Тъй като Османската империя не иска да приложи на практика разпоредбите на този член, българите от Македония, като етнос на мнозинството в тази провинция, създават в 1893г. революционна организация, Македонското освободително движение, и започват въоръжена борба. Целта на организацията е прилагането на този член, или както фигуративно се отбелязва в Уставите на движението, автономия на Македония.

Обаче, трябва да се признае, че в този момент не съществува опасност от унищожаване, нито физическо, нито духовно на Българщината в Македония. Българският етнос е признаван винаги от османската империя и той успява да съхрани идентичността си в течение на пет века. Единствената сериозна заплаха, особено в края на 18 и началото на 19 век съществува от страна на гърците, най-вече от страна на гръцката патриаршия. Тенденцията се запазва до 1870г., когато се създава българската Екзархия. С издаването на султанския ферман – 28 февруари 1870г., признаващ съществуването на самостоятелна българска църква, духовното и културното битие на българите в границите на Османската империя е гарантирано. Следователно, след Бер-

линския конгрес в Македония при продължаващото османско владичество може да става дума отгук нататък само за борба в името на политическото освобождение. Както е известно, кулминацията на тази борба е Илинденско – Преображенското въстание.

Османската империя остава последователна в намерението да не прилага член 23 на Берлинския конгрес чак до Балканските войни, така че идеята на Македонското освободително движение за автономия на Македония не можа да се осъществи на практика.

01.02. Втора фаза (1918г. – 1941г.)

Забележка: Аз ще говоря по-нататък само за Вардарската част на Македония и за съдбата на Българите от Вардарска Македония.

С Ньойския договор, 1919г., Вардарска Македония е предадена на властта на кралството СХС, по-късно кралство Югославия. Тогава бяха премахнати и забранени 641 български училища с 1031 български учители; 761 български църкви, 54 български параклиса и 48 български манастира с 6 български митрополити и 855 български свещеници, а сръбската власт започва да третира българите като „южносърбиянци“.

Процесът на сърбизиране на българите, макар и жестоко провеждан, не може да се характеризира като успешен. Мнозинството българи от Вардарска Македония бранят ревностно и запазват собствената си духовна и културна идентичност. В този период Македонското освободително движение се изявява много активно. Така то действа и по-нататък - чак до 1934г., когато преставя да съществува като революционна организация, води въоръжена и културно-просветна борба срещу Югославския режим във Вардарска Македония, срещу сърбизацията на българското население.

Забележка: От 1934г. и до днес Македонското освободително движение се проявява чрез разни организации, легални или нелегални, формирани в страната или в чужбина от емиграцията, които водят непрекъсната културно-просветна борба за запазване на Българщината във Вардарска Македония.

01.03. Трета фаза (1945г. – 1991г.)

След Втората Световна война, Вардарската част на Македония съгласно Парижкия мировен договор отново остава в границите на Югославия. Този път Белград прилага нова стратегия по отношение на българското население тук. Това е т.н. сърбо – комунистическа доктрина „македонизъм“ създадена от Коминтерна през 30-те години на 20 век специално в помощ на комунистическата партия на Югославия (КПЮ). Нейната цел е подмолното

унищожаване на македонската българщина, чрез провъзгласяването на българите от Македония едва ли не за „африканско племе“, което е без история, култура, език и идентичност и превръщането му в т.н. македонски етнос. Новата комунистическа власт в Югославия, начело с Тито и техните поддръжници във Вардарска Македония, сърбо-комунистите се представят пред българското население като „герои“ и „новатори“, които дават възможност за първи път на това население чрез този етноним да бъде свободно и свободно да се развива. През 1945 година те създават и т.н. „македонски език“, това е диалект на българския книжовен език с използване на сръбската азбука, в замяна на дотогава използваната българка азбука, същата както и в царство България. Територията пък на Вардарската част на Македония се организира в Република Македония и се провъзгласява за съставна част на Югославската федерация. Процесът на македонизиране на българското население във Вардарска Македония след 1945 година приема чертите и на физически геноцид:

- данните говорят, че от приблизително един милионното християнско население, заради защита на българския национално – културен произход и език са убити двадесет и три хиляди души, сто и тридесет хиляди са осъдени между десет и петнадесет години строг тъмничен затвор, двеста хиляди са изселени от родните им места, около триста хиляди са постоянно преследвани и малтретирани от службите за сигурност.

01.04. Четвърта фаза (1991г. до днес)

Държавата Република Македония е създадена след разпадането на Югославия през 1991 година. Съгласно приетата тогава конституция, българското население (според доктрината македонизам) е обявено за „македонско“ по етническия произход. Политиката на държавата си поставя за цел, под маската на уж борба за запазване на конституционното име (известно е несъгласието на Гърция по този въпрос) да се легализира извършеният от сърбо – комунистите културен геноцид след Втората Световна война. Всички граждани на Републиката, които се опитат да говорят, открито за историческата идентичност на т.н. македонски етнос и днес са преследват от държавните служби за сигурност. Смисълът на тази държавна стратегия е да се защити позицията пред европейската и световната общественост, че процесът на дебългаризация тук е завършен и че българското население е приело новата, наложена по насилствен път изкуствена идентичност. Поради тази причина всички партии в държавата са създадени и са контролирани от службите за сигурност, а процесът на демократизация на държавата и обществото е тотална имитация.

От друга страна, държавният апарат на републиката издига истинска „Берлинска стена“ между Р. Македония и Р. България. Всичко това е показателно,

че в Р. Македония нищо не се е променило в отношението към Българите от Вардарска Македония, че дебългаризацията на страната продължава, като крайната цел на това намерение е - тя международно да бъде легализирана.

02. Всяка една общност - семейство, народ - заслужава уважение не заради нея самата, а защото тя е хранилище за човешката душа. Уважението, което дължим към човешките общности, е обвързано от няколко неща. Първо, всяка общност е уникална и ако е разрушена, не може да бъде заменена с друга. Чрез своето съществуване, общността се свързва с бъдещето, защото тя запазва духовната храна не само за сегашните, но и за бъдещите поколения. И накрая, общността има своите корени в миналото. Тя представлява уникален посредник, чрез който миналото говори за настоящето. Общността е единственото земно нещо, пряко свързано с вечната човешка съдба чрез светлината, запалена от онези, които можеха да осъзнаят тази съдба изцяло и да я предават от поколение на поколение.

Много често се случва, както е случаят с Македонската Българщина във Вардарска Македония за периода след Втората световна война до днес, когато една общност, вместо да гарантира духовна храна, общността започва да яде душите на хората (Сърбокомунистическия относно Македонистическия сатанизъм). В този случай става дума за социална болест и затова първо сме длъжни да осигурим лечение, но ако не може по друг начин, тогава се налага и хирургия.

Македонизмът (Сърбокомунизмът) за Македонската Българщина и цялостната Българщина представлява раково образуване (паразитна мутация). Както е известно, раковото образуване се формира от същите клетки, от които е съставен организъмът, но тези паразитни клетки ядат организма до момента на неговата смърт.

Разбира се със смъртта на организма умира и раковото образуване. Единственият начин да се предотврати действието на раковото образуване е своевременна хирургическа интервенция с цел неговото физическо отстраняване, въпреки че, това съвсем е ясно, е болезнена процедура. Хирургията означава забрана на подражателите на македонизма (Сърбокомунизма) да присвояват и да крадат нашата Българска история от Македония и по този начин да крадат нашето бъдеще, следователно да ни отнемат нашето право на бъдеще. Македонистите (Сърбокомунистите) не са и не могат да бъдат наследници и продължители на духовно културната идентичност на българите от Македония. Те са наследници изключително само на политическата доктрина на Македонизма (Сърбокомунизма), затова нека си тачат собствените идеолози - като кръволюците Сталин и Тито, след това сърбинът Стоян Новакович, но и българските родоотстъпници, чиито имена не заслужават да бъдат посочени. Ясно е, че много неинформирани граждани на

държавата болезнено ще приемат такова съзнание, но тук не може нищо да се направи, това е истината. Неинформираните граждани на държавата не трябва да се сърдят на асоциацията РАДКО, за такова нещо РАДКО няма никаква вина. Нека се сърдят на тези, които с тях са манипулирали и манипулират. РАДКО има разбиране за тези граждани на държавата, спазва тяхното човешко достойнство и право на самоопределение, но за РАДКО е необходимо да се каже, че всички онези граждани, които ще изберат пътя на македонизма, трябва да знаят, че тяхната история започва след Втората световна война. Така нареченият по конституцията на държавата, „македонски народ“ е сръбска измислица и коминтерновско творение. Тъй като е продукт на македонизма (Сърбокомунизма), той исторически никога не е съществувал. Македонските комунисти, чиято родина бе болшевишка, Русия и Белград, за да могат след Втората световна война да бъдат на власт, трябваше на кръволюците Сталин и Тито да платят с кръвта и страданията, съответно с културния геноцид над собствения си народ, българите от Македония. Този немилосърден акт е достоен за делото, което е извършил византийският император Василий II - Българоубиец. От друга страна, един немски социолог пише: „Не е страшна липсата на свобода, страшно е умирането на волята за свобода“. Ако приемем, че българите от Македония са загубили тази воля за свобода, което се вижда в Република Македония, тогава е неизбежно да заключим, че атрофирането на тази воля е най-страшното престъпление, направено на този народ от страна на сърбокомунистическите (македонистичните) управители, защото те са го оставили без собствен исторически разум. По тези причини македонските комунисти са изгубили цялото доверие, че представляват или могат да представляват българското население във Вардарска Македония. От теоретична гледна точка, комунистическите идеи именно във Вардарска Македония показаха, че разрушаващата сила на тази идеология е в това, че тя е сатанистична. Това е религия на смъртта. Комунистите отричаха почитта към творческото дело на прародителите, защото величието на тези прародители ги потискаше, показваше им тяхното творческо безсилие, тяхната слабост и нищожност. Иначе, защо един силен човек, който осъзнава в себе си творческата сила, ще се подигне срещу мъртвите творци, ще унищожава техните гробове, ще фалшифицира миналото и духовно ще затыпява поколението.

Това виждане на асоциацията РАДКО е абсолютно в съответствие с идеите на Македонското освободително движение, съответно с писаните думи на Иван Михайлов – РАДКО след Втората световна война. Никога нямало в Македонското освободително движение път, който би означавал отказване на българите от Македония от собствените братя в свободна България. Цялата борба на Македонското освободително движение беше борба на първо място за запазване и за политическа свобода на Македонската Българщина, а в също време и борба за духовно единство на целокупната Българщина. Това целият свят го знае. Даже някои среди в чужбина никога не искаха да

повярват, че Македонското освободително движение наистина се бори за автономия, следователно за независимост на Македония.

На нас, българите от Македония не ни трябва държава, която ще носи името Р.Македония, а в нея българското население да бъде подложено на репресия, полицейски наблюдения и малтретиране, прогонване, дискриминация и геноцид, само и само с цел македонските комунисти и нататък да владеят с държавата и по начин да избегнат, меко казано, историческо – политическата отговорност.

Ние, българите от Македония не искаме повече да бъдем образовани с фалшифицирана история и с един език, който с конституцията в Р.Македония се нарече „македонски език“, а послужи като основно средство за дебългаризация на Вардарска Македония. Освен това, този език вече отдавна е загубил корените на българските диалекти от Вардарска Македония. Ние, българите от Македония искаме същото образование, както в Р.България, разбира се, с използване на българския книжовен език.

Македонските комунисти ще се опитат да третират нас, българите от Македония, като една от малцинствените групи в държавата. За да се избегне такова нещо, ние, българите от Македония, настояваме един от официалните държавни езици в Република Македония да бъде и българският книжовен език.

03. Асоциацията РАДКО ще провежда сътрудничество само с такива сродни организации, които приемат нашите цели и задачи. На тези, които искат да помагат по друг начин за утвърждаване на Българщината, РАДКО няма да пречи, но няма и да сътрудничи активно с тях. Ние нямаме намерение да правим НИКАКВИ КОМПРОМИСИ С НАШИТЕ ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ!

ЗАТОВА УМОЛЯВАМЕ ВСИЧКИ ОТГОВОРНИ ФАКТОРИ И ЦЯЛОТО БЪЛГАРСКО ОБЩЕСТВО ДА СЕ САМООПРЕДЕЛИ И ДА РЕШИ - ДАЛИ ПРИЕМА ПОЗИЦИЯТА НА РАДКО - АСОЦИАЦИЯТА НА МАКЕДОНСКИТЕ БЪЛГАРИ!

ОЧАКВАМЕ СЪОТВЕТНОТО ПОВЕДЕНИЕ КЪМ НАС, ЗАЩОТО БЪЛГАРИЯ ЗАСТАНА ТВЪРДО КАТО ТРЕТА СТРАНА ПРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД (НА СТРАНАТА НА РАДКО). ТОВА ОЗНАЧАВА - ПРОТИВОРЕЧИЕ С МАКЕДОНИСТИТЕ И СРЪБСКИТЕ ИМ ПОКРОВИТЕЛИ. СМЯТАМЕ, ЧЕ ПРОГРАМАТА НА РАДКО МОЖЕ ДА БЪДЕ РЕАЛИЗИРАНА ЕДИНСТВЕНО В СЛУЧАЙ, ЧЕ БЪЛГАРИЯ ПОСТАВИ ПРЕД МАКЕДОНИСТИТЕ УСЛОВИЕТО ДА ПРИЗНАЯТ НАШАТА ПРОГРАМА, КАТО УСЛОВИЕ ЗА ПРИЕМАНЕТО НА Р.Македония за член на НАТО и Европейския съюз.

Ако България само ФОРМАЛНО подкрепи РАДКО, а всъщност капитулира пред македонистите, нека не се заблуждава, че подобни на ОМО „Илин-

ден“ още утре няма да поискат признаването и на „Шопска нация“; такива индикации бяха демонстрирани на Нова година, когато тълпата изпадна в делириум по време на изпълнението на сръбски ВОЕННИ маршове, представяни от вече позабравения в Сърбия - Горан Брегович.

Драги Българи - в България не разбирате това, никой не ви е виновен! Народ, който не иска да върви към духовен растеж и не създава собствена култура, ще робува на другите...

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!

Приложения и документы

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ОТ „I НАЦИОНАЛНА КОН- ФЕРЕНЦИЯ ЗА ЗАПАДНИТЕ ПОКРАЙНИНИ“ ВЪЗ ОСНОВА НА ДОКЛАДИТЕ, ИЗКАЗВАНИЯТА И ДИСКУСИИТЕ

На конференцията бяха изнесени доклади в три раздела:

I. Раздел. Обзорни доклади за историята, настоящето и бъдещето на Западните покрайнини. Политическите взаимоотношения между Сърбия и България през последните десетилетия. Евроинтеграцията на Сърбия като предизвикателство за самите сърби и съседните ѝ народи. При какви условия би трябвало да се осъществи тя. Българската външна политика и бъдещето на българщината в Македония.

II. Раздел. Социално-културни и политически явления в живота на българите в Западните покрайнини. Бяха разгледани и оценени общественно-политическите организации в Босилеград и Цариброд. Беше анализирано явлението национално и етническо малцинство според европейските разбирания, състоянието на църквите, вероизповеданието и натискът върху един български свещеник през последните 5 години. Беше представена житейската драма на един обикновен родолюбив българин от Босилеград, като олицетворение на живота на всички останали, които отстояват или биха отстоявали националната си идентичност.

III. Раздел. Отношението на Българските институции, общественно-политически организации, общински власти, медии и БПЦ по проблемите на нашите сънародници в Западните покрайнини.

Придобиване на българско гражданство в исторически план и сега.

По представените доклади се проведеха дискусии, в които бяха направени допълнения, разсъждения и корекции, след което бяха направени следните изводи:

Въпреки подадената кандидатура, Сърбия не е готова за присъединяване към ЕС, защото не изпълнява европейските критерии в областта на човешките и малцинствените права, сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешните работи, външната политика и политиката на сигурността. Опитите Сърбия да бъде приета „безрезервно“ и „безусловно“ означава да се внесат нови конфликти в Европейския съюз. Би било неморално Сърбия да бъде приета в ЕС заради някакви политически сделки и компенсации, преди тя да е затворила всички преговорни глави и да е хармонизирала законодателството си с европейското право.

България трябва да осъществява мониторинг на Сърбия и при изпълнение на критериите в глава малцинствени права, да бъдат осведомени европейските държави и дори да се наложи вето. Решаването на граничен спор между Словения и Хърватска срещу подкрепата на Словения на кандидатурата на Хърватска за еврочленство е нагледен пример как би могъл трайно да бъде решен и проблемът със Западните покрайнини в отношенията между Сърбия и България.

В рамките на политическите взаимоотношения между България и Сърбия да се проучи възможността сред европейските ни партньори и Балканските страни възможността за промяна статута на Западните покрайнини. Като част от общото наследство на Югославия, те все още не принадлежат изцяло на нито една от страните наследници на бивша Югославия. Съществува правова възможност всички правоприемници на бивша Югославия съвместно да администрат тази област или да отстъпят правата си на България - поради изчезване на Югославия като субект по мирния договор.

Второ направление за действие е да се подкрепи искане на българите в Западните покрайнини за получаване на политическа автономия на малцинството.

По отношение поведението към неправителствените и политически организации на българите в Западните покрайнини, България не бива да отказва контакти с която и да било от тях, но трябва да има диференциран подход с оглед на целите и задачите, които преследват. Анализът показва, че досега единствено Културно информационният център на българите в Босилеград, Хелзинкският комитет за защита правата на българите в Сърбия и Демократичният Съюз на българите, имат ясни и принципни позиции по правата на българите в Сърбия.

Необходимо е да се възстанови Западнопокрайнинският институт, съдържащ фонд от разнообразна информация, която е от значение за развитието на Западните покрайнини, и съхраняващ всякакви видове информация: етнографска, културна, политическа, статистическа, икономическа, географска и прочие - за земите и населението от Западните покрайнини, с възможен център град Кюстендил.

По отношение на вероизповеданието категорично да се защити правото на Богослужение в църквите на майчин български език в Босилеградско и Царибродско. Стигна се до интересен извод, че присвояването на църкви и манастири от страна на Сръбската православна църква по времето, когато Българската Църква е била отлъчена от Вселенската патриаршия /състояние на схизма/, означава единствено попадане на самата Сръбска православна църква в положение на схизма спрямо Вселенската Патриаршия. Следо-

вателно, разпореждането с български църковни имоти и присвояване на духовното обгрижване на българското малцинство от СПЦ би могло да се счита като незаконно.

По отношение на здравеопазването в Западните покрайнини се прие, че осигуряването на специализирана лекарска помощ е недостатъчно както за босилеградските българи, така и за тези в Цариброд. Близостта на Пиротската болница частично улеснява жителите на Цариброд и околните села за получаване на специализирана лекарска помощ, докато за босилеградчани това е невъзможно поради отдалечеността на районните сръбски медицински центрове.

От българска страна да се подкрепят медицинските капацитети на болниците в Кюстендил и Драгоман за оказване на специализирана медицинска помощ, а в рамките на двустранните отношения между Сърбия България това да бъде регулирано с двустранен договор.

За придобиването на българско гражданство се взе под внимание предложението на адвокат Георги Челебиев гражданството да се възстанови за всички наши сънародници с доказан български произход, с оглед на това че то не им е било отнето с решение на Народното събрание.. Такъв прецедент вече има при груповото възстановяване на българско гражданство на 40 000 евреи, своевременно емигрирали от България.

По отношение на Българската национална стратегия за българите в чужбина, конференцията констатира, че такава практически няма. Физическото унищожаване на политическия елит през 1944-1945 година от българските комунисти и създаването на новата комунистическа номенклатура, която през 45-годишния социалистически период е обслужвала изключително външнополитическите интереси на тогавашния Съветски Съюз и прогласения от него т.нар. интернационализъм. В последните 20 посткомунистически години политическата класа все още произхожда от средите на бившата партийна номенклатура. Влизането на страната ни в Европейския Съюз и НАТО са по-скоро резултат на промененото съотношение на силите Евроатлантически съюз - Русия върху европейския континент и по-малко са резултат на искреното желание на нововъзникналата политическа класа да приеме ценностната система на Западна Европа и Америка. Това обуславя двойственото поведение на българските управляващи, за които остава сериозното съмнение, че играят ролята на „Троянски кон“ на Русия в структурите на ЕС и НАТО. От тук и изоставането в изграждане на истинска национална стратегия на държавата ни както по отношение на Балканския регион, така и цялостното ни поведение в глобализиращия се свят на високите технологии.

Необходимо е да се изработи цялостна национална стратегия, която да бъде ориентир за политическото поведение на държавата ни в бързо променящия се свят на Балканския полуостров като част от динамично развиващия се европейски континент.

По отношение на нашето разбиране и подхода към малцинствата: идеята - да се набляга предимно на спазване на индивидуалните човешки права - не сработва там, където се касае за исторически обособени малцинства, каквото е българското. Тъй като по своя характер тези малцинства са изключително национални и много по-малко етнически, се счете за по-правилно да се търси колективно спазване на правата им. Това позволява да се изисква образованието на българите в Западните покрайнини да се води изцяло на майчин език. Също така бюджетът в региона на малцинството да се формира така, че да се разширят правата за формирането му на местно ниво: приходи, разходи, данъчна политика. Дори законите, действащи на територията на малцинството, могат да бъдат направени през призмата на по-особеното положение, което представляват тези региони като география, историческо наследство, човешки менталитет - в посока създаване на политическа автономия за българското малцинство.

Подобна трябва да бъде и политиката на България спрямо Вардарска Македония. Липсата на изработена стратегия забавя противопоставянето на страната ни на исторически и научно необоснования македонизъм в Република Македония. Това поставя в трудно положение хилядите македонски българи с ясно изразено българско самосъзнание, които са подложени на гонения от официалните македонски власти. На конференцията се посочи пътят за разрешаване и на този проблем, а той е: България да заема много по-активна позиция за разобличаване на македонизма като идеология. България категорично да иска възстановяване българщината на институционално ниво с въвеждане на българския език като един от служебните езици в Македония, възстановяване на българските черкви, училища, университети, медии, културни институции, за да могат всички онези хора, живеещи там и определящи себе си като българи по произход, да живеят нормално, без да са лишавани от правото на труд, доходи, културен живот и общуване с България и хилядите си роднини, живеещи в България като потомци на бежанците от Вардарска Македония.

Всеобщо бе мнението тази конференция да не остане първа и единствена, а напротив, всяка година да се провежда следваща такава, за да не се изпуска пулсът на времето в Балканския регион и да се държи будно съзнанието на всички българи, живеещи от двете страни на най-неестествено прокараната граница на Европейския континент.

Декларация

*Внася „Обществено движение Западни покрайнини“ КИЦ-Босилеград
Хелзингски комитет за защита правата на българите в Сърбия
Демократичен Съюз на българите в Сърбия*

По повод 91 годишнината от Ньойския мирен договор сключен на 27 ноември 1919 година, българската общественост, организации и българите от Западните покрайнини използват възможността да изразим своето отношение на ПРОТЕСТ и несъгласие с унижителните от човешка гледна точка условия и насилствени действия спрямо българския народ в Западните покрайнини в продължение на 91 години, които се представят като концепция за „Справедлив и траен мир“.

В условията на XXI век Версайлската концепция за уреждане на отношенията между държавите бе отхвърлена чрез издигането на по-висши цивилизационни ценности, превърнали се в основа на Европейския съюз, основани на един хуманен светоглед издигащ концепцията за отпадане на границите и уважение достойнствата на нациите.

Новият европейски хуманен модел разруши и последните очертания на една отминала епоха, която бе неспособна да закрепи мира въз основа на справедливостта, а направи това чрез оръжието на отмъщението и насилието. Единствено българското население в Западните покрайнини, днес Република Сърбия живее в условията на нетолерантна дискриминация само заради своя национален произход вече 90 години.

Усилията на България за поставяне на въпроса за статута на българското малцинство в Сърбия и намиране на решение, което да доведе до възможността за пълноценно и равноправно съществуване на българите в Сърбия за тези 90 години се оказаха безуспешни поради редица сложни обстоятелства на европейската политическа сцена и особеностите на българския политически подход.

За 90 годишно съществуване в условията на Сръбската(Югославската държава) нашето малцинство се превърна в едно от застрашените от изчезване национални малцинства. От 120 000 души през 1919година, днес в Западните покрайнини живеят около 20 000 души или 1/6 от населението, което по своите размери на асимилация и прогонване има характера на национален геноцид.

Имайки предвид:

- Влошената демографска структура на застаряващо население, ниска раждаемост и масово бягство на активното население от областта.
- Повторно налагане на езиковата асимилация с много по-ефективна методика и организация сравними единствено с еничарския асимилационен модел водещ до пълно изкореняване на българското национално самосъзнание у младото поколение,
- Отнемане правото за изповедание на майчин език,
- Поддържане на постоянна безработица на високо равнище-увеличаване на излишното население и насърчаване на икономическата емиграция,
- Катастрофално икономическо положение- отсъствие на всякакви производствени мощности, унищожаване на селското стопанство и природните запаси, масово изкупуване на земите от сръбски компании на безценица,
- Унищожаване на културната самоличност, обичаи и традиции и подмяната им със сръбска духовна култура, традиции и обичаи
- Ние се обръщаме към всички българи, към всички обществени организации, държавни институции в България, към нашите сънародници от Западните покрайнини и към гражданите от Европейския съюз и техните представители в Европейския парламент и Комисии, за оказване на съдействие и подкрепа хуманитарна, обществена, културна, икономическа и социална чрез политически мерки, за спасение на българското малцинство в Сърбия, което е обречено на изчезване в следващите 20-30 години.

Историческият момент налага бързо разгръщане на местни регионални, национални, международни програми за развитие в демографската, икономическата, социалната и културната област от живота на нашите сънародници с оглед привеждане на техния живот към равнището на хуманните условия и възможности за съществуване като равностойни граждани на Европейския съюз. Тези програми трябва да бъдат приети неотложно на основата на инициативата на българската държава, политически партии, обществени организации и бизнес среди.

Европейският съюз има отговорността да окаже политическо, организационно и финансово сътрудничество в създаване на условия за практическо сътрудничество между България и Сърбия по въпросите за опазване на българското малцинство от изчезване в Западните покрайнини, съобразно международните принципи и норми на поведение.

Надяваме се, че прокламираните принципи в българското и европейското законодателства, определящи длъжността на правителството в България, да полага грижи за своите сънародници извън административната ни граница, да бъде изпълнено с конкретно практическо съдържание в най-скоро време.

Предупреждаваме, че отлагането или пренебрегването на този проблем ни превръща всичките в съучастници на едно престъпление, което започна като акт на отмъщение и стремеж за варварско ограбване на нашия народ, към което ние продължаваме да сме присъединени като неми и безгласни поддръжници вече близо един век.

26-27 ноември 2010 г.

**Културно-информационен център
на българското национално малцинство
"БОСИЛЕГРАД" – Босилеград**

**Република Сърбия, 17540 Босилеград, ул. М. Тито № 15;
Тел/факс: (00381)17-878-254; www.kicbos.org;
e-mail: kicbos@gmail.com**

М Е М О Р А Н Д У М

БОСИЛЕГРАД, НОЕМВРИ 2009

1. Увод

Българското национално малцинство в Югославия е създадено с Ньойския мирен договор в Париж от 1919 година, когато Великите сили победителки в Първата световна война, от чисто военно-стратегически съображения предават на Кралството на Сърби, Хървати и Словенци една част от Западна България с размер 1545 квадратни километра, населена с около 80 000 етнически чисти българи. На това се противопоставят американските и италианските представители в Париж които предлагат земите от Цариградско и Босилеградско да останат в територията на България защото са тясно свързани с техните естествени пазари – София и Кюстендил.

Тази територия, известна с името Западни покрайнини, днес обхваща общините Босилеград и Димитровград и части от общините Сурдулица, Бабушница и Пирот. По-големи български общности днес живеят още и в градовете Враня, Ниш, Белград и Нови Сад както и в други места където спадат и българските колонии формирани от български градинари дошли в Сърбия през 19 век. По официални сръбски данни през 1960г. в Западните български покрайнини са живели 63 000, а през 2001 само 20 500.

Сърбия завзема тия територии 1920г., още преди да се произнесе международната разграничителна комисия и от тогава до днес, тя провежда интензивна политика на национална асимилация, т.е. сърбизация на това население. До Втората световна война тази политика е провеждана със закриване на българските и откриване на сръбски училища, изгонване на българската интелигенция, сменяване на българските лични и фамилни имена, налагане на сръбски език като майчин език, икономически натиск, пълна изолация от България и тероризиране на населението край границата.

Поради непоносими условия за живот, до Втората световна война в България са емигрирали около 30 000 българи от които около 5 000 по-късно са емигрирали в Западна Европа и САЩ. От 1923 година се появява и първата организирана съпротива с която българското малцинство се противопоставя на насилието с диверзантско-терористически действия и културно-информационна пропаганда за освобождаване и присъединяване към България. В тази борба организациите “Вътрешна Западно-покрайнинска организация” и “Въртоп” заедно с други български патриотични организации са провели серия международни изяви с цел съпротива на великосръбската националистическа политика и десетки сражения със сръбските власти в които само до Втората световна война са загинали около 300 души.

По време на Втората световна война, Западните покрайнини отново са в границите на България и преживяват краткотраен икономически и културен подъем.

След Втората световна война, Западните покрайнини отново попадат в Югославия. С югославските и сръбските Конституции от 1946 до 1974 година националните права на българското малцинство формално са признати, но затова пък гражданските права и свободи сериозно са ограничени. По време на социалистическа Югославия, българското малцинство е второ по броя на политически затворници по глава на населението, веднага след черногорците.

От 1960 година, с влошаване на българо-югославските отношения по македонския въпрос и надигане на великосръбския национализъм, отново се интензивира политиката на национална асимилация на българското малцинство. Създаден е един сложен механизъм който чрез разни възпитателно-образователни, икономически, административни и репресивни мероприятия създава сръбско национално съзнание сред българите.

2. Механизми за асимилация на българското малцинство в Западните покрайнини

След разпадането на Югославия и експанзията на великосръбския национализъм положението на българското малцинство драстично се влошава. Държавата иска да доведе до край асимилацията на българите и се сблъсква с тяхната все по-силна съпротива. Те все по-настоятелно искат да се спазват правата им и да им се създадат нормални условия за живот.

С добре разработени действия в областта на териториалното деление, образованието, вероизповеданието, информирането, културно-историческото наследство и в политическата сфера, сръбската държава е разработила следните механизми за асимилация на българското население:

2.1 Териториално деление

В началото на 60-те години на миналия век от Босилеградска и Димитровградска община се отнемат по около 1/3 от териториите и се присъединяват към съседните общини Сурдулица, Бабушница и Пирот. По този начин се разбива компактността на българското население което се разделя на пет части и изкуствено се противопоставя отвътре като се дават по-добри условия за живот на населението в съседните сръбски общини и така се създава нагласата че е "по-добре да ни управляват сърби". Остатъците от общините Босилеград и Цариброд си остават икономически най-изостанали в цяла Сърбия с изключително лоша пътна мрежа и примитивни условия за живот.

2.2. Образование

От 1960 до 1987 година българският език поетапно е изхвърлен из българските училища и сега се преподава като "чуждестран" само 2-3 часа седмично, докато сръбският се преподава като "майчин" 4-5 часа седмично в зависимост от класовете. Всички останали предмети се преподават на сръбски. Учебниците също са на сръбски. Не се изучава българска национална история и култура. Учениците се възпитават в дух на великосръбски национализъм и национална неприязън към България. Българите във вътрешността на Сърбия (Сурдулица, Враня, Пирот, Ниш, Белград и др.) нямат никакви възможности да изучават български език и култура.

С Конституцията и законите на Югославия е допуснато малцинствата да се учат на майчин език, ако най-малко 15 родители на деца изразят такова желание. Обаче в условия на национална нетолеранция и ксенофобия, при липса на правова държава и сериозна защита на правата на човека и правата на малцинствата беше почти невъзможно да се изрази такова желание. Отделен проблем е, че в Сърбия все още няма учебници на български език. Още по-голям проблем е, че възстановяването на българският език в училищата след промените от 5 октомври 2000г. и свалянето на режима на Милошевич, все още среща силна съпротива както от страна на държавата, така и от страна на самите родители и преподаватели. Което означава, че дългогодишното прилагане на тнр. "двуезичен модел" е успяло да създаде определен тип двойни личности, които трудно се справят с новите изисквания за безусловно спазване на правата на малцинствата.

В началото на учебната 2006/2007г., с общи усилия на българските организации в Западните покрайнини, една група родители и с подкрепата на българската дипломация, в Босилеград бе открита паралелка в която 11 деца от първи клас изцяло се обучават на български език с учебници внесени от България. Всички останали ученици се обучават на сръбски език. На практика тази паралелка обслужва интересите на сръбската външна политика пред международната общност афиширайки Сърбия като демократична страна която спазва правата на малцинствата, но на място носи опасност от разделение и противопоставяне на децата на "просръбски" и "пробългарски" ориентирани. През учебната 2007/2008 година бе открита още една паралелка на български език с 13 ученици. През същата 2007/2008 година се провали опита за създаване на паралелка на български език в Гимназията поради съпротива от страна на директора на гимназията.

С Постановление № 103 от 1993 година Министерството на образованието и науката на Република България поема 32-34 студенти от общините Босилеград и Димитровград на държавни разноски а отделно академичните съвети на Софийски, Югозападен и Великотърновски университет поемат

още студенти от Западните покрайнини така че по-голяма част от желаещите да следват в България биват записани. Отделно професионалните гимназии в Кюстендил и Дупница намират начини да обучават деца от Босилеград.

2.3. Информирание

До месец май 2009 в Ниш излизаше на български език седмичен вестник "Братство", Списание "Мост" и детски вестник "Другарче". В момента тяхното издаване е преустановено от страна на сръбското правителство поради финансови причини. Съкратени са и радио и ТВ-емисиите на български език по Радио Телевизия Сърбия. В общините Босилеград, Сурдулица и Цариброд има местно радио което частично излъчва емисиите си и на български език. Те досега се финансират от бюджета на Скупщината на Сърбия и представляват трансмисия на официалната политика и официалните държавни медии. Съществуват и други печатни издания сред които напоследък се утвърди списанието "Бюлетин" на Културно-информационния център на българското малцинство "Босилеград" в Босилеград с критични позиции към сръбското правителство.

С появата на сателитните и частните кабелни телевизии сред българското малцинство в Сърбия все повече проникват българските ТВ програми, но общо взето информирането на българското малцинство е недостатъчно, едностранчиво и тенденциозно.

След промените от 5 октомври все още няма готовност медиите да информират на български език. Отделен проблем е че няма професионално информиране което е основно предусловие за демократизацията на общините с българско население. Напоследък местните медии в Сърбия са подложени на приватизация, което дава нови възможности за закриване на радио-програмите на български език. В Босилеград е в процес на създаване местна телевизия "Босилеград" за която все още не е известно какво съдържание ще има.

2.4. Културен живот

Основни носители на културния живот в Босилеград и Димитровград са общинските културни центрове които до 5 октомври 2000г. изключително се занимаваха с представяне на сръбската култура сред българите. По този начин сръбската култура се използваше като средство за изграждане на сръбско национално самочувствие на българите. Като форма на съпротива през 1997-98 година с подкрепата на българското правителство на Иван Костов в Димитровград и Босилеград беше създадено гражданско сдружение Културно-информационен център "Цариброд", което изключително се занимава с представяне и развиване на българската култура сред българ-

ското малцинство. Това сдружение срещаше големи трудности от сръбските власти, но българските културни програми които то предлага се посрещат добре от населението. Така постепенно КИЦ „Цариброд“ се утвърждава като културно средище на българите в Босилеград и Цариброд благодарение на подкрепата на Столична община, частично на ДАБЧ и редица други културни дейци в България. За да се създадат културни предпоставки за демократизация и освобождаване на българското малцинство от идеологическите и националистически клишета, необходимо е културният живот на българското малцинство да се издигне на качествено по-високо равнище.

2.5. Вероизповедание

Българското малцинство има 45 църкви и двама свещеници българи. Има известен напредък в богослужението на български език в Босилеград. На двама млади свещеници българи от Димитровград които завършиха образованието си в България, Сръбската православна църква не им разреши да служат в родния си град. Друг един млад българин от Босилеград да напусна Софийската духовна семинария и замина да следва в Сърбия. В сравнение с другите малцинства в Сърбия положението на българското малцинство и в областта на вероизповеданието е много по-лошо.

2.6. Културни паметници

Разрушават се или се предоставят на времето всички паметници от времето на българската национална история преди 1920г. Някои църкви и манастири са сринати, други са варосани за да не се виждат българските надписи, а трети с научни фалшификации се присвояват като сръбски. В Димитровград е сринато българското военно гробище заедно с паметника на българския воин. През 2005 година е възстановен паметникът-костница от 1887 година повдигнат в памет на жертвите от Сръбско-българската война от 1885 година но частично е променен първобитния му вид. Безследно е изчезнал паметника на Къню Дошев, български войник защитава Босилеград от сърбите през 1913 година. Новите надгробни паметници са надписани изключително на сръбски език. С усилията на КИЦ „Цариброд“ и подкрепата на български неправителствени организации през 2004 година в Босилеград бе издигнат първият български паметник на Васил Левски символ на Освобождението на България от турско робство. През 2006 година частично бе възстановена черквата „Св. Спас“ в село Долна Любата. Една от най-големите и красиви черкви „Св. Троица“ в село Извор, Босилеградско и първото килийно училище от първата половина на 19 век се намират във фаза на разпадане. Също и черквите от 10 век в село Божица и село Паля.

Същевременно през по-новата история след Втората световна война в Западните покрайнини са издигнати множество паметници на „жертвите на

българските фашистки окупатори”. Последният от този род е паметната партизанска чешма при град Църна Трава построена през 2004 година в памет на жертвите на “българските фашистки джелати”

2.7. Здравеопазване

Общините Босилеград и Димитровград имат само болници за първа медицинска помощ и нямат родилни домове. Тежко болни, родилки и нуждаещи се от специализирана медицинска помощ в Босилеград се карат през планината Власина в съседния град Сурдулица отдалечен 70 км. което при зимни условия често пъти се оказва фатално за болните. Децата се раждат в съседните общини Сурдулица и Пирот и там се записват в кръщелните книги като “сърби”, а на женските фамилни имена се слага неправилно окончание –в, а не –ва, с което се създава основа за по-лесно придаване на окончанието –ич, и се прави разлика между българките в Сърбия и България.

2.8. Административна употреба на български език

Българският език не се използва пред държавните органи на властта. Зачестяват случаи на сваляне на двуезични фирми и надписи, променяне на българските имена на улици, градове, населени места и местности. Не се издават двуезични лични документи, свидетелства, дипломи, призовки и т.н.

През 2005-2006г. бяха направени първите прецеденти съдопроизводството в Босилеград и Сурдулица да е водено на български език.

2.9. Икономика

В икономическо отношение общините Босилеград и Димитровград се намират сред последните пет от най-изостаналите общини в Сърбия. Има две главни причини за това. Първата е, че тези области географски са насочени към българските пътища и пазари, а границата прекъсва всички възможности за нормално икономическо сътрудничество. Втората е, че Сърбия съзнателно не е инвестирала в тия общини с което е насърчавала миграцията към вътрешността на Сърбия където те по-лесно са се асимилирали. След разпадането на Югославия, икономическото положение на българското малцинство драстично се влошава. Безработицата достига 80%, а заплатите са сред най-ниските в Сърбия. Социалното положение на безработните и възрастните е изключително тежко.

В условията на пазарно стопанство и икономически реформи продиктувани от общия стремеж за интеграция в ЕС, Западните покрайнини изпадат в още по-трудно положение, най-напред заради това, че пазарната логика налага икономическо сътрудничество с България за което няма политическа

готовност, а после и затова, че сръбските инвеститори губят икономически интерес да инвестират в нашите краища поради огромната отдалеченост от сръбските пазарни средища и главни магистрални и железопътни пътища. Отделен проблем е, че митницата край Босилеград не е регистрирана за трафик на тежкотоварни камиони.

2.10. Избирателна система

Българското малцинство е разделено на две избирателни колегии в които българите представляваше съответно само 4% и 7% от избирателната маса, така че то няма възможност на свободни демократични избори да избере свой представител който да защитава интересите му в Парламента. След гласуването на новата конституция, е намален броя на необходимите съдебно заверени заявки за партиите на националните малцинства на 3 000, което при сегашното разпределение на силите пак няма да доведе до влизане на народен представител в Парламента на Сърбия.

В последните няколко години се забелязва рязка промяна в националния състав на полиция и гранична полиция в общините с българско население като над 90% от тях са сърби.

След гласуването на Закона за националните малцинства в бивша Съюзна Република Югославия, бе създаден тнр. Национален съвет на българското малцинство избран от назначени лица от състава на общинските съветници в Босилеград и Димитровград, представители на обществени и политически партии и кандидатирані представители срещу 100 подписа. Така в този съвет отново попадна старата комунистическа номенклатура. Представителите на младата национално мислеща интелигенция предпочетоха да останат извън този съвет. Председателите на националните съвети на всички малцинства в Сърбия съставляват тнр. Съюзен съвет на националните малцинства който се оглавява от премиера на сръбското правителство. По този начин националните съвети на малцинствата вместо да представляват интересите на малцинствата пред сръбското правителство се превръщат в негови органи чрез които то провежда своята политика към малцинствата. За това свидетелстват и значителните суми които сръбското правителство отпуска за работа на канцелариите на националните съвети създавайки по този начин силна малцинствена бюрокрация подчинена на Белград.

Самите малцинствени съвети имат само съвещателни права в сръбската администрация но се стремят да играят ръководна роля на всички нива вътре в самите малцинства.

2.11. Научни фалшификации

От средата на 90 години на миналия век, в сръбските академични среди беше лансирана “научна” теза според която в Сърбия няма българи, а някакви “шопи” и “торлаци” които живеят в областта на Стара планина и Сичевац в Сърбия до някъде зад София в България. Бяха отпечатени и няколко книги на тази тема и беше започнало създаване на “шопски” речник, с който се искаше чрез комбинация на сръбски и български югозападни диалекти да се създаде изкуствен език със сръбска граматика на тази изкуствено създадена “нация”. Дори бяха преведени книги на някои български писатели на този “език”. Това трябваше да бъде заключителната фаза на асимилацията на българското малцинство с претенции за “сръбско малцинство” в България и овладяване на нови български земи. Само общата криза на сръбския национализъм и острата реакция на българската дипломация и на българската общественост предотвратиха това начинание. Иначе в официалната сръбска история е залегнало становището че Западните покрайнини са “освободени” през 1920 година.

2.12. Политически живот

Българските общини в Западните покрайнини винаги са били управлявани от партиите които са на власт в Белград. Опозиционни прояви е имало, но те никога не са могли да застрашат монопола на управляващата партия. С разпадането на Югославия и първите вестители на демократизацията, българското малцинство създаде своя политическа организация – Демократически съюз на българите в Югославия /ДСБЮ/. Политическата програма на тази партия бе заснована на Конституциите на Югославия и Сърбия и международните документи за правата на човека и правата на малцинствата. Програмата изцяло бе насочена към опазване на националната и културна идентичност и създаване на условия за всестранно материално, културно и демократично развитие. Това предизвика бурна реакция от страна на властите, но и от страна на сръбската опозиция. ДСБЮ беше нападат като сепаратистка организация която иска да присъедини тази област към България. Активистите на тази партия непрекъснато бяха изложени на преследване а лидерът на партията Марко Шукарев бе сред редките който бе арестуван и лежа в затвора по време на режима на Милошевич. От тогава до днес ДСБЮ се намира в постоянна дефанзива, принуден да се бори за правото си на съществуване и непрекъснато изложен на опасности от преврати и забраняване. Нито една сръбска партия не го подкрепи даже и от чисто принципни съображения в борбата за елементарни човешки права.

В еуфорията след 5 октомври 2000г., в Босилеград бяха създадени общински съвети на десетки сръбски политически партии които изместиха ДСБЮ от естествената му среда и временно наложиха своите “демократични”,

“граждански”, “либерални” и други концепции за решаване на проблемите на българското малцинство. Местните съвети на сръбските демократични партии в Босилеград и Цариброд още в началото се поставиха като сръбски партии сред сръбско население. Много българи, съблазнени от нови синекурни длъжности в системата на властта, тръгнаха да членуват в сръбски партии. ДСБЮ отново остана сам да защитава интересите на малцинството, тоя път от покушенията на все още не докрай дефинираната сръбска демокрация. ДСБЮ отново бе изолиран като “националистическа” и “екстремистка” партия и на малцинството бяха наложени други политически концепции идващи от Белград. Под тяхно влияние, се наложи тнр. Либерална концепция за правата на малцинствата според която правото на национално самоопределение е лично право, каквито са например религиозните и политически права и свободи. Така беше избегната колективната концепция за спазване на колективните права и свободи с оглед на специфичните исторически, географски, икономически, културни и други особености на Западните покрайнини които могат да бъдат реализирани само в условия на политическа автономия и децентрализация на властта, каквато е и практиката в развитите европейски държави. Пет години след това резултатите показват, че демократичните сръбски власти всъщност са продължили старата политика с нови средства.

2.13. Българско гражданство

След 1990г. сред българите в Западните покрайнини се увеличава интереса за придобиване на българско гражданство. Според Държавната агенция за българите в чужбина през последните шест години българско гражданство са придобили 1441 сръбски граждани. Българите в Западните покрайнини негодуват поради бавната процедура за придобиване на удостоверения за български произход които се издават от ДАБЧ както и бавната процедура за придобиване на българско гражданство която се бави повече от две години.

Смятаме, че по отношение за българите в Западните покрайнини трябва да се приложи практика на възстановяване на българско гражданство тъй като се касае за територии които са откъснати от територията на България и граждани на които с никакъв закон не е отнето българското гражданство.

3.1. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От всичко това може да се заключи, че проблемите на българското малцинство са твърде сериозни и са част от държавническата криза довела до разпадане на Югославия. По времето на всеобщата националистическа истерия и гражданска война в Югославия българското малцинство успя да запази спокойствие и мир в този регион. С това бе даден принос за улесняване и на българският преход и интеграцията на България в ЕС. Ние

очакваме това да бъде оценено от страна на ония фактори които ще решават югославската криза. Би било твърде опасно ако другите малцинства които използваха насилието като средство за политическа борба постигнат своите цели, а ние които използвахме цивилизовани средства не постигнем нищо. Това би означавало насърчаване на насилието като средство за постигане на политически цели.

Състоянието на човешките права на българското малцинство би трябвало да бъде фактор който определя българо-югославските отношения. За съжаление, българските правителства не отстъпват от идеологическите лозунги за "българското малцинство като мост на сътрудничество" в двете страни. На практика това води до жертване на интересите на малцинството за сметка на добрите българо-сръбски отношения.

Българското малцинство е сред най-потиснатите в Югославия. Досега то постави минимални политически изисквания които се отнасят до опазването на неговата национална и културна идентичност и нормално икономическо, културно и демократично развитие.

Българите настояваха само за демократично разрешаване на проблемите с демократични средства, но това не зависеше само от тях. В Сърбия те не можаха да намерят събеседници на тази тема. И властта, и голяма част от сръбската националистическа опозиция имат еднакво нетолерантно отношение към малцинствата и вероятно ще мине още доста дълго време докато сръбския народ се излекува от шовинизма който с десетилетия беше развиван в него.

След падането на режима на Милошевич се забелязват тревожни тенденции на приемственост на неговата политика от демократичните сръбски правителства. Няма признаци за преосмисляне на сръбската национална доктрина чиято жертва са и българите от Западните покрайнини.

В такива условия се стигна до обособяване на Черна гора като независима държава. Областта Косово се очертава като независима държава, а областите Санджак и Войводина като автономни области.

Очакванията, че Белград рано или късно ще бъде принуден да се съобразява с международните стандарди за правата на човека и правата на малцинствата са възможни, но все още не са реални с оглед на силните великосръбски националистически разположения.

Какво е бъдещето на българското малцинство в Западните покрайнини в сегашните условия?

Ако териториалната цялост на Югославия беше непокътната, българското малцинство в Сърбия се нуждаеше от автономен политически статус който да гарантира неговата национална и културна идентичност и нормални условия за всестранно духовно, политическо и икономическо развитие. Известно е, че Западните покрайнини и особено Босилеградската част са изкуствено присъединени към Сърбия поради анахрони военно-политически и военно-стратегически съображения. В нормални условия на демокрация и пазарно стопанство те са осъдени на сигурна икономическа смърт, ако отново не се създадат условия за свободни икономически връзки с България към която Западните покрайнини са насочени поради географското си положение. Те са естествено насочени към българските пазарни центрове и пътища, а пазарните закони по същество не признават изкуствените политически граници. В пазарните условия на стопанисване Сърбия вече губи и все повече ще губи икономически интерес да инвестира в нашите краища поради огромната отдалеченост от сръбските пазарни центрове и магистрални пътища. В такъв случай може да се очаква българското малцинство или напълно да изчезне, или да се превърне в нова кризисна точка на Балканите.

Ето защо днес, когато е очевидно, че Югославия окончателно се е разпаднала а великосръбските концепции за създаване на Велика Сърбия с окупация на чужди територии и асимилация на чуждо население са претърпяли историческо поражение, проблемът с бъдещето на българското население в Западните покрайнини отново става актуален.

Изхождайки от историческите принципи, че насилствено създадените държави от чужди територии и чуждо население в условия на свобода и демокрация се разпадат, както и насила разделените настояват да се обединят и имайки предвид новите реалности настанали с членството на България в ЕС, и необходимостта на интеграция на Сърбия в ЕС се очертават следните възможни решения:

1. Ако Великите сили и преди всичко България решат, че българското малцинство трябва да остане в Сърбия, тогава на него трябва да му се гарантира широка политическа автономия с тристепенни органи на властта върху които Белград да прехвърли част от законодателната и изпълнителната власт за да може българското малцинство с подкрепата на България, Сърбия и международната общност и съответните конституционни и законодателни механизми да поеме отговорността за своето икономическо, политическо и културно развитие.
2. С оглед на това, че след отделянето на Черна Гора, Югославия като страна подписничка по Ньойския мирен договор вече не съществува, Ньойския мирен договор подлежи на ревизия и българското правителство може да поиска преразглеждане на статута (връщане) на Западните покрайнини.

3. След разпадането на Югославия, Сърбия не може да бъде единствен наследник на Западните покрайнини защото такива права имат и останалите страни създадени на територията на бивша Югославия. Българското правителство може да поиска специален статут (кондоминиум) т.е. съвместно управление над Западните покрайнини от правителствата на бившите югославски републики които са законни наследници на Югославия, което е също един от начините за трайно решаване и подобряване на положението на българското малцинство в Западните покрайнини.

Защитата на правата на българите в Западните покрайнини е не само въпрос на национален интерес но и на национална чест и морален дълг на България – Западните покрайнини са цената с която е заплатена независимостта на България 1919 година в Ньой. България не бива да забравя, че българите от Западните покрайнини дадоха своя принос за изграждането на свободна и независима България. Само жителите на Босилеград в състава на Тринадесети Рилски пехотен полк са дали над 410 убити за свободата на България през Първата световна и Междусъюзническата война. Вече осем десетилетия българите в Западните покрайнини са заложници за свободата и независимостта на България.

Ако Сърбия беше готова да се изправи пред предизвикателствата на демокрацията и да признае на практика правата на малцинствата, тя нямаше да създава в Босилеград и Цариброд сръбски партии чрез които да размива проблемите с евтина реторика, а щеше да остави българското малцинство само да дефинира своите цели и интереси в рамките на системата и само да ги изпълнява. Но вместо да уважава автентичната политическа воля на малцинството, сръбските власти използват формата на демокрацията за да му налагат своята воля.

Проблемите на българското малцинство в рамките на Сърбия могат да се решат само ако му бъде гарантиран автономен политически статут в рамките на който самото малцинство да поеме отговорността за осъществяване на правата си, и същевременно да има държавен орган /омбудсман/ който да се грижи за тяхното прилагане. Това значи че не е достатъчно правата на малцинството само декларативно да бъдат признати, но и да бъдат създадени ефективни политически и правни механизми за тяхното осъществяване.

Свалянето на комунистическата власт в Босилеград и Цариброд, и идването на ДОС на власт донесе нови проблеми. Проблемите на малцинството не бяха засегнати по същество. Именно затова се очертава дълбока пропаст между ДСБЮ и останалите партии от ДОС. ДСБЮ бе въвличен в общинската власт в Босилеград и Цариброд, подкупен с политически отстъпки и места в общинските съвети и Националния съвет и с това загуби своята политическа физиономия. Той пое върху себе си отговорността за шуробаджанщината и

корупцията която изненадващо се задълбочи сред новите “демократични” партии които използваха реториката за гражданското общество за лични цели и интереси. Тия нови партии с по десетина-двайсет члена използват политическата власт за да постъпят на ръководни постове и да си уреждат личните проблеми. Вече ги няма идеалите за свободно и демократично общество. Свободата се превръща в слободия, и никой вече не мисли за изграждането на демократичната структура на обществото, свободата на медиите, човешките права и демократичната култура като начин на мислене и поведение.

От друга страна, разрешаването на етническите проблеми и стриктно спазване на международните стандарти за правата на малцинствата, е едно от условията които международната общност поставя пред Сърбия за нейната реинтеграция в международните форуми без които няма излизане от сегашната икономическа криза. Спазването на правата на малцинствата се превръща в национален интерес номер едно. Това налага нуждата от радикална смяна на политиката към националните малцинства. Не само трябва да бъде изоставена и осъдена политиката на национална асимилация на малцинствата, но трябва да бъдат лекувани и последиците които тя остави в съзнанието и менталитета на хората.

Практиката показва, че Сърбия все още разчита с бившите служители на комунистическата власт и националните еничари на българщината. Нужно е да се направи остър завой и решително да се скъса с миналото и личностите които го олицетворяваха. Това е пътят за духовният катарзис на сръбската нация и национално помирение с другите народи, малцинства и етнически общности.

От България се очаква да прояви много по-сериозно държавническо поведение по въпроса за Западните покрайнини и да наложи решение което да доведе до коренна промяна на статута на българското население в Западните покрайнини което да гарантира неговото оцеляване и създаване на условия за нормален живот. Плахата политика през десетилетията и подчиняването на интересите на българското малцинство за сметка на идеологемите за “братство”, “славянство”, “добросъседство” и “мост на сътрудничество” със Сърбия която по същество е потисник и окупатор на българското малцинство доведе до разочарование и огорчение и разколебаване на българското малцинство в България като страна майка – защитница на правата и интересите му.

Членството на България в ЕС носи нови изкушения за българите в Западните покрайнини. Те остават на външната граница на ЕС и за тях ще важат всички ограничения за влизане в ЕС (визов режим, ограничения за внос и износ на стоки и т.н.) Тъй като българите в Западните покрайнини дори и по времето

на тоталитарните режими бяха отправени на ежедневно минаване на границата, очаква се тяхното положение след влизането на България в ЕС рязко да се влоши и усложни още повече. Откриване на българско консулство в Ниш не може съществено да облекчи процедурата по придобиване на визи защото Ниш се намира на 180 км. от Босилеград.

4.1. ПРЕДЛОЖЕНИЯ

По отношение на българското малцинство в Западните покрайнини, българската външна политика трябва да има ясно дефинирани дългосрочни и краткосрочни стратегически цели. Дългосрочните трябва да са насочени към крайната цел на българската политика към Западните покрайнини която би трябвало да доведе до връщането на Западните покрайнини в държавните граници на България. Това трябва да бъде съгласувано с международните усилия за решаване на кризата в страните от бивша Югославия. Краткосрочните цели трябва да бъдат насочени към опазване на националната идентичност на българите в Западните покрайнини и създаване на нормални условия за живот.

Краткосрочните цели трябва да са насочени към:

- А) изучаване на български език и българска история в училищата;
- Б) опазване на българското културно наследство и развиване на българската култура;
- В) защита на правата на човека и особено на правата на малцинствата;
- Г) възстановяване на икономиката в Босилеградско и Царибродско в контекст на европейските интеграционни процеси под формата на създаване на тнр. еврорегиони и тяхното свързване с българските и европейски пазари;
- Д) Облекчаване на процедурата за придобиване на българско гражданство (възстановяване).
- Е) Продължаване на политиката на приемане на ученици и студенти в професионалните гимназии и на университетите;
- Ж) Развиване на регионалното сътрудничество със съседните български общини;
- З) Финансиране на проекти на неправителствения сектор за развитие демокрацията и на гражданското общество.

Тия краткосрочни цели трябва да доведат до опазване на българската национална идентичност на българите в Западните покрайнини, създаване на условия за тяхното всестранно икономическо, политическо и културно развитие и естествена икономическа интеграция на Западните покрайнини в региона.

В дългосрочен план българската дипломация трябва да има стратегическа цели за приобщаване на българското малцинство в Западните покрайнини към българското културно и икономическо пространство.

Културно-информационен център “Босилеград”